મુંબઈના વ્યાપારી હિસાબ

રવિશંકર ઓ. મહેતા.
દલપતરામ કે. દવે.

મુંબઈના વ્યાપારી હિસાબ

કાચા પાકા તોલ ને આંટીની સમજણ સાથે.

લેખકો

રવિશંકર એ. મહેતા

દલપતરામ કે. દવે

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર

શેઠ ગોરધનદાસ કરસનદાસ હલ્લુ

ગુજરાતી કમરસીયલ ઇન્સ્ટીટયુટ

ભાટીયા મહાજનવાડી, કાલબાદેવી-મુંબઈ.

આવૃત્તિ પહેલી : : પ્રત ૧૦૦૦

સને ૧૯૨૯ : : સંવત ૧૯૮૫

કિં. રૂા. ૨-૦-૦

મુદ્રણસ્થાન : 'વસંત મુદ્રણાલય.'
મુદ્રકઃ ચીમનલાલ ઇશ્વરલાલ મ્હેતા
ઘીકાંટારોડ ∴ અમદાવાદ.

પ્રસ્તાવના

જીંદગીની જરૂરીઆતની ચીજોની મોંઘવારીના આ કઠિન કાળમાં સાધારણ માણસો પુરતી કેળવણી લઈ શકતા નથી. કેટલાએ બાળકો મહામુશ્કેલીએ બે ચાર ચોપડીઓનું જ્ઞાન મેળવી જીવનનિર્વાહનું સાધન મેળવવા માટે અભ્યાસને અળગો કરી ધંધામાં પડે છે; વળી અત્યારની અંગ્રેજી શાળાઓના અભ્યાસક્રમમાં જુના વિચારના વ્યાપારીની પસંદગીના વિષયોનું પ્રમાણ ઓછું છે. તેથી નોકરની પસંદગી કરનાર શેઠને મનતો થોડું ભણેલો કે ઝાઝું ભણેલો બેઉ અભણ જેવા છે. આ મુશ્કેલી ઓછી કરવાના ઉદ્દેશથી આ પુસ્તક લખવામાં આવ્યું છે. આ ચોપડી માંહેના હિસાબો ગણી જાણનારો માણસ મુંબઈના કોઈ પણ બજારમાં જાય, તો ત્યાં તેને નહિ જાણેલું જાણવા જેવી સ્થિતિ નહિ રહે. અલબત સંપૂર્ણ કાબેલિયત તો તે બજારના હિસાબોનું રટણ થઈ ગયા પછી જ આવશે. . . . .

વ્યાપારી હિસાબનો વિષય પોતે સહેલો છે. પણ શિખનારને વગર પદ્ધતિએ શિખવો પડતો હોવાથી અઘરો ભાસે છે. ઘણુંખરૂં માણસ જે બજારમાં જાય, તે બજારમાં કામ કરનાર પાસેથી ત્યાં ચાલતા હિસાબો શિખવાનું શરૂ કરે છે. શિખવનાર વ્યક્તિને હિસાબો ઘણી જ ઝડપથી ગણતાં આવડતું હોય છે. પણ કેમ શિખવવું, પહેલું શું શિખવવું, એનું જ્ઞાન હોતું નથી, મતલબ કે ભાવનાપૂર્વક શિખવવા પ્રેરાએલા તે પુરૂષ પાસે પદ્ધતિ હોતી નથી, એકલું જ્ઞાન હોય છે. તેથી લુખીપાખી જ્ઞાનગોળી ગળે ઉતારવી શિખનારને મુશ્કેલ થઇ પડે છે.

કયા હિસાબો શિખતી વખતે શિષ્ય વર્ગ કયાં મુઝાય છે. તે અમે અમારા આ ઇન્સ્ટીટયુટ માંહેના અનુભવ દરમિયાન જોઈ શક્યા છીએ. શિખનાર વર્ગને શિખવામાં જ્યાં જ્યાં અડચણ અમને જણાઈ છે, ત્યાં ત્યાં વિષયને વધુ સ્પષ્ટ કરી સમજાવવા અમારાથી બનતું અમે કર્યું છે. હિસાબોને ક્રમ પ્રમાણે ગોઠવી ક્રમિક દાખલાવાળાં મનોયત્નો મૂકી એક પછી એક પગથીઆં ચઢાવી, ચઢવું સૂલભ કરી મૂકયું છે.

દરેક બજારોમાં વટાવ, ટકા, દલાલી, વળતર વગેરેના નિયમો જુદા જુદા હોય છે; તેમાં પણ કેટલાએક વેપારીઓના રિવાજો જુદા હોય છે. તેથી "**રિવાજને અનુસરવા કરતાં પદ્ધતિને અનુસરવું**" અમને વાજબી લાગ્યું છે. . . . .

આ ક્ષણે વ્યાપારી હિસાબોને લગતા અમને પ્રથમ પાઠ પઢાવનાર શેઠ ગો. ક. હલ્લુ ગુજરાતી કમરસિયલ ઇન્સ્ટીટયુટના માજી પ્રિન્સિપલ સ્વર્ગસ્થ દામોદર વખતચંદ શાહનો અમે જેટલો આભાર માનીએ તેટલો ઓછો છે. . . . .

અમોને આ કામ કરવાની સબળ પ્રેરણાના પ્રેરક આ ઇન્સ્ટીટયુટના ટ્રસ્ટી સાહેબોના પણ અમે ઋણી છીએ. . . .

લી : કર્તાઓ.

❧ અર્પણ પત્રિકા ❧

ગોલોકવાસી સદ્‌ગત્ શેઠ,

ગોરધનદાસ કરસનદાસ હલ્લુ.

આપના સહધર્મચારિણી ગંગાસ્વરૂપ ગોમતીબાઇ તથા રા. બ. શેઠ સુંદરદાસ નારણદાસે પસંદ કરેલ ધરિત્રીપર, કર્તવ્યજ્ઞ ટ્રસ્ટીઓએ પૂરી ખંતથી પોષેલ આપની પુષ્પ-વાટિકામાં વિકસેલું એક આ નાનલું પુષ્પ, કષ્ટસાધ્ય જીવન જીવનારા, અજ્ઞાન પિડિત, અનેક દીન મનુષ્યોની અંતઃકરણની આશિષો સહ આપને સમર્પી વિરમીએ છીએ.

ભાટિયા મહાજનવાડી
વિજયાદશમી ૧૯૮૪

લી.
અમો છીએ વાડીના વૈતરા
રવિશંકર ઓ. મહેતા.
દલપતરામ કે. દવે.

અનુક્રમણિકા

૯ જુદી જુદી જાતના હિસાબ

૧૦ પરચુરણ હિસાબ

મુંબઈના વ્યાપારી હિસાબ

ભાગ ૧ લો.

કો. ૮ કો.

કોષ્ટકો.

મુંબઈ માંહેની કેટલીક ચીજો કયા તોલ, કઈ ગણતરી ને કયા માપથી વેચાય છે. તે માટેના કોષ્ટકો.

નાણાનું કોષ્ટક.

૩	પાઇનો	૧ પૈસો
૪	પૈસાનો	૧ આનો
૧૬	આનાનો	૧ રૂપીઓ

અંગ્રેજી નાણાનું કોષ્ટક.

૪	ફાર્ધિંગ	૧ પેની
૧૨	પેન્સ	૧ શિલીંગ
૨૦	શિલીંગ	૧ પૌંડ

વેપારી લોકોના હિસાબનું કોષ્ટક

૧૬	વિસવાસી	૧ બદામ
૧૬	બદામ	૧ દોકડો
૬૧	દોકડા	૧ આનો
૧૬	આના	૧ રૂપીઓ

એક દોકડાના હિસાબ ગણતી વખતે ૧૦૦ દોકડા ગણવામાં આવે છે.

ગણતરી સબંધી.

૨	નંગ	૧ જોટો
૪	નંગ	૧ ચોલું
૧૨	નંગ	૧ ડઝન
૧૨	ડઝન	૧ ગ્રોસ

એક કોડીના નંગ ૨૦ ગણાય છે. પાકી કેરીમાં એકસો પાકામાં નંગ ૧૩૬ આવે છે.

તોલ સબંધી.

૪૦	વાલનો	૧ તોલો
૧॥।	તોલા	૧ અધોળ
૨	અધોળે	૧ નવટાંક
૨	નવટાંકે	૧ પાશેર
૨	પાશેરે	૧ અચ્છેર
૨	અચ્છેરે	૧ શેર
૪૦	શેરનો	૧ મણ

૨૮	રતલનો	૧ મણ
૧૧૨	રતલનો	૧ હંડ્રવેટ
૨૦	હંડ્રવેટ	૧ ટન

---

૫૨ તોલા ...૧ ક્યાટી

૧૦૦ ક્યાટી અથવા

૪॥। મણ ...૧ પીકલ

દૂધનો શેર ૫૬ તોલાનો ગણાય છે.

લોટમાં પાકો શેર ૮૦ તોલાનો ગણાય છે.

રેશમને રોહીસાના તેલમાં મુંબઈ મણ ૧ ના પાકા ૧૫ શેર ગણાય છે.

હીંગલો તથા એલીઓ મું. મણ ૧૦૦ ના પાકા ૬૦ મણ ગણાય છે.

માપ સબંધી.

લુગડાં માપવાનું.

૧૨ ઇંચ	૧ ફૂટ
૩ ફૂટ	૧ વાર
૨૪ તસુ	૧ ગજ

અનાજ ભગવાનું.

૨ ટીપરી	૧ શેર
૪ શેર	૧ પાયલી
૧૬ પાયલી	૧ ફરો
૮ ફરા	૧ ખાંડી

લાકડાં સબંધી.

ગોળ લાકડાનું કોષ્ટક.

૧૬ આની	૧ વિસવાસી
૨૪ વિસવાસી	૧ વસો
૨૪ વસા	૧ ખાંડી

વહેરેલાં લાકડાંનું કોષ્ટક.

૧૨ ઇંચ	૧ ફૂટ
૧૨ ફૂટ	૧ ચો. ફૂટ
૧૨ ચો. ફૂટ	૧ ઘનફૂટ
૫૦ ઘનફૂટ	૧ ટન

ઝવેરાત સબંધી.

તોલનું કોષ્ટક.

૧૬ આના = ૧ રતિ

૨૪ રતિ = ૧ ટાંક

આનાને કોઇક ચોખાભાર પણ કહે છે.

હિસાબ ગણવાનું.

૧૬ વિસવાસી = ૧ બદામ

૧૬ બદામ = ૧ દોકડો

૧૦ દોકડા = ૧ ચવ-ટકો

૧૩॥ ચવ = ૧ રતિ

૨૪ રતિ = ૧ ટાંક

કોષ્ટકની સરખામણી.

૨૮	તોલા	=	૧ મુંબઇનો શેર
૩૭ાા	તોલા	=	૧ સુરતી શેર
૪૦	તોલા	=	૧ રતલ
૨૮	રતલ	=	૧ મણ
૪	મણ	=	૧ હુંડ્રવેટ

૧ મુંબઇનો મણ = ૦ાાા સુરતી મણ

કઇ ચીજ કયા તોલથી વેચાય છે તેનું લીસ્ટ.*

સુરતી તોલ ૪૪ થી વેચાતી ચીજો.

કરિયાતું	કલુબો	કરમાણી	કાશી
કોરમનું તેલ	કપુર કાચલી	કાસની	કલોજી
કાલી જીરી	કંપીલો	કાચકા	કવચા
કુલફો	કચુરો	કાઉ	કાસનીની જડ
કાકણેજ	કનોચા	કાલી મુસળી	કોલીજન
કંકોડી	કાકડીના બી	કાળા દાણા	ખાખસીર લાલ
ખોપરીયું લાલ	ખતમી	ખુબાજી	,, પીલી
ખારી પીપર	ખસખસના પોસ	ખડબુચના બી	ખસખસ કાલી
ગુલાબ ફુલ	ગોખરૂ	ગરણીના બી	ગંધોબી રોજો
ગુલેગાઉ જુબાન	ગુલે ખેરૂ	ગાઉ જુબાન	ગમનાથક
(ઉસક)	ગુજર	ગરદેસમાગ	ગુલે હરમાણી

ગરમાલાનોગોલ	ગુલે ગાફસ	ગુવાગરૂ	ધવલા
ધાપાણ	ચીનીકબાલા	ચોપચીની	ચીકાખાઈ
ચીત્રક	ચણોઠી લાલ	ચવક	ચીમેડ
જેઠીમધ	જમાલ ગોટા	જરાવન	જુકો
જેરી નાળીએર	જેરી ગોટલી	જેર કોચલા	જરસ
તેજબલ	તોદરી લાલ	તોદરી સફેદ	તોદરી પીલી
તુકમેકસુસ	તમાલપતર	તકમરીયા	ત્રાયમાન
ત્રીફલા	દીકામારી	દેવદાર	દારૂહલદાર
ધાવડીના ફુલ	ધમાસો	નખલા	નાગકેસરકાલા
નસોતર	નરલવીંગ	નાગર મોથ	નવસાગર
નીરમલી	પીપરી મુળ	પીસ્તેબીરૂન	પીપળા
પીપર બંગાલી	પીપર સુવાલી	પથરેસરયુમ	પાંદડી
પુનરનવા	પદમક	ફરંગ મુંસક	ફુદીનો
બેદાણા	બાદીયાન	બનપશા	બમન લાલ
બમન સફેદ	બલબીજ	બેઈમાત્રાં	બાલતંગ
બાલુગા	બાદરંગ બોયા	બાવચી	
બીલીનો મગજ	બાબુના	બાદાવરગ	ભુજગંધ
બહુફલી	બુરેહરમાણી	ભોજપતર	ભરમી
ભરમદંડી	ભારીંગ	મોરથુથુ	મરવો
માલકાકણી	મદનમસ	મુસકેતરામસી	મનછલનો લોટ
માયપત્રી	મરડા સીગ	રાસના કાલી	લીલોફર
વરધારો	વાપુંભા	વરીયાલીની જડ	સાલમલસણી
ધોળી મુસલી	સંચલ	સાજીરૂ	સમુદર ફલ
સકર તગર	સાથરી	સાથર પતી	સદાપ
સુરીજન મીઠુ	સતાવલી	સકાઈ	હંસરાજ
મખાના	હીંમડો ખાવાનો	હબુલાસ	હબેજુલમ
હીરાબોલનો લોટ	મેંદી	સુરીજન કડવું	હમામા ગુલે

હરતાલનો લોટ	એલીયો	અજમોદ	એખરો
આસન	આમલા	અનીસુન (એરવાદેસ)	આલમબેત
અપસેટીન રૂમી	ઓટીગણ	અકલેમુલક	અતવસ કલી
અનાર દાણા	અસગર ઘાસ	ઇસફ ગોળ	ઇસબંધ (હરમરો)
ઈંદ્રજવ	ઉનાબ	ઉસતે કદુ	ઉદબલેસાન

સુરતી ૪૨ થી વેચાતી ચીજો.

પુરવી દાના	મયાગરૂ	રતાંજલી	લવીંગ
લવીંગની કાંડી	હરડે મોટી	એલચી	એલચીદાણા
એલચા	કાથો ચીનાઈ		

સુરતી ૪૦ થી વેચાતી ચીજો.

કડુ	કાથફુલની છાલ	કાકડાસીંગ	કેવડાની જડ
કડા છાલ	ખડીયો ખાર	ખુરાસણી	ગુલેઅનાર
ઘોડાવજ	ચીનીયો ગુંદર	ચંદરસ	જટામાસી
જવાંન	ટંકણખારતેલીઓ	તગર ગઠોડા	દવણો
દગડ ફુલ કાલા	નરગુંદી	નરકચુર	પારો
પાખણભેદ	પાંદડીયો ધુપ	પરવાલાની જડ	પડવાસ
ફટકી લાલ	બેકેકરફસ	બોદાર	બગડ ખાર
માજુ ફલ	મજીઠ	મેદા લકડી	મનછલ
મકો	રસેઅંજુબાર	રેવન લકડી	રેસાખતમી
રસવંતી	રગબાદશાહ	લોદર	લોબાન રસનું
લોબાન કોડીયું	વછ નાગ કાળો	વાળો	શંખજીરૂ
સોનાગેરૂ	સીગરાસક	સેલારસ	સુરમો
સ્યામની લાખ	સોનામુખી(દગડી)	હીંગબોક	હીરાબોલ
હરતાળ દગડી	વરખી (દગડી)	હજરતબેલ	ખરોઅક્કલકરો
ખોટોઅક્કલકરો	આમલસારો	ઉપલેટ ખરો	ઉપલેટ ખોટો

મુંબઇ તોલ (૪૨) થી વેચાતી ચીજો.

કાથો કાનપુરી	કાથો કેવડીયો	ગુગલ	નાગકેસરલાલ
મીણ ચીનાઇ	મરી સફેદ	મરી કાલા	મધ
મીણ પીલુંખરૂ	લાખ ઇછાવરી	લાખ પતલી	લાખ બંગાલા
વાવણીંગ	સુખડ ઉંચી	સુખડનો વહેર	હીમજ
આબા હલદર			

મુંબઈ મણ તથા હંદ્રવેટથી વેચાતી ચીજો.

કાળી ખજુર	કંકુ	કડાયો ગુંદર	કેરવાસીક
ખડીઓ ખાર (વીલાયતી)		ખાખણાનું તેલ	ગોપીચંદન
ગુલકંદ	ધાસીયો (પીતપાપડો)		છડીલો
છીપ મોતીની	તાપીઓ	પાખણજોદ (દગડીયો)	
ફટકી સફેદ	બેડા	મીંઢોળ	બેડા છાલ
રાલ	(વડગુંદા) સીપીસ્તાન	સોનામુખી	સમુદર ફીણ
સુંઠ	સાબુદાણા	સીદામીઠું	સાવરસીંગુ
સફેતો	સીંદોર	સાજીખાર	સુરોખાર
સરેસ	હરડા	હીરાકસી	અલસી
આરારોટ(તપખીર) ઇસેસ		બીલામાં	ઇદરામણ

રતલથી વેચાતી ચીજો.

કીરમજ	કેરબો	કેસર સુરજછાપ	કપુર દેશી
કાલીપાટ	ખેરસાર ઉંચો	ખાપરકું લીલું	ગલોનું સત્વ
ગોરૂચંદન ખરૂ	ગોરી ગુંદ	ચમક પથરી	ચણોઠી સફેદ
જદવાર	જવખાર	જસતના ફુલ	જંગાલ
જેર મોરો	જુનમેદસ્ત	હીંગ	જાયફળ
જાવંત્રી	જુલાફો	તુરંજબી	દરૂનજ

પપેતા	પાઉજર	પરવાલાની કાંડી	ફરફીઉન
બનપસાના ફુલ	બરાસ	બુજેદાન	બાલાવજ
મસતકી	મામેરો	રસ સીદોર	રસકપુર પાપડી
રોમાનું તેલ	રબેસુસ	રાસના સપેત	રસકપુર કરંડીયાનો
એલચીનું તેલ	અજમાનું તેલ	લવીંગનું તેલ	વાંસકપુર
વખમો	સાલમપંજો	સેકમુનીઆ	સુખડનું તેલ ઉંચુ
સકાકુલ	સેલાજીત ખરો	હીરા દખણુ (સીરખસ માના)	
હપતેમુન	હબેબલેસાન	અજમાના ફુલ	અબરેસમ
અગર ઉંચો	અગરબતી	ઉસબો	ઉદેસલીફ
હડતાવ વરખી	આસીટ	પેપરમીટ ફુલ	ઇસફગોલની ભુકી

સુરતી શેર વેચાતી ચીજો.

રસકપુર ચાકી	તજનું તેલ	મુમઈ	સીગાપુરી ખરા (ભીમસેનીબરાર)

તોલાના ભાવે વેચાતી ચીજો.

કસતુરી	અંબર	સોનાચાંદીના વરખ	મોતી ખાખો
ત્રીયા પારેખ			

---

* આ માહિતી અમોને ગાંધી પ્રાણજીવનદાસ દામોદરદાસની કૃપાથી પ્રાપ્ત થઈ છે. ઠે. જુમા મસીદ.

સુરતી તોલ.

સુ. તો. ૪૦ શેરનો મણ		કપુર પાકું, ગંધક અમલસાડ સાફ કરીને,
	,,	ગુલાલ ગામઠી પારો લોબાન બોદાર અને પાકી સુતળી.
સુ. તો. ૪૧	,,	ખાંડ ડાબોટો.
સુ. તો. ૪૧ા	,,	હાથીદાંત.
સુ. તો. ૪૨	,,	ગાંજો. મેવાડીને ગુજરાતી જીરૂં, પિસ્તાં મગજ ગામઠી, બદામ લવિંગ, લાખચપડી, વરીયાળી, હરડેને ઇલાયચી.
સુ. તો. ૪૩ા	,,	સાકર ચુનચુની
સુ. તો. ૪૪	,,	કરીયાતું, કમળકાકડી, કાળીખજુર, ખસખસ, ગંધક અમલસાડ, ગોખરૂં ગુંદરકઢાઇઓ, ચીનીઓગુંદર ચારોળી, ચિમડ, લાલચણોઠી, જરદાળુ મસકતી જીરૂં, જબલપુરી જીરૂં, સફેદજીરૂં, ટેકણખાર, ત્રિફળાં, પીત પાપડા, લાલ ફટકડી, બદામ કાગદીરાજગરો, સીંગાપુરીલાખ. સરસ શીંગોડાં હીંગ અખરોટ, અંજીર અબરખ ઇંદ્રજવ.

ખાંડી.

૨૦/૪૪	કાળીજીરી ગરમાળાનીસીંગ જેઠીમધ બહેડાં મીંઢળ ભોંયસીંગ આંબળાં આંબોળીયાં.
૨૧ મણની	કાથાના દોરડાં મલબારી.
૨૮ ,,	પતંગના લાકડાં સીંગાપુરી.

મુંબાઈ તોલ.

૪૦ શેરનો મણ ગુલાલ રાજાપુરી, ડામરનાં પીપ, તેલ, રાળ, ગામઠી સાકર કાચી સુતળી.

૪૨ ,, કંકુ, કાજુ, કપુરકાચ્યું, કાથોખાવાનો, કાળી દ્રાક્ષ, મીણ, મધ. સફેદ મરી, સોપારીસેવરદાન.
મુંબાઈના ૧૦૦ મણનું પાકા ૧૫ શેર કાચું રેસમને રોહીસાનું તેલ.

મુંબાઇના ૧૦૦ મણનું પાકા ૬૦ મણ હીંગના વાડીયાં.

૬ મણની કોથળી બંગાળી ખાંડ, સુરોખાર ચોખાની ગુણ.
૭ ,, કોથળો ઘઉંનો આટો.

૧૧ મણની ખાંડી ધાણા કાનપુરી.

૧૪ ,, ગાંસડી. તમાકુ.
૧૪ ,, ખાંડી અજમો.
૧૫ ,, ખાંડી સુવા.
૧૬ ,, ખાંડી અરીઠાં.

૨૦ ,, ખાંડી કાથાના દોરડાં. સીંગદાણા એરંડીયા, તલસફેદ કાબરા પુરબીયા ભાલને કાળા તલ.

૨૧ ,, ખાંડી પાપડીયો ખારો, ખોળ, ગોળના રવા, ગુગળ, બટેટા, લાલ મરચાં, લસણ, કાળાં મદી, ભીંડી, ચીકણી સોપારી સુંઠ, બંગાલી, શણ હળદર અને ઉન.

૨૨ ,, ખાંડી કાંદા, આખી આમલી.
૨૨॥ ,, ખાંડી કોપરૂં, રાઈ
૨૫ ,, ખાંડી હરડાં ભીલામા } ચણા તુવેરમસુર મેદી
૨૬ ,, ખાંડી ઘઉં પીળા લશ્કરીને કાઠા. } ચુની વાલ વટાણા.

૨૭ ,, ખાંડી ઘઉં પીસીના ને કઠી બાજરો જુવાર મકાઈ જવ નાગલી
૨૮ ,, ખાંડી અડદ, રૂ, કોકમ સીંગાપુરીકાથો કપાસીયા ખારેકને ફટકડી.

૨૯ા૬ શેરની ખાંડી ખારેકના કપા મગફળી.
૩૦ મણની ખાંડી ખજુર.
૪૦ ,, ખાંડી મહુડાં.

મુંબઈના વ્યાપારી હિસાબ

ભાગ ૨ જો

આણપાણ.

આણુપાણુની સમજ.

એક વસ્તુના ચોથા ભાગને પા કહે છે અને તે વસ્તુના સોળમાં ભાગને આની અથવા આનો કહે છે. આની એટલે પાનો ચોથો ભાગ અને આખી વસ્તુનો સોળમો ભાગ.

૦।	પા	૦)-।	સવાઆનો
૦॥	અરધો	૦)=॥	અઢીઆના
૦।॥	પોણો	૦)≡।॥	પોણાચારઆના
૦)-	એક આની	૦॥)૦॥	અરધો અરધીઆની
૦)=	બે આની	૦।॥≡॥	પોણો સાડાત્રણઆની
૦)≡	ત્રણ આની	૧૩॥=॥	સાડાતેર આઢીઆની.

નીચેની સંખ્યાને બરાબર સમજો.

(૧)	રૂ. ૧૩પ॥≡।॥	(૨)	મણ. ૩પાપ
(૩)	ખાંડી ૧૨॥૨॥	(૪)	શેર. ૪।≡

નીચેની રકમને આણુપાણુમાં લખો.

(૧) પોણીઓગણીસ મણ સાડાસાત શેર

(૨) સાડીબાવીશ રૂપીઆ પોણાચાર આના

(૩) સવા બે ખાંડી અઢી મણ

(૪) બે કળશી બે મણ

આણુંપાણુના સરવાળા.

રીત—ચાર પાણે એક થાય છે માટે પાણોનો સરવાળો કરી તેને ચારથી ભાગવા અને જે ભાગમાં આવે તે વધ્યામાં લઇ આગળ ચઢતા અંકનો સરવાળો કરવો. ભાગતાં જે બાકી વધે તે શેષ તરીકે મુકવા.

દાખલો—

૪।।≡।।	પહેલાં પા આનીઓનો સરવાળો લીધો તો સાત
૩।।=।।	આવ્યા તેને ચારે ભાગતાં એક આખી આની આવી
૨।।-।।	અને ત્રણ પાઆની વધી તે શેષમાં મુકી એક
૧૧।।≡।।	આનીની વધ્યા લઇ આનીઓનો સરવાળો લીધો તેનો

પણ સાત સરવાળો આવ્યો. એટલે તેની એક વધ્યા લઈ પા નો સરવાળો કર્યો તેનો સરવાળો નવ આવ્યો તેને ચારે ભાગતાં એક શેષ (પા) મુકયો અને બાકી ૨ વધ્યા+૨+૩+૪ મળી ૧૧ આવ્યા.

દાખલો—

આવા દાખલાઓમાં હલકા પરિણામથી સરવાળો શરૂ કરવો.

				શેરનો સરવાળો કરતાં ૭ પાશેર આવ્યા
ખાંડી-	૩।	૪।।	૨।।	તેમાંથી અરધોશેર મુકી એક આખો શેર
	૧૭।।	૧।।	૫।।	વધ્યામાં લઇ શેરનો સરવાળો કર્યો તો
	૫।।	૨।।	૩।	૧૧ શેર આવ્યા. તેનો એક પા મણ
	૨૬।।। -	૪J -	૧।।	વધ્યામાં લીધો એટલે ૧૧ શેરમાંથી પા
				ના ૧૦ શેર જતાં ૧ શેર રહે તે મુક્યો

અને એક પા મણ વધ્યામાં લઇ આગળ પા મણનો સરવાળો કર્યો તો આઠ પા મણ આવ્યા તેમાંથી બે મણ નીકળ્યા તે મણમાં ઉમેરતાં કુલ નવ મણ આવ્યા તેમાંથી એક પા ખાંડી નીકળીને ચાર મણ બાકી રહ્યા તે મણની જગાએ મુક્યા અને આગળ એક ૭। ખાંડી વધ્યામાં લઇ સરવાળો કર્યો તો ૨૬।।। ખાંડી આવી.

દાખલાઓ.

(૧) ૩૭૮।।।=।। + ૪૯૮।।-।।। + ૯૭૬।।।=।।।

(૨) એક વખારમાં ૩૫।।।= ખાંડી બાજરી. ૧૩૭।।= ખાંડી ઘઉં અને ૨૦૮।।≡ ખાંડી ચોખા છે તો એકંદર કેટલું અનાજ થયું

(૩) ૫૪૩।।≡।। રૂ. નું સોનું લીધું. ૯૩૮।=।।। રૂ. નું કાપડ લીધું તથા ૧૨૬।।।-।। નું પરચુરણ ખરચ થયું ત્યારે એકંદર કેટલો ખર્ચ થયો.

(૪) ૧૨।।≡ તોલા સોનાની સાંકળી કરાવી, ૧।।= તોલાની વીંટી કરાવી અને ૨૩।।≡ સોનું બાકી વધ્યું ત્યારે સોનું એકંદર કેટલા તોલા હશે.

(૫) ૧ લી તારીખથી ૧૦ મી તારીખ સુધી રોજ શેર ૫।।= ૧૧ મી તા. થી ૨૦ મી સુધી રોજ શેર ૩।- અને ૨૧ મી તા. થી ૩૦ મી સુધી રોજ શેર ।।।= દૂધ લેવામાં આવ્યું. તો આખા માસનું દૂધ કેટલું લેવાયું ?

(૬)	ખાંડી	૭।	૩।।	૭।=	(૭)	તોલા	૫	૦।	૩।।
	ખાંડી	૫।।।	૨।।	૮।-		તોલા	૬।।	૦।।	૨।
	ખાંડી	૧૨।।	૪।।।	૬।≡		તોલા	૯।।।	૦।।।	૩।।।

(૮)	મણ	૧૨।।	૩।=।।		(૯)	કળશી	૩૮।।	૪।	૭।=
	મણ	૧૮।।।	૬।।।-			કળશી	૩૪।।।	૩।।।	૫।=
	મણ	૨૬।।।	૮।।।=।			કળશી	૧૬।	૨।।	૩।-

(૧૦) એક વેપારીને સાડાત્રણલાખ સાડીપાંત્રીશહજાર, સાડીપાંત્રીશસો રૂપીઆનો રૂના વેપારમાં તથા સવા બે લાખ સવા પાંચ હજાર સવા નવસો રૂપીઆનો સોનાના વેપારનો ફાયદો થયો તો કુલ એકંદર કેટલા રૂ. નો ફાયદો થયો.

આણુપાણુની બાદબાકી.

રીત—સરવાળામાં બતાવેલી રીત મુજબ બાદબાકીની રીતે મોટી રકમની નીચે નાની રકમ મુકી બાદબાકી કરવી.

(૧)

```
 ૩૨॥≂।
-૨૬॥≋॥
 ------
 ૫॥।≂॥।
```

આ દાખલામાં જમણી બાજુ છેવટ પા આની છે તેમાંની નીચેની અરધી આની બાદ કરવી છે તો ઉપરની બે આનીમાંથી એક આની લઇએ તેની ચાર પાઆની થાય એટલે તે એક પા આનીમાં ઉમેરતાં પાંચ પા આની આવી તેમાંથી નીચેની બે પા આની બાદ કરી તો ત્રણ પા આની બાકી રહે તે મુકી. હવે ઉપર એક આની છે તેમાંથી નીચેની ત્રણ આની બાદકરવા બે પા છે તેમાંથી એક લઇએ તેની ચાર આની અને એક આની, મળી કુલ પાંચ આની થઇ તેમાંથી નીચેની ત્રણ આની બાદ કરતાં બે આની રહે ઉપર એક પા રહેલ છે તેમાંથી નીચેનો અરધો–બે પા બાદ કરવો છે એટલે બાજુના બેમાંથી એક લઈએ તેના ચાર પા અને એક પા છે એટલે પાંચ પા થયા તેમાંથી બે પા બાદ કરતાં બાકી ત્રણ પા રહે હવે બાકી રહેલા ૩૧ માંથી ૨૬ બાદ કર્યાં તો ૫ બાકી રહ્યા.

(૨)

```
 તો. વા.
 ૫॥ ૩॥
-૨॥ ૪॥।
 ------
 ૨॥। ૮॥।
```

આ હિસાબમાં અરધાવાલમાંથી પોણો વાલ બાદ કરવા એકવાલ લીધો તેના ચાર પા વાલ અને બે પા વાલ મળી ૭ પા વાલમાંથી ત્રણ પા વાલ બાદ કરતાં ત્રણ પા વાલ રહ્યા તે નીચે મુકયા હવે બે વાલમાંથી ચાર વાલ બાદ કરવા બાજુમાંથી એક પા તોલો લીધો તેના વાલ દસ ને બે વાલ મળી બાર વાલ થયા તેમાંથી ચાર બાદ કરતાં બાકી આઠ વાલ રહે.

હવે બાકી રહેલા સવા પાંચ તોલામાંથી અઢી તોલા બાદ જતાં ઉપરની રીત મુજબ પોણા ત્રણ તોલા બાકી રહે તે મુક્યા.

દાખલાઓ

(૧) ૫૦૨॥≈।—૪૩૬॥≋।

(૨) એક વેપારી પાસે ૨૦૦૦ રૂ. હતા તેમાંથી ૪૯૬॥≈।નું કાપડનું તથા ૭૭૮॥≈॥ રૂ. નું દાગીનાનું બીલ ચુકાવ્યું ત્યારે તેની પાસે કેટલા રૂ. રહ્યા.

(૩) એક વખારમાં ખાં. ૧૨૪૬॥ ૩॥ ૬॥≈। અનાજ છે તેમાંથી સવારે ખાં. ૧૩૮॥ ૪। ૭॥≋। તથા સાંજે ખાં. ૨૭૯। ૨॥ પા~॥ અનાજ વેચવામાં આવ્યું તો કેટલું અનાજ બાકી રહે.

(૪) તોલા ૩॥ ૧। ૨॥ ની વીંટીઓ કરાવી તથા તોલા ૧૨॥ ૦॥ ૨॥ ની કંઠી કરાવી. કુલ ૨૦ તોલા સોનું હતું તો બાકી કેટલું રહે.

(૫) આજની સિલિકમાં સો રૂપીઆની સાત નોટો દશ રૂપીઆની ૧૨ નોટો, પચાસ રૂપીઆની ૩ નોટો, પાંચ રૂપીઆની ૩૧ નોટો. ૧૩૬) રૂ. રોકડા તથા ૨૩॥≈॥ રૂ. નું પરચુરણ છે ત્યારે એકંદર સિલિક કેટલી.

(૬) મણ ૧૨। ૩॥≈ સોપારીમાંથી ખરાબ સડેલી સોપારી મણ ૦॥ ૭॥≋ બાદ કરતાં કેટલી રહેશે.

(૭) કોસલા ગુણી ૧૩૬ છે તેનું વજન મણ ૩૮૬॥ ૭। છે દર ગુણીએ બારદાન શેર એ બાદ જતાં ચોકખું વજન શું.

(૮) એક હાંડીમાં ૧॥≈ મણ દૂધ છે તેમાંથી પા~ શેર મેળવી દીધું, ૧૬॥≈ શેર નો દૂધપાક બનાવ્યો, અને ૧॥≋ શેર ઢોળાઈ ગયું તો બાકી કેટલું રહશે.

	રૂ.	દોકડા	બદામ	રૂ.	દોકડા	બદામ
(૯)	૧૦૯૬॥	૨૧॥	૨॥	૬૭૮॥॥	૧૮॥॥	૩॥॥

(૧૦) ૩૨૬॥≈। રૂ. મારા પાસે છે અને ૬૫૭॥≋॥ ઉછીના લાધા મારે એક હજાર રૂપીઆ પુરા કરવા છે તો કેટલા ઘટે.

આણુપાણુના ગુણાકાર.

રીત—પહેલાં પૂર્ણાંક રકમોનો ગુણાકાર કરી ત્યાર બાદ પાવલાં અને આનીનો અરસપર ગુણાકાર કરી બધાનો સરવાળો લેવો.

૨૬॥=॥ ૧૨।~ ——— ૩૧૨ ૬) ૧।।।= ૬॥ ૧॥= ૦)≡૦॥ ——— ૩૨૭॥≡૦॥	પહેલાં છવીશને બારે ગુણ્યા તો ૩૧૨ આવ્યા. પછી અરધાને બારે ગુણ્યા તો બાર અરધે છ આવ્યા. પછી અઢી આનીને બારે ગુણ્યા તો ત્રીશ આના આવ્યા તેને સોળે ભાગી રૂપીઆ કર્યા તો ૧।।।= રૂ. થયા. હવે પાને છવીશે ગુણ્યા તો ૬॥ આવ્યા. અને એક આનીને છવીશે ગુણતાં છવીશ આના એટલે રૂ. ૧॥= આવ્યા. હવે માત્ર ૦॥=॥ ને ૦।~ થી ગુણવાના બાકી રહ્યા. તો બંનેની આની કરી ગુણાકાર કરવો તો ઉપરની

૧૦॥ આનીને નીચેની પાંચ આનીથી ગુણતાં ૫૨॥ ઉપઆના આવ્યા. ઉપઆનાને સામે ભાગવાથી આના આવે એટલે તેને સામો ભાગવાથી રૂ. ૦)≡૦॥ સવાત્રણ આના અરધો ઉપર આનો આવ્યો. હવે તે બધી રકમનો સરવાળો કરતાં જવાબ ૩૨૭॥≡૦॥ આવ્યો.

ટીપ:—ગુણાકારમાં નીચેની હકીકત યાદ રાખવા જેવી છે.

(૧) ૦।×૦।=૦)~
૦।×૦॥=૦)=
૦।×૦।।।=૦)≡
૦॥×૦॥=૦।
૦॥×૦।।।=૦।=
૦।।।×૦।।।=૦॥~

(૨) ૦।×૦)~=૦)૦।
૦॥×૦)~=૦)૦॥
૦।।।×૦)=૦।।।

(૩) ૦।×૦)=૦)૦॥
૦॥×૦)=૦)~
૦।।।×૦)=૦)~॥

(૪) ૦।×૦)≡=૦)૦।।।
૦॥×૦)≡=૦)~॥
૦।।।×૦)≡=૦)=॥

દાખલાઓ.

(૧) ૭ાાન્ના રૂ. માં એક ચાદર મળે છે. તો ૩૪૫ ચાદરોનું શું આપવું પડશે.

(૨) ૧૬ાાૢાા × ૫૭૯ાાાન્ના.

(૩) એક રૂપીઆની ૧ાન્ના શેર ચા મળે છે તો ૨૭ાા રૂ. ની કેટલી મળે.

(૪) એક એકર જમીનમાં ખાંડી ૧૯ાા ૩ાા ૭ાા બાજરી પાકે છે તો ૨૩ાાા એકરમાં કેટલી બાજરી પાકે છે.

(૫) રૂ. ૨૨ાાૢાા નું એક તોલો સોનું મળે છે ત્યારે તોલા ૧૭ાાા નું શું આપવું.

(૬) ખાંડી ૧૬ાા મણુ ૩ાાા શેર ૬ાાા × મણુ ૧૩ાાા શેર ૨ાા

(૭) એક વખારમાં ખાંડી ૧૯ાા મણુ ૩ાા શેર ૪ાા અનાજ છે. તેવી ૧૪૮ વખારો ભરી છે તો કેટલું અનાજ હશે.

(૮) ચાંદીનો એક લોટો બનાવવામાં તો. ૨૮ાા ૦ા ૩ાા સોનું જોઈએ છીએ ત્યારે ત્રણુ ડઝન લોટા બનાવતાં કેટલી ચાંદી લેવી જોઇએ.

(૯) એક મણુ ઘી ના ૨૯ાાા= રૂ. બેસે છે ત્યારે મણ ૮ાા—૮ાા નું શું આપવું જોઇએ.

(૧૦) સવારે શેર ૨ાા= અને સાંજે શેર ૩ાાા- દૂધ વેચાતું લેવામાં આવે છે દૂધનો ભાવ રૂ ૦ા -ાા છે ત્યારે તા ૧૫ મી માર્ચથી તા. ૧૮ મી એપ્રીલ સુધીનો ખર્ચ કેટલો આવશે.

આણુપાણુના ભાગાકાર.

રીત—ભાગાકારની રીતે ભાગાકાર કરવો પણુ નવો ભાગ ચલાવતાં વધેલા શેષને દસ વડે ગુણુવા અને પછીનો સંખ્યાંક અંદર ઉમેરી દેવો ત્યાર પછી નવો ભાગ ચલાવવો એ મુજબ આખો ભાગાકાર પુરો કરવો.

૬૨।=) ૭૫૬।ાા (૧૨)=
૬૨।=
―――
૧૨॥=
×૧૦
―――
૧૨૦
૫
૧।
―――
૧૨૬।
+૬।૦॥
―――
૧૩૨॥૦॥
―――
૧૨૪॥
―――
૭॥૦॥
―――
૭॥૦॥
―――
૦)૦)

ભાગાકારના આ હિસાબમાં પહેલાં એકનો ભાગ ચલાવ્યો, તો ભાજકને એક વડે ગુણુતાં ૬૨।= આવે તે ૭૫ માંથી બાદ કરતાં બાકી ૧૨॥= રહે. હવેનો ભાગ ચલાવવો છે તે આંકડો દશગણો ઉતરતો છે એટલે કે દશકનો ભાગ ચલાવ્યો હવે એકમનો ભાગ ચલાવવો છે તો વધેલી દશકની સંખ્યાને દશે ગુણુવાથી એકમ આવે તો દશે ગુણુતાં ૧૨૬। આવ્યા તેમાં એકમના ૬।૦॥ ઉમેર્યા પછી બેનો ભાગ ચલાવ્યો એટલે બાકી ૭॥૦॥ વધ્યા. હવે પા ને ભાગ પણુ નહિ ચાલે પણુ ૦)= (બેઆની) નો ભાગ ચાલશે માટે ૬૨।= ને ૦)= ગુણુતાં ૭॥૦॥ આવ્યા તે શેષમાંથી બાદ કર્યા એટલે ભાગાકાર પુરો થયો અને જવાબ ૧૨)= આવ્યો.

દાખલાઓ.

(૧) ૨૩૧॥~ ÷ ૧૬। અને ૧૫૨।~॥ ÷ ૯।=

(૨) એક મણના રૂ. ૩૨૧॥= પડે છે ત્યારે ૩૬૯૮॥≈ રૂ. માં કેટલા મણ આવશે.

(૩) એક રૂપીઆનું ૧॥।= શેર ઘી મળે છે ત્યારે ૧૩૨॥=॥ શેરના કેટલા રૂપીઆ થવા જોઇએ.

(૪) ૬૫ ખાંડી ૧॥। મણ ૭॥। શેર ૧ નવ. ÷ ૨૭॥ મણ ૨॥। શેર.

(૫) ૨૪૨ ખાંડી ૨॥। મણ ૩॥। શેર ÷ ૩૭॥ મણ ૭॥ શેર.

(૬) એક માણસને દર મહીને રૂ. ૧૨૫।= પગાર મળે છે ત્યારે રૂ. ૯૫૯૪।~ મળવાને કેટલા માસ નોકરી કરવી પડશે?

(૭) એક વીંટી બનાવવામાં વાલ ૧૨॥ ૧। સોનું જોઇએ ત્યારે ગદી. ૪૭ ૩॥ સોનાની કેટલી વીંટીઓ બને?

(૮) કાપડનો એક તાકો ગજ ૨૩॥ તસુ ૫। નો થાય છે ત્યારે ગજ ૧૨૯૨॥ ૪। તસુ કાપડ લેવાને કેટલા તાકા ખરીદવા જોઇએ.

(૯) એક માણસ રોજ રૂ. ૩॥।≈। કમાય છે તો તેને રૂ. ૪૧૯)૦॥ કમાવાને કેટલા રોજ કામ કરવું પડશે?

(૧૦) એક આંબા ઉપરથી ૩૭॥ મણ ૭॥ શેર કેરી ઉતરે છે ત્યારે ખાંડી ૨૪૨ ૨॥। ૩॥। કેરી કેટલા આંબા ઉપરથી ઉતરે?

મુંબઈના વ્યાપારી હિસાબ.

ભાગ ૩ જો

ગ ણ ત રી.

સૈંકડાના હિસાબો.

૧૦૦ નંગ = ૧ સૈંકડો.

એક રૂપીઆના દોકડા સો, અને સૈંકડાના નંગ પણ સો; માટે જેટલે રૂપીએ સૈંકડો તેટલે દોકડે નંગ મળે. તેમજ એક આનાની બદામો સો, અને સૈંકડાના નંગ પણ સો માટે જેટલે આને સૈંકડો તેટલી બદામે નંગ મળે.

દાખલો ૧ લો—પાંચ રૂપીઆના ૧૦૦ જમરૂખ મળે છે. તો પાંચ નંગનું શું આપવું?

૫ દોકડા એક નંગના.
×૫

જવાબ રૂ. ૦।

૨૫ દોકડા પાંચ નંગના.

દાખલો ૨ જો—પાંચ આનાના સો લીંબુ મળે છે. તો ૧૫ લીંબુનું શું આપવું?

૫ બદામ એક નંગ કિંમત.
×૧૫

જવાબ રૂ. ૦)૦॥।

૭૫ બદામ પાંચ નંગની કિંમત.

૭૫ ÷ ૧૦૦ = ૦॥।

બીજી રીત—નંગ અને ભાવનો ગુણાકાર કરી સોએ ભાગવાથી જવાબ આવશે.

દાખલો—પાંચ રૂપીઆના સો જમરૂખ મળે છે. તો પાંચ નંગનું શું પડશે?

૫ ભાવ
×૫ નંગ

૨૫

૧૦૦) ૨૫ (૦।
૨૫

૦૦

જવાબ રૂ. ૦।

દાખલા.

(૧) પાંચ રૂપીઆના સો શ્રીફળ મળતાં હોય તો આઠ શ્રીફળના કેટલા પૈસા આપવા ?

(૨) રૂ. ૬।।।= ના સો લેખે ૩૭ પુળાઓની કિંમત કેટલી ગણાય ?

(૩) રૂ. ૯।। આપવાથી એકસો પ્યાલા આવે છે. તો મારે ૨૩ પ્યાલા જોઇતા હોય તો કેટલા પૈસા પડશે ?

(૪) રૂ. ૧૫।। માં એકસો મણ સફેદ માટી મળતી હોય તો ૮૭ મણનું શું પડશે ?

(૫) સો મણ ચુનાના રૂ. ૧૮।।= પડતા હોય તો ૧૯।। મણ ચુનો લેનારે કેટલા પૈસા આપવા ?

(૬) રૂ. ૭।।= નાં સો શ્રીફળ મળતાં હોય તો ૧૩ નાળીએરનાં કેટલાં નાણાં આપવાં ?

(૭) સો થાળીના રૂ. ૬૫।।= આપેલા પરંતુ ૪ થાળી ખોવાઈ ગઈ તો ગૂમ થએલી થાળીઓની કિંમત કેટલી હશે ?

(૮) એક મકાન ચણતાં ૯૩૭ મણ ચુનો વપરાયો. સો મણ ચુનાના રૂ. ૧૩।।= નો ભાવ ઠરાવ્યો હોય તો તેના કેટલા રૂપીઆ આપવા.

(૯) એક શ્રીફળના ૩।। આના પડતા હોય તો રૂ. ૨૪)- માં કેટલાં શ્રીફળ આવશે.

(૧૦) રૂ. ૦।।। ૦।। નાં સો લેખે ૩૨૮ બોર લઈ રૂ. ૩) આપ્યા તો પાછું શું લેવું :

વટાવ કાપવો

વટાવ સેંકડે અમુક ટકા કાપી આપવાનો રિવાજ હોય છે. માટે સેંકડાની તમામ રીતો વડે આ હિસાબો કરી શકાય.

દાખલો રૂ. ૪૨૫) ના માલ પર સેંકડે બે ટકા લેખે વટાવ કાપી આપી કેટલા રૂ. લેવા ?

૨ દોકડા એક રૂ. ના માલ પર વટાવ કાપવો.

```
 ×૪૨૫          ૧૦૦) ૮૫૦
 ────── દોકડા       ─────        જવાબ રૂ. ૮।।
  ૮૫૦                ૮।।
```

બીજી રીત—માલની કિંમત અને ટકાનો ગુણાકાર કરી સોએ ભાગવાથી જવાબ આવે.

```
   ૨            ૧૦૦) ૮૫૦ ( ૮।।
 ×૪૨૫                ૮૦૦
 ──────              ────
                      ૫૦          જવાબ રૂ. ૮।।
  ૮૫૦                 ૫૦
                     ────
                      ૦૦
```

કેટલીક વખત દરેક રૂપીએ અમુક આના વટાવ કાપવાનો રિવાજ હોય છે. એવા પ્રસંગોએ **માલની કિંમત અને આનાનો ગુણાકાર કરી જે આવે તેટલા આના સમજવા અને** તેના રૂ. કાઢી માલની કિંમતમાંથી બાદ કરવા.

દાખલો. રૂ. ૨૧૨।। ના માલનાં પુસ્તકો પર દર રૂપીએ અર્ધો આનો વટાવ કાપી કેટલા પૈસા લેવા.

```
 ૨૧૨।।  માલની કિંમત       ૨૧૨।।    માલની કિંમત
 × ०।।                    — ૬। ≈   વટાવ બદલ બાદ.
 ──────                   ──────
 ૧૦૬।   આના               ૨૦૫) ≈।।
   ૧૬) ૧૦૬।
       ─────              જવાબ. રૂ. ૨૦૫) ≈।। લેવા.
        ૬। ≈
```

દાખલા.

(૧) દર સેંકડે ૧ ટકો વટાવ કાપી આપવાનો રિવાજ હોય, તેવા બજારમાંથી રૂા. ૫૦૦) નો માલ લઈએ, તો રોકડા રૂપીઆ કેટલા આપવા પડે ?

(૨) રૂા. ૪૧૨।। નું કાપડ લીધું છે. હવે બે ટકા લેખે વટાવ કાપી નાણું આપવાં છે. તો કેટલા રૂા. આપશો ?

(૩) સેંકડે દોઢ ટકા લેખે વટાવ કાપી આપી રૂા. ૩૨૬૨।। ના માલનો હિસાબ કેટલા રૂા. લાવશો ?

(૪) ગામઠી કાપડની ગાંસડી રૂા. ૫૩૬૫।।= ની કિંમતની થઇ છે. હવે જો ૩ ટકા વટાવ કાપી આપી પૈસા લેવા હોય તો કેટલા રૂા. લેવા ?

(૫) રૂા. ૪૨૬૬।।- નો માલ લઇ ૩।। ટકા લેખે વટાવ કાપી કેટલાં નાણું આપવાં જોઇએ.

(૬) રૂા. ૮૨૧૫।। ના માલ લેનારને ૦। ટકા લેખે વટાવ બદલ શું કાપી આપશો ?

(૭) રૂા. સોના માલ પર ૦।। ટકો વટાવ કાપવાનો રિવાજ હોય એવો માલ રૂા. ૩૫૪૬।।= નો વેચનારને રોકડા રૂા. કેટલા મળે ?

(૮) રૂા. ૨૫૨।। ના માલ પર દર રૂપીએ એક આનો વટાવ કાપી કેટલાં નાણું આપવાં ?

(૯) દર રૂપીએ ૦। આના લેખે વટાવ કાપી આપી રૂા. ૮૨૧૫।। નો માલ વેચનારને રોકડા રૂા. કેટલા મળશે.

(૧૦) રૂા. ૧૨૫૦ નો માલ લઈ રૂા. ૧૨૪૩।।। રોકડા આપ્યા તો વટાવ કાપવાનો રિવાજ શું હશે ?

હજારના હિસાબો.

ઈંટ, નળીયાં ઘાસ વગેરે કેટલીક ચીજો હજારના ભાવે મળે છે.

સમજ—એક હજારનાં નંગ હજાર અને રૂ. ના દોકડા સો માટે જેટલા રૂપીઆનું હજાર હોય તેટલા દોકડાનું દશ નંગ મળે. તેમજ આનાની બદામ સો અને હજારનાં નંગ એક હજાર માટે **જેટલે આને હજાર તેટલી બદામનાં દશ નંગ આવે.**

દાખલો—રૂ. ૫૦ ની એક હજાર ઈંટો મળતી હોય તો ૧૦ ઈંટનું શું આપવું?

પચાસ રૂપીએ હજાર છે માટે પચાસ દોકડાનું દશ નંગ આવે.

તેથી જવાબ રૂ. ૦॥

રૂ. ૧॥~ હજાર નંગ મળતાં હોય તો ૩૦ નંગનું શું આપવું જોઈએ.

દોઢ રૂપીઓ એક આનો એટલે પચીસ આનાનું હજાર છે. માટે દશ નંગની પચીસ બદામ પડે, એ લેખે ૩૦ નંગની ૭૫ બદામ થાય માટે જવાબ. રૂ. ૦) ૦॥।

બીજીરીત—

ભાવ અને નંગનો ગુણાકાર કરી તેને ૧૦૦૦ વડે ભાગવા એટલે જવાબ આવશે.

દાખલો.

રૂ. ૫૦ ની એક હજાર ઈંટો મળતી હોય તો ૧૦ ઈંટનું શું આપવું?

```
   ૫૦          ૧૦૦૦) ૫૦૦ ( ૦॥
  ×૧૦                ૫૦૦
  ----               ----
  ૫૦૦                ૦૦૦
```

જવાબ રૂ. ૦॥

દાખલા

(૧) માંગલોરી નળીયાંનો ભાવ રૂા. ૧૨૫| ના એક હજારનો છે. નવા બંધાવેલા મકાન પર નાખવા ૨૩૨૫ નળીયાં લાવ્યા તો તેના કેટલા રૂપીઆ આપવા ?

(૨) કાચનાં નળીયાં રૂા. ૨૧૩ ના એક હજાર મળતાં હોય તો ૪૩૦૫ નળીયાંનું બીલ કેટલું આવશે ?

(૩) બગીચામાં વાપરવા માટે રૂા. ૬૫ાા એ હજારના ભાવની ૧૪૩૦ ઈંટો મંગાવી તો તેના કેટલા પૈસા આપવા ?

(૪) રૂા. ૬૬ા લેખે હજાર રતલના ભાવનું ૮૩૧ રતલ ઘાસ આપનાર વેપારીના કેટલા પૈસા આપણે જમા કરવા ?

(૫) રૂા. ૬૫ાા= નો ભાવ ઠરાવી મોટરનો તબેલો સમારવા માટે ૧૩૨૦૭ ઈંટો લાવ્યા તો તેના કેટલા નાણાં આપવાં ?

(૬) રૂા. ૭૩ા≡ નાં ભાવનાં ૧૪૨૩ નળીયાં કુંભાર વેલા નથુને ત્યાંથી લાવ્યા. તો તેને કેટલી રકમ આપવી ?

(૭) માહે માર્ચ માસમાં ઘોડા અને ગાયો માટે ૮૨૧૪ રતલ ઘાસ રૂા. ૫૫|= નું હજાર રતલના ભાવે આપ્યું. તો તેના કેટલા પૈસા લેવા ?

(૮) રૂા. ૬૦ા≡ા એ હજારનો ભાવ ઠરાવી હિંદુસ્તાન મીલમાં ૫૩૦૪ ઈંટો મોકલી તો તેનું બીલ કેટલી રકમનું બનાવવું ?

(૯) રૂા. ૫૬| નાં હજાર નળીયાં આપવાનો ઠરાવ કરી ૮૯૯૮ નળીયાં લાવ્યા હવે દર હજારે રૂા. ૦| ૦ ધર્માદો આપતાં તે નળીયાં આપણાં ઘરમાં કેટલાનાં પડયાં.

(૧૦) રૂા. ૩૭ાા≡ એક હજાર રતલના ભાવે ૯૯૯૦ રતલ ઘાસ લીધું. પરંતુ માલ નબળો નિકળ્યો તેથી દશ ટકા કાપી લઈ કેટલી રકમ આપવી.

ડઝન ને ગ્રુસના હિસાબો.

ફળફળાદિ, હોઝીયરી, સ્ટેશનરી, કટલેરી અને ગ્લાસવેર વગેરે કેટલીક ચીજો ડઝનના હિસાબે વેચાય છે.

એક ડઝનના નંગ ૧૨ અને એક રૂપીઆની પાઇ ૧૯૨; માટે જેટલે રૂપીએ ડઝન તેથી સોળગણી પાઇએ નંગ.

દાખલો. ત્રણ રૂપીએ ડઝન મોજાં મળતાં હોય તો ૫ જોડ મોજાંનું શું પડશે.

```
   ૩              ૧૨)૪૮
 ×૧૬                ——
 ———                ૪ આના એક જોડીની કિંમત
  ૪૮ પાઈ            ૫
                    ——
               ૧૬)૨૦ આના પાંચ જોડીની કિંમત.
                  ——
                  ૧।
```

જવાબ રૂ. ૧।

એક આનાની પાઈ ૧૨ અને ડઝનનાં નંગ પણ ૧૨ માટે જેટલે આને ડઝન તેટલી પાઈનું નંગ.

દાખલો. ૯ આનાની ડઝન પેન્સીલ મળતી હોય તો ૪ નંગનું શું આપવું ?

```
   ૯    પાઈ એક નંગની કિંમત.     ૧૨)૩૬
  ×૪                               —
 ———                               ૪ આના
  ૩૬    પાઈ ચાર નંગની કિંમત.     જવાબ. રૂ. ૦।
```

બીજી રીત—કિંમત અને નંગનો ગુણાકાર કરી તેને ૧૨ વડે ભાગવાથી પણ જવાબ આવશે.

દાખલો. ત્રણ રૂપીઆની ડઝન ટોપી મળતી હોય તો પાંચ ટોપીનું શું આપવું ?

    ૩
  ×૫
  ———
   ૧૫ રૂા. પાંચ ડઝનની કિંમત.

૧૨)૧૫(૧। રૂા. પાંચ નંગની કિંમત. જવાબ રૂ. ૧।
   ૧૨
   ———
    ૩
    ૩
   ———
    ૦

પાંતીની રીતે પણ કેટલીકવાર દાખલા સહેલા પડે છે. જેમકે નંગ એ ડઝનનો ત્રીજો ભાગ છે. માટે જવાબ પણ ડઝનની કિંમતનો ત્રીજો ભાગ રૂા. ૧ આવે.

દાખલા.

૧) રેશમી રૂમાલ ડઝન ૧ નો ભાવ રૂા. ૯) છે. તેમાંથી આપણે ૭ રૂમાલ લીધા તો કેટલા પૈસા આપવા ?

૨) રૂા. ૬ ની ડઝનના ભાવની ૫ ટોપીઓ લીધી, તો તેનું શું આપવું ?

૩) રૂા. ૫। ડઝનનો ભાવ હતો ત્યારે હાપુસના ૪ નંગ લીધેલાં, તો તેના કેટલા પૈસા આપ્યા હશે ?

૪) ગંજીફાક ડઝન એકના રૂા. ૭॥ પડે છે. આપણે ૨ ડઝન અને ૭ નંગ લીધાં તો તેના કેટલા પૈસા આપવા ?

૫) રેશમી જાપાનીસ મોજા ડઝન ૧ ના રૂા. ૮॥ પડે છે. આપણે ૮ ડઝન ને ૫ નંગ લીધાં છે. તો કેટલા રૂા. આપવા પડશે ?

(૬) રૂ. ૧૦॥ ની ડઝનના ભાવની ૫ ડઝનને ૪ નંગ કાનસ ઘરાકને આપી છે. તો તેની પાસેથી કેટલા પૈસા લેવા?

(૭) રૂ. ૨૨॥ના ડઝનનો ભાવ હતો ત્યારે ગરમ ગંજીફ્રાકના ૨ નંગ આપણે લાવેલા. તેની ઉઘરાણીએ આવેલા માણસને કેટલા પૈસા આપશો?

(૮) રૂ. ૫॥ એ ડઝનના ભાવની ૮॥ ડઝનને ૫ નંગ કાંસકીઓની કુલ કિંમત કેટલી થાય?

(૯) રૂ. ૩૦॥- ડઝનના ભાવની ૫ ડઝન અને ૫ નંગ ખુરસી લીધી તો સુતારને કેટલા પૈસા આપવા?

(૧૦) રૂ. ૫॥= નું એક ડઝન ઠરાવી ૪ ડઝન અને ૨ નંગ ખમીશ ઘરાકને આપ્યાં. તેણે રૂ. ૫૦) ની નોટ આપી તો પાછું શું આપવું?

નાળીએરના હિસાબ.

નાળીએર ગોવાઈ, દેવાઇ પાણીચાં વગેરે જુદી જુદી જાતના આવે છે. અને તેનો ભાવ હજાર પર થાય છે.

કાચાં નંગના પાકાં નંગ કરવાની રીત.

अ. દેવાઇ અને પાણીચાં એક હજાર પાકાંના ૧૨૫૦ નંગ મળે છે. માટે જેટલાં નંગ હોય તેને સોએ ગુણી ૧૨૫ વડે ભાગવાથી પાકાં નંગ થાય છે. અથવા કાચાં નંગને ૧। એ ભાગવાથી પાકાં નંગ થાય છે.

ब. ગોવાનાં નાળિએર એક હજાર પાકાંના ૧૧૦૦ નંગ મળે છે. માટે જેટલાં નંગ કાચાં હોય તેને ૧૦ વડે ગુણી ૧૧ વડે ભાગવાથી પાકાં નંગ થાય છે.

કાચાં નંગનાં પાકાં નંગ કર્યા બાદ હજારના હિસાબની રીતે હિસાબ થાય છે.

દાખલો. પાણીચાં શ્રીફળ નં. ૨૭૫ દર રૂ. ૫૦) ના હજારના ભાવે લીધાં. જો કાચાં નંગ ૧૨૫૦ નાં પાકાં નંગ ૧૦૦૦ ગણાતાં હોય તો તે શ્રીફળની કિંમત કેટલી?

```
 ૨૭૫        ૧૨૫) ૨૭૫૦૦ (૨૨૦   પાકાં નંગ થયાં
×૧૦૦             ૨૫૦
-----            ---
૨૭૫૦૦             ૨૫૦
                  ૨૫૦
                  ---
                  ૦૦૦૦
```

બસોવીસ નંગ પાકાં એટલે બાવીસ દશકા થયા.

```
 ૫૦          ૧૦૦) ૧૧૦૦
×૨૨               ----
----               ૧૧     રૂ. જવાબ.
૧૧૦૦ દોકડા.        -----------
```

દાખલો ગોવાઈ શ્રીફળ નંગ ૩૮૫ દર રૂ. ૫૦) નાં હજારનાં ભાવે લીધાં છે. હવે જો કાચાં નંગ ૧૧૦૦ નાં પાકાં નંગ ૧૦૦૦ ગણાતાં હોય તો તેની કિંમત કેટલી?

```
 ૩૮૫ કાચા નંગ.

×૧૦        ૧૧) ૩૮૫૦ (૩૫૦ પાકાં નંગ થયાં.
----            ૩૩
૩૮૫૦            ---
                 ૫૫
                 ૫૫
                 ---
                 ૦૦૦
```

ત્રણસો પચાસ નંગ એટલે ૩૫ દશકા થયા.

```
 ૫૦          ૧૦૦) ૧૭૫૦
 ૩૫               ----
----              ૧૭॥
૧૭૫૦   દોકડા.              રૂ. ૧૭॥ જવાબ.
```

દાખલા.

(૧) પાણીયાં શ્રીફળ નંગ ૪૨૫ દર રૂા. ૩૭ા ના ભાવે લીધાં. જો પાકાં ૧૦૦૦ ના કાચાં ૧૨૫૦ મળતાં હોય તો તેની કિંમત કેટલી ?

(૨) દેવાઇ શ્રીફળ નંગ ૧૦૩૦ દર રૂા. ૩૧ા ના હજારના ભાવે લીધાં હવે જો કાચાં ૧૨૫૦ નાં પાકાં ૧૦૦૦ ગણાતાં હોય તો એટલાં શ્રીફળનું શું પડે ?

(૩) નંગ ૧૧૦૦ કાચાંના ૧૦૦૦ પાકા ગણીને રૂા. ૨૭ાા ના ભાવે ૫૮૩ નંગ નાળીએર લાવ્યા. તો તેના કેટલા પૈસા આપવા ?

(૪) ગોવાના શ્રીફળ નં. ૮૮૩ દર રૂા. ૩૨। ના હજારનાં ભાવે આપ્યાં. ૧૦૦૦ પાકાંના ૧૧૦૦ કાચાં ગણાતાં હોય તો તેના કેટલા પૈસા લેવા ?

(૫) રૂા. ૨૬ાા≈ ના હજારનાં ભાવે શ્રીફળ નંગ ૪૦૩૦ ના કેટલા પૈસા આપવા. ૧૦૦૦ પાકાંનાં ૧૨૫૦ નંગ મળે છે.

(૬) રૂા. ૨૮ા≈ નો હજારનો ભાવ હતો ત્યારે ગોવાઈ શ્રીફળ નંગ ૩૦૨૫ લાવેલા છીએ. પાકાં નંગ ૧૦૦૦ નાં નંગ ૧૧૦૦ કાચાં મળતાં હોય તો તેની કિંમત કેટલી ?

(૭) પાણીયાં શ્રીફળ નંગ. ૧૧૨૩૦ કાચાં, તેનાં ૧૨૫૦ નાં ૧૦૦૦ પાકાંથી દર હજાર એકના રૂા. ૨૭ાા≈ ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ પડે ?

(૮) ગોવાઇ શ્રીફળ નંગ ૧૧૨૩૦, કાચાં ૧૧૦૦નાં પાકાં ૧૦૦૦ થી દર રૂ. ૨૨ા≈ ના ભાવે કેટલાં કિંમતનાં ગણાય.

(૯) રૂા. ૨૫ાા≈ા નાં હજારનો ભાવ ઠરાવી દેવાઇ શ્રીફળ નંગ ૩૨૧૫ લાવ્યા. નંગ ૧૨૫૦ નાં ૧૦૦૦ પાકાં ગણાતાં હોય તો તેની કિંમત કેટલી.

(૧૦) દેવાઇ અને ગોવાઈ બન્ને જાતનાં શ્રીફળ નંગ એક હજારનો ભાવ રૂા. ૨૫) છે. હવે જો ગોવાઇ નાળીએરનાં નંગ ૪૨૧૫ લઉં તો મારે કેટલું વધુ યા ઓછું આપવું પડશે? ગોવાઈ ૧૦૦૦ના ૧૧૦૦ મળે છે અને દેવાઇ ૧૦૦૦ ના ૧૨૫૦ મળે છે.

મુંબઈના વ્યાપારી હિસાબ.

ભાગ ૪ થો.

માપ.

ગજના હિસાબ.

સુતરાઉ અને રેશમી લુગડાં લાકડા વગેરે કેટલીક ચીજો ગજથી માપીને અપાય છે.

ધાના તાવ ૨૪ હોય છે. માટે ધાના હિસાબો પણ આજ રીતે થઈ શકે છે.

એક ગજના તસુ ૨૪ અને એક રૂપીઆની પાઈ ૧૯૨ માટેઃ—જેટલે રૂપીએ ગજ તેથી આઠ ગણી પાઇએ તસુ.

દાખલો—૭ રૂપીએ ગજ મશરૂ મળતું હોય તો પાંચ તસુ મશરૂનું શું આપવું?

```
  ૬                                  ૧૨ ) ૨૪૦
 ×૮                                  ————————
————                                 ૧૬ ) ૨૦ આના.
 ૪૮ પાઈ એક તસુની કિંમત.              ————————
 ×૫                                      ૧ા રૂા.
————
૨૪૦ પાઇ પાંચ તસુની કિંમત.        જવાબ રૂા. ૧ા
```

એક ગજના તસુ ૨૪ અને એક રૂપીઆના આના સોળ માટેઃ—જેટલે રૂપીએ ગજ તેટલા આનાનું દોઢ તસુ,

દાખલો—૪ રૂપીએ ગજના ભાવના ૪ાા તસુ રેશમનું શું આપવું? સાડાચાર તસુ એટલે ત્રણ વખત દોઢ તસુ.

```
 ૪ આના દોઢ તસુની કિંમત
×૩
————                                    જવાબ રૂા. ૦ાાા
૧૨ આના ૪ાા તસુની કિંમત.
```

એક ગજના તસુ ચોવીસ અને એક આનાની પાઇ બાર માટેઃ— જેટલે આને ગજ તેથી અડધી પાઈએ તસુ.

દાખલો—૭ આનાની ગજ ચટાઇ મળતી હોય તો ૮ તસુના કકડાનું શું આપવું ?

૬
×૦ાા
―――
૩ પાઇ એક તસુની કિંમત.
×૮
―――
૨૪ પાઈ આઠ તસુની કિંમત.

જવાબ રૂા. ૦)=

બીજી રીત—માલનો ભાવ અને તસુનો ગુણકાર કરી ૨૪ વડે ભાગવાથી પણ જવાબ આવે છે.

દાખલો—૭ રૂપીએ ગજ મશરૂ મળતું હોય તો પાંચ તસુનું શું ?

૬
×૫
―――
૩૦

૨૪) ૩૦ (૧ા
૩૦
―
૦૦

જવાબ રૂા. ૧ા

દાખલા.

(૧) ઉનના ગાલીચાનો ભાવ દર ગજના રૂા. ૧૨ ઠરાવી કરાવ્યો. ગાલીચો તૈયાર થયો, ત્યારે માપી જોતાં ગજ ૨ાા ૫ તસુ થયો તો તેના કેટલા રૂપીઆ આપવા ?

(૨) પટાવાળાનો ડગલો કરવામાં રૂા. પાા ની ગજના ભાવની ૫ ગજ ને સાડાચાર તસુ બનાત વપરાઈ. તો બનાતનું ખર્ચ કેટલું થયું હશે !

(૩) રૂા. ૧૩ાા નું ગજના ભાવના મશરૂમાંથી ગજ ૧ાા ૪ તસુનો કકડો ફડાવ્યો. તો તેના કેટલા પૈસા આપશો.

(૪) સાડા ચાર આને ધાના ભાવના પાંચ ધા અને દશ કાગળની ચોપડી બાંધીએ તો તે ચોપડી કેટલાની પડે ?

(૫) બચ્ચાંના લુગડાં કરવા માટે રૂ. ૭ાા= ના ભાવનું ગજ ૩ાા પાા તસુ રેશમ લીધું હોય તો વેપારીને કેટલા પૈસા આપવા?

(૬) મખમલના જોડા કરવા માટે ગજ ૦ાા ૩ાા તસુ મખમલ રૂ. પાાા= એ ગજના ભાવનું વપરાયું. તો તે મખમલની કિંમત કેટલી?

(૮) ત્રણ પૈસાના ચાર કાગળ મળતા હતા, ત્યારે એક છોકરો રૂ. ૧ાા≈ ના કાગળ લાવ્યો તો તે કેટલા ધા અને કેટલા કાગળ લાવ્યો હશે?

(૯) રૂ. ૩ાાા≈ ના ભાવનું ગજ ૨૩ાા પાાા તસુ રેશમ લઈ રૂ. ૧૦૦) ની નોટ આપી, તો પાછું શું લેવું?

(૧૦) એક વેપારીએ ગ્રાહકને રૂ. ૩ાાા= ના ભાવનું ગજ ૨ાા ૫ તસુ, ૧ાા= ના ભાવનું ગજ ૮ાા ૪ તસુ અને રૂ. ૧૫)૦ાા ના ભાવનું ગજ ૧ાા ૨ તસુ રેશમ વેચ્યું છે. હવે જો સેંકડે બે ટકા વટાવ કાપી નાણાં લેવાનાં હોય તો કેટલા પૈસા લેવા?

વારના હિસાબ.

સુતરાઉ, ગરમ રેશમી, શણનું વગેરે કેટલીક જાતનું કાપડ અને લોખંડની જાળીઓ ઇત્યાદી કેટલીક ચીજો વારથી માપીને આપવામાં આવે છે.

એક વારના ઇંચ ૩૬ અને એક આનાની પાઈ ૧૨ હોય છે માટેઃ—જેટલા આને વાર તેટલી પાઇનું ત્રણ ઇંચિ.

દાખલો—ઘાસની ચટાઇ ૮ આને વાર મળતી હોય ત્યારે વાર ૧ાા ૬ ઇંચિનું શું આપવુ?

```
        ૮                          ૮ પાઇનું ત્રણ ઇંચ.
      ×૧ાા                       ×૨
      ────                       ────
આના ૧૨                    ૧૨ ) ૧૬ પાઇનું ૭ ઇંચ.
      +૧ા૧ ઇંચિ ૭ ની કિંમત.      ૧ા ૧
      ──────
આના ૧૩ા ૧ પાઇ                 જવાબ રૂ. ૦ાા—ા ૧પાઈ
```

એકવારના છત્રીસ ઈંચમાંથી ત્રણ ત્રણ ઈંચના ૧૨ કટકા થાય અને એક રૂપીઆની પાઇ ૧૯૨ હોય છે માટેઃ—**જેટલે રૂપીએ વાર તેથી સોળગણી પાઇએ ત્રણ ઇંચ.**

દાખલો—રૂ. ૧૫) આપવાથી એક વાર ગરમ કાપડ મળતું હોમ તો ૬ ઈંચનું શું આપવું?

```
  ૧૫                 ૧૨ ) ૪૮૦
 ×૧૬                 ────────
─────                ૧૬ ) ૪૦ આના
 ૪૮૦                 ────────
  ×૨                    ૨॥ રૂપીઆ.
─────
૨૪૦ પાઇ ૭ ઈંચની કિંમત        જવાબ રૂ. ૨॥
```

બીજી રીત—વારનો દર અને ઈંચનો ગુણાકાર કરી છત્રીસ વડે ભાગવાથી પણ જવાબ આવે છે.

દાખલો—ગરમ કાપડનો ભાવ વાર ૧ ના રૂ. ૧૫) છે. હવે જો આપણને ફક્ત ૭ ઈંચ જ કાપડ જોઈતું હોય તો શું આપવું?

```
  ૧૫            ૩૬ ) ૯૦ ( ૨॥ રૂ.
  ×૬                 ૭૨
─────               ─────
  ૯૦                 ૧૮
                     ૧૮
                    ─────
                     ૦૦
                જવાબ રૂ. ૨॥
```

દાખલા.

(૧) રૂ. ૧૮) નું એક વાર વેનીશન મળતું હતું, ત્યારે એક શાહુકારે ડગલો કરાવવા વાર ૪॥ ૫ ઈંચ વેનીશન લીધું. તો તે ડગલો તેને કેટલી કિંમતનો થયો?

(૨) રૂા. ૩ ની વારના ભાવની વાર. ૯ાા ૮ ઈંચિ જાળી એક મકાનમાં વપરાઇ તો કેટલી કિંમતની જાળી વપરાઇ હશે ?

(૩) રૂા. ૨ાા≈ વારનો ભાવ ઠરાવી વાર ૪ાા ૨ ઈંચની શેત્રંજી કરાવી. તો તે કેટલાની પડી ?

(૪) કોટ અને જાકીટ કરવા માટે આલપાકો વાર ૩ાા ૫ ઈંચિ લીધો હવે જો વાર ૧ ના રૂા. ૩ા≈ આપવા પડે તો તે લુગડું કેટલી કિંમતનું હશે ?

(૫) રૂા. ૧૦ાા≈ાા નું વારના ભાવનું વાર. ૪ાા ૭ ઈંચિ કાપડ લઇ દરજીને આપ્યું. હવે તેને કોટની સિલાઇના રૂા. ૪ાાા આપવા પડયા હોય તો તે ડગલો કેટલાનો પડયો.

(૬) રૂ. ૧૧)૦ાાા એ વારના ભાવનું વાર ૬ા ૨ ઈંચિ કાપડ છોકરાંઓ માટે લીધું તો તેના કેટલા પૈસા આપશો ?

(૭) રૂા. ૫ાાા≈ાા નું વાર લેખે એક ગ્રાહક વાર ૭ાા ૫ાા ઈંચિ ગરમ કાપડ લઇ ગએલ છે. તો તેને ખાતે કેટલી રકમ લખશો ?

(૮) વાર. ૧૫ાાા ૮ાા ઈંચિ કાપડ વાર એકના રૂા. ૪ાા≈ આપવાનો ઠરાવ કરી લીધું. પરંતુ જો રૂા. ૪)– ના ભાવે લીધું હોત તો કેટલો ફાયદો થાત?

(૯) એક ડગલો કરાવવામા રૂ. ૩ાાા≈ વારના ભાવનાં કાપડને બદલે ૪ા– ના વારના ભાવનું કાપડ લીધું હોત, તો રૂા. ૨)≈ વધારે ખરચ આવત તો કોટમાં કપડું કેટલું વપરાયું હશે ?

(૧૦) રૂા. ૨ાાા≈ ના ભાવનું વાર ૪ાા ૮ ઈંચિ, રૂા. ૫ાા≈ ના ભાવનું વાર. ૮ાા ૭ ઈંચિ, રૂા. ૧ાાા૦ાા ના ભાવનું વાર ૧૩ા ૪ ઈંચિ કાપડનું ૨ાા ટકા વટાવ કાપી બીલ બનાવો.

ફરાના હિસાબ.

મુંબઇમાં પરચુરણ અનાજ માપથી ભરીને વેચાય છે. ૨ ટીપરીનો ૧ શેર, ૪ શેરની ૧ પાયલી અને ૧૬ પાયલીનો ૧ ફરો ગણવામાં આવે છે. ભાવ ફરા ઉપર થાય છે.

રીત. ફરા અને ભાવનો ગુણાકાર કરી તેમાં પાયલી અને શેરની ફાળે પડતી કિંમત ઉમેરવી.

દાખલો. ઘઉં ખંડવો ફરા ૪॥ ૨ પાયલી ફરા એકના રૂ. ૧૦॥ ના ભાવે લીધા. તો તે બદલ શું આપવું પડશે?

ફરા પાયલી
૪॥ ૨
×૧૦॥
———
૪૭॥ સાડાચાર ફરાની કિંમત
૧।– બે પાયલીની કિંમત
———
૪૮॥– જવાબ. રૂ. ૪૮॥–

૨
×૧૦॥
———
૧૬) ૨૧ બે ફરાની કિંમત.
———
૧।– બે પાયલીની કિંમત.

બીજી રીત—ફરા અને ભાવનો ગુણાકાર કરી પાયલી અને ભાવના ગુણાકાર જેટલા આના ઉમેરવાથી જવાબ આવશે.

સમજ. ફરાની પાયલી ૧૬ છે. રૂપીઆના આના પણ ૧૬ છે. માટે 'જેટલે રૂપીએ ફરો તેટલા આનાનું પાયલી.' ફરાના શેર ૬૪ છે. અને રૂપીઆના પૈસા પણ ૬૪ છે માટે 'જેટલે રૂપીએ ફરો તેટલા પૈસાનું શેર;' ફરાની ટીપરી ૧૨૮ છે અને રૂપીઆના અર્ધા પૈસા પણ પણ ૧૨૮ છે. માટે જેટલે રૂપીએ ફરો તેટલા અર્ધા પૈસાનું ટીપરી.

દાખલો ઉપરનોજ.

ફરા પાયલી
૪॥ ૨
×૧૦॥
———
૪૭॥ સાડાચાર ફરાની કિંમત
૧।– બે પાયલીની કિંમત
———
૪૮॥– જવાબ. રૂ. ૪૮॥–

૧૦॥
૨
———
૧૬) ૨૧ આના બે પાયલીની
૧।– કિંમત

દાખલા.

(૧) ઘઉ ખંડવો ફરા પા ૨ પાયલી ફરા એકના રૂ. ૧૧) ના ભાવે લીધા તો તેના કેટલા પૈસા આપશો?

(૨) બાજરી કાનપુરી ફરા એકના રૂ. ૭ા ના ભાવે ફ. ૪ા ૧ પાયલી લીધી. તો તેની કિંમત કેટલી ગણાય.

(૩) મગ દિલ્હીના ફરા. ૨ા ૩ પાયલી ફરા એકના રૂ. ૧૮ાા ના ભાવે લીધા તો તેના કેટલા પૈસા આપશો?

(૪) અડદ ફરા ૬ા ૧ પાયલી ફરા એકના રૂ. ૮ા ના ભાવે લીધા તો તેની કિંમત કેટલી ગણાય?

(૫) ઘઉં પીસી ફરા ૭ ને ૩ પાયલી ફરા એકના રૂ. ૬ા ના ભાવે વેચ્યા. તો ગ્રાહક પાસેથી કેટલા પૈસા લેશો?

(૬) મારવાડી મઠ ફરા ૬ા ૧ પાયલી ફરા એકના રૂ. પાા ના ના ભાવે લીધા તો તેના કેટલા રૂપીઆ આપશો?

(૭) સોલાપુરી જુવાર ફરા ૪ા ૨ ને ૨ શેર ફરા એકના રૂ. ૭ા ના ભાવે વેચી તો તેના કેટલા પૈસા આવશે?

(૮) ભીમડીના ચોખા ફરા ૪ા ૩ ને ૧ શેર ફરા એકના રૂ. ૧૦ાાㄱ ના ભાવે લીધા તો તેના કેટલા રૂપીઆ આપવા?

(૯) સુરતી તુવેરની દાળ ફરા ૩ા ૧-૧ શેર ૧ ટીપરી દર રૂ. ૧૩ ના એક ફરાના ભાવથી વેચી. તો તેના કેટલા રૂપીઆ આવશે?

(૧૦) પીળા ચણા ફરા. ૬ા ૨ પાયલી ને ૧ ટીપરી ઘોડા માટે લાવ્યા. જો ફરા. એકના રૂ. ૮ાㄱ નો ભાવ હોય તો તેની કેટલી કિંમત ગણાય?

મુંબઈના વ્યાપારી હિસાબ

ભાગ ૫ મો.

તોલ.

ચાંદીના હિસાબ.

મુંબાઇના બજારમાં ચાંદીનો ભાવ ૧૦૦ તોલા પર થાય છે.

એક રૂપીઆના દોકડા સો અને ભાવ પણ સો તોલાનો બોલાય છે. માટે ભાવ જેટલા રૂપીઆ ચાલતો હોય તેટલા દોકડાનું એક તોલો આવે.

દાખલો. ચાંદીનો ભાવ જ્યારે રૂ. ૬૫॥ હતો, ત્યારે એક માણસે ૪૩૫ તોલા ચાંદી લીધી. તો તેણે કેટલાની ચાંદી લીધી.

	૪૩૫	
૬૫॥	———	૬૫॥
૪।	૪૨૫	×૧૦
———	———	———
૨૬૨	૧૦	૬૫૫ દોકડા દશ
૧૬।=		તોલાની કિંમત.
———		
૨૭૮।= ચારસો પચીસ તોલાની કિંમત		૧૦૦) ૬૫૫
૬॥૦)૫ દોકડા દશ તોલાની કિંમત		૫૫૦
——— ———		———
૨૮૪॥।=૫		૫

જવાબ. રૂ. ૨૮૪॥। ≈॥

નોટ. સેંકડાની તમામ રીતો આ દાખલા કરવામાં વાપરી શકાય

કેટલીક વખત ચાંદીનું વજન ઔંસમાં થાય છે. તે વખતે નીચેની રીતે તે હિસાબો થઇ શકે.

રીત. ઔંસમાં આપેલા વજનને ૮ વડે ગુણી ૩ એ ભાગવાથી તોલા આવે છે. તોલા કર્યા પછી ઉપરની રીતો વડેજ હિસાબ થાય છે.

દાખલો. ૧૨૩૩ ઔંસ વજનની ચાંદીની પાટ છે. બજારમાં ચાંદીનો ભાવ રૂ. ૬પા બોલાતો હોય તો તેની કિંમત કેટલી?

```
                    ૩૨૮૮                    ૬પા
  ૧૨૩૩              ૭———       ૬પા          ×૧૩
    ×૮              ૩૨૭પ       ×૩૨ાા         ———
  ————              ————       ————          ૮૪પ
  ૯૮૬૪ આઠે ગુણ્યા. ૦૦૧૩       ૨૦૯૬            ૬ાા
૩) ૯૮૬૪ (૩૨૮૮ તોલા પાટનું  ૪૯)=              ————
   ૯            વજન થયું————————             ૮પ૧ાા
   —                     ૨૧૪પા= બત્રીસોપચોતેર તોલાની કિંમત
   ૦૮                        +૮ાા૦ા તેર તોલાની કિંમત
    ૬                     ————————
   ——                     ૨૧પ૩ાાા=ા
   ૨૬                   જવાબ રૂ. ૨૧પ૩ાાા=ા
   ૨૪
    ——
    ૨૪
    ૨૪
    ——
    ૦૦
```

દાખલા.

(૧) બજારમાં ચાદીનો ભાવ જ્યારે રૂા. પપાા ચાલતો હતો ત્યારે એક વેપારીએ તોલા ૪૮ાા ચાંદી લીધી તો તે બદલ શું આપવું?

(૨) ૪૩૨ાા તોલા ચાંદી લઈ તેના વાસણ કરાવ્યાં. તે વખતે ચાંદીનો ભાવ રૂા. ૪૮ાા= હતો. તો તેના કેટલા રૂા. આપવા?

(૩) ૧૧૫૨ ઔંસ વજનની ચાંદીની પાટના રૂ. ૭૦॥= ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ આપવા ?

(૪) રૂ. ૬૰॥=॥ નો ભાવ ઠરાવી એક ચાંદીની પાટ લાવ્યા. ઘેર આવી તેનું વજન કર્યું, તો ૧૩૦૨ ઔંસ થયું. તો તે વેપારીને ખાતે કેટલા રૂપીઆ જમા કરવા ?

(૫) રૂ. ૭૬॥≈ નો ભાવ હતો ત્યારે, એક શાહુકારે તોલા ૯૫। ના વજનનું છત્ર દેવસ્થાનમાં મોકલ્યું તો તેનું તેને શું પડયું હશે ?

(૬) ૧૭૫૨॥ ઔંસ વજનની ચાંદીની પાટ જો રૂ. ૬૫॥ ના ભાવે ખરીદ કરવામાં આવે તો રૂ. ૨૫૦૦ માંથી શું પાછું મળે ?

(૭) ૩૨૨॥ તોલા વજનનો થાળ રૂ. ૬૦॥=॥ ના ભાવની ચાંદી લઈ કરાવ્યો. હવે જો દર તોલે ૧॥ આનો મજુરી આપવી પડી હોય તો તે થાળનું કુલ ખર્ચ શું થયું ?

(૮) ૧૧૬૮॥ આઉંસ ચાંદીની પાટ રૂ. ૫૫।૦॥ ના ભાવે લીધી તો તેના કેટલા રૂ. આપવા ?

(૯) ૧૩૦૬॥ તોલાને બદલે ૧૩૦૬॥ આઉંસની કીંમત ભૂલથી લેવાઈ છે. બજાર ભાવ રૂ. ૪૨॥= છે. તો પાછાં નાણાં કેટલાં આપવાં ?

(૧૦) ચાંદીનો ભાવ જ્યારે રૂ. ૪૮॥≈ હતો ત્યારે ૧૩૦૩॥ આઉંસ ચાંદી લઈ લુવાર પાસે દાગીના કરાવ્યા. દાગીના તૈયાર કરી તોલ કર્યો તો ૩૪૫૭॥ તોલા થયો. તો મજુરીમાંથી કેટલા પૈસા કાપી લેવા ?

સોનાનાં હિસાબ.

મુંબઇમાં સોનું ૪૦ વાલનો તોલો ગણી વેચાય છે.

એક તોલાના વાલ ૪૦ અને એક રૂપીઆના આના સોળ માટે જેટલે રૂપીએ તોલો તેટલા આનાનું અઢીવાલ.

દાખલો—રૂા. ૨૨॥ ના ભાવનું સોનુ લઈ દાગીનો કરવા આપેલો પરંતુ તોલ કરતી વખતે ૨ વાલની ઘટ આવી તો કેટલા પૈસા ઓછા આપવા !

૨૨॥ આના અઢી વાલની કીંમત	૧૬)૪૫
×૨	——
——	૨॥ૻ
૪૫ આના પાંચ વાલની કીંમત.	જવાબ રૂા. ૨॥ૻ

એક તોલાના વાલ ૪૦ અને એક રૂપીઆના દોકડા ૧૦૦ માટે જેટલે રૂપીએ તોલો તેથી ૨॥ ગણે દોકડે વાલ.

દાખલો—એક શાહુકારે રૂા. ૨૨॥ એ તોલાના ભાવનું ૪ વાલ સોનું દાનમાં આપ્યું તો તેણે ધર્માદો કેટલાનો કર્યો ?

૨૩॥	૧૦૦)૨૨૫
×૨॥	——
——	૨।
૫૬।	
×૪	જવાબ રૂા. ૨।
——	
૨૨૫ દોકડા ચાર વાલની કીંમત.	

બીજી રીત—તોલાની કીંમતને જેટલા વાલનું કરવું હોય તેટલાએ ગુણવા. ગુણાકારને ચાલીશ વડે ભાગવાથી જવાબ આવશે.

દાખલો—૨૨ા રૂ. તોલાની કીંમતના ૪ વાલનું શું પડે?

૨૨ા એક તોલાની કીંમત   ૪૦)૯૦(
×૪
———   ———
                                              ૨ા
૯૦ ચાર તોલાની કીંમત

જવાબ રૂ. ૨ા

દાખલા.

(૧) આજરોજ બજારમાં સોનાનો ભાવ તોલા એકના રૂ. ૨૧ા છે. આપણે તોલા ૭ા ને ૫ વાલ સોનું લીધું, તો કેટલા પૈસા આપવા?

(૨) રૂ. ૨૧ાા ના તોલા લેખે તોલા ૧૨ાા ૭ા વાલ સોનાની કીંમત કેટલા રૂપીઆ થાય?

(૩) એક મોહનમાળા તોલા ૮ાા ૪ વાલની છે. ચોકસી પાસે કીમત કરાવતાં તે તોલાના રૂ. ૧૯ાા નો ભાવ કહે છે. તો તે વેચવાથી શું ઉપજશે?

(૪) હેમની સાંકળી તોલા ૭ાા ૩ વાલની છે. જો સોનાનો ભાવ રૂ. ૨૨ાા ગણવામાં આવે, તો સાંકળીની કીંમત કેટલી?

(૫) જ્યારે બજાર ભાવ રૂ. ૨૨ાા= હતો, ત્યારે તોલા ૭ાા ૭ વાલ વજનનો એક હાર આપણે લાવેલા. તો તેના ઉઘરાણીવાળાને આજે કેટલા પૈસા આપશો?

(૬) સોની અમૃતલાલને ત્યાંથી નેકલેસ તોલા ૪ાા ૩ વાલ અને સાકળી તોલા ૫ાા ૨ વાલની લાવ્યા હવે સોનાનો ભાવ રૂ. ૨૦ા અને મજુરી તોલે રૂ. ૨) ગણવામાં આવે, તો તેને કેટલા રૂપીઆ આવવા?

(૭) તોલા ૨૩॥ ૪ વાલ વજનના દાગીના કરાવ્યા છે. સોનાનો ભાવ ૨૦।≈ છે. અને મજુરી તોલે રૂ. ૨।– ઠરાવી છે. તો તેને કેટલા રૂપીઆ આપવા?

(૮) રૂ. ૨૪॥≈॥ એ તોલાના ભાવે તો. ૩૬॥ ૭। વાલ સોનાની કીંમત કેટલી આપવી પડે?

(૯) સોની અમૃતલાલને રૂ. ૫૦૦) રોકડા આપી, તેને ત્યાંથી છેડા નંગ ૪ દરેક તોલા ૪। ૧ વાલ વજનનો. સોનાનો ભાવ રૂ. ૨૦॥≈ તથા મજુરી દર તોલે રૂ. ૨)≈ લેખે ગણી લાવ્યા. તો તેની પાસે હવે શું લેણું રહ્યું?

(૧૦) રૂ. ૨૦।૦। ના ભાવે તોલા ૧૮॥ ૯॥ વાલ વજનના દાગીના કેટલી કીંમતના ગણાય. સોનું નબળું હોવા સબબે જો ૨ ટકા વટાવ કાપી આપવામાં આવે તો તે દાગીનાની કીંમત કેટલી?

રતલના શેર કરવાના હિસાબો.

મુંબઈમાં ઘણી ચીજોનો તોલ મણ ઉપર રતલ મૂકીને કરવામાં આવે છે.

૨૮ રતલ = ૧ મણ

૧૪ રતલ = ૦॥ મણ.	૩॥ રતલ = ૫ શેર.
૭ રતલ = ૦। મણ.	૧॥। રતલ = ૨॥ શેર.

રીત—ઉપરના કોષ્ટક મુજબ આપેલા તોલમાંથી ૨॥ શેરી સુધી કાઢવું. બાકી રહેલા રતલમાં દર રતલે ૧૨ તોલા ઉમેરવાથી મુંબાઇનો શેર થાય છે.

દાખલો—આજરોજ મેં ૪॥। રતલ ખાંડ લીધી તો તે કેટલા શેર લીધી હશે?

૪॥ રતલ

૧। ૧। રતલ

૩॥ ૫ શેર ×૧૨ +૦॥ ૦॥

૧। રતલના શેર કરવા છે. ૨૮)૧૫ તોલા (૦॥૦॥ શે. ૧॥। ૦॥ થયો.

૧૪

૫ શેર

+૧॥। ૦॥ ૧ જવાબ શેર ૬॥।૦॥

×૧૬

શે. ૬॥। ૦॥

૧૬

૧૪

૨

બીજીરીત--દર રતલે ૭ અધોળ ઉમેરવાથી પણ શેર થાય છે.

દાખલો--૪॥ રતલ ખાંડ તોળવાને માટે સામા પલ્લામાં કેટલા શેર મૂકવા જોઇએ ?

૪॥ રતલ છે. શેર ૫

૩॥ રતલ ૫ શેર ૧॥।૦॥

૧। રતલ બાકી રહ્યું ૧। શેર ૬॥। ૦॥.

+૦॥૦॥

જવાબ શે. ૬॥।૦॥

૧॥।૦॥

દાખલા

(૧) ૩॥ રતલ એટલે કેટલા શેર ગણાય ?

(૨) એક વેપારીએ મને પા રતલ ખાંડ શેરનાં તોલાં વડે જોખી દીધી. તો તેણે શું તોલાં મૂક્યાં હશે.

(૩) ૪॥ રતલના સામા પલ્લામાં કેટલા શેર મૂકીએ તો બેઉ બરોબર થાય.

(૪) કાગદી બદામ રૂા. ૧ા ની શેર મળે છે. મેં ૬ાા રતલ લીધી તો તેના કેટલા પૈસા આપવા ?

(૫) અંજીરનો ભાવ જ્યારે શેર ૧ ના રૂા. ૦ાઃ હતો ત્યારે મેં રતલ ૩ા અંજીર લીધાં તો તેનાં કેટલા પૈસા આપવા ?

(૬) રૂ. ૧ાઃ નું એક શેર મધ મળતું હતું ત્યારે મેં રતલ ૫ાા મધ લીધું તો તે બદલ કેટલાં નાણાં આપવાં.

(૭) સાકરનો ભાવ મણ ૧ ના રૂા. ૫ા છે. મેં મણ ૩ા ૪ાા રતલ સાકર લીધી. તો તેના કેટલા રૂપીઆ આપવા ?

(૮) મણ ૧૩ાા ૬ રતલ કાપુસ લીધું. કાપુસનો ભાવ શેરના રૂા. ૦ાા ગણીએ તો તે રૂની કિંમત કેટલી ?

(૯) ત્રણ આનાનો એક શેર ગોળ મળતો હોય તો મણ ૬ા ૫ાા રતલના કેટલા રૂપીઆ આપવા.

(૧૦) રૂા. ૧ાઃ ની શેર દ્રાક્ષ મળે છે. એક વેપારીએ ભૂલથી શેર ૬ાા ને બદલે રતલ ૬ાા દ્રાક્ષ મને જોખી દીધી તો તેથી તે વેપારીને કેટલી ખોટ ગઈ ?

મણના હિસાબ.

મુંબઈમાં ઘણી ખરી ચીજો મણના ભાવથી વેચાય છે.

અંગ્રેજી વજન માંહેના ક્વાર્ટરને મણ કહે છે. એક મણના રતલ ૨૮ થાય છે. પણ શેર તો ૪૦ છે.

રીત— આપેલા વજન માંહેના ભાવ અને મણનો ગુણાકાર કરી ઉપરના શેરની ફાળે પડતી જે કિંમત આવે તે ઉમેરવી.

દાખલો— ભાણુલવાધીનો ભાવ મણ એકના રૂા. ૨૪ાા હતો, ત્યારે આપણે મણ ૩ાા ૬ શેર ઘી લીધું. તો તેની શી કિંમત પડશે ?

```
                              ૬
મ.  ૩॥                       × ૨૪॥
 × ૨૪॥                       ─────
─────                     ૪૦) ૧૪૭  ૭ મણની કિંમત
  ૮૫॥॥  સાડા ત્રણ મણની કિંમત  ────
   ૩॥ ⁼॥॥ ૦॥॥ ૭ શેરની કિંમત ૩॥ ⁼॥॥ ૦॥॥ ૭ શેરની કિંમત
 ─────────
  ૮૯। ⁼॥॥ ૦॥॥       જવાબ.  રૂ. ૮૯।⁼॥॥૦॥॥
```

બીજીરીત--આપેલા વજનના ભાવ અને મણનો ગુણાકાર કરી, ભાવ અને શેરને અઢીએ ગુણી જે આવે તે દોકડા સમજવા તેના રૂપીઆ કાઢી મણની કિંમતમાં ઉમેરવા એટલે જવાબ આવશે,

સમજ—એક રૂપીઆના આના સોળ, અને એક મણની અઢી-શેરી ૧૬ છે; માટે **જેટલે રૂપીએ મણ તેટલા આનાનું અઢીશેર** એક રૂપીઆના દોકડા ૧૦૦ અને એક મણના શેર ૪૦ છે માટે **જેટલે રૂપીએ મણ તેથી અઢીગણે દોકડે શેર** આવે.

આ પ્રમાણે જરૂર જોગી કુંચીઓ કાઢી લેવી જોઇએ.

દાખલો—ઉપરનો જ

```
                              આના ૨૪॥  અઢીશેરની કિંમત
                                 ×૨
                                ────
મ  ૩॥                         આના ૪૯  પાંચ શેરની કિંમત
 × ૨૪॥                         રૂ. ૩)⁻
─────
 ૮૫॥॥  સાડા ત્રણ મણની કિંમત
  ૩)⁻  પાંચ શેરની કિંમત          ૨૪॥
  ૦।⁻॥॥ એક શેરની કિંમત           ×૨॥
─────                           ─────
૮૯। ⁼॥॥                       દો. ૬૧। એક શેરની કિંમત
                                  રૂ. ૦॥ ⁻॥॥
            જવાબ રૂ. ૮૯। ⁼॥॥
```

દાખલા

(૧) કોલ્હાપુરી ગોળ મણ ૧ ના જ્યારે રૂા. ૪ા નો ભાવ હતો ત્યારે આપણે મણ ૩ાા ૫ શેર ગોળ લાવેલા તો તેના કેટલા પૈસા આપવા પડશે ?

(૨) આજરોજ બજારમાં ખાંડ મણ ૧ ના રૂા. ૬ાા પડે છે. તો મણ ૭ા ૭ાા શેર ખાંડનું શું આપવું પડશે ?

(૩) બેલગામ ઘી મણ ૧ ના રૂા. ૨૪ા નો ભાવ હોય તો મણ ૧૩ાા ૩ાા શેર ઘીનું શું આપવું પડે ?

(૪) રૂા. ૭ાા એ એક મણના ભાવની મ. ૩૮ા ૬ શેર સાકરના કેટલા રૂપીઆ આપવા પડશે.

(૫) સફેદ તલનું તેલ મણ એકના રૂા. ૮ાા= ના ભાવે મળે છે. તો આપણે મણ ૧૫ાાા ૮ાા શેર તેલ લીધું તેના કેટલા પૈસા આપશો ?

(૬) ખારેક મણ ૧ ના રૂા. ૧૦ા= નો ભાવ હોય તો મણ ૧૦ા ૨ શેર ખારેકના હિસાબ બદલ કેટલા પૈસા લાવશો ?

(૭) સોપારી સેવરધની મણ એકના રૂા ૨૬ા≡ ના ભાવે મળતી હોય તો મણ ૧ાા ૮ાા શેર ના કેટલા પૈસા પડે ?

(૮) પિતળ મણ એકના રૂા. ૧૦ા=ા એ ઠરાવી મણ ૩ા ૫ાા શેર વાસણ લાવ્યા તો તેના કેટલા રૂપીઆ આપવા ?

(૯) મુંબઈથી રંગનુ પીપ નંગ એક લાહોર ચડાવ્યું. મણ એકનું નૂર જો રૂ. ૩ાા– પડતું હોય તો હં. ૧ાા ૫ા રતલના નૂરના કેટલા રૂપીઆ પડશે ?

(૧૦) જીરાનો ભાવ જ્યારે મણ એકના રૂા. ૧૩ા ૦ાા હતો ત્યારે એક વેપારીએ મણ ૩ા ૫ાા= જીરૂં વેચ્યુ તો તેના તેને કેટલા રૂપીઆ મળશે ?

હંડ્રવેટના હિસાબ

ગુંદર, ખાંડ, ચાક, નેતર, વિલાયતી મીઠું. શીંગડાં, સમુદ્રફીણ અને ધાતુના પતરાં વગેરે હંડ્રવેટના ભાવે વેચાય છે.

રીત—આપેલા વજનને ૪ એ ભાગી હંડ્રવેટ કરવા હંડ્રવેટ અને ભાવનો ગુણાકાર કરી ઉપરના મણ શેરની ફાળે પડતી કિંમત ચઢાવવી.

દાખલો—ખાંડ જાવા મણ ૨૬॥ ૩॥ રતલ છે. હંડ્રવેટના રૂા. ૧૨॥ ના ભાવે તેની શી કિંમત થાય?

૪) ૨૬॥ ૩॥ (
―――
હંડ્ર. ૬॥ ૦॥ ૩॥
હંડ્ર. ૬॥ ૦॥ ૫   ૫ શેર થયું.

૬॥
૧૨॥
―――
૮૧।   સાડા ૭ હંડ્રવેટની કિંમત
૧॥~   અર્ધા મણની કીંમત
૦ ≂।   પાંચ શેરની કીમત
―――
૮૩। ≂।   કુલ.

૧૨॥
×૦॥
―――
૪) ૬।   અર્ધા હં. ની કીંમત
―――
૧॥~   અર્ધા મણની કીંમત

૧૨॥
૫
―――
૪) ૬૨॥   પાંચ હં. ની કીંમત
―――
૪૦) ૧૫॥   પાંચ મણની કીંમત
―――
૦ ≂।   પાંચ શેરની કીમત

જવાબ રૂા. ૮૩) ≂।

હંડ્રવેટના મણ ૪ હોય છે તેથી જેટલે રૂપીએ હંડ્રવેટ તેટલાં પાવલાંનું મણ અગર તેથી ચાર ગણે આને મણ ગણીને પણ હિસાબ ગણી શકાય ?

બીજીરીત—ઉપર વધેલા રતલનો હિસાબ કરતી વખતે ૭ દોકડાનો આનો ગણીએ તો જેટલે રૂપીએ હંડ્રવેટ તેટલા દોકડાનું રતલ ગણી શકાય.

દાખલો—ખાંડ જવા મણ ૨૬ાા ૩ાા રતલ છે. હંડ્રવેટના રૂા. ૧૨ાા ના ભાવે તેની કેટલી કીંમત પડે ?

```
   મ.  રતલ                    હં
૪) ૨૬ાા  ૩ાા                   ૬ાા
  હં. ૬ાા  ૦ાા  ૩ાા              ×૧૨ાા
  હં. ૬ાા ૧૭ાા રતલ થયા        ————
                           ૮૧ા   સાડા ૭ હંડ્રવેટની કીંમત
 ૧૭ાા                        ૧ાા≈ સાડાસતર ગતલની કીંમત
×૧૨ાા                       ————
————                        ૮૩) ≈
૭) ૨૧૮ાા  દોકડા સાડાસત્તર રતલની કીમત
 ————
૧૬) ૩૧ા   આના                 જવાબ રૂા. ૮૩) ≈
   ————
   ૧ાા ≈
```

દાખલા.

(૧) તાંબાના પતરાંનો ભાવ હંડ્રવેટ ૧ ના રૂા. ૩૦ા છે. તો મણ. ૨૧૨ાા નું શું પડશે ?

(૨) લોખંડના સ્ક્રૂની પેટી ૧ તેનું વજન મણ. ૮ાા ૩ રતલ છે. તેમાંથી ૧૦ રતલ બારદાન જતાં હંડ્રવેટના રૂા. ૨૫ાા ના ભાવે તેના કેટલા રૂપીઆ આપવા પડે ?

(૩) ચાક મણ ૬૩।। ૫ શેર લીધો. હંડ્રવેટનો ભાવ રૂ. ૮।।। હોય તો તેના કેટલા પૈસા આપવા ?

(૪) રૂ. ૧૮।।।≈ એ હંડ્રવેટના ભાવે મ. ૩૧૫।। ૪ રતલ પિત્તળનાં પતરાં ઉધારે વેચ્યાં છે. તો એ લઈ જનારને ખાતે શું ઉધારવું ?

(૫) ખાંડ મોરીસિયસ સફેદ મણ ૩૧૫।।। ૬ રતલ દર હંડ્રવેટના રૂ. ૧૫।।≈ ના ભાવે લાવ્યા તો તેની કુલ કિંમત કેટલી ?

(૬) સમુદ્રશીણ મણ. ૫૭।। ૩ રતલ દર રૂ. ૧૫।।≈ નું હંડ્રવેટના ભાવે લાવી રૂ. ૨૩।− ના ભાવે મીલમાં મોકલ્યાં. તો તે વેપારમાં આપણને કેટલો નફો મળ્યો ?

(૭) રૂ. ૩૨)−।। હંડ્રવેટના ભાવનું મણ ૩૩૬। ૬ રતલ નેતર કેટલા રૂપીઆનું આવે ?

(૮) ખાંડ ગુણી. ૨૫ તેનું વજન મણ ૧૫૭।। ૬।। રતલ દર ગુણીએ ૨।। રતલ બારદાન જતાં હંડ્રવેટના રૂ. ૧૫।।≈ ના ભાવે તેના કેટલા રૂપીઆ આપવા ?

(૯) દરેક માણસને ૧ પાઉંડ વજનની થાળી આપવામાં આવે છે. પિત્તળનો ભાવ રૂ. ૧૫।૦।। છે. ૪૨૫૩૪ માણસોને થાળીઓ વહેંચવા માટે પતરાં લાવવાં છે. તો તેના કેટલા રૂપીઆ પડશે.

(૧૦) એક માણસે ખાંડ જાવા ગુણી ૪૪ તેનું વજન મ. ૨૧૨।।। ૫ રતલ દર રૂ. ૧૩।।।૦।। ના ભાવે લીધી. તેને સેંકડે ૦।। ટકો વટાવ કાપી આપી કેટલા પૈસા લેશો ? દર દાગીને બારદાન ૨।। રતલ ગણવું.

પીકલના હિસાબ.

સાબુચોખા પીકલથી વેચાય છે. ૪॥ મણનો એક પીકલ ગણાય છે.

રીત. આપેલા વજનને ૪॥ એ ભાગી પીકલ અને ભાવનો ગુણાકાર કરી ઉપરના મણ શેરની ફાળે પડતી કિંમત ચઢાવવી.

દાખલો—રૂ. ૧૫॥ ૧ પીકલ સાબુચોખા મળે છે. તો મ. ૨૭॥ ૭॥ શેરનું શું આપવું પડશે?

```
   પી.          ૪॥) ૨૭॥            ૧૫॥
   ૫॥॥              ———            ૦।
 ×૧૫॥        પીકલ. ૫॥॥ ૦। ૫        ————
 ————                          ૪॥) ૩॥~॥ પા પીકલની કિંમત
  ૮૧।૦।   પોણાછ પીકલની કિંમત         ———
    ૦॥~  પા મણની કિંમત          ૨) ૦॥~ પા મણની કિંમત
    ૦।~॥ પાંચશેરની કિંમત             ——
  ———  ——                         ૦।~॥ પાંચ શેરની કિંમત
  ૮૨।॥                જવાબ. રૂ. ૮૨।॥
```

પીકલના મણ ૪॥ અને રૂપીઆના દોકડા સો છે. માટે જેટલે રૂપીએ પીકલ તેથી ૨૧ ગણે દોકડે મણ.

પીકલના રતલ ૧૩૩ અને રૂપીઆના દોકડા ૧૦૦ માટે જેટલે રૂપીએ પીકલ તેથી પોણાગણે દોકડે રતલ.

ઉપરની બે કુંચીઓ લગભગ ખરી છે.

પીકલની ક્યાટી સો માટે જેટલે રૂપીએ પીકલ તેટલા દોકડાનું ૧ ક્યાટી આવે.

ક્યાટી ૫૨ તોલાની હોય છે.

દાખલા.

(૧) સાણુચોખા મણ ૫૫ા ૫ શેર લીધા. પીકલ એકનો ભાવ જો રૂા. ૨૩ાા હોય તો કેટલા રૂા. આપવા ?

(૨) મણ ૩૭ાા ૪ રતલ સાણુચોખાના પીકલના રૂા. ૨૫ાા= ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ આપવા.

(૩) સાણુચોખા મણ ૧૨૨ાા ૬ રતલ દર રૂા. ૩૩ા≈ ના ભાવે લીધું. તો તેનું શું આપવું ?

(૪) કાચું રેશમ મણ ૧૫૬ાા ૩ રતલ પીકલ એકના રૂા. ૩૬૨ાા= ના ભાવે લીંધું. તો તેનું શું આપવું ?

(૫) પીકલ એકના રૂા. ૩૨ા૦ા ના ભાવે મ. ૩૧૨ાા ૪ રતલ સાણુ-ચોખાના કેટલા રૂપીઆ થાય ?

(૬) સાણુચોખા ગુણી ૮ તેનું વજન મણ ૪૫ાા ૪ રતલ દર દાગીને ૨ રતલ બારદાન જાય તો તેના કેટલા રૂપીઆ આપવા ?

(૭) કાચા રેશમની પેટીનું વજન મણ ૨૩ાા ૫ રતલ છે. તેમાંથી મણ ૧ાા ૬ રતલ બારદાન જતાં પીકલ એકના રૂા. ૩૦૫ાા= ના ભાવે કેટલા રૂા. ની કિંમત થાય ?

(૮) ૩૭ા૦ાા એ પીકલના ભાવથી સાણુચોખા મણ. ૨૩૪ાા ૬ રતલ આપ્યા. હવે હિસાબ કરતી વખતે દોઢ ટકો વટાવ કાપવાનો હોય તો તેના કેટલા પૈસા લેવા ?

(૯) મ. ૩૧૫ાા ૪ રતલ સાણુચોખા દર રૂા. ૨૭ા૦ાા ના ભાવે લઇ ૩૨ા= ના ભાવે વેચ્યા તો તે વેપારમાં કેટલો નફો રહ્યો.

(૧૦) રૂા. ૨૭ા≈ાા નું પીકલનો ભાવ ઠરાવી મણ. ૪૧૨ાા ૪ રતલ સાણુચોખા લીધા. પરંતુ માલ નબળો હોવાથી ૧૦ ટકા વટાવ કાપી લીધો. તો તેના કેટલા રૂપીઆ આપ્યા હશે ?

મણ ૧ ના પાકા ૧૫ શેરના હિસાબ.

કાચું રેશમને રોહીસાનું તેલ મણ ૧ ના પાકા ૧૫ શેરના ભાવે વેચાય છે.

રીત. આપેલા વજનને ત્રણે ગુણીને આઠે ભાગી નાખવા, પછી મણના શેર કરી શેરમાં ઉમેરી દેવા જે આવે તે પાકા શેર સમજવા.

દાખલો—ગાંસડી નંગ ૫ માં કાચું રેશમ મણ ૪૮॥ ૩॥ રતલ છે. મું. મણ ૧ ના પાકા ૧૫ શેર લેખે શેર ૧ના રૂ. ૩।૦॥ લેખે તેની કિંમત કેટલા રૂપીઆ થાય.

શેર	મ. ૪૮॥ ૫
૭૩૩)=	×૩
×૩।૦॥	———
———	૮) મ. ૧૪૬॥ ૫ ત્રણે ગુણ્યા.
૨૪૦૫।=॥સાતસોનેત્રીસ શે. ની કિં.	———
०।=॥~ બે અધોળની કિં.	મ. ૧૮। ૩)= પાકું તોલ.
———	×૪૦
૨૪૦૫॥~)~	———
જવાબ. રૂ. ૨૪૦૫॥~	શેર. ૭૩૩)=

બીજી રીત. આપેલા તોલને ૧૫ એ ગુણી નાખવા, મણને ગુણવાથી પાકા શેર આવશે. અને રતલને ગુણવાથી જે આવે તેને ૨૮ વડે ભાગી પાકા શેર કાઢી આવેલા શેરમાં ઉમેરવા. આ ભાગાકારમાં શેષ વધે તે તોલા સમજવા. પછી રૂપીઆને શેરનો ગુણાકાર કરી તેમાં તોલાની ફાળે પડતી કિંમત ઉમેરવી.

દાખલો. ઉપરનોજ.

મ. ૩ા

૪૮ાા ૩ા ×૧૫

×૧૫

શેર ૭૩૩) ૩ા તોલા ૨૮) ૫૨ાા

શેર. ૭૩૩ = શે. ૧ાા ૩ા તોલા

શેર
૭૩૩)=
૩૧૦ાા

૨૪૦૫)=ાા સાતસો તેત્રીસ શેરની કિંમત
૦ા=ા– બે અધોળની કિંમત

૨૪૦૫ાા–)–
જવાબ. રૂ. ૨૪૦૫ાા–

રૂ. ૩૧૦ાા એક શેરની કિંમત
આના ૩૧૦ાા એક અધોળની કિંમત
×૨

આના ૬ાા– બે અધોળની કિંમત
રૂ. ૦ા=ા–

દાખલા.

(૧) કાચું રેશમ મણ. ૮ાા ૩ા રતલ છે. મું. મણ ૧ ના પાકા ૧૫ શેર લેખે, શેર ૧ ના રૂ. ૨ાા ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી?

(૨) રોહીસાનું તેલ મણ ૧ા ૫ રતલ છે. મું. મણ ૧ ના પાકા ૧૫ શેર લેખે, શેર ૧ ના. રૂ. ૧ાાા ના ભાવે તેના કેટલા રૂપીઆ થાય?

(૩) રોહીસાનું તેલ મણ ૩ા ૪ રતલ છે. મું. મણ ૧ ના પાકા ૧૫ શેર લેખે, શેર ૧ ના રૂ. ૨)= ના ભાવે તેના કેટલા રૂપીઆ લેશો?

(૪) રોહીસાનું તેલ મણ ૧૫ાા ૨ા રતલ છે. મું. મણ ૧ ના પાકા ૧૫ શેર લેખે, શેર ૧ ના રૂ. ૧ાક્ષ્ા લેખે તે માલનાં કેટલાં નાણાં આપશો?

(૫) કાચા રેશમની ગાંસડી નંગ ૩ નું વજન મણ. ૩૭ાા ૫ાા રતલ છે. તેમાંથી મણ ૫ાા ૨ રતલ બારદાન જતાં, મું. મણ ૧ ના પાકા ૧૫ શેર લેખે, શેર ૧ ના રૂ. ૪ા ના ભાવે તેનું શું આપશો?

(૬) કાચા રેશમની ગાંસડી નંગ ૫ નું વજન મણ ૫૬ાા ૪ રતલ છે. તેમાંથી દાગીને મ. ૧ાાા ૨ાા રતલ બારદાન જતાં મું. મણ ૧ ના પાકા ૧૫ શેર લેખે શેર ૧ ના રૂ. ૩ાા= ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી?

(૭) કાચા રેશમની ગાંસડી નંગ ૨ નું વજન મણ ૨૨॥ ૪॥ રતલ છે. તેમાંથી મ. ૨॥ ૩ા રતલ બારદાન જતાં મુ. મણ ૧ ના પાકા ૧૫ શેર લેખે શેર ૧ ના રૂા. ૪)= ના ભાવે ૧ ટકો વટાવ કાપી કેટલાં નાણાં લેશો?

(૮) રોહીસાનું તેલ મણ ૬॥ ૨ા રતલ છે. મું. મણ ૧ ના પાકા ૧૫ શેર લેખે શેર એકના રૂા. ૨)૦॥ ના ભાવે તે માલની કિંમત કેટલી?

(૯) રોહીસાનું તેલ મણ ૬૭॥ ૫॥ રતલ શેર ૧ ના રૂા. ૧॥~ ના ભાવે લઈ રૂા. ૧॥=॥ એ શેર લેખે વેચ્યું તો તે વેપારમાં કેટલો નફો નુકશાન થયું હશે. મું. મણ ૧ ના પાકા ૧૫ શેર પ્રમાણે હિસાબ ગણવો.

(૧૦) કાચા રેશમની ગાંસડી નંગ ૭ નું વજન મણ ૭૮॥ ૩ા રતલ છે. તેમાંથી દાગીને મણ ૧॥ ૧ા રતલ બારદાન જતાં મું. મણ ૧ ના પાકા ૧૫ શેર લેખે શેર ૧ ના રૂા. ૨॥≡॥ ના ભાવે દોઢ ટકો વટાવ કાપી લઇ હિસાબ શું ચુકવશો?

---

૧૦૦ મણના પાકા ૬૦ મણના હિસાબ.

હીંગળો તથા એળીઆના વાડીઆ મું. ૧૦૦ મણના પાકા ૬૦ મણના હિસાબે વેચાય છે.

રીત—આપેલા વજનને ત્રણે ગુણીને પાંચે ભાગવાથી જે જવાબ આવે તે પાકા મણ સમજવા. પછી મણ શેર અથવા મણ ને રતલના હિસાબની રીતે હિસાબ કરવો.

દાખલો—હીંગળાના વાડીયા નંગ ૪ નું વજન મણ ૨૫॥ ૩ા. રતલ છે. મુંબઈના ૧૦૦ મણ કાચાના પાકા ૬૦ મણને હિસાબે મણ એકના રૂા. ૫॥= ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી?

મ. ૨૫ાા ૩ાા	૩ાા રતલ
×૩	×૫ાા=
૫) મ. ૭૬ાાા ૩ાા	૨૮)૧૯ાાાૢ સાડા ત્રણ મણની કિંમત
મ. ૧૫ા ૩ાા પાકો તોલ થયો	ાાાૢ સાડા ત્રણ રતલની કિંમત.
મ. ૧૫ા ૩ાા	
×ાાા ૦ાા	

૮૫ાાા૦ાા સવા પંદર મણની કીંમત. જવાબ ૮૬ાાૢાાા
+૦ાાૢા સાડા ત્રણ રતલની કીંમત.
૮૬ાાૢાાા

બીજી રીત—આપેલા વજનને સુરતી તોલનું રૂપ આપી ૧ા એ ભાગવાથી જે જવાબ આવે તે પાકા મણ સમજવાં પછી મણ શેરના હિસાબની રીતે હિસાબ કરવો.

દાખલો—ઉપરનોજ.

મ. ૨૫ાા ૩ાા રતલ	રૂા. ૫ાા= એક મણની કીંમત.
મ. ૨૫ાા ૫ શેર	આના ૫ાા= અઢી શેરની કીંમત.
×૭ાાા	×૨
૧ા)મ. ૧૯) ૮ાાા શેર સુરતી તોલ	આના ૧૧ા પાંચ શેરની કીંમત
	રૂ. ૦ાાૢા
મ. ૧૫ા ૫ શેર પાકું તોલ	

મ. ૧૫ા ૫ શેર
× ૫ાા=
૮૫ાાા ૦ાા સવા પંદર મણની કીંમત
૦ાાૢા પાંચ શેરની કીંમત. જવાબ ૮૬ાાૢાાા
૮૬ાાૢાાા

દાખલા

(૧) હીંગળાનું વાડીઉં નંગ ૧ તેનું વજન મણ પા ૫ શેર છે. તો મું. મણ ૧૦૦ ના પાકા ૬૦ લેખે મણ ૧ ના રૂ. ૬॥ ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી?

(૨) એળીયાના વાડીઆ નંગ ૧૦ નું વજન મણ ૫૯॥ ૩॥ રતલ છે. મું. મ. ૧૦૦ ના પાકા ૬૦ મણ લેખે મણ ૧ ના રૂ. ૭॥ ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી?

(૩) એળીયાના વાડીઆં નંગ ૨૫ નું વજન મણ ૧૫૭॥ ૫ રતલ છે. મું. મણ ૧૦૦ ના પાકા ૬૦ મણ લેખે મણ ૧ ના રૂ. ૮॥ ના ભાવે તેની કીંમત શી?

(૪) હીંગળો મણ ૩૨॥ ૪॥ રતલ લીધો. મુ. મણ ૧૦૦ ના પાકા ૬૦ મણ લેખે મણ ૧ ના રૂ. ૧૦। ના ભાવે તેના કેટલા રૂપીઆ આપવા?

(૫) હીંગળો મણ ૩૧૫॥ ૨। રતલ છે. મું. મણ ૧૦૦ ના પાકા ૬૦ મણ લેખે મણ ૧ ના રૂ. ૯॥ ના ભાવે તેના કેટલા રૂપીઆ ઉપજશે?

(૬) હીંગળો મણ ૨૩૪॥ પા॥ રતલ, મું. મણ ૧૦૦ ના પાકા ૬૦ મણ લેખે મણ ૧ ના રૂ. ૧૦॥ ના ભાવે લીધો તો તેના કેટલા રૂપીઆ આપશો?

(૭) એળીયાના વાડીઆં નંગ ૩૨ નું વજન મણ ૧૯૫। ૩. રતલ છે. મું. મણ ૧૦૦ ના પાકા ૬૦ મણ લેખે મણ ૧ ના રૂ. ૧૩। ના ભાવે તેના કેટલા રૂ. ઉપજે?

(૮) એળીયાના વાડીઆં નંગ ૬ નું વજન મણ ૩પાાા ૪ાા રતલ છે. મું. મણ ૧૦૦ ના પાકા ૬૦ મણ લેખે, મણ એકના રૂા. ૪ા≈ ના ભાવે હિસાબ કેટલો આપવો ? વટાવ ૧ ટકો કાપવાનો છે ?

(૯) હીંગળો મણ ૬પાાા ૪ાાા રતલ છે. મું. મણ ૧૦૦ ના પાકા ૬૦ મણ લેખે મણ ૧ ના રૂા. ૧પાાા≈ ના ભાવે ૧ાા ટકો વટાવ તથા ૦ાા ટકો દલાલી કાપી આપ્યા પછી આપણને શું મળશે ?

(૧૦) એળીઆના વાડીઆં નંગ ૧૮ નું વજન મણ ૧૦૯ાાા ૪ રતલ છે. મું. મણ ૧૦૦ ના પાકા ૬૦ મણ લેખે મણ ૧ ના રૂા. ૬ાાાઙ્ગ્રાા ના ભાવે સવાબે ટકા વટાવ કાપી લઇ કેટલું નાણાં આપવાં ?

મુંબઈના વ્યાપારી હિસાબ

ભાગ ૬ ઠ્ઠો

કાચો પાકો તોલ.

કાચાપાકા તોલના હિસાબ.

બજારોમાં સર્વ વસ્તુઓનું વજન ઘણે ભાગે મુંબાઈના તોલથી કરવામાં આવે છે અને કેટલીક ચીજોમાં ભાવ પાકા મણપર થાય છે. કેટલીક ચીજોમાં ૪૧ શેરનો મણ, કેટલીક વસ્તુઓમાં ૪૨ શેરનો મણ; એમ ૪૩ા, ૪૪, ૪૫, ૪૮ અને ૫૦ શેરનો મણ પણ ગણાય છે- આવા મણને પાકો મણ કહે છે.

કાચા મણ પરથી પાકા મણ કરવાની રીતો આ નીચે જણાવી છે. તેમાંથી જે રીત સહેલી પડે તે રીતે હિસાબ કરવા.

પહેલી રીત—આપેલા વજનના મણને ૪૦ એ ગુણી શેર કરી નાખવા. પછી આવેલા શેરને જેટલા શેરનો મણ કહ્યો હોય તેટલાએ ભાગવા એટલે પાકા મણ આવશે.

દાખલો—મણ ૧૬૦) ૫ શેરના ૪૨ તોલે પાકા મણ કેટલા થાય?

```
મ. ૧૬૦) ૫ શેર            ૪૨) ૬૪૦૫
   ×૪૦                   ————
————                 પાકા મ. ૧૫૨ાા
  ૬૪૦૦
    +૫                  જવાબ પાકા મણ ૧૫૨ાા
————
  ૬૪૦૫ શેર.
```

બીજી રીત—પાકા મણના શેરના આંકડામાંથી ૪૦ બાદ કરવા, જે બાકી રહે તે વડે પાકા તોલના શેરના આંકડાને ભાગતાં જે ભાગાકાર આવે તેટલામો ભાગ આપેલા વજનમાંથી બાદ કરવો એટલે પાકો તોલ આવશે.

```
 ૪૨      પાકા તોલના શેર
-----                          ૨૧) મ. ૧૬૦ ૫
 ૪૦                                -----------
-----                               મ.  ૭ાા ૫
 ૦૨
૨)૪૨(૨૧ મો ભાગ બાદ કરવો.
 ૪૨               મ.
-----          ૧૬૦) ૫ કાચો તોલ
 ૦૦              ૭ાા ૫ ૨૧ મો ભાગ બાદ.
               ----------
           મ. ૧૫૨ાા ૦ પાકો તોલ જવાબ.
```

ત્રીજી રીત—**કાચા તોલમાંથી પાકો તોલ કરવાને માટે આસરે રકમ ધારવી તેમાં દરમણે વધારાના શેર જેટલા શેર, દર શેરે વધારાના શેર જેટલા તોલા, દર તોલે વધારાના શેર જેટલા વાલ ધારેલી રકમમાં ઉમેરી આવેલા સરવાળાને મૂળ આપેલા તોલમાંથી બાદ કરવો. જો કાંઈ બાકી રહે તો તેમાંથી પણ ઉપરનીજ રીતે તોલ કાપી પાકો તોલ કરી પહેલી વખત આવેલ પાકા તોલમાં ઉમેરવું. એ રીતે દાખલો મેળવી શકાશે.**

દાખલો મ. ૧૬૦) ૫ શેર કાજુ લીધા છે. તો ૪૨ તોલે કેટલા પાકા મણનો હિસાબ આપવો?

```
મ. ૧૫૦  ધાર્યા.            ૧૫૦ × ૨ = ૩૦૦ શેર.
   +૭ાા                    ૩૦૦ શે. ÷ ૪૦ = ૭ાા મણ
  --------
   ૧૫૭ાા
મ. ૧૬૦) ૫ કાચુંતોલ
   ૧૫૭ાા                   મ. ૧૫૦ પાકા બદલ બાદ.
  --------
મ.    ૨ાા ૫ નો તોલ કાપવો રહ્યો.
```

મ. ૨॥ ધાર્યા. ૨॥ × ૨ = ૫ શેર.

+૫ ૨॥ ૫ મૂળ વજન

——— ૨॥ ૫ સરવાળો

૨॥ ૫ ———

૦) ૦

મ. ૧૫૦ પહેલી વખતે આવેલા (ધારેલા)

મ. ૨॥ બીજી વખતે આવેલા (ધારેલા)

———

મ. ૧૫૨॥ જવાબ

આ રીતને માટે આવું નાનું સરખું પત્રક કરવાથી સગડતા પડશે.

કાચું તોલ	તોલ ધાર્યો	વધારાના શેર બદલ કાપવાના	નં. ૨. ૩ ખાનાનો સરવાળો	નં. ૧ માંથી બાદ કરવાનું વજન	કાચો તોલ બાકી રહ્યો
મ.૧૬૦) ૫ મ. ૨॥ ૫	મ ૧૫૦) મ. ૨॥	મ. ૭॥ ૦) ૫	મ.૧૫૭॥ મ. ૨॥ ૫	મ. ૧૫૭॥ મ. ૨॥ ૫	મ. ૨॥ ૫ ૦

પાકા મ. ૧૫૨॥ જવાબ

ચોથી રીત—આપેલા કાચા મણને વધારાના શેરે ગુણવા. આવેલા ગુણાકારને ૪૦ વડે ભાગી મણ કરવા. આ મણને આવેલા કાચા મણમાંથી બાદ કરવા. બાદબાકી જે રહે તેટલું વજન આસરે ધારવું.

ધારેલા આસરાના વજનને વધારા શેર ગુણી ૪૦ એ ભાગી તેના મણ કરી આસરે ધારેલા વજનમાં ઉમેરવું એ રીતે સરવાળો આવે તે આપેલા કાચા

વજનમાંથી બાદ કરવો. જો બરાબર થઈ રહે તો આસરે ધારેલા મણુજ પાકા મણુ સમજવા અને જો કાંઇ બાકી રહે તો ઉપરની રીતેજ આસરો શોધી કાઢવો, વધારાના શેરે ગુણી ઉમેરવું અને સરવાળો મૂળ કાચા તોલમાંથી બાદ કરવો એ ક્રમે બાકી રહેલ વજનનું તોલ કાપી પાકું તોલ કરવું. અને તે પાકા કરેલ તોલમાં ઉમેરવું.

દાખલો—મ. ૧૬૦) ૫ શેર ૪૨ તોલે પાકા મણુ કેટલા થાય ?

૪૨	મ. ૧૬૦) ૫
૪૦	× ૨
———	———
૨ વધારાના શેર	૪૦)૩૨૦।
	———
મ.	મ. ૮)૦।
૧૬૦) ૫ કાચું તોલ	
૮) ૦।	
———	૧૫૨) ૫
૧૫૨) ૪।।।	× ૨
૧૫૨) ૫ ધાર્યા. આસરાના મણ	———
૭।। ૪।	૪૦)૩૦૪।
———	———
૧૫૯।। ૯। સરવાળોં	મ. ૭।। ૪।
મ. ૧૬૦) ૫	
૧૫૯।। ૯।	
———	

૦૦૦। પા।। નું તોલ કાઢવું બાકી રહ્યું.

મ. ૦। પ॥।	૦। પ॥। કાચું તોલ
૨	૦) ૦॥। ૧॥
૪૦)૦॥। ૧॥	૦। ૪॥। ૮॥
મ. ૦) ૦॥। ૧॥	૦। ૫ આસરાના મણ ધાર્યાં.
	×૨
મ. ૦। પ॥। કાચું તોલ	
મ. ૦। પ॥।	૪૦) ૦॥।
	મ. ૦) ૦॥। શેર
૦) ૦)	
	મ. ૦। ૫ આસરાના મણ
	+ ૦॥।
	૦। પ॥। સરવાળો

મ, ૧૫૨) ૫ પહેલી વખતે ધારેલા આસરાનું વજન
૦। ૫ બીજી વખતે ધારેલ આસરાનું વજરાન
જવાબ.
મ. ૧૫૨॥

તોલ ૪૨ ના હિસાબ.

કંકુ કાજુ, કાચું કપુર, કાથો ખાવાનો, કાળી દ્રાક્ષ. મીણ, મધ, સફેદ મરી, સેવરધની સોપારી વગેરે કેટલીક ચીજો મું. તો. ૪૨ એટલે ૪૨ શેરનો મણ ગણીને વેચાય છે.

રીત. કાચા પાકા તોલની રીતો માંહેની સહેલી પડે તે રીતે દાખલો ગણવો.

દાખલોઃ—કંકુ મણ. ૧૬૦) ૫ મું. ૪૨ તોલે મણ ૧ ના રૂ. ૧૦॥ ના ભાવે લીધું. તો તેને ખાતે શું જમા કરશો ?

બીજી રીત. મુજબ.

```
 ૪૨
૭—       ૨)૪૨(૨૧ મો ભાગ બાદ કરવો જોઇએ.
 ૪૦        ૪૨
———      ———
 ૨         ૦૦
૨૧) મ. ૧૬૦)૫     મ. ૧૬૦) ૫
               —      ૭ll ૫
    ————————    ————————
    મ. ૭ll ૫    મ. ૧૫૨ll    પાકા મણ થયા.
    ૧૫૨ll
    ×૧૦ll
    ——————
    ૧૫૨૫
      ૭૬l
    ——————
રૂl.  ૧૬૦૧l        જવાબ.
```

દાખલો. ઉપરનોજ

પહેલી રીત મુજબ.

```
મ.
૧૬૦) ૫      ૪૨) ૬૪૦૫ (૧૫૨ll પાકા મણ થયા.
 ૪૦             ૪૨
————           ————
૬૪૦૦           ૨૨૦
   ૫           ૨૧૦          ૧૫૨ll
————           ————          ૧૦ll
૬૪૦૫            ૧૦૫        ————————
                 ૮૪       રૂl. ૧૬૦૧l  જવાબ.
               ————
                 ૨૧
                 ૨૧
               ————
                 ૦ ૦
```

દાખલા.

(૧) દ્રાક્ષ મણ. ૨૩૬ા ૧ દર મણ. ૧ ના રૂા. ૪ાા ના ભાવે લાવ્યા. હવે જો દ્રાક્ષનો મણ. ૪૨ શેરનો ગણાતો હોય તો તે દ્રાક્ષના કેટલા રૂપીઆ આપશો ?

(૨) મીણનો ભાવ ૪૨ શેરના પાકા મણ ઉપર થાય છે. એક વેપારીએ મ. ૪૩૨ાા ૪ શેર મીણ બીજા વેપારીને મણ ૧ ના રૂા. ૮ાા≈ ના ભાવે આપ્યું તો બીજો વેપારી પહેલાને કેટલા પૈસા આપશે.

(૩) દર મણ. ૧ ના રૂા. ૮ા ના ભાવે કંકુ મણ. ૧૨૭ાા ૩ શેર લીધું તો તેનો આંકડો કેટલો આવશે ?

(૪) બજારમાં કાજુનો ભાવ મ. ૧ ના રૂા. ૧૦ા છે. તો મ. ૩૬ાાા કાજુ લઇને કેટલા પૈસા આપશો.

(૫) રૂા. ૯ાાા ની મણ કાળી દ્રાક્ષ મળે છે. આપણે મ. ૩૧૨ાા ૬ા શેર લેવી છે. તો કેટલા રૂપીઆ હશે તો લઈ શકાશે ?

(૬) ખાવાનો કાથો રૂ. ૩૧ાા નો ૧ મણ મળે છે. તો મ. ૩૫ાા ૪ શેર કાથાના કેટલા રૂપીઆ આપશો ?

(૭) રૂા. ૨૩ાાા નું ૧ મણ મીણ મળતું હોય ત્યારે મ. ૨૮ાાા ૫ા શેર રતલ મીણની કિંમત કેટલા રૂપીઆ ગણાય ?

(૮) રૂા. ૨૦ાા≈ એ ૧ મણ મધ મળે છે. એક વાઘરીએ એક મહીનામાં મ. ૩૬ાા ૬ાા રતલ મધ પાડી લાવીને વેચ્યું તો તે માસમાં તે કેટલું કમાયો ?

(૯) એક શેઠને ત્યાં લગ્ન પ્રસંગમાં સોપારી સેવરઘની મણ ૧૧૮ાા ૪ાા રતલ વપરાઇ. જો સોપારીનો ભાવ મણ ૧ ના રૂા. ૨૪ાાા≈ હોય તો તે શેઠને સોપારીનું ખરચ કેટલું આવ્યું ?

(૧૦) એક કંદોઇએ ગાંધીને ત્યાંથી મ. ૩૬।। ૬। રતલ સફેદ મરી મણ. ૧ ના રૂા. ૩૭।।। ના ભાવે લઇ રૂા. ૧૦૦૦ રોકડા આપ્યા તો હવે તે ગાંધીને શું આપવું બાકી રહ્યું.

તો. ૪૫ નો હિસાબ.

રીત. કાચા પાકા તોલ માંહેની કોઇપણ રીતે હિસાબ કરી શકાય છે. ૯મો ભાગ બાદ કરી કરવાની રીત સહેલીપડે છે.

દાખલો. મ. ૩૩૪।। ૭।। શેર ના ૪૫ તોલે પાકા મણ કેટલા થાય ?

૪૫
૫— ૫)૪૫
૪૦ ——
— ૯ મો ભાગ બાદ કરવાનો.
૫

૯) ૩૩૪।। ૭।। કાચા મણ.
—— તોલ બદલ
મ. ૩૭) ૭।। બાદ કરવાના

મ. ૩૩૪।। ૭।। શેર કાચો તોલ
૩૭) ૭।। પાકો તોલ ૪૫ કરવા બદલ બાદ.
——
મ. ૨૯૭।। પાકો તોલ જવાબ.

બીજી રીતે.

દાખલો ઉપરનોજ.

મ. ૨૯૫ ધાર્યા. ૨૯૫ × ૫ = ૧૪૭૫ ÷ ૪૦ = મ. ૩૬।।। ૫ શેર.
મ. ૨૯૫)
——
૩૩૧।।। ૫

૩૩ ૪।। ૭।। કાચું તોલ
૩૩ ૧।।। ૫ મ. ૨૯૫ પાકા બદલના
——
૦૦૨।।। ૨।। તોલ કાપવાનું બાકી રહ્યું.

મ. ૨॥ ધાર્યા   ૨॥×૧૨॥÷૪=મ. ૦। ૨॥

૨॥   ધારેલા

૨॥। ૨॥   ૦। ૨॥

૨॥। ૨॥   ૨॥। ૨॥

૦) ૦)

મ. ૨૯૫ પહેલી વખતે ધારેલા
મ. ૨॥ બીજી વખતે ધારેલા

મ. ૨૯૭॥ જવાબ.

દાખલાઓ.

(૧) કાચા મણ. ૨૦૯॥। ૦। શેરના તોલ ૪૫ કાપી પાકા મણ કેટલા થશે તે કહો ?

(૨) તોલ. ૪૫ કાપી પાકા મણ કરવા છે. તો તો મણ ૭૮॥। ૨। શેર ના પાકા મણ કેટલા થાય ?

(૩) કાચા ૧૨૦॥। ૦॥। શેર છે. તો તોલ ૪૫ કાપી પાકા મણ કરવા છે. તો કેટલા થશે.

(૪) કાચા મણ. ૨૯૧) ૩॥। શેરના તોલ ૪૫ કાપી પાકા મણ કરવા છે તો કેટલા થાય ?

(૫) મ. ૪૨૬॥। ૫। શેર કાચા છે. તો તોલ ૪૫ કાપી પાકો તોલ કરવો છે. તો કેટલો તોલ થાય ?

(૬) મ. ૩૧૫॥ ૬॥ શેર કાચા મણ છે. તેમાંથી ૪૫ તોલ કાપી પાકા મણ કેટલા થાય ?

(૭) કાચા મણ. ૨૯૩। ૪॥। શેર છે તેમાંથી ૪૫ તોલ કાપી પાકા મણ કરવા છે. તો જવાબ શું આવશે ?

(૮) મ. ૩૧૫॥ ૫॥ રતલ કાચા મણમાંથી ૪૫ તોલ કાપી પાકા મણ કરો.

(૯) મ. ૪૨૩। ૬॥ રતલ કાચા મણના ૪૫ તોલે પાકા મણ કેટલા થાય ?

(૧૦) મ. ૫૨૩॥ ૬। રતલ કાચા મણ અને ૪૫ તોલે પાકા મણ વચ્ચે કેટલો તફાવત રહેશે ?

તોલ. ૪૮ ના હિસાબ.

રીત-કાચા પાકા તોલના હિસાબ માંહેની કોઇ પણ રીતે હિસાબ થઈ શકે છે. છઠ્ઠો ભાગ બાદ કરવાથી સહેલું પડે છે.

દાખલો: મ. ૧૪૧॥ ૨॥ શેર કાચા તોલના ૪૮ તોલે પાકા મણ કેટલા થાય ? મ. ૧૪૧॥ ૨॥ શેર કાચું તોલ

```
૪૮   ૮)૪૮ (૬ ઠ્ઠો ભાગ બાદ કરવો.  ૬)૧૪૧॥ ૨॥
૪૦     ૪૮                          ————————
—     ———                          ૨૩॥ ૩॥ છઠ્ઠો ભાગ
૦૮     ૦૦
```

```
  મ. ૧૪૧॥ ૨॥ શેર કાચું તોલ
—મ. ૨૩॥ ૩॥ શેર છઠ્ઠા ભાગ બદલ બાદ
  ———————————
મ. ૧૧૭॥ ૮।॥     પાકો તોલ જવાબ.
```

દાખલો. મ. ૧૪૧॥ ૨॥ શેરના ૪૮ તોલે પાકા મણ કેટલા થાય ?

```
૧૪૧॥ ૨॥              ૪૮) ૫૬૬૨॥ (૧૧૭॥ ૮॥
 ×૪૦                     ૪૮
──────                   ──
૫૬૪૦                     ૦૮૬
  ૨૦                      ૪૮
   ૨॥                     ──
──────                    ૩૮૨॥
૫૬૬૨॥ શેર                 ૩૩૬
જવાબ મ. ૧૧૭॥ ૮॥          ────
     પાકુંતોલ.            ૦૪૬॥
                           ૩૬
                          ────
                          ૧૦॥
                           ૯॥ ૪
                          ──────
                           ૦॥ ૬
                           ૦॥ ૬
                          ──────
                            ૦) ૦
```

દાખલા.

(૧) કાચા મણ ૮૦) ૭ શેર છે. તો ૪૮ તોલ કાપી પાકા મણ કાઢીએ તો કેટલા આવશે ?

(૨) મ. ૨૦૦) ૫॥ શેર કાચું તોલ છે. તેમાંથી ૪૮ તોલ કાપી પાકું વજન કરવું છે. તો કેટલું થશે ?

(૩) મ. ૨૮૪॥ ૬॥ શેર કાચા તોલમાંથી ૪૮ તોલ કાપી પાકા મણ કાઢીએ તો કેટલા આવે ?

(૪) ૪૮ તોલ કાપી પાકા મણ કાઢવા છે. કાચા મ. ૩૫૯ાાા ૮ાા શેર છે. તો કેટલા મણ નિકળશે ?

(૫) મ. ૧૫૨) ૧ાાા રતલમાંથી ૪૮ તોલ કાપી પાકા મણ કાઢવાથી કેટલા આવશે ?

(૬) કાચા મણ ૨૧૩ાા ૪ાા શેરમાંથી ૪૮ તોલ કાપી પાકા મણ કાઢીએ તો કેટલા આવશે ?

(૭) કાચા મણ ૩૩૭ાા પાાા શેરના ૪૮ તોલે પાકા મણ કેટલા થાય ?

(૮) મ. ૫૧૩ાાા ૪ાા રતલમાંથી ૪૮ તોલ કાપી પાકા મણ કેટલા આવે ?

(૯) ૪૮ તોલ કાપી પાકા મણ કરેલા છે. તો મ. ૪૩૨ાા ૪ા રતલ કાચા તોલમાંથી કેટલા થશે ?

(૧૦) ૪૮ તોલે પાકા મણ ૧ ના રૂ. ૧૦ાાા ના ભાવે મ. ૩૦૨ાા ૪ રતલ કાચા તોલની કિંમત કેટલી ?

તોલ ૫૦ ના હિસાબ.

રીત. કાચા પાકા તોલની રીત આંહેની કોઈપણ રીતે હિસાબ કરી શકાય છે. પરંતુ પાંચમો ભાગ બાદ કરી હિસાબ કરવાથી સહેલું પડે છે.

દાખલો. કાચા મણ ૨૦૩) ૨ાા શેર છે. તો તોલ ૫૦ એ પાકા મણ કેટલા થશે.

```
 ૫૦        ૧૦) ૫૦ (૫ મો ભાગ બાદ કરવાનો
−૪૦            ૫૦       ૫ )મ  ૨૦૩) ૨ાા કાચું તોલ
───            ──            ─────────
 ૧૦            ૦૦               ૪૦ાા ૪ાા પાંચમો ભાગ

 મ. ૨૦૩) ૨ાા
   −૪૦ાા ૪ાા પાકો તોલ કરવા બદલ પાંચમો ભાગ બાદ
   ─────────
 મ. ૧૬૨ા ૮  પાકો તોલ જવાબ.
```

દાખલો. મ. ૨૦૩) ૨॥ શેર કાચો તોલ છે. તેમાંથી ૫૦ તોલ કાપી પાકા મણ કાઢીએ તો કેટલા આવે ?

મ. ૧૬૦ ધાર્યા. ૧૬૦×૧૦=૧૬૦૦÷૪૦=૪૦ મણ.

મ. ૧૬૦)	મ. ૨૦૩)૨॥	કાચું તોલ
+મ. ૪૦)	મ. ૨૦૦)	પાકા મણ ૧૬૦ બદલ બાદ
મ. ૨૦૦)	મ. ૩)૨॥	કાચું તોલ રહ્યું.

મ. ૨૧ ધાર્યા. ૨૧×૧૦=૨૨॥÷૪૦=મ. ૦॥ ૨॥

મ. ૨૧	મ. ૩) ૨॥	કાચું તોલ રહ્યું છે.
+મ. ૦॥ ૨॥	મ. ૨॥। ૨॥	પાકા સવાબે મણ બદલ બાદ
૨॥। ૨॥	૦। ૦)	કાચું તોલ રહ્યું.

મ. ૦) ૮ શેર ધાર્યા ૮×૧૦=તોલા ૮૦÷૪૦=મ. ૦)૨ શેર

મ. ૧૬૨। ૮ શેર જવાબ.

મ. ૦)૮ શેર ધારેલા	મ. ૦।	કાચું તોલ
મ. ૦)૨	મ. ૦।	પાકા આઠ શેર બદલ બાદ
મ. ૦।	૦)	

દાખલા.

(૧) મ. ૯૧।। ૩।। શેર કાચા તોલમાંથી ૫૦ તોલે પાકો તોલ કેટલા મણ ઉતરે ?

(૨) મ. ૧૧૯। ૮।। કાચા તોલના ૫૦ તોલે પાકો મણ કરવાથી કેટલા મણ આવશે.

(૩) ૫૦ તોલે પાકા મણ કરવા હોય તો કાચા મણ ૧૬૭) ૬। શેરમાંથી કેટલા થાય ?

(૪) કાચો તોલ મણ ૩૩૮।। ૧। શેર છે. તેમાંથી પાકો તોલ કરવો છે. તો ૫૦ તોલે પાકા મણ કેટલા થશે ?

(૫) કાચા તોલ મણ ૩૭૧।।। ૩।। શેર હોય તો તેમાંથી પાકો તોલ કાઢવા અદલ વજન બાદ કરી ૫૦ તોલે પાકો તોલ કાઢી આપો.

(૬) મ. ૨૬૬।। પા રતલ કાચા તોલમાંથી ૫૦ તોલે પાકા મણ કેટલા નિકળશે ?

(૭) કાચો તોલ મ. ૨૩૭।। ૮।। શેર છે. તેમાંથી ૫૦ તોલ કાપી પાકો તોલ કાઢો. કેટલા આવશે ?

(૮) કાચો તોલ મ. ૧૫૭। ૨। રતલમાંથી ૫૦ તોલે પાકા મણ કેટલા થાય ?

(૯) મ. ૨૯૭।। ૪।। રતલ કાચા તોલનો ૫૦ તોલે પાકો તોલ કેટલા મણ ઉતરશે.

(૧૦) મ. ૪૯૮।।। ૨।। રતલ કાચા મણમાંથી ૫૦ તોલે પાકો મણ કાઢી એ વચ્ચે કેટલો તફાવત છે. તે કહો ?

મુંબાઇના વ્યાપારી હિસાબ

ભાગ ૭ મો.

સુરતી તોલ.

સુરતી તોલ કરવાના હિસાબો.

રીત—મુંબાઈના તોલને ૦ાા વડે ગુણવાથી સુરતી તોલ થાય છે.

દાખલો—મ. ૫૨૫ાા ૭ા શેર મુંબાઈના વજનવડે જરદાળુ તોળ્યાં, પરંતુ તેનો ભાવ સુરતી મણમાં થાય છે. તે જરદાળુનું સુરતી વજન કેટલું!

```
    મ.      શે.
   ૫૨૫ાા    ૭ા
   × ૦ાા
  ─────────
   ૩૭૫
    ૦૮ાા
     ૦ાા ૦ા=
  ─────────
મણ. ૩૯૪ા ૦ા=      સુરતી વજન થયું. જવાબ.
```

મણ ઉપર રતલ આપ્યા હોય તો શેર કરી સુરતી તોલ કરવો.

બીજી રીત—(રતલ ઉપરથી સુરતી તોલ કરવાની.) દર રતલે બે તોલા ઉમેરી ૨૮ એ ભાગી મૂળ રતલમાં ઉમેરવાથી સુરતી તોલ થશે.

દાખલો—મુંબઈનાં તોલાં વડે ઈંદ્રિજવ મણ. ૨૪ાા ૪ાા રતલ તોળ્યા તો તેનું સુરતી વજન કેટલું ગણાય?

૪ાા રતલ જે
૩ાા રતલના ૫ શેર થાય　　　૪ાા રતલ
―――　　　　　　　　　　×૨
૧ રતલના ૧ા≶ થાય　　　―――
　　　―――　　　　　૨૮)૯(ાના　　૪ાા રતલ
　　શે. ૬ા≶ થાય　　　　૭　　　　ાના ઉમેર્યાં
　　　　　　　　　　　　―　　　―――
મણ.　　　　　　　　　　　૨　　　૪ાાના સુરતી તોલ
૨૪ાા ૬ા≶　　　　　　　×૧૬
ાાા　　　　　　　　　　―
―――　　　મણ　　　૩૨
૧૮　　　　૨૪ાા　　૨૮
ા ાા　　　　ાાા　　―
૦) ાના　　―――　　૦૪
―――　　૧૮
૧૮ા ાાના　　ા.૫
　　　　　　૪ાાના સાડા ચાર રતલના શેર
　　　　　―――
　　　મ. ૧૮ા ાાના　　જવાબ

દાખલા.

૧. ગંધક અમલસાડ સુ. મણ ૧ ના રૂા. ૨૨ાા પડે છે. તો મું. મ. ૮ાા ૬ શેરનું શું પડશે?

૨. ઓદાર સુ. મણ ૧ ના રૂા ૧૦ા ના ભાવે મળે છે. આપણે મુ. મ. ૨૩ા ૭ શેર લીધો તો તેનાં કેટલાં નાણાં આપવાં?

૩. ગુલાલ ગામઠી મું. મણ ૧૬૮ાા ૪ રતલ સુ. મણ ૧ ના રૂા. ૨ા ના ભાવે લીધો. તો તે બદલ શું આપવું પડશે?

૪. પારો સુ. મણ ૧ ના રૂા. ૧૧૨ાા ના ભાવે વેચાય છે. આપણે મું. મ. ૨૨ાા ૬ાા રતલ આપ્યો તો ઘરાક પાસેથી કેટલા પૈસા લેશો.

૫. લોબાન સુરતી મણ ૬ ના રૂા. ૩ા≈ ના ભાવે વેચાય છે. આપણે મું. મ. ૨૮ાા ૫ાા રતલ આપ્યો. તો તે આપણને કેટલા પૈસા આપશે?

૬. સુરતી મણ ૧ ના રૂ. ૫ા ના ભાવે પાકી સુતળી મળે છે. આપણે મું મ. ૩૩ા ૬ા રતલ લીધી તો કેટલા પૈસા આપવા?

૭. અમલસાડી ગંધક મણ ૧૩૮ા ૬ા રતલ દર સુરતી મણ ૧ ના રૂ. ૧૦ા≈ ના ભાવે લીધો તો કેટલા પૈસા આપશો?

૮. ગામઠી ગુલાલ મણ ૧૨૮ા ૧ા રતલ સુ. મ. ૧ ના રૂ. ૨ા≈ ના ભાવે વેચ્યો તો ટકો વટાવ કાપીઆપી રોકડા કેટલા રૂ. લેશો?

૯. લોબાન મણ ૩૪ા ૨ા રતલ સુ. મણ ૧ ના રૂ. ૩ા≈ ના ભાવે લીધો. તો તેનું શું આપશો?

૧૦. મણ ૨૫ા ૬ા રતલ પારો સુ. મણ ૧ ના રૂ. ૮૭ા≈ ના ભાવે લીધો. હિસાબ જો મુંબઇના મણના ભાવે અપાયો હોય તો કેટલી રકમ વધારે ગઈ હશે?

તો. ૪૧ ના હિસાબ.

ખાંડ ડાબોટો સુ. તો. ૪૧ ના હિસાબે વેચાય છે.

રીત—કાચા પાકા તોલની રીતો માંહેથી જોઈ લેવી.

દાખલો—સુરતના એક વેપારીએ પોતાના ગામમાં ખાંડ મણ. ૧૩૬ા ૩ા શેર ખરીદ કરી. ૪૧ શેર ના મણ. ૧ પાકા ના જો રૂ. ૫ા પડતા હોય તો તે ખાંડનું શું આપવું?

```
 ૧૩૬ા          ૪૧)૫૪૬૩ા(૧૩૩ા મણ પાકા થયા.
 ×૪૦             ૪૧
 ------          ----
 ૫૪૪૦            ૧૩૬
   ૨૦            ૧૨૩          ૧૩૩ા
    ૩ા           -----         ×૫ા
 -------         ૦૧૩૩ા        ------
 ૫૪૬૩ા શેર        ૧૨૩          ૬૬૫
                 -----           ૧ા
                   ૧૦ા         ૬૬ા≈
                   ૧૦ા        -------
                  ----     જવાબ રૂ. ૭૩૨ાા≈
                   ૦૦)
```

ત્રીજી રીતથી—

દાખલો—ઉપરનો જ.

મ. ૧૩૬ાા ૩ા શેરના ૪૧ તોલે પાકા મણ કરવા છે.

```
   મ.                    ૧૩૦ મણ ધાર્યા
  ૧૩૬ાા ૩ા                ×૧ શેર વધારાના   ૧૩૦ મણ ધારેલા
—૧૩૩ા                   ———                +૩ા
 ————                    ૧૩૦ શેર            ———
 ૦૩ા ૩ા નો તોલ        ૪૦)૧૩૦              ૧૩૩ા
        કાઢવો           ————
          બાકી રહ્યો મ.  ૩ા

 ૩ા ૩ા કાચો તોલ           ૩ા મણ ફરીવાર ધાર્યા.
 ૩ા ૩ા                      ×૧
————                        ———
 ૦)૦)                        ૩ા શેર    ૩ા મણ ધારેલા
૧૩૦ મ. પહેલી વખતે ધારેલા            ૦) ૩ા
  ૩ા મ.  બીજી વખતે ધારેલા           ————
————                                 ૩ા ૩ા
૧૩૩ા મણ પાકો તોલ          ૧૩૩ા
                             ×૫ાા
                           ————
                      રૂ. ૭૩૨ાા= જવાબ
```

દાખલા.

(૧) સુ. તો. ૪૧ ના પાકા મણ ૧ ના રૂ. ૭ાા= ના ભાવે સુ. મ. ૧૫ાાા ૫ાા શેર ડાબોટા ખાંડના કેટલા પૈસા થાય?

(૨) શુ. તો. ૪૧ ના પાકા મણ ૧ ના રૂ. ૮ા—ના ભાવે સુ. મ. ૩૩) ૨ા શેર ડાબોટો ખાંડના કેટલા રૂપીઆ આપવા?

(૩) સુ. તો. ૪૧ ના પાકા મણ ૧ ના રૂ. ૯ા= ના ભાવે સુ. મ. ૪૫ાા ૪ શેર ડાબોટા ખાંડ લેનાર પાસે કેટલા પૈસા હોવા જોઇએ?

(૪) એક લગ્નમાં ટાબોટો ખાંડ સુ. મ. ૬૨॥ ૬ શેર વપરાઈ સુ. તો. ૪૧ ના મણ ૧ નો ભાવ જો રૂ. ૮॥।~ હોય તો તે લગ્નમાં કેટલા રૂપીઆની ખાંડ વપરાઈ?

(૫) એક માણસને સુ. મ. ૮૫॥ ૩ શેર ખાંડ લેવી છે. સુ. તો. ૪૧ ના મણ ૧ પાકાના જો રૂ. ૬॥ હોય તો તેની પાસે કેટલા પૈસા હોવા જોઇએ?

(૬) સુ. તો. ૪૧ ના પાકા મણ ૧ ના રૂ. ૮। નો ભાવ હતો. ત્યારે એક વેપારીએ સું. મ. ૬૧॥ ડાબોટો ખાંડ લીધી. તો તે વેપારીને કેટલા રૂપીઆ આપવા. પડશે?

(૭) સુ. તો. ૪૧ ના પાકા મણ ૧ ના રૂ. ૬॥।=॥ નો ભાવ હોય ત્યારે સુ. મ. ૧૧૦॥ ૮ શેર ખાંડના કેટલા પૈસા આપવા.

(૮) સુ. તો. ૪૧ ના પાકા મણ ૧ ના રૂ. ૭। ૦॥ નો ભાવ હતો. ત્યારે એક વેપારી પાસેથી આપણે સું. મ. ૪૮) ૭ શેર ટાબોટો ખાંડ લાવેલા. તો તેને ખાતે આપણા ચોપડામાં કેટલી રકમ જમા હશે?

(૯) ખાંડ ડાબોટો સું. મ. ૧૮૧। ૭ શેર સુ. તો. ૪૧ ના પાકા મણ ૧ ના રૂ. ૫॥= ના ભાવે લીધી. તો અડધો ટકો વટાવ કાપી કેટલા પૈસા આપશો?

(૧૦) ખાંડ ડાબોટો સું. મ. ૨૧૩॥ ૫ રતલ સુ. તો. ૪૧ ના પાકા મણ ૧ ના રૂ. ૬।= ના ભાવે લીધી. તો તેના કેટલા રૂપીઆ આપવા પડશે?

તોલ ૪૧। ના હિસાબ.

હાથીદાંત સુ. તો. ૪૧। ના ભાવે વેચાય છે.

રીત—કાચા પાકા તોલના હિસાબની રીત માંહેની કોઈપણ રીતે આ હિસાબ થાય છે. ૩૩ મો ભાગ બાદ કરવાથી સહેલું પડે છે.

દાખલો સુ. તો. ૪૧। એ હાથીદાંત મણ ૧ ના રૂા. ૨૫૦) નો ભાવ હોય ત્યારે મું. મ. ૧૭૪॥। ૬ શેર હાથીદાંતના કેટલા રૂપીઆ આપવા.

મ. ૧૭૪॥। ૬   ૪૧   ૧।) ૪૧। (૩૩ મો ભાગ
×૦॥।   —૪૦।   ૪૧।   બાદ કરવો
જોઇએ.

સુ. મ. ૧૩૧) ૭   ૧।   ૦૦)
—૩॥। ૯ તોલ ૪૧। બદલબાદ   ૩૩) ૧૩૧) ૭
   ૩॥। ૯

મ. ૧૨૭) ૮ પાકો તોલ થયો.
×૨૫૦

૩૧૭૫૦ મ. ૧૨૭ ની કીંમત.
૫૦ આઠ શેરની કીંમત

રૂા. ૩૧૮૦૦ જવાબ.

બીજી રીતે

દાખલો. હાથીદાંત મું. મ. ૧૭૪॥। ૬ શેરની કિંમત સુ. તો. ૪૧। એ મણ ૧ ના રૂા. ૨૫૦) ના ભાવે કેટલી કિંમત થાય ?

મ. ૧૭૪॥। ૬ શેર મુંબાઇનો તોલ   ૪૧।) ૫૨૪૭ શેર
૦॥।
   ૧૨૭) ૮ શેર પાકો તોલ.

મ. ૧૩૧) ૭ શેર સુરતી તોલ.
×૪૦

૫૨૪૦   મ. ૧૨૭) ૮
૭   × ૨૫૦

૫૨૪૭   ૩૧૮૦૦ જવાબ

દાખલા.

(૧) હાથીદાંત મણ ના રૂ. ૨૮૫ા પડતા હોય તો મું. મ. ૯ાા ૬ શેરનું શું પડશે. હાથીદાંત સુ. ૪૧ા શેરનો ૧ પાકા મણ પર ભાવ થાય છે.

(૨) હાથીદાંત મું. મ. ૧૮૮) ૪ શેર છે. સુ. તો. ૪૧ા એ પાકા મણ ૧ ના રૂ. ૨૮૪ાા ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૩) રૂ. ૩૧૨ાા એ સુ. તો. ૪૧ા એ પાકા મણના ભાવે મું. મ. ૨૫ા ૨ શેર હાથીદાંતની કિંમત કેટલા રૂપીઆ થાય ?

(૪) સુ. તો. ૪૧ા એ હાથીદાંત મણ ૧ પાકાના રૂ. ૨૫૨ાા= ના ભાવે મું. મ. ૨૦ાા ૬ શેર હાથીદાંતના કેટલા રૂપીઆ આપવા ?

(૫) સુ. તો. ૪૧ા એ હાથીદાંત મણ ૧ ના રૂ. ૨૮૫ાા≡ ના ભાવે મું. મ. ૨૫ાા ૯ શેર હાથીદાંતના કેટલા રૂપીઆ આપવા?

(૬) હાથીદાંત મણ ૨૮ાા ૩ા રતલ. સુ તો. ૪૧ા એ પાકા ૧ મણના રૂ. ૩૦૧ાા ના ભાવે લીધો તો તેના કેટલા પૈસા આપશો ?

(૭) રૂ. ૩૨૨ાા એ પાકા ૧ મણનો ભાવ ઠરાવી મું. મ. ૩૬ા ૫ા રતલ હાથીદાંત લીધો. તો કેટલા રૂ. આપશો ? સુ. તો. ૪૧ા શેરનો એક પાકો મણ ગણાય છે.

(૮) સુ. તો. ૪૧ા એ પાકા મણ ના રૂ, ૨૮૯ા≡ ના ભાવે મું. મ. ૧૨ા ૪ રતલ હાથીદાંત વેચ્યો. તો કેટલા પૈસા આવશે ?

(૯) સુ. તો. ૪૧ા એ પાકા મણ ૧ ના રૂ. ૨૬૭ાા= ના ભાવે હાથીદાંત મું. મ. ૮ાા ૬ રતલ લઈ, રતલ રતલના કકડા કરી દર રતલના રૂ. ૯) ૦ાા ના ભાવે વેચ્યા. તો તે વેપારમાં કેટલો નફો થયો હશે ?

(૧૦) સુ. તો. ૪૧ા એ પાકા મણ ૧ ના રૂ. ૨૩૬ા= ના ભાવે મું. મ. ૨૩ા ૪ાા રતલ હાથીદાંત લીધો. તો અર્ધો ટકો વટાવ કાપી કેટલાં નાણાં આપશો ?

સુ. તો. ૪૩ા ના હિસાબ.

સુન સુની સાકર સુ. તો. ૪૩ા ના હિસાબે વેચાય છે.

રીત કાચા મણનો સુરતી તોલ કર્યા પછી કાચાપાકા તોલની રીતો માંહેની બીજી સિવાયની કોઇપણ રીતે હિસાબ કરવો.

દાખલો ચુનચુની સાકર મું. મણ ૨૦૭ા ૪ શેર છે સુ. તો. ૪૩ા એ પાકા મણ ૧ ના રૂ. ૭ાા≈ ના ભાવે તેની શી કિંમત આપવી.

મ. ૨૦૭ા ૪ મુંબઇનો તોલ
× ૦ાા
મ. ૧૫૫ાા૮ શેર સુરતી તોલ
×૪૦
૬૨૦૦
+૨૮
૬૨૨૮

મ. ૧૪૪
×૭ાા≈
રૂ. ૧૧૪૩ જવાબ.

૪૩ા) ૬૨૨૮ (૧૪૪ મણ
૪૩ા પાકા થયા
૧૮ાા
×૧૦
૧૮૦
+૭ાા
૧૮૭ાા
+૨
૧૮૯ાા
૧૭૩
૦૧૬ાા
×૧૦
૧૬૫
૮
૧૭૩

૧૭૩
૧૭૩
૦૦૦

ત્રીજી રીતે. દાખલો ઉપરનોજ.

```
મ. ૨૦૭ાા ૪ મુંબાઇ તોલ   ૪૩ા          ૧૪૦ ધાર્યા
    ×૦ાાા               ૪૦            ×૩ા
   ─────────           ─────         ─────
મ. ૧૫૫ાા ૮ સુરતી તોલ     ૩ા વધારાના શેર ૪૨૦
                                        ૩૫
                                      ─────
                                  ૪૦) ૪૫૫ શેર
                                      ──────
                                  મ. ૧૧) ૧૫ શેર
મ. ૧૫૫ાા ૮ કાચ્ચું તોલ          ૧૪૦     ધારેલા
મ. ૧૫૧ા ૫ મ.૧૪૦ પાકાબદલના+૧૧ા ૫ તોલ બદલ ઉમેરવાના
  ─────────                 ───────
   ૦૦૪ા ૩ કાચ્ચું તોલ રહ્યું    ૧૫૧ા ૫ તોલ પાકા ૧૪૦બદલના કાચ્ચ
     ૪ા ૩ મ. ૪ પાકા બદલના
   ───────
     ૦  ૦                           મ. ૪ ધાર્યા
                                   મ.×૩ા
                                   ──────
                                ૪૦) ૧૩ શેર
મ. ૧૪૪                મ. ૪        ─────
  ×૭ાા≠               મ. ૦ા ૩      ૦ા ૩
 ─────────           ────────
 ૧૦૦૮                 મ. ૪ા ૩
  ૧૦૮                            મ. ૧૪૦  પહેલી વખતે ધારેલા
   ૨૭                            મ. + ૪  બીજી વખતે ધારેલા
 ─────────                        ─────
રૂ.૧૧૪૪  જવાબ.                    મ. ૧૪૪  પાકા મણ થયા.
```

દાખલા.

(૧) ચુનચુની સાકર મું. મ. ૧૨૨॥ ૭ શેર સુ. તો. ૪૩ા એ પાકા મણ ૧ ના રૂ. ૧૦॥ ના ભાવે લીધી. તો તે સાકરની કિંમત કેટલી.

(૨) મું. મ. ૬૦ા સાકર ચુનચુની લીધી. તેનો ભાવ સુ. તો. ૪૩ા એ પાકા ૧ મણના રૂ. ૮॥ હોય તો કેટલા પૈસા આપશો?

(૩) સુ. તો. ૪૩ા એ પાકા ૧ મણના રૂ. ૯ા= નો ભાવ હતો ત્યારે એક વેપારીને ત્યાંથી આપણે મું. મ. ૮૨) ૭ શેર ચુન-ચુની સાકર લાવ્યા. તો તેના ગુમાસ્તાને કેટલા પૈસા આપશો?

(૪) રૂ. ૧૦॥≈॥ સુ. તો. ૪૩ા એ પાકા ૧ મણનો ભાવ હતો, ત્યારે મું. મ. ૪૭॥ ૩ શેર ચુનચુની સાકર આપણે આપેલી તો તેના ખાતામાં આપણું શું લેણું હશે?

(૫) મુ. મ. ૧૦૮)૫ શેર ચુનચુની સાકર રૂ. ૯॥≈॥ ના મણના ભાવે લીધી. પરંતુ એ સાકરમાં સુ. શે. ૪૩ા નો પાકો ૧ મણ ગણાતો હોય તો એ સાકરની કિંમત કેટલી?

(૬) ચુનચુની સાકર મું. મણ ૫૫) ૫॥ શેર. સુ. તો. ૪૩ા એ પાકા મણ ૧ ના રૂ. ૮॥~॥ ના ભાવે વેચી તો ૧ ટકો વટાવ કાપી આપી કેટલા રૂપીઆ લેશો?

(૭) ચુનચુની સાકર મણ ૧ નો ભાવ રૂ. ૮॥ ૦॥ હતો ત્યારે મું. મ. ૧૧૩॥ ૧ા શેર સાકર લીધી તો. સુ. તો. ૪૩ા ના પાકા મણ લેખે તે કેટલા રૂપીઆની થઇ. ?

(૮) ચુનચુની સાકર ગુણી ૧૨ તેનું વજન મું. મણ. ૭૮॥ ૩ રતલ છે, દર દાગીને ૨ રતલ બારદાન જતાં સુ. તો. ૪૩ા ના પાકા ૧ મણ ના રૂ. ૨૧ા ના ભાવે તેની કિંમત શી ગણાય?

(૯) સુ. તો. ૪૩ા એ પાકા ૧ મણ ના રૂ. ૯ા ૦॥ ના ભાવે મું. મ. ૩૬ા ૬ રતલ ચુનચુની સાકર લીધી તો તેની કેટલી કિંમત ગણાય?

(૧૦) સુ. તો. ૪૩ા એ પાકા ૧ મણ ના રૂા. ૧૦ાન્ના ના ભાવે અને મુંબાઇના મણનો ભાવ રૂા. ૮ાા છે. તો આપણે મું. મ. ૯૦ાાા ૩ શેર સાકર લેવી હોય તો કયા તોલ પ્રમાણે લેવાથી કેટલો ફાયદો થશે ?

સુ. તોલ. ૪૪ ના હિસાબ.

કરીયાતું, ખસખસ, ગોખરૂ, ચીમડ, ચણોઠી, જરદાળુ, જીરૂં, ટંકણખાર, ત્રિફલાં, પીતપાપડા, લાલફટકડી, કાગદીબદામ, રાજગરો સરસ, શિંગોડાં, અખરોટ, અંજીર, અબરખ, ઇંદ્રિજવ વગેરે ઘણી ચીજો સુરતી તોલ ૪૪ શેર ના મણ ૧ ના ભાવથી વેચાય છે.

રીત—કાચા પાકા તોલની રીતે માંહેની રીત વડે હિસાબ ગણી શકાય.

દાખલો—લાલ ચણોઠી સુ. મણ ૩૯૯ાા ૪ શેર છે. સુ. તો. ૪૪ ના પાકા મણ ૧ ના રૂા. ૧૫ાા ના ભાવે કેટલા રૂા. આપવા.

બીજી રીત મુજબ—

```
૧૧)૩૯૯ાા ૪      ૪૪ પાકા મણના શેર   ૪)૪૪(૧૧ મો ભાગ
 ─────────    —૪૦                   ૪૪  બાદ કરવો.
   ૩૬ા ૪       ───                 ───
                ૦૪                  ૦૦

 મ. ૩૯૯ાા ૪ કાચું તોલ
   —૩૬ા ૪ પાકું તોલ કરવા બદલ ૧૧ મો ભાગ બાદ
 ─────────
 મ. ૩૬૩ાા ૦   નક્કી પાકું તોલ.
    ×૧૫ાા
   ───────
   ૫૪૪૫
      ૭ાા
    ૩૧૬ાાા
   ───────
 રૂા. ૫૬૭૩ા  જવાબ.
```

ચોથી રીત મુજબ.

દાખલો—ઉપરનોજ

```
 ૪૪                    ૩૯૯ાા ૪              ૩૯૯ાા ૪
×૪૦                       × ૪             — ૩૯ાા ૯ા ૬
 ───                  ─────────          ────────────
 ૪ વધારાના શેર  ૪૦) ૧૫૯૯ા ૬                ૩૫૯ાા ૪ાા ૪
                    ────────   એટલે લગભગ ૩૬૦ મણ
                 મ. ૩૯ાા ૯ા ૬   થયા તેથી ૩૬૦ મણ ધાર્યા.

   ૩૬૦         ૩૬૦      મ. ૩૯૯ાા ૪ કાચું તોલ
   × ૪         ×૩૬    —મ. ૩૯૬)    ત્રણસો સાઠ મણ પાકા
   ───         ───     ────────── બદલનું
૪૦)૧૪૪૦        ૩૯૬        ૦૦૩ાા ૪ વજનનો પાકો તોલ
   ────                          કરવો રહ્યો
     ૩૬

   ૩ાા ૪          ૩ાા ૪  કાચું તોલ        ૩૬૦  મ. પ. ધા.
    ×૪          — ૦ા ૫ા ૬                   ૩ાા બીજી વખ-
   ─────        ──────────                ────── ત ધારેલા
૪૦) ૧૫ા ૬   મ. ૩ા ૮ાા ૪  એટલે આસરે ધાર્યું  ૩૬૩ાા પાકા મણ
                                મણ          ×૧૫ાા
 ૩ાા ૪ કાચું તોલ   મ. ૩ાા       ૩ાા        ───────
 ૩ાા ૪                × ૪      ૦ા ૪    રૂ. ૬૮૧૯ાા જવાબ.
 ─────               ────     ──────
 ૦ ) ૦            ૪૦) ૧૪       ૩ાા ૪
                      ───
                      ૦ા ૪
```

દાખલા.

(૧) સુ. તો. ૪૪ ના પાકા મણ ૧ ના રૂ. ૭ાા ની ૧ મણ ખસખસ મળે છે. તો સુરતી મણ ૩૦ા ખસખસના કેટલા પૈસા આપવા ?

(૨) ચારોળી સુ. તો. ૪૪ ના મણ ૧ ના રૂ. ૨૨।। ના ભાવે મળે છે. તો સુ. મ. ૪૧। નું શું આપવું ?

(૩) સુ. તો. ૪૪ ના પાકા મણ ૧ ના રૂ. ૧૦।। ના ભાવે ચિમડ મળે છે. તો મું. મ. ૪૧।। ૨ શેર ચિમડની કિંમત કેટલી ?

(૪) સુ. તો. ૪૪ ના પાકા મણ ૧ ના રૂ. ૮।। ના ભાવે જરદાળુ મળે છે. તો સુ. મ. ૩૬।। ૩ શેરનું શું આપશો ?

(૫) ત્રિફળાં મું. મ. ૩૩।। ૨ શેર લાવ્યા સુ. તો. ૪૪ ના પાકા મણ ૧ ના જો રૂ. ૯।।= પડતા હોય તો તે ત્રિફળાંની કિંમત કેટલી ?

(૬) કાગદી બદામ મું. મણ ૬૬।। ૨ શેર સુ. તો. ૪૪ શેર પાકા મણ ૧ ના રૂ. ૭૯।।।= ના ભાવે તે બદામનું શું લેવું ?

(૭) રૂ. ૯।।= એ મણના ભાવે અખરોટ મળતી હતી ત્યારે આપણે સુ. મ. ૬૫।। અખરોટ વેચેલી તો તેની ઉધરાણીના કેટલા પૈસા આવશે.

(૮) રૂ. ૫।।। ૦।। એ સુ. તો. ૪૪થી ૧ પાકો મણ અબરખ મળતો હોય તો મું. મ. ૬૩।। ૨ શેરનું શું પડશે ?

(૯) રૂ. ૭।।≈। એ સુ. તો. ૪૪થી ૧ પાકો મણ ઈંદ્રિજવ મળતા હોય તો મું. મ. ૩૭।૧૮ શેર ઈંદ્રિજવનો હિસાબ ૧ ટકા લેખે વટાવ કાપી કેટલો આપશો ?

(૧૦) સુ. તો. ૪૪ થી મણ ૧ ના રૂ. ૯।।≈।। ના ભાવે મું. મ. ૨૩।। ૪ રતલ ગોખરૂના કેટલા પૈસા આપવા.

પાકા તોલ પરથી કાચો તોલ કરવાના હિસાબ.

રીત—પાકો તોલ ૪૦ શેર કરતાં જેટલા શેર વધારે કહ્યો હોય, તેટલાએ પાકા મણને ગુણી જેટલા શેર આવે તેના મણ કરી પાકા મણમાં ઉમેરવા.

દાખલો—સોપારી સેવરધની મું. તો. ૪૨ પાકા મણ ૧૫૨॥ છે. તો તોલ કરતી વખતે કેટલું વજન થયું હશે?

૪૨	૧૫૨॥ પાકામણ	મ. ૧૫૨॥ પાકા મણ
— ૪૦	× ૨	૭॥ ૫
૦૨	૪૦) ૩૦૫ શેર	મ. ૧૬૦) ૫ કાચા મણ
	મ. ૭॥ ૫	જવાબ.

બીજીરીત—પાકા મણના જેટલા શેર કહ્યા હોય, તેટલાએ પાકા વજનને ગુણી શેર કાઢી ૪૦ વડે ભાગવાથી કાચું તોલ આવશે.

દાખલો—સેવરધની સોપારી મુ તો. ૪૨ એ પાકા મણ. ૧૫૨॥ છે. તો કાચા મણ કેટલા હશે?

૧૫૨॥ પાકા મણ	૪૦) ૬૪૦૫ (૧૬૦ મણ.
×૪૨	૪૦
૬૩૮૪	૨૪૦
૨૧	૨૪૦
૬૪૦૫ શેર	૦૦૦૫ શેર

દાખલા.

(૧) તોલ ૪૧ એ પાકા મણ ૧૯૩ાા ના કાચા મણ કેટલા થાય ?

(૨) સોપારી સેવરધની મું. તો. ૪૨ એ પાકા મણ ૧૦ાા ૩ાા રતલ છે. જો મુંબાઈના કાચા તોલે શેરના ૪ આનાનો ભાવ હોય તો તે સોપારીની કીંમત કેટલી ?

(૩) ૪૪ તોલે પાકા મણ ૧૪ાા ૨ાા શેરના કાચા મણ કેટલા થાય ? જો મણ ૧ નો ભાવ રૂ. ૨ા હોય તો કેટલા રૂપીઆ આપવા પડે ?

(૪) ૪૫ તોલે પાકા મણ ૭૩ાા ૨ શેરના કાચા મણ કેટલા થાય ?

(૫) ૪૮ તોલે મ. ૧૭૫ા ૧ા શેર પાકો તોલ જોખવાને સામે કેટલાં તોલાં મૂકવાં પડશે ?

(૬) પાકા મણ. ૩૭ાા ૪ શેર છે. તો તેનો કાચો તોલ કેટલા મણ કેટલા શેર ઉતરશે ?

(૭) સુ. તો. ૪૨ એ દર મણ ૧ પાકાના રૂ. ૭) પ્રમાણે રૂ. ૨૮૫૬ જીરાના હિસાબ બદલ ચુકવ્યા તો તોલ કરતી વખતે કેટલાં તોલાં મૂકી તે જોખ્યું હશે ?

(૮) સુરતી તોલ ૪૪ એ દર મણ ૧ ના રૂ. ૫ પ્રમાણે કરીયા-તાના હિસાબના રૂ. ૧૨૮ાજ્ઞ આપ્યા તો તોલ કરતી વખતે તેનું વજન કેટલું ઉતર્યું હશે ?

(૯) સુ. તો. ૪૧ા એ મણ ૧ ના રૂ. ૨૭૫ાા= ના ભાવે હાથી દાંત આપણે લાવેલા તેના રૂ. ૩૪૧૭૭ા દેવાના બાકી છે. તો તે હાથી દાંત કેટલા મણ લાવ્યા હોઇશું ?

(૧૦) સુ. તો. ૪૩ા એ પાકા મણ ૧ ના રૂ. ૧૩ાા= પ્રમાણે ૯૯ મણ પાકા ચુનચુની સાકર લાવી રૂ ૭ાા ની મુંબાઈના મણના ભાવે વેચી તો તે વેપારમાં કેટલો નફો થયો હશે ?

મુંબઈના વ્યાપારી હિસાબ

ભાગ ૮ મો

ખાંડી.

૬ મણુની કોથળીના હિસાબ.

બંગાળી ખાંડ, ચોખા અને સુરોખાર ૭ મણુની કોથળીના ભાવે વેચાય છે.

રીત—મણુને ૬ એ ભાગી કોથળી કાઢવી, કોથળીને ભાવ વડે ગુણી ઉપરના મણ શેરની ફાળે પડતી કિંમત આવે તે ચઢાવવી.

દાખલો—ચોખા ગુણી ૩૦ બારદાન બાદ કરતાં તેનું વજન મણ ૧૭૭ાા ૩ાા રતલ ૭ મણુની કોથળીના રૂ. ૩૦ાાા ના ભાવે ચોખાની કિંમત કેટલી ગણુવી ?

૬) મ. ૧૭૭ાા ૫ શેર

કો. ૨૯ાા ૦ાા ૫

૬)૩૦ાાા ૭ મણુનીકિંમત

૨) ૫)= એક મણુનીકિંમત
૨ાા- અર્ધો મણુની કિંમત

૨૯ાા ૦ાા ૫ રૂ. ૫)= એક મણુની કિંમત
×૩૦ાાા ×૨

૮૭૦ આના ૧૦ા પાંચ શેરની કિંમત
૧૫ા=
૨૧ાાા

૯૦૭)= સાડી ઓગણત્રીસ કોથળીની કિંમત
૨ાા- અર્ધા મણુની કિંમત
૦ાા=ા પાંચ શેરની કિંમત

૯૧૦ા-ા જવાબ

જવાબ. રૂ. ૯૧૦ા-ા

દાખલા

(૧) બંગાળી ખાંડ ગુણી ૮ તેનું બારદાન જતાં વજન મણુ ૪૯ા ૫ શેર. ૭મણુની કોથળી ૧ ના રૂ. ૨૯ાા-ાા ના ભાવે તે ખાંડની કિંમત કેટલી ?

(૨) સુરાખારની ગુણી ૧૦ તેનું બારદાન બાદ કરતાં વજન મ. ૫૯॥ ૩॥ રતલ ૭ મણની કોથળી ૧ ના રૂ. ૩૫॥≈ ના ભાવે તે સુરોખારની કિંમત કેટલી?

(૩) ચોખા ગુણી ૧૨ તેનું વજન મણ ૭૩॥ ૪ રતલ દર દાગીને ૨ રતલ બારદાન જતાં ૭ મણની કોથળીના રૂ. ૨૫॥≈ ના ભાવે ચોખાનો હિસાબ કેટલો આપવો?

(૪) વીસ ગુણી ચોખાની ભરી છે. તેનું વજન મ. ૧૨૧॥ ૬ રતલ છે. દર ગુણીએ ૨ રતલ બારદાન જતાં ૭ મણની ગુણીના રૂ. ૨૬॥- ના ભાવે તે ચોખા કેટલા રૂપીઆના ગણાય?

(૫) ચોખા ગુણી ૯ નું વજન મ. ૫૪॥ ૬ રતલ છે. દર ગુણીએ ૨॥ રતલ બારદાન બાદ કરીને ૭ મણની ગુણીના રૂ. ૩૫॥≈ ના ભાવે તેનો હિસાબ કેટલો લેશો?

(૬) બંગાળી ખાંડ ગુણી ૬ નું વજન મણ ૩૭) ૫ શેર છે. દર દાગીને ૨॥ રતલ બારદાન બાદ કરીને ૬ મણની ગુણીના રૂ. ૩૮॥≈ ના ભાવે કેટલા પૈસા લેશો.?

(૭) સુરોખાર ગુણ ૭ તેનું વજન મણ ૪૫) ૪ રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ કરીને ૭ મણની ગુણીના રૂ. ૨૩॥≈ ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી?

(૮) બંગાળી ખાંડની ગુણ ચાર તેનું વજન મણ ૨૪॥ ૬ રતલ છે. દર દાગીને બે રતલ બારદાન બાદ કરીને ૭ મણની થેલીના રૂ. ૩૫॥≈ ના ભાવે તેની કેટલી કિંમત ઉપજે?

(૯) સુરોખારની ગુણી ૩૦ તેનું વજન મણ ૧૮૩॥ ૪ રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ કરી ૭ મણની થેલીના રૂ. ૨૭॥ ના ભાવે તેની કિંમત કાઢો.

(૧૦) ચોખા ગુણી ૧૪ તેનું વજન મ. ૮૧॥ ૪ રતલ છે. દર દાગીને ૨॥ રતલ બારદાન બાદ કરીને ૭ મણની થેલીના રૂ. ૩૭॥≈ ના ભાવે તેની કિંમત શી થાય?

૭ મણુની ભરતીના હિસાબો.

રીત—આપેલા વજનને ૭ એ ભાગી ગુણી કાઢવી, ગુણીને ભાવનો ગુણાકાર કરી મણ શેરની ફાળે પડતી જે કિંમત આવે તે ઉમેરવી.

દાખલો—આટો ગુણી ૧૦ તેનું બારદાન જતાં વજન મણ ૭૨ા ૪ શેર છે. ૭ મણુની ભરતીના રૂ. ૧૬ા= ના ભાવે તેની કેટલી કિંમત થાય ?

	ગુ.	મ.	શેર.
	૧૦l	૦ાા	૪
૭) મ. ૭૨ા ૪ શેર	×૧૬ા=		
ગુ. ૧૦l ૦ાા ૪	૧૬૪		
	૫)=		
	૧l૦ા		

૧૦) રૂ. ૨l= એક મણુની કીંમત	૧૭૦l=ાા	સવાદસ ગુણીની કિંમત
	૧ાા૦ાા	પોણા મણુની કિંમત
૦)≡ાા ચાર શેરની કીંમત	૦)≡ાા	શેર ચારની કિંમત
	રૂ. ૧૭૨l=ાા	જવાબ.

૭) ૧૬ા= (૨l= એક મણુની કિંમત
૧૪
——
૨ા
૧ાા
——
૦ાા=
૦ાા=
——
૦) ૦

૨l=
×૦ાા
——
૧ા
૦l ૦ા
——
૧ાા ૦ા — પોણા મણુની કિંમત

દાખલા

(૧) ઘઉંનો આટો ગુણી ૮ તેનું વજન મણ ૫૬॥ ૨ રતલ છે. તેમાંથી ગુણીએ બે રતલ બારદાન જતાં ૭ મણની થેલીના રૂ. ૨૫॥= ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી?

(૧) ઘઉંનો આટો ગુણી ૧૦ લંગર છાપ. તેનું વજન મણ ૭૦॥ ૬ રતલ તેમાંથી દાગીને બે રતલ બારદાન જતાં ૭ મણની ભરતીના રૂ. ૩૬॥≈ ના ભાવે તે આટાની કિંમત કેટલી?

(૩) મ. ૮૬) ૨ રતલ વજન કરાવી ઘઉંના લોટની ગુણી. ૧૨ લીધી તેમાંથી દર દાગીને ૨ રતલ બારદાન બાદ કરી, ૭ મણની ભરતીના રૂ. ૪૦॥= ના ભાવે તે લોટની કિંમત કાઢો?

(૪) લંગર છાપ ઘઉંના લોટનો ભાવ જ્યારે રૂ. ૪૫॥= હતો. ત્યારે આપણે ગુણી ૧૫ તેનું વજન મણ. ૧૦૬) ૬ રતલ લાવેલા તેમાંથી દાગીને બે રતલ બારદાન બાદ કરી, ૧ ટકો વટાવ કાપી આપી કેટલાં નાણાં લેશો?

(૫) ચોખાનો લોટ ગુણી ૪ તેનું વજન મણ ૨૮। ૩ રતલ છે. દાગીને બે રતલ બારદાન બાદ કરી ૭ મણની ભરતીનાં રૂ. ૩૫॥≈ ના ભાવે ૧ ટકો વટાવ કાપી આપી કેટલા કેટલાં નાણાં લેશો?

(૬) ઘઉંનો આટો ફાઇન નં–૨નો ૭ મણની ભરતીના રૂ. ૪૦॥= આપવાનો ઠરાવ કરી ૧૨ ગુણી તોલાવ્યો. તેનું વજન મણ ૮૫॥ ૩ રતલ થયું. દર દાગીને બે રતલ બારદાન બાદ કરી હિસાબ કરો.

(૭) ઘઉંનો લોટ ગુણી ૨૦ તેનું વજન મ. ૧૪૧॥ ૫ રતલ છે. તેમાંથી દાગીને બે રતલ બારદાન બાદ કરી ૭ મણની ભરતીના રૂ. ૪૫॥– ના ભાવે ૧ ટકો વટાવ કાપી હિસાબ લઈ આવો.

(૮) ઘઉંનો આટો ગુણી ૧૪ તેનું વજન મણ ૯૯ા ૪ રતલ છે. તેમાંથી દાગીને બે રતલ બારદાન બાદ કરી ૭ મણની ભરતીના રૂા. ૪૦ા ૦ાા લેખે ગણી ૧ ટકો વટાવ કાપી આપી કેટલાં નાણાં લેશો ?

(૯) કાસમભાઈ ફ્લોર મીલમાંથી ઘઉંનો આટો ગુણી ૪૦ તેનું વજન મણ ૨૮૩ાા ૨ રતલ લાવ્યા. ૭ મણની ભરતીના રૂા.૪૫ાા⌐ાા ના ભાવે ૦ાા ટકો વટાવ કાપી લઇ કેટલાં નાણાં આપી આવશો ?

(૧૦) ઘઉંના લોટની ગુણી ૩૦ તેનું વજન મણ ૨૧૨ાા ૫ રતલ છે. ૭ મણની ભરતીના રૂા. ૪૧ાા ૦ાા ના ભાવે ૦ાા ટકો વટાવ કાપી આપી કેટલાં નાણાં લેશો. ?

ખાંડી ૨૦ મણની.

સીંગદાણા, એરંડીયા, તલ ને કાથાના દોરડાં ૨૦ મણની ખાંડીના હિસાબે વેચાય છે.

રીત:—ખાંડી અને ભાવનો ગુણાકાર કરી ઉપરના મણશેરની ફાળે પડતી જે કિંમત આવે તે ચઢાવવી.

દાખલો. સફેદ તલ મણ ૩ લીધા. ૨૦ મણની ખાંડી ૧ના રૂા. ૧૧૨ાા ના ભાવે તેના કેટલા રૂપીઆ આપવા.

૧૧૨ાા એક ખાંડીની કિંમત.
×૩

૩૩૭ાા ત્રણ ખાંડીની કિંમત
૨૦) ૩૩૭ાા

૧૬ાાા⌐ જવાબ.

બીજી રીત.

દાખલો—જ્યારે સફેદ તલની ૨૦ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા.૧૧૨ાા નો ભાવ હતો, ત્યારે તલ મણ ૩ લીધા. તો તેના કેટલા રૂપીઆ આપવા ?

સમજણ—ખાંડી ૧ ના મણ ૨૦ છે. અને રૂપીઆ એકના દોકડા ૧૦૦ છે. માટે **જેટલે રૂપીએ ખાંડી તેથી પાંચ ગણે દોકડે મણ થાય.**

રૂા. ૧૧૨॥ એક ખાંડીની કિંમત
×૫

૫૬૨॥ દોકડા એક મણની કિંમત
×૩

૧૦૦) ૧૬૮૭॥ દોકડા ત્રણ મણની કિંમત.

૧૬॥।≈ જવાબ.

રૂપીઆની બદામ ૧૬૦૦ અને એક ખાંડીના શેર ૮૦૦ માટે માટે **જેટલે રૂપીએ ખાંડી તેથી બમણી બદામે શેર.**

દાખલો—૧૧૨॥ રૂપીએ ખાંડી હોય તો ૨ શેરનું શું આપવું?

રૂા. ૧૧૨॥ એક ખાંડીની કિંમત
×૨

૨૨૫ બદામ એક શેરની કિંમત
×૨

૧૦૦) ૪૫૦ બદામ બે શેરની કિંમત

૪॥ આના જવાબ જવાબ રૂા. ૦। ૦॥ આનો.

દાખલા.

(૧) સીંગદાણા મણ ૪ લીધા. ૧૦ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા.૧૨૧। ના ભાવે તે સીંગદાણાની કિંમત કેટલી?

(૨) એરંડીયા ગુણી પાંચ લીધી. તેમાં બારદાન બાદ જતાં એરંડીયા મણ ૨૨॥ છે. તો ૨૦ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૪૨॥ ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી થાય?

(૩) કાળા તલ ગુણી ૧૨ નો તોલ મણ ૫૫ા ૨ રતલ થયો. ૨૦ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૯૮ાા ના ભાવે એ માલની કિંમત કેટલી ? દર ગુણીએ બારદાન બે રતલ બાદ કરવું.

(૪) કાથાના દોરડાંના બંડલ નંગ ૨૨ નું વજન મણ ૧૧૮ાા છે. ૨૦ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૨૨ાા≈ ના ભાવે તે દોરડાના હિસાબ બદલ કેટલી રકમ આપવી ?

(૫) સફેદ તલની ગુણી નંગ ૪૩ નું વજન મણ ૧૯૭ાા પાા રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ કરી ૨૦ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૧૩૨ા≈ ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ આપવા ?

(૬) સીંગદાણા ગુણી ૨ નું વજન મણ ૮ાાા ાા રતલ છે. દાગીને બે રતલ બાદ જતાં ૨૦ મણની ખાંડીના રૂ. ૭૫ાાા ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૭) જ્યારે એરંડીઆનો ભાવ ૨૦ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૫૫ાાા≈ હતો ત્યારે એક માણસે હં. ૧૬૪ાા ાા પાા રતલ માલ વેચ્યો તો તેના કેટલા રૂપીઆ આવશે ?

(૮) રૂ. ૯૬ાા≈ાા એ ૨૦ મણની ખાંડી ૧ જો લાલ તલ મળતા હોય તો મણ ૧૦૪૪ા ૪ રતલ તલના ૧ ટકો વટાવ કાપી લઈ કેટલા રૂપીઆ આપવા ?

(૯) કાથાના દોરડાંનો ભાવ ૨૦ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૩૮ાા≈ા છે. તો મણ ૬૬૫ાાા ૫ રતલ દોરડાના ાા ટકો વટાવ કાપી આપી કેટલા રૂપીઆ લાવશો ?

(૧૦) પુરબીયા તલની ગુણી નંગ ૧૭૫ નું વજન હં. ૧૯૭ાા ાાા ૩ રતલ છે. દાગીને બે રતલ બારદાન બાદ જતાં ૨૦ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૧૧૨ાા ાા ના ભાવે ટકો વટાવ કાપી આપી કેટલા રૂપીઆ લાવવા ?

ખાંડી ૧૧ મણની.

કાનપુરી ધાણા ૧૧ મણની ખાંડીનાં હિસાબે વેચાય છે.

રીત—આપેલા મણને ૧૧ એ ભાગી ખાંડી કરવી, ખાંડીને ભાવવડે ગુણી ઉપરના મણ શેરની ભાગે પડતી જે કીંમત આવે તે ચઢાવવી.

દાખલો—ધાણા ગુણી ૨૨ તેનું વજન મણ ૫૨) ૪ા રતલ દર ગુણીએ અઢી રતલ બારદાન જતાં બાકીના ધાણાની ૧૧ મણ-ની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૬૨ાા⌐ ના ભાવે કિંમત કેટલી?

	મ. ૫૨) ૪ા બારદાન સહિત વજન	૨૨	
	—૧ાા ૬ બારદાન	૨ાા	
	૫૦) ૫ા	૫૫=૨૮=મ. ૧ાા ૬	
૧૧)	મ. ૫૦) ૭ા શેર	૧૧) ૬૨ાા⌐	એક ખાંડીની કિંમત
	ખાં. ૪ાા ૦ાા ૭ા		
	×૬૨ાા⌐	૨) ૫ાા≋	એક મણની કિંમત
	૨૪૮	૨ાાા⌐ાા	અર્ધા મણની કિંમત
	૩૧	૩) ૫ાા≋	એક મણની કિંમત
	૨ાા૦ાા	×૩	

૨૮૧ાા ૦ાા સાડા ચાર ખાંડીની કિંમત રૂા. ૧)⌐)⌐ સાડા સાતશેરની કિંમત
 ૨ાા ⌐ાા અર્ધા મણની કિંમત
 ૧) ⌐)⌐ સાડા સાતશેરની કિંમત

૨૮૫ાા≋)⌐ જવાબ રૂા. ૨૮૫ાા≋

બીજી રીત—ખાંડી કાઢતાં ઉપર વધેલા મણ શેરને બેએ ગુણી ૪૪ તોલ કાપીએ તો ૨૦ મણની ખાંડીના હિસાબની રીતે હિસાબ થાય.

દાખલો:—ધાણા ગુણી ૨૨ તેનું વજન મણ ૫૨) ૪ા રતલ છે. દર ગુણીએ અઢી રતલ બારદાન જતાં બાકીના ધાણાની ૧૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૬૨ાા ના ભાવે કેટલી રકમ ગણાય ?

૨૨×૨ાા=૫૫÷૨૮=૧ાાા ૬

મ. ૫૨) ૪ા બારદાન સહિત વજન
૧ાાા ૬ બારદાન બાદ

મ. ૫૦) ૫ા નક્કી વજન
૧૧) મ. ૫૦) ૭ાા શેર

૪ાા ૦ાા ૭ાા
૬૨ાા⌐

૨૪૮
૩૧
૨ાા૦ાા

૨૮૧ાા ૦ાા
૩ાાા⌐ાા⌐ સવા મણની કિંમત

૨૮૫ાા⌐)⌐

મ. શેર
૦ાા ૭ાા
× ૨

મ. ૧ા ૫
મ. ૦) ૫ તોલા ૪૪ બદલ બાદ

મ. ૧ા
રૂ. ૬૨ાા⌐ એક ખાંડીની કિંમત.
આના ૬૨ાા⌐ સવામણની કિંમત
રૂ. ૩ાાા⌐ાા

૧૧) ૧ા ૫ (૫
૧ા ૫
)

જવાબ રૂ. ૨૮૫ાા⌐

દાખલા.

(૧) ધાણા ગુણી ૧૪ તેનું નક્કી વજન મણ ૩૬ાાા ૪ શેર ૧૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૬૩ાા ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ગણાય ?

(૨) કાનપુરી ધાણાની ગુણી ૧૬ છે. તેનું વજન મણ ૪૩ા ૫ રતલ છે. તેમાંથી દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ કરી ૧૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૫૭ાા⌐ ના ભાવે તે ધાણાની કિંમત કેટલી ?

(૩) ધાણાની ગુણી ૨૦ નું બારદાન બાદ કરતાં વજન મણ ૫૨॥ ૧ શેર છે. ૧૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૬૦॥≈ ના ભાવે તેની કિંમત શી ગણાય?

(૪) પચીસ ગુણી ધાણાની જોખી તેમાંથી બારદાન બાદ જતાં નક્કી વજન મણ ૭૫) ૩ શેર રહ્યું. ૧૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૭૩॥~ ના ભાવે તેની કિંમત શી ગણાય?

(૫) બત્રીસ ગુણી ધાણાની તેનું બારદાન સહિત તોલ મણ ૮૩। ૪॥ રતલ છે. દર દાગીને બે રતલ બારદાન જતાં ૧૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૬૧॥ ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ગણાય?

(૬) કાનપુરી ધાણા ગુણી ૨૩ નું વજન મણ ૬૧॥ ૫ શેર છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ જતાં ૧૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૭૦॥~ ના ભાવે તેનો હિસાબ કેટલો લાવશો?

(૭) મ. ૩૭॥ ૬ રતલ વજનની ૧૫ ગુણી ધાણામાંથી દાગીને બે રતલ બારદાન બાદ કરી, ૧૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૫૩॥ ના ભાવે ૧ ટકો વટાવ કાપી આપી કેટલાં નાણાં લેશો?

(૮) ધાણાની ગુણી ૨૦ નું વજન મણ ૫૨॥ ૪ રતલ છે. દાગીને બે રતલ બારદાન બાદ કરી, ૧૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૫૨॥ ના ભાવે ૧ ટકો વટાવ કાપી લઇ કેટલાં નાણાં આપશો?

(૯) એક વેપારીએ રૂ- ૬૩॥≈ ની ખાંડીના ભાવે કાનપુરી ધાણા મ. ૭૩।૪ રતલ લઇ રૂ. ૬૭ ના ભાવે વેચ્યા. તો તેને કેટલો નફો મળ્યો હશે?

(૧૦) ધાણાની ગુણી ૪ નું વજન મણ ૧૦॥ ૪॥ રતલ છે. દાગીને બે રતલ બારદાન બાદ કરી ૧૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૫૫॥ ના ભાવે માલ લાવી, ૩ આને શેર લેખે વેચ્યો. તો તે વેપારીને કેટલો નફો મળશે?

ખાંડી ૧૪ મણુની.

કાનપુરી અજમો ૧૪ મણુની ખાંડીનાં હિસાબે વેચાય છે.

રીતઃ—આપેલા મણુને ૧૪ એ ભાગી ખાંડી કરવી. ખાંડીને ભાવવડે ગુણી ઉપરના મણુ શેરની ફાળે પડતી કિંમત ચઢાવવી.

દાખલો—અજમા ગુણી ૭૫ તેનું નક્કીવજન મણુ૨૧૪ાા ૩ાા રતલ છે. ચૌદ મણુની ખાંડી એકના રૂા. ૯૧ા≈ મા ભાવે તેની કિંમત કેટલી ગણાય ?

મ. ૨૧૪ાા ૩ાા રતલ

૧૪) મ. ૨૧૪ાા ૫ શેર

ખાં. ૧૫ા ૧) ૫

ખાં. મ. શેર
૧૫ા ૧) ૫
૯૧ા≈

૧૩૬૫
૨૨ાા
૩ાા⌐
૨ાાા≈ાા

૧૩૯૪ા≈ાા સવાપંદર ખાડીની કીંમત
૬ાા॰ાા એક મણુની કીંમત
૦ાા⌐)⌐ પાંચશેરની કીંમત

૧૪૦૧ાા૦ા⌐

૧૪) ૯૧ા≈ એક ખાંડીની કિંમત

રૂા. ૬ાા૦ાા એક મણુની કિંમત

રૂા. ૬ાા ૦ાા એક મણુની કિંમત
×૨

આના ૧૩)⌐ પાંચશેરની કીંમત

રૂા. ૦ાા⌐)⌐

જવાબ. રૂા. ૧૪૦૧ાા ૦ા

બીજી રીત—ખાંડી કાઢતાં વધેલા મણ શેરને દોઢે ગુણીએ તો ૨૧ મણુની ખાંડીના હિસાબની રીતે હિસાબ થાય; પરન્તુ એ ગુણાકાર કર્યા પછી ૪૨ તોલ કાપીએ તો ૨૦ મણુની ખાંડીના હિસાબની રીતે હિસાબ થાય.

દાખલો—અજમા ગુણી ૭૫ નું બારદાન બાદ કરતાં વજન મ. ૨૧૪।। ૩।। રતલ છે. ચૌદ મણની ખાંડીના રૂા. ૯૧।≡ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

મ. ૨૧૪।। ૩।। રતલ   મ. શેર   ૨૧) ૧।। ૭।। (૩)=।।
૧૪) મ. ૨૧૪।। ૫ શેર   ૧) ૫   ૧।। ૩
———   ×૧।। શેર   ——
ખાં. ૧૫। ૧) ૫   ——   ૩।।
ખાં મ. શેર   ૧।। ૭।।   ૧૬
૧૫। ૧) ૫   ૩)=।।તો.૪૨બદલબાદ——
૯૧।≡   ———   ૪૮
———   ૧।। ૪। ⌐।   ૮
૧૩૬૫   —
૨૨।।।   ૫૬
૩।।⌐   ૯૧।≡ એક ખાંડીની કિંમત   ૪૨
૨।।⌐।।।   ×૫   —
———   ———   ૧૪
૧૩૯૪।=।।।   ૪૫૫   ૧૦।।
૭।⌐।।   ૧।   —
———   ૦।।≡ એક મણની કિંમત   ૩।।
૧૪૦૨।।।૦। જવાબ   ———

દો. ૪૫૭)≡   ૯૧।= એક ખાંડીની કિંમત
૧।।   ૨
———   ———
૬૧૦।। બદામ   ૧૮૨।।।= એકશેરની કિંમત
૭૫।૦।।   ×૪।
———   ———
દો. ૬૮૫।।।૦।।   ૭૩૧।।
૪૮।।⌐।   ૪૫।।≡।।
———   ———
૭૩૪।= બ. ૧૬)૭૭૭)≡।। બદામ
———
૪૮।।⌐।

દાખલા.

(૧) કાનપુરી અજમાનો ભાવ મું. ચૌદ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૮૭ાા છે. તે વેળાએ આપણે ગુણ ૨૨ વેચી તેનું બારદાન બાદ કરતાં વજન મણ ૬૯ાાા ૩ શેર છે. તો તેની કિંમત કેટલી ગણાય?

(૨) અજમા ગુણી ૩૬નું વજન મણ૧૧૪) ૪ાા રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ કરી ચૌદ મણની ખાંડી ૧ના રૂા. ૯૩ાા=ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી?

(૩) મ. ૧૦૦ વજનની ૩૦ ગુણી અજમાની છે. તેમાંથી દર ગુ-ણીએ બે રતલ બારદાન બાદ કરી, ચૌદ મણની ખાંડી ૧ના રૂ. ૯૬ાા=ના ભાવે તેનું શું લેવું?

(૪) અજમા ગુણી ૨૩નું વજન મ. ૯૦ાા૩ાા રતલ છે. તેમાંથી દાગીને બે રતલ બારદાન બાદ જતાં ચૌદ મણની ખાંડી ૧ના રૂા. ૮૬ા=ના ભાવે તેનો હિસાબ કેટલા રૂપીઆ હશે?

(૫) દશ ગુણી અજમાની જોખી તેનું વજન મ. ૩૭ા૬ાા રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ જતાં ચૌદ મણની ખાંડી ૧ના રૂા. ૯૩ાા=ના ભાવે એક ટકો હિસાબ કાપી આપી કેટલાં નાણાં આપશો?

(૬) અજમા ગુણી ૨૫ નું વજન મણ ૯૭ાા ૪ાા રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ કરી, ચૌદ મણની ખાંડી એકના રૂા. ૯૦ાા=ના ભાવે ૧ ટકો વટાવ કાપી આપી કેટલાં નાણાં લેશો?

(૭) અજમાની ગુણી ૨૦ નું વજન મણ ૭૭ાા ૩ રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ કરી ચૌદ મણની ખાંડી ૧ના રૂા. ૯૦ા= ના ભાવે એક ટકો વટાવ કાપી લઈ કેટલાં નાણાં લેશો.

(૮) મ. ૮૫ા. ૪ા રતલની અજમાની ૨૪ ગુણી છે તેમાંથી દાગીને બે રતલ બારદાન બાદ કરી, ચૌદ મણની ખાંડી ૧ના રૂા. ૮૩ાા=ના ભાવે ૦ાા ટકો વટાવ કાપી આપી કેટલાં રૂપીઆ લેશો?

(૯) અજમાની ગુણી ૨૫ નું વજન મણ ૧૨ળા ૪ા રતલ છે. તેમાંથી દાગીને બે રતલ બારદાન બાદ કરી. ખાંડી એકના રૂ. ૮૦ા૦)~ાના ભાવે ૦ા ટકો વટાવ કાપી લઈ શું આપવું?

(૧૦) અજમાની ગુણી ૩૦ તેનું વજન મણ ૧૨૧ા ૫ા રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ કરી ચૌદ મણની ખાંડી ૧ના રૂ. ૮૫ાા૦ા ના ભાવે લઈ તે માલ રૂા. ૮૪ા≈ાના ભાવે વેચ્યો તો તે વેપારમાં શું નફો નુકશાન થયું?

ખાડી ૧૫ મણની.

સુવા દાણા ૧૫ મણની ખાંડીના હિસાબે વેચાય છે.

રીત—આપેલા મણને ૧૫ એ ભાગી ખાંડી કરવી ખાંડીને ભાવે ગુણી, મણ શેરની ભાગે પડતી કીંમત જે આવે તે ચઢાંવવી.

દાખલો:—સુવા દાણા મણ ૨૩૪ા ૪ શેર, ૧૫ મણની ખાંડી એકના રૂા. ૮૨ા≈ાા ના ભાવે લીધા તો તેની કીંમત કેટલી ગણાય?

૧૫) મ. ૨૩૪ા ૪

ખાં.૧૫ાા ૨)૪

ખા મ. શેર

૧૫ાા ૨) ૪

૮૨ા≈ા

૧૨૩૦

૪૧

ળાા

૩ા=)=

૧૨૮૨ા=)= [illegible] ખાંડીની કીંમત

૧૧)૦ાા એ મણની કીંમત

૦ા૦ાા~ા [illegible] .ચાર શેરની કીંમત

૧૨૯૩ાા≈ા ≈ા જવાબ રૂ. ૧૨૯૩ાા≈ા

૮૨ા≈ાા ખાંડી ૧ની કીંમત

×૨

૧૫)૧૬૫ા≈ાા ખાંડી બેની કીંમત

૧૧)૦ાા એ મણની કીંમત

×૨

૪૦)૨૨~ ચાર મણની કીંમત

૦ા૦ાા~ા ચાર શેરની કીંમત

બીજી રીત:—ખાંડી કાઢતાં વધેલા મણને દોઢે ગુણીએ એટલે ૨૨ાા મણની ખાંડીના હિસાબની રીતે હિસાબ થાય; પરન્તુ જો દોઢે ગુણ્યા પછી ૪૫ તોલ કાપીએ તો ૨૦ મણની ખાંડીના હિસાબની રીતે હિસાબ કરી શકાય.

દાખલો:—૧૫ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૮૨ાા≈ાા ના ભાવે મ. ૨૩૪ાા ૫ શેર સુવા દાણાના કેટલા રૂપીઆ આપવા.

```
૧૫) મ. ૨૩૪ાા ૪     ૮૨ાા≈ાાં              મ.
    ──────────       ૪                  ૨)૪
    ખાં ૧૫ાા૨)૪    ──────               ૧ાા
    ખાં              ૧૬)૩૩૦ાા≈બેશેરની     ─
    ૧૫ાા            ──────── કીંમત      ૩)૬
    ×૮૨ાા≈ાા
    ────────── દો ૨૦ાા≈ાા≈               ૦ા૪તો.૪૫ બદલ બાદ
  ૧૨૮૨ા≈)≈ખાંડી સાડાપંદરની કિંમત          ─
    ૧૧ાા-ા-                              ૨ાા૨
  ──────────
  ૧૨૯૩ાા≈ાા જવાબ.   રૂ.
                    ૮૨ાા≈ાા એક ખાંડીની કિંમત
                    ×૫                          ૪૧૨ાા
                   ──────                         ૧)-ાા
                 દો. ૪૧૨ાા                      ──────
                    ૧)-ાા                       ૪૧૩ાા-ાા
                 ──────────
                 દો. ૪૧૩ાા-ાા એક મણની કીંમત
                    ૨ાાા
     મ.          ──────────
૯)૩) ૬ (૦ા ૪     દો. ૮૨૭)≈
    ૨ા              ૩૦૯ાાા
   ───              ૦ાા≈ાાા
    ૦ાા૬            ૦ા≈
    ૦ાા૬         ──────────
   ───           દો. ૧૧૩૭ાા-)≈  પોણા ત્રણ મણની કીંમત
    ૦)૦               ૨૯ાા≈ાાા≈  ચાર શેરની કીંમત
                 ──────────
                    ૧૧૫૮ા
                    ૧૧૫૬ા
                 ──────────
                      ૨
```

દાખલા.

(૧) સુવા દાણા ગુણી. ૭ તેમાં સુવા મણ ૩૪ા। ૫ શેર, પંદર મણની ખાંડી ૧ના રૂ. ૬૩ાાના ભાવે તેની કીંમત કેટલી?

(૨) સુવા દાણાની ગુણી ૧૦ માં સુવા મણ ૪૯ાા ૫ શેર છે; પંદર મણની ખાંડી એકના રૂ. ૫૫ાા ના ભાવે તે સુવાની કીંમત કેટલી?

(૩) સુવા દાણાની ગુણી ૧૨ નું વજન મણ. ૫૮ાા ૫ શેર બારદાન બાદ જતાં પંદર મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૫૯ાના ભાવે તેનો હિસાબ કેટલો લાવશો?

(૪) વીસ ગુણી સુવા દાણાનું વજન મણ. ૯૮ાા ૧ાા રતલ છે. દાગીને બે રતલ બારદાન બાદ કરીને પંદર મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૬૨ાાના ભાવે તેની કિંમત કેટલી?

(૫) સુવા દાણા ગુણી ૧૪નું વજન મણ. ૭૧ા૩ાા રતલ છે. તેમાંથી દરગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ જતાં, પંદર મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૫૭ાના ભાવે એક ટકો વટાવ કાપી આપી કેટલાં નાણાં લેશો?

(૬) મ. ૮૭ા૩ાા રતલ વજનની ૧૭ ગુણી સુવા દાણાની, પંદર મણની ખાંડી એકના રૂ. ૫૩ાના ભાવે કેટલી કિંમત ગણાય! બારદાન ગુણી ૧ની પાછળ બે રતલ બાદ કરવું.

(૭) પંદર મણની ખાંડી એકના રૂ. ૬૦ાનો ભાવ હતો. ત્યારે સુવા દાણા ગુણી ૫૦ લીધા. તેનું વજન મણ ૨૪૯ાા૫ાા રતલ છે. તેમાંથી મ. ૩ાા ૨ રતલ બારદાન બાદ જતાં એક ટકો વટાવ કાપી લઈ કેટલાં નાણાં આપશો?

(૮) રૂ. ૫૮ાાએ ખાંડીના ભાવે, ૩૨ ગુણી સુવા દાણાની તોળાવી તો તેનું વજન મણ ૧૫૭ા૬ાા રતલ થયું. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ જતાં એક ટકો વટાવ કાપી તેનાં કેટલા રૂપીઆ લેવા?

(૯) સુવા દાણા ગુણી ૨૫ નું વજન મણ. ૧૨૩।।। ૬।। રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ જતાં, પંદર મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૫૩।।=ના ભાવે લઇ રૂ. ૫૬।૦।। ના ભાવે સુવા વેચ્યાતો તે વેપારમાં કેટલો નફો થશે !

(૧૦) એક વેપારીએ સુવા દાણાની ગુણી એક મણ. ૪।।૫।। રતલની, પંદર મણની ખાંડી એકના રૂ. ૬૩।।।ના ભાવે લઈ, બે આને શેર લેખે સુવા વેચ્યા. તો તે વેપારમાં તેને શું મળ્યું હશે ? ખાલી ગુણીનું વજન બે રતલ છે.

ખાંડી ૧૬ મણની.

અરીઠાં ૧૬ મણની ખાંડીના હિસાબે વેચાય છે.

રીતઃ—આપેલા મણને ૧૬ વડે ભાગી ખાંડી કરવી, ખાંડી ને ભાવનો ગુણાકાર કરી ઉપરના મણ શેરની જે કિંમત આવે તે ચઢાવવી.

દાખલોઃ—અરીઠાં મણ ૫૩।। ૪ શેર, સોળ મણની ખાંડી એકના રૂ ૨૫।। ના ભાવે, તેની કિંમત કેટલી ?

૧૬)૫૩।। ૪
———
૩। ૧।। ૪

ખાં મ શે
૩। ૧।। ૪
×૨૫।।
———
૭૬।।
૬।=
———
૮૨।।। = સવા ત્રણ ખાંડીની કીંમત
૨। =। દોઢ મણની કીંમત
૦) =।। ચાર શેરની કીંમત
———
૮૫।=।।

૨૫।। આના એક મણની કિંમત.
૧।।
———
૩૭।।
૦।।।
———
૩૮। આના દોઢ મણની કીંમત.

રૂ. ૨૫।। એક ખાંડીની કીંમત.
૨।।
———
૬૩।।। બદામ એક શેરની કીંમત.
૮
———
૨૫૫ બદામ ચાર શેરની કીંમત

જવાબ રૂ. ૮૫।=।।

બીજી રીતઃ—ખાંડી કાઢતાં વધેલા મણને સવાએ ગુણવાથી ૨૦ મણની ખાંડીના હિસાબની રીતે હિસાબ થાય.

દાખલોઃ—અરીઠાં ગુણી ૧૦ તેનું બારદાન બાદ જતાં વજન મણ ૫૩॥ ૪ શેર, સોળ મણની ખાંડી એકના રૂ. ૨૫॥ ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી?

૧૬)મ. ૫૩॥ ૩   મ ૧॥ ૪   ૨૫॥
ખાં. ૩। ૧॥ ૪   ×૧।   ૫
ખાં. ૩। ૨

૧।   ૧૨૫
ખાં મણ.   ૦॥ ૫   ૨॥
૩। ૨   ૫
× ૨૫॥   દોકડા. ૧૨૭॥ એક મણની
૨) ૦   × ૨ કિંમત.
૭૬॥
૬। ≈   દોકડા. ૨૫૫) બે મણની
૨॥ ૭॥ કિંમત.

૮૨॥≈ સવા ત્રણ ખાડીની કિંમત.
૨॥ ૭॥ બે મણની કિંમત.

૮૫। ≈॥   જવાબ. રૂ. ૮૫। ≈॥

દાખલા.

(૧) અરીઠાં ગુણી બાર તેમાં અરીઠાં મણ ૬૦॥ ૨ શેર છે. સોળ મણની ખાંડી એકના ૩૩॥ ના ભાવે. તે અરીઠાંની કિંમત કેટલી?

(૨) અરીઠાં ગુણી ૧૦ માં અરીઠાં મણ ૫૩॥ ૪ શેર છે. સોળ મણની ખાંડી એકના રૂ. ૩૫। ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી થાય?

(૩) ચૌદ ગુણી અરીઠાંની તોળી તો તેનું વજન મણ. ૭૩। ૬ શેર થયું. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન જતાં સોળ મણની ખાંડી એકના રૂ. ૨૭॥≈ ના ભાવે તેની કિંમત કેટલા રૂ. ગણાય?

(૪) અરીઠાં ગુણી ૧૧ નું વજન મણ ૫૪॥ ૫ શેર છે. દર ગુણીએ ૩ શેર બારદાન બાદ કરીને સોળ મણની ખાંડી એકના રૂ. ૩૦॥ ≈ ના ભાવે તે માલ કેટલી કીંમતનો ગણાય?

(૫) અરીઠાં ગુણી ૧૮ નું વજન મણ ૯૦॥ ૩॥ રતલ છે. દર ગુણી એ બે રતલ બારદાન જતાં, સોળ મણની ખાંડી એકના રૂા. ૩૧।=॥ ના ભાવે તે માલની કીંમત કેટલી?

(૬) પચીસ ગુણી અરીઠાંનું વજન મણ ૧૨૬॥ ૪॥ રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ કરીને, સોળ મણની ખાંડી એકના રૂા. ૩૦। ≡॥ ના ભાવે તે માલની કીંમત કેટલી?

(૭) સોળ ગુણી અરીઠાં લીધાં તેનું વજન મણ ૮૦॥ ૬॥ રતલ છે, દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ કરી, સોળ મણની ખાંડી એકના રૂા. ૨૫।≡ ના ભાવે એક ટકો વટાવ કાપી લઇ કેટલાં નાણાં આપશો?

(૮) અરીઠાં ગુણી ૨૦ નું વજન મણ ૧૦૧॥ ૬॥ રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ કરીને, સોળ મણની ખાંડી એક ના રૂા. ૩૦॥= ના ભાવે એક ટકો વટાવ કાપી આપી કેટલાં નાણાં લેશો?

(૯) રૂા ૩૧॥≡ એ ખાંડીના ભાવે લઈ, રૂા. ૨૯॥=॥ ના ભાવે અરીઠાં ગુણી ૧૫ વેચી. તેનું વજન મણ ૭૬॥ ૫ રતલ હોય તો તે વેપારમાં શું નફો નુકશાન થયું હશે? અરીઠાંની ખાંડી ૧૬ મણની ગણવી. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન ગણવું.

(૧૦) એક વેપારીએ રૂા. ૨૮॥≡॥ ની ખાંડીના ભાવે એક ગુણીમાં અરીઠાં મ. ૫। ૪॥ રતલ લઇ, એક આને શેરના ભાવે વેચ્યાં તો તેમાં શું નફો નુકશાન થયું હશે?

ખાંડી ૨૧ મણની.

ખોળ, ગોળનારવા, ગુગળ, બટેટા, લાલ મરચાં, લસણ, મરી, સોપારી વગેરે કેટલીક ચીજો ૨૧ મણની ખાંડીના હિસાબે વેચાય છે.

રીત:—આપેલા તોલને ૨૧ એ ભાગી ખાંડી કરવી, ખાંડીને ભાવનો ગુણાકાર કરી મણ શેરની ભાગે પડતી જે કિંમત આવે તે ચઢાવવી.

દાખલો:—ગોળના રવા નંગ ૫૦૦ નું બારદાન બાદ કરતાં વજન મણ ૭૫૨ાા ૮ાા શેર છે. ૨૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૧૧૫ાા ના ભાવે તે ગોળની કીંમત કેટલી?

૨૧)૭૫૨ાા
ખાં ૩૫ાાા ૧ાા ૮ાા

ખાં
૩૫ાાા
×૧૧૫ાા
———
૪૦૨૫
૮૬ાા=
૧૭ા
———
૪૧૨૯ =   ૩૫ાાા ખાં. કીં.
૯ાા=   ૧ાા મ. કીં.
૧ =-   ૮ાા શે. કીં.
———
૪૧૩૯ાા =-   જવાબ.

૧૧૫ાા એક ખાંડીની કીંમત.
× ૧ાા
———
૨૧)૨૦૨= પોણા બે ખાંડીની કિંમત
———
૯ાા= પોણા બે મણની કિંમત

૧૧૫ાા
× ૮ાા
———
૨૧)૧૦૧૦ાા= પોણા નવ ખાંડીની કીંમત
———
૪૦)૪૮)= પોણા નવ મણની કીંમત
———
૧ =- પોણા નવ શેરની કીંમત

બીજી રીત:—ખાંડી કાઢતાં વધેલા મણ શેરમાંથી ૪૨ તોલ કાપીએ તો ૨૦ મણની ખાંડીના હિસાબની રીતે દાખલો થાય.

દાખલો:—ઉપરનોજ.　　મ. શે.　　　　૨૧)૧॥। ૮॥।
　　　　　　　　　　　　　૧॥। ૮॥।
મ. ૭૫૨॥ ૮॥। શેર　　　　　　　　　　મ. ૦) ૩॥શેર
૨૧)૭૫૨॥ ૮॥।　　　　૦) ૩॥
　　　　　　　　　　　　　　　　　　તોલ. ૪૨ બદલ બાદ
ખાં. ૩૫॥। ૧॥। ૮॥શેર　　૧॥। ૫　　નક્કી તોલ.
　　　　　　　　　૧૧૫॥　　　દો ૧૦૧૦॥=
　　　　　　　　　× ૫　　　૧૦૦)૧૦૧૦॥=

દો. ૫૭૭॥ ૧ મ. કિં. રૂા. ૧૦)-૪॥=
　　× ૧॥।　　　　રૂા. ૧૦)-૧)=

દો. ૧૦૧૦॥= ૧॥। મણની કીંમત

ખાં મ. શેરનું　　　　　૧૧૫॥
૩૫॥। ૧॥। ૫　　　　　× ૨
×૧૧૫॥
　　　　　　　　　　　૨૩૧ બદામ એક શેરની કીંમત
૪૧૨૯)= પોણી છત્રીસ ખાં. કી. × ૫
　૧૦)-૧)= પોણા બે મ. કીં.
　૦॥=॥૦॥= પાંચ શે.કીં. ૧૦૦)૧૧૬૫ બદામ ૩૫ શેરની કીંમત
　　　　　　　　　　　રૂા. ૦॥ =॥ ૦॥ ૩ શેર ૩૫ની કીમત.
૪૧૩૯॥=)૨)-
રૂા. ૪૧૩૯॥=- જવાબ.

દાખલા.

(૧) ગોળના રવા નંગ ૨ નું નક્કી વજન મણ ૩ છે. ૨૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૮૬॥ ના ભાવે તે રવાની કિંમત કેટલી ?

(૨) એક દૂધવાળાએ ૨૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૫૨॥ ના ભાવે મણ ૪॥ ખોળ લીધો. તો તેના કેટલા પૈસા આપવા પડશે ?

(૩) ગુગળની ગુણી ૨૦ નું વજન મણ ૭૯) ૫ રતલ છે. દાગીને. બે રતલ બારદાન જતાં ૨૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૬૫॥. ના ભાવે તેનો હિસાબ શું આપશો ?

(૪) એક પલટણમાં ખટારા નંગ ૧૦ ભરીને મ. ૩૨૭ાા બટેટાં મોકલ્યાં. ૨૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૭૮ાા નો ભાવ ઠરાવ્યો હોય તો શું લેવું?

(૫) એક વેગનમાં લાલ મરચાંની ગુણી ૧૦૦ આવી. તેનું વજન મણ ૧૮૮ાા ૪ રતલ છે. દાગીને બે રતલ બારદાન બાદ કરીને ૨૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૬૩ા= ના ભાવે ખાતાદારને ખાતે કેટલું જમા કરશો?

(૬) લસણ ગુણી ૧૦૦ નું વજન મણ ૩૧૫ા ૪ રતલ છે. દાગીને બે રતલ બારદાન તથા સેંકડે ૨ ટકા વટાવ કાપી લઈ ૨૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૮૭ાા= ના ભાવે કેટલાં નાણાં ચૂકવશો?

(૭) ૨૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૨૬૨ાા-ાા નો ભાવ હતો ત્યારે એક ગાંધીએ કાળાં મરી મણ ૪ાાા ૪ રતલ વેચ્યાં. તો ૧ ટકો વટાવ કાપી રોકડાં નાણાં કેટલાં લેવાં?

(૮) સોપારી સેવરધન ગુણી ૧૫ નું વજન મણ ૧૨૦ાા ૦ાા રતલ છે. દર ગુણીએ અઢી રતલ બારદાન તથા સેંકડે ૦ાા ટકો વટાવ કાપી લઈ ૨૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૧૩૭ાા=ાા ના ભાવે શું આપશો?

(૯) હળદર વિસનગરી ગુણી ૮૫ નું વજન મણ ૪૬૫ાા ૬ રતલ છે. દર ગુણીએ સવા બે રતલ બારદાન તથા સેંકડે ૦ાા ટકો વટાવ કાપી લઇ રોકડા નાણાં કેટલાં આપશો? ભાવ ૨૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૨૫૬)-ાા છે.

(૧૦) બંગાળી સૂંઠની ગુણી ૩૦ નું વજન હંડ્રવેટ ૩૫ાા ૦ાા ૫ાા રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન તથા ૦ાા ટકો વટાવ કાપી ૨૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૨૬૩ાા= ના ભાવે તે સૂંઠની કિંમત શી હશે?

ખાંડી ૨૨ મણની.

કાંદા ને આખી આમલી ૨૨ મણની ખાંડીના ભાવે વેચાય છે.

રીત:—આપેલા મણને ૨૨ એ ભાગી ખાંડી કરવી. ખાંડીને ભાવનો ગુણાકાર કરી, ઉપરના મણ શેરની ભાગે પડતી જે કિંમત આવે તે ચઢાવવી.

દાખલો—કાંદા મણ ૪૩૨ાા ૩ શેર લીધા. ૨૨ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૩૫ાાા ના ભાવે તેના કેટલા રૂપીઆ આપવા?

૨૨) મ. ૪૩૨ાા ૩
ખાં. ૧૯ાા ૩ાા ૩

ખાં. મ. શે.
૧૯ાા ૩ાા ૩
×૩૫ાાા

૬૭૭)= સાડી ઓગણીસ ખાં.ની કિં.
પાા≈ સાડાત્રણ મ.ની કિંમત.
૦)−ાા≈ા ત્રણ શેરની કિંમત.

૬૮૨ાા=ાા≈ા

૩ાા
×૩૫ાાા

૨૨) ૧૨૫)= સાડા ત્રણ ખાંડીની કિંમત.
પાા≈ સાડાત્રણ મણની કિંમત.

૩
×૩૫ાાા

૨૨) ૧૦૭ા ત્રણ ખાં.ની કિંમત
૪૦) ૪ાા=ત્રણ મ.ની કિંમત
૦)−ાા≈ાત્રણ શે.ની કિંમત

જવાબ રૂ. ૬૮૨ાા≈

બીજી રીત—ખાંડી કાઢતાં વધેલા મણ શેરમાંથી ૪૪ તોલ કાપી પાકા મણ કરીએ તો ૨૦ મણની ખાંડીના હિસાબની રીતે દાખલો થાય.

દાખલો—ઉપરનોજ.

૨૨) મ. ૪૩૨॥ ૩ શેર   ૧૧) મ. ૩॥ ૩ શેર

આં. ૧૯॥ ૩॥ ૩ શેર   ૦। ૩

૦) ૦। ૩ તોલ ૪૪ બદલ બાદ   ૩૫॥।
×૫

આં. ૧૯॥ ૩।
ખા. મ.
૧૯॥ ૩।
×૩૫॥।

દો. ૧૭૮॥। એક મણની કિં.
×૩।

દો. ૫૮૦॥।≡સવાત્રણ મ.ની કિં.

૬૭૭)≡ દો.   ૧૦૦)૫૮૦॥।≡
૫॥। ०॥। ૧।સવાત્રણ મ.ની કિં.

રૂ. ૫॥। ૫॥।≡

૬૮૨॥। ≡॥। ૧।

જવાબ. ૬૮૨॥।≡

દાખલા.

(૧) રૂ. ૩૫॥।- એ ૨૨ મણની ખાંડી ૧ ના ભાવે ૪ મણ આમલી લીધી તો તેના કેટલા રૂપીઆ આપશો ?

(૨) આખી આમલી મણ ૧૫। વેચી. ૨૨ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૫૮।≡ ના ભાવે કેટલાં નાણાં આવશે ?

(૩) એક દુકાનદારે કાંદાની ગુણી ૪૦ તોલાવી તેનું વજન મણ ૧૨૭। ૩ રતલ થયું. ૨૨ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૬૫॥ ના ભાવે હિસાબ બદલ શું આપવું પડશે ?

(૪) રૂ. ૪૭॥ એ ૨૨ મણની ખાંડી ૧ કાંદા મળતા હોય તો મ. ૧૫૨। કાંદાનું ૧ ટકો વટાવ કાપી કેટલું નાણું આપવું ?

(૫) એક ખેડુતને પોતાના ખેતરમાંથી ખાં. ૧૨ાા૨ાાા ૭ રતલ આમલી ઉતરી. તે વખતે ૨૨ મણુની ખાંડી ૧ ના ૩૯ાાા≈ નો ભાવ હોય તો ૨ ટકા દલાલી કાપી આપ્યા પછી ખેડુતને શું મળશે.

(૬) એક ભજીયાંવાળાએ મ. ૨૧૨ાા ૪ રતલ કાંદા લઇ રૂ. ૫૦૦) ની નોટ આપી. કાંદાનો ભાવ ૨૨ મણુની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૪૮ાાા≈ા હોય તો દુકાનદાર તેને પાછું શું આપશે ?

(૭) આમલીની ગુણી ૨૦ નું વજન મણુ ૯૬ાા ૪ાા રતલ છે દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ કરી ૨૨ મણુની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૨૮ા≈ાા ના ભાવે ૭ાા ટકા વટાવ કાપી આપી શું લેશો ?

(૮) સફેદ કાંદા ગુણી ૧૦૦ નું વજન મણુ ૪૧૨ાા ૪ાા રતલ છે. ૨૨ મણુની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૫૨ાા≈ા ના ભાવે દાગીને બે રતલ બારદાન બાદ કરી ૧ાા ટકો વટાવ કાપી આપી કેટલા રૂપીઆ લાવશો ?

(૯) લાલ કાંદાની ગુણી ૮૫ નું વજન મ. ૩૫૦ાા ૧ાા રતલ દર ગુણીએ બે રતલ રતલ બારદાન બાદ કરી ૨૨ મણુની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૪૫ાા≈ ના ભાવે ૧ા ટકો વટાવ કાપી આપી કેટલાં નાણાં લેવાં ?

(૧૦) આમલી મ. ૧૦૩ાા ૫ાા રતલ ખાંડી (મણુ ૨૨ ની) એકના રૂા. ૬૪ાા≈ ના ભાવે લાવી દોઢ આને શેર લેખે વેચી નાખી તો આ વેપારમાં કેટલો નફો થયો ?

ખાંડી ૨૨ા મણની.

કોપરૂં ને રાઈ ૨૨ા મણની ખાંડીના ભાવે વેચાય છે.

રીત—આપેલા મણને ૨૨ાએ ભાગી ખાંડી કરવી ખાંડીને ભાવનો ગુણાકાર કરી ઉપરના મણ શેરની ફાળે પડતી જે કિંમત આવે તે ચઢાવવી.

દાખલો—ખોપરૂ મણ ૨૩૪ાા ૭ શેર છે. ૨૨ા મણની ખાંડી ૧ના રૂ. ૫૩ા≈ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી ?

૨૨ા) મ. ૨૩૪ાા૭શેર
ખાં ૧૦ા ૪) ૨
ખાં મ. શેર
૧૦ા ૪ ૨
×૫૩ા≈
૫૪૭ાા≈ાા સવા દશ ખાંડીની કીંમત
૯ાા ચાર મણની કીંમત
૦)~ાાા≂ાા બે શેરની કીંમત
૫૫૭ા~ાા≂ાા

૪
×૫૩ા≈
૨૨ા)રૂા. ૨૧૩ાાા ચાર ખાંડીની કીંમત
રૂા. ૯ાા ચાર મણની કીંમત
૨
×૫૩ા≈
૨૨ા)૧૦૬ાાા= બે ખાંડીની કીંમત
૪૦) ૪ાાા બે મણની કીંમત
૦)~ાાા≂ાા બેશેરની કીંમત

જવાબ ૫૫૭ા~ાા

.બીજી રીત—ખાંડી કાઢયા પછી વધેલા મણ શેરમાંથી ૪૫ તોલા બાદ કરી ૨૦ મણની ખાંડીના હિસાબની રીતે હિસાબ થાય.

૨૨ા) મ. ૨૩૪ા ૭ શેર ૯) મ. ૪) ૨ ૫૩ા≶
×૫
ખાં ૧૦ા ૪) ૨ શેર મ. ૦ા ૮
તોલ ૪૫ દો. ૨૬૭)≶ એકમણુની કીંમત
૦ા ૮ બદલ બાદ ×૩ા

ખાં ૧૦ા ૩ા ૪ દો. ૯૩૫)=ા સાડા ત્રણ
ખાં મ શે રૂ. ૯ા-ાા૦ાાા-ાા મણુનીકીંમત
૧૦ા ૩ા ૪ ૫૩ા≶
૫૩ા≶ ×૨

૫૪૭ાા≶ાા સવા દશ ખાંડીની કિંમત બદામ ૧૦૬ાાા= એક શેરની કીંમત
૯ા-ાા૦ાાા=ા સાડા ત્રણ મ. કિં. ×૪
૦ા૦ા=ા ચાર શેરની કિંમત
બદામ ૪૨૭ાા ચાર શેરની કિંમત
૫૫૭ા-ાા ૧)- રૂ. ૦ા ૦ા ૦)=ા

જવાબ. ૫૫૭ા-ાા

(૧) રાઇ મણ ૫ાા લીધી મ. ૨૨ાની ખાંડી ૧ના રૂ. ૧૧૫ાના ભાવે તેની કીંમત કેટલી?

(૨) રાઈની ગુણી નંગ. ૬ તેનું વજન મણ ૩૦ાા ૫ રતલ છે. ૨૨ાા મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૨૧૪ાાના ભાવે તે ૭ ગુણીની કીંમત કેટલી? દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન કાપવું.

(૩) કોપરાં મણ ૩૩ાા ૩ાા રતલ લીધાં ૨૨ાા મણની ખાંડી ૧ના રૂ. ૧૨૭ાાના ભાવે તેની કીંમત કેટલી?

(૪) કોપરાંની ગુણી નંગ ૧૦ તેનું વજન મણ ૩૦ાા૨ાા રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ કરી. ૨૨ાા મણની ખાંડી ૧ના રૂ. ૨૩૧ાાના ભાવે તે માલની કિંમત કેટલી?

(૫) રાઈની ગુણી ૩૦૦ તેનું વજન મણ ૧૫૫૬। ૪।। રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ કરી, ૨૨।। મણની ખાંડી ૧ના રૂ. ૧૦૩।।=ના ભાવે કેટલાં નાણાં આપશો. ?

(૬) રાઈ ગુણી ૨૦ તેનું વજન મણ ૧૦૦।। ૩। રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ કરી, સેંકડે ૧ ટકો વટાવ કાપી આપી ૨૨।। મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૧૦૦।। ના ભાવે હિસાબ કેટલો લાવશો ?

(૭) કોપરાની ગુણી ૧૨ તેનું વજન મણ. ૬૧।। ૨। રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન કાપી આપી, ૨૨।। મણની ખાંડી એકના રૂ. ૧૯૮।। ના ભાવે ૧ ટકો વટાવ કાપી આપી કેટલાં નાણાં લેશો ?

(૮) રાઈ ગુણી ૪૦ તેનું વજન મ. ૨૦૩।। ૫ રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ કરી ૨૨।। મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૨૦૦)૦।। ના ભાવે ૦।। ટકો વટાવ કાપી લેઇ કેટલાં નાણાં દેવાં ?

(૧૦) કોપરાં મણ ૩૫।। ૫।। રતલ છે. ૨૨।। મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૧૪૪।।= ના ભાવે ૨ ટકા વટાવે લઈ ચાર આને શેર લેખે છૂટક વેચ્યાં, તો તે વેપારમાં કેટલો નફો નુકશાન ગયું ?

ખાંડી ૨૫ મણની

હરડાં અને ભીલામાં ૨૫ મણની ખાંડીના ભાવે વેચાય છે.

રીત—આપેલા મણને ૨૫ એ ભાગી ખાંડી કરવી. ખાંડી અને ભાવનો ગુણાકર કરી ઉપરના મણ શેરની ફાળે પડતી જે કીંમત આવે તે ચઢાવવી.

દાખલો—હરડાં મણ. ૧૫૬।।। ૫ શેર લીધાં. ૨૫ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૨૧।।।– ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી થાય ?

૨૫) મ. ૧૫૬॥। ૫ શેર
ખાં ૬। ૦॥ ૫ શેર
ખાં. મ. શેર
૬। ૦॥ ૫
×૨૧॥।=

૧૩૬॥ ≋॥ ખાંડી સવા૭ની કિં.
૦। ≋ મણ અડધાની કિં.
૦) ~॥। શેર પાંચની કિંમત

૧૩૭। ૦।

૦॥
×૨૧॥।=

૨૫) ૧૦॥।≋ અર્ધા ખાંડીની કિંમત

૦।≋ અર્ધા મણની કિંમત

૫
×૨૧॥।=

૨૫) ૧૦૯।= પાંચ ખાંડીની કીં.

૪૦) ૪।= પાંચ મણની કિં.

૦) ~॥। પાંચ શેરની કિં.

જવાબ ૧૩૭। ૦।

બીજી રીત—ખાંડી કાઢયા પછી વધેલા મણ શેરમાંથી ૫૦ તોલ કાપીએ તો ૨૦ મણની ખાંડીના હિસાબની રીતે હિસાબ થાય.

દાખલો—ઉપરનોજ

૨૫) મ. ૧૫૬॥। ૫ શેર
ખાં ૬। ૦॥ ૫
૦) ૦) ૫ તોલ ૫૦ બદલ બાદ
ખાં ૬। ૦॥
×૨૧॥।=

૧૩૬॥≋॥ સવા ૭ ખાંડીની કિંમત
૦॥ ૦॥। અડધા મણની કિંમત

૧૩૭। ૦।

૫)મ ૦॥ ૫
૦) ૫

૨૧॥।=
× ૫

દો. ૧૦૯।=મ. ૧ની કિં.
× ૦॥

દો. ૫૪॥= મ. ૦॥ની કિં.
રૂ. ૦॥ ૦॥।

જવાબ ૧૩૭। ૦।

દાખલા.

(૧) હરડાં મણ ૪ ગાંધીને ત્યાંથી લાવ્યા. ૨૫ મણની ખાંડી ૧ના રૂ. ૫૩)= નો ભાવ હોય તો તેના કેટલા રૂપીઆ આપવા.

(૨) ભિલામાં મણ ૫।। ઝંડુ ફાર્મસીને વેચાતાં આપ્યાં. ૨૫ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૬૨।। ના ભાવે તેમને ખાતે શું લખવું?

(૩) હરડાં ગુણી ૫૦ નું વજન મ. ૨૪૪।। ૨ રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ જતાં ૨૫ મણની ૧ ખાંડીના રૂ. ૮૭।। ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી થાય?

(૪) હરડાં ગુણી ૧૨ નું વજન મણ ૫૦।। ૪।। રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ કરી ૨૫ મણની ખાંડી ૧ ના. રૂ. ૧૩૬।। ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી?

(૫) ભિલામા ગુણી ૧૦ નું વજન મણ ૪૭।। ૩।। રતલ છે. તેમાંથી દાગીને બે રતલ બારદાન બાદ કરી, ૨૫ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૯૭।। ના ભાવે તેના હિસાબના કેટલા રૂપીઆ લેવા?

(૬) ભિલામાં ગુણી ૨૦ નું વજન મણ ૯૫।। ૨ રતલ છે દર ગુણીએ સવા બે રતલ બારદાન બાદ કરી ૨૫ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૯૬।= ના ભાવે ૧।। ટકો વટાવ કાપી આપી શું લેવું?

(૭) હરડાં મણ ૩૧૫।। ૩।। રતલ ૨૫ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૮૭।≡ ના ભાવે લઈ ૯૩।= ના ભાવે વેચી દીધાં તો તે વેપારમાં કેટલો નફો થયો?

(૮) ભિલામાની ગુણી ૫ તેનું વજન મણ ૨૩।। ૨ રતલ છે. દર ગુણીએ સવા બે રતલ બારદાન બાદ કરી ૨૫ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ.૬૫। ના ભાવે ૧।। ટકો વટાવ કાપી શું આપશો?

(૯) ભિલામાની ગુણી ૧૦૦ તેનું વજન મણ ૪૫૨।। ૫।।। રતલ છે. દર ગુણીએ પોણા બે રતલ બારદાન જતાં ૨૫ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૮૭।=।। ના ભાવે ૦।। ટકો વટાવ કાપી લઇ શું દેવું?

(૧૦) હરડાં મણ સવા ૨૫ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૧૫૦ ના ભાવે લઈ તેનું ચૂર્ણ કરાવી, પા પા શેરની ડબી એક ના રૂ. ૦)=ના ભાવે વેચ્યું. દરેક ડબીનો જો અડધો આનો પડયો હોય તો આ કામમાં કેટલો નફો મળ્યો હશે ?

ખાંડી ૨૬ મણની.

ઘઉં પીળા લશ્કરીને કાહા ૨૬ મણની ખાંડીના ભાવે વેચાય છે.

રીત—આપેલા મણને ૨૬ એ ભાગી ખાંડી કરવી. ખાંડી અને ભાવનો ગુણાકાર કરી ઉપરના મણ શેરની ફાળે પડતી જે કિંમત થાય તે ચઢાવવી.

દાખલો—ઘઉં પીળા લશ્કરી મણ ૯૨। ૬॥ શેર છે. ૨૬ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૧૩૬॥= ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી થાય?

૨૬) મ. ૯૨। ૬॥

ખાં ૩॥ ૧। ૬॥

ખાં મ શેર
૩॥ ૧। ૬॥
×૧૩૬॥=

૪૦૮
૧॥॥=
૬૮। ~

૪૭૮) ≡ સાડા ત્રણ ખાં. કીં
૬॥~)~ સવા મણની કીં.
૦॥~॥=॥ સાડા ૭શેરની કીંમત

૪૮૫॥~॥≡॥

૧૩૬॥=
× ૧।

૧૩૬॥=
૩૪)=॥

૨૬) ૧૭૦॥। ०॥ સવા ખાંડીની કિંમત

૬॥~)~ સવા મણની કીંમત
૧૩૬॥=
×૬॥

૮૧૬
૩॥।
૬૮।~

૨૬) ૮૮૮)~ સાડા ૭ ખાંડીની કિં.

૪૦) ૩૪)=॥ સાડા ૭ મણની કિં.

રૂ. ૦॥~॥=॥ સાડા ૭ શેરની કીં.

જવાબ ૪૮૫॥ ~॥ ≡॥

દાખલા.

(૧) ઘઉં પીળા મણ ૮૫॥। ૨ શેર ૨૬ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૯૫॥ ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૨) ઘઉં લશ્કરી મણ ૯૭॥ ૫ રતલ ૨૬ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૮૬॥। ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૩) ઘઉં કાઠા મણ ૮૫॥ ૪ રતલ વજન છે. તેનું ૨૬ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૯૩ ના ભાવે ૧ ટકો વટાવ કાપી શું લેવું ?

(૪) પીળા ઘઉંની ગુણી નં ૧૨ જોખી તો તેનું વજન મણ ૬૮॥ ૩ રતલ થયું. ૨૬ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૮૫॥= ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી થાય ?

(૫) પીળા ઘઉંની ગુણી નંગ ૨૦ નું વજન મણ ૫૧૬। ૪ રતલ થયું દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન જતાં ૨૬ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૯૭॥= ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી !

(૬) કાઠા ઘઉંની ગુણી નંગ ૧૦૦ નું નક્કી વજન મણ ૫૮૭॥ ૩॥ રતલ છે. ૨૬ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૬૯। ના ભાવે ૦॥ ટકો વળતર કાપી આપી કેટલાં નાણાં લેવાં ?

(૭) પીળા ઘઉંની ગુણી ૩૦ નું વજન મણ ૧૬૫॥ ૪। રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન તથા સેંકડે ૦॥ ટકો વળતર કાપી આપી ૨૬ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૭૦॥= ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી !

(૮) ઘઉં પીળા ગુણી ૫૦ નું વજન મણ ૨૮૭॥ ૬। રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન તથા ૦॥ ટકો વળતર કાપી, ૨૬ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૮૫॥= ના ભાવે શું લેશો ?

(૯) ઘઉં પીળા ગુણી ૧૮ નું વજન મણ ૧૦૫॥। ૨ રતલ છે. દર ગુણીએ સવા બે રતલ બારદાન જતાં ૦॥ ટકો વળતર કાપી આપી ૨૬ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૯૬॥= ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ લેશો ?

(૧૦) પીળા ઘઉંની ગુણી નંગ ૨૦૦ છે. તેનું વજન મણ ૧૧૭૫॥ ૪॥ રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન સેંકડે ૦॥ ટકો વળતર તથા સો ગુણીએ એક બાંધુ ગણી ૨૬ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૮૫॥= ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી ?

ખાંડી ૨૭ મણુની.

ઘઉં, બાજરો, જુવાર, મકાઇ, જવ, નાગલી, ચણા તુવેર ને ચુની વગેરે કેટલાંક અનાજ ૨૭ મણુની ખાંડીના ભાવે વેચાય છે.

રીત—આપેલા મણને ૨૭ એ ભાગી ખાંડી કરવી, ખાંડી અને ભાવનો ગુણાકાર કરી ઉપરના મણ શેરની ફાળે પડતી કિંમત ઉમેરવી.

દાખલો—જુવાર મણ ૧૧૫ાા ૩ શેર લીધી. ૨૭ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૪૩)૦ાા ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી થાય.

મ. શે.	૪૩)૦ાા એક ખાંડીની કિંમત
૨૭) ૧૧૫ાા ૩	×૧
ખાં ૪ા ૧ા ૩	૨૭) ૪૩)૦ાા એક ખાંડીની કિંમત
ખાં. મ. શેર	
૪ા ૧) ૩	૧ાા–ા એક મણની કિંમત
×૪૩)૦ાા	૧ાા–ા
	×૩
૧૮૨ાા૲ સવાચાર ખાંડીની કિંમત	
૧ાા–ા એક મણની કિંમત	૪૦) ૪ાા૦ા ત્રણ મણની કિંમત
૦)–ાા ત્રણ શેરની કિંમત	
	૦)–ાા૧ ત્રણ શેરની કિંમત
૧૮૪ાા–ા૧ દોકડો	જવાબ રૂ. ૧૮૪ાા–ાા

દાખલા.

(૧) મકાઇ ગુણી ૮માં બારદાન બાદ કરતાં મ. ૪૫ાા ૩ાા રતલ મકાઈ છે. ૨૭ મણની ખાંડી ૧ના રૂ. ૪૭ાાના ભાવે તેની કિંમત કેટલી?

(૨) જવની ગુણી ૧૦નું વજન મણ ૫૨ાા ૬ રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન જતાં ૨૭ મણની ખાંડી ૧ના રૂ. ૬૫ાાના ભાવે તે માલની કિંમત કેટલી?

(૩) લાલ ચણાની ગુણી ૧૨ નું વજન મ. ૬૨ાા ૩ રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન જતાં ૨૭ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૬૦ાા ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૪) બાજરી કાનપુરીની ગુણી ૨૦ નું વજન મ. ૧૧૬ાાા ૩ા રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ જતાં ૨૭ મણની ખાંડી ૧ના રૂ. ૬૭ાા≈ાના ભાવે તેનાં કેટલાં નાણાં આપવાં ?

(૫) સરબતી ઘઉંની ગુણી નંગ ૧૦૦ નું વજન મણ ૫૮૭ાા ૨ા રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન તથા સેંકડે ૦ાા ટકો વળતર કાપી ૨૭ મણની ખાંડી ૧ના રૂ. ૯૭ાા≈ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ લેશો.

(૬) દિલ્હીના ઘઉંની ગુણી ૮નું વજન મણ ૪૭ાા ૪ રતલ છે દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન તથા સેંકડે ૦ાા ટકો વળતર કાપી ૨૭ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૯૬ા≈ ના ભાવે હિસાબનાં કેટલાં નાણાં લાવશો ?

(૭) તુવેરદાળની ગુણી આઠમાં મ. ૪૩ાા ૨ રતલ તુવેર છે. ૨૭ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૭૬ાા≈ ના ભાવે લઈ રૂ. ૮૫ા ના ભાવે વેચી નાખી તો તે વેપારમાં નફો નુકશાન કેટલું ?

(૮) મસુરની દાળની ગુણી ૧૪ માં મ. ૮૫ાા ૪ રતલ મસુર છે. તે ૨૭ મણની ખાંડી ૧ના રૂ. ૪૨ાાના ભાવે લઇ રૂ. ૩૬ાાાના ભાવે દરેક વખતે ૧ ટકો દલાલી ખરચી વેચી તો નફો નુકશાન કેટલું ?

(૯) કાલપીની બાજરીની ગુણી ૧૬ નું વજન મણ ૮૭ાા ૩ રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન તથા સેંકડે ૦ાા ટકો વળતર કાપી લઈ ૨૭ મણની ખાંડીના રૂ. ૭૭ાા ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ આપશો ?

(૧૦) ચણાની દાળની ગુણી ૨૨ નું વજન મણ ૧૨૫ાા ૨ રતલ છે. દર ગુણીએ સવાબે રતલ બારદાન તથા ૦ાા ટકો વળતર

કાપી ૨૭ મણની ખાંડીના રૂ. ૬૨॥≋॥ ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ લેશો ?

ખાંડી ૨૮ મણની.

૩, કોકમ, ફટકડી કપાસીયા ખારેક વગેરે કેટલીક ચીજો ૨૮ મણની ખાંડીના હિસાબે વેચાય છે.

રીત—આપેલા મણને ૨૮ વડે ભાગી ખાંડી કરવી, ખાંડી અને ભાવનો ગુણાકાર કરી ઉપરના મણ શેરની ફાળે પડતી કિંમત ચઢાવવી.

દાખલો—કોકમ મણ ૨૧૩॥ ૪॥ શેર લીધાં. ૨૮ મણની ખાંડી ૧ના રૂ. ૫૯॥≋ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

મ. શેર
૨૮) ૨૧૩॥ ૪॥
―――――
ખાંડી ૭॥ ૩॥ ૪॥
ખાંડી મ. શેર
૭॥ ૩॥ ૪॥
×૫૯॥≋
―――――
૪૪૯॥૦॥ સાડાસાત ખાં. કિં.
૭≋॥≂ સાડાત્રણ મ. કિં.
૦)≋॥૦॥ સાડાચાર શે. કિં.
―――――
૪૫૭૦॥≂॥
૪૫૭૦॥≂॥

૪॥
૫૯॥≋
―――――
૨૮) ૨૬૯॥≋॥ સાડાચારખાં.કિંમત
―――――
૪૦) ૯॥≂)≂સાડાચાર મ. કિંમત
―――――
રૂ. ૦)≋॥૦॥
૩॥
×૫૯॥≋
―――――
૨૮) ૨૦૯॥૦॥ સાડાત્રણ ખાં. કીં
―――――
૭≋॥≂ સાડાત્રણ મ. કીં.

જવાબ રૂ. ૪૫૭~

બીજી રીત—ખાંડી કાઢતાં વધેલા મણ શેરના પોણા કરી, ૪૨ તોલ કાપીએ તો ૨૦ મણની ખાંડીના હિસાબની રીતે હિસાબ થાય.

દાખલો—ઉપરનોજ.

મ. શે.	મ.	મ.
૨૮) ૨૧૩ા ૪ા	૩ા ૪ા	૨૧) ૨ા ૮ા=
	×૦ાાા	
ખાંડી ૭ા ૩ા ૪ા		મ. ૦)૫)=ાા

મ. ૨ા ૮ા=
૫)=ાા તોલ ૪૨ બદલ બાદ

મ. ૨ા ૩)≡ા

ખાં. મ. શે. અધોળ	આ. ૫૯ાા≡ સવામણની કીંમત.
૭ા ૨ા ૩) ≡ા	×૨
×૫૯ાા≡	
	આ. ૧૧૯ાા= અઢીમણની કિં.
૪૪૯ાા૭ાા સાડાસાત ખાં. કીં.	રૂા. ૭ા≡ાા=અઢીમણની કિં.
૭ા≡ાા= અઢીમણની કીંમત	૫૯ાા≡
૦)≡ાા= સવામણ શેરની કીં.	×૨
૪૫૭ા૦ા	૧૧૯ાા= બદામ ૧ શે. કીં.
	×૩ા
	૩૩૯ાા-ાા બદામ ૩ા શે. કીં.
	આ. ૩ાા૧૪ાા-ાા
	રૂા. ૦)≡ાા=

જવાબ ૪૫૭

ટીપ—વજન હંડ્રવેટમાં આપ્યું હોય તો ૪ વડે ગુણી મણ કરવા.

દાખલા.

(૧) દિલ્હીના મગ ગુણી ૪ નું વજન મણ ૨૫ાા ૧ રતલ છે તેમાંથી દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન જતાં ૨૮ મણેની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૮૫ ના ભાવે કિંમત કેટલી ?

(૨) કપાસીયા ગુણી ૮નું વજન મણ ૪૨ાા ૨ રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન જતાં ૨૮ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૯૭ાા ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૩) ખારેક ગુણી ૨૦ નું વજન મણ ૧૧૫ાા ૪ાા રતલ છે. તેમાંથી દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન જતાં ૨૮ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૧૧૩ા નાભાવે કેટલા રૂપીઆ લેશો ?

(૪) મુગલાઈ તુવરની ગુણી ૧૨ નું વજન મણ ૭૮ાા ૩ાા રતલ છે. દર ગુણીએ પોણાબે રતલ બારદાન જતાં ૨૮ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૮૬ા= ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ગણાય.

(૫) રૂ ગાંસડી ૮ નું વજન મણ ૬૪ાા ૩ાા રતલ છે. તેમાંથી દર ગાંસડીએ ૭ાા રતલ બારદાન બાદ કરી ૨૮ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૨૫૫ાા ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ લાવશો ?

(૬) કાપુસની ગાંસડાં ૧૦ માંથી બારદાન બાદ કરતાં મ. ૮૨ા ૫ાા રતલ કાપુસ છે. ૨૮ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૩૦૧ાા= ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી ?

(૭) કાપુસની ગાંસડી નંગ ૪૦ તેનું વજન મણ ૩૨૪ા ૫ાા રતલ છે. તેમાંથી દર ગાંસડીએ પાંચ રતલ બારદાન તથા સેંકડે ૦ાા ટકા દલાલી ગણતાં ૨૮ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૨૭૫ાાા ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી ?

(૮) રૂ ફાઇન બંગાલની ગાંસડી નંગ ૧૦૦ નું વજન મ. ૮૩૫ાા ૩ાા રતલ છે તેમાંથી દર ગાંસડીએ પાંચ રતલ બારદાન ૦ાા ટકા દલાલીને ૫ાા ટકા વળતરના ગણતાં ૨૮ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૨૯૭ા ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી ?

(૯) કાપુસભરૂચની ગાંસડી નંગ ૩૦ નું વજન મણ ૨૪૨ાા ૩ાા રતલ છે તેમાંથી દર ગાંસડીએ પાંચ રતલ બારદાન, ૦ાા ટકા દલાલી, ૫ાા ટકા વળતર ને ખાંડીએ રૂા. ૦)= ધર્માદાના ગણી

૨૮ મણુની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૩૦૦ા≡ ના ભાવે કેટલો હિસાબ આપશો.

(૧૦) કાપુસની ગાંસડી નંગ ૬૦ નું વજન હંદ્ર. ૧૨૩)૦ાા ૩ાા રતલ છે. તેમાંથી દર ગાંસડીએ ૫ રતલ બારદાન જતાં ૨૮ મણુની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૩૮૫ા ૦ાા ના ભાવે ૦ા ટકો દલાલી કાપી આપીને રોકડા રૂપીઆ કેટલા જમા કરશો.

ખાંડી ૨૯ મણુની.

અરબસ્તાની અને કરાંચીનું રૂ ૨૯ મણુની ખાંડીના ભાવે વેચાય છે.

રીત—આપેલા મણુને ૨૯ એ ભાગી ખાંડી કરવી, ખાંડી અને ભાવનો ગુણાકાર કરી ઉપરના મણુ શેરની ફાળે પડતી જે કીંમત આવે તે ચઢાવવી.

દાખલો—અરબસ્તાની રૂ હંદ્રવેટ ૩૮ાા ૦ાા ૪ શેર છે. ૨૯ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૨૧૭ા ના ભાવે તે કાપુસની કીંમત કેટલી ગણાય ?

હંદ્રવેટ મ. શેર   ૨ા
૩૮ાા ૦ાા ૪   ×૨૧૭ા
×૪
————   ૨૯)૨૮૮ાા~   સવાબે ખાંડીની કીંમત
મણ ૧૫૪ાા ૪ શેર   ————
૨૯)મ. ૧૫૪ાા૪ શેર   ૯ાા≡ા~ાા સવાબે મણુની કીંમત
————   ૪
ખાં. પા ૨ા ૪ શેર   ×૨૧૭ા
ખાં. મ. શેર   ————
પા ૨ા ૪   ૨૯) ૮૬૯ ચાર ખાંડીની કીંમત.
×૨૧૭ા   ————
————   ૪૦)૨૯ાા≡≡ા ચાર મણુની કીંમત
૧૧૪૯ાા~ાખાંડી સવાપાંચની કીંમત   ————
૯ાા≡ા~ાા સવાબેમણુની કીંમત   ૦ાા≡ાા≡ાા ચાર શેરની કીંમત
૦ાા≡ાા≡ાા ચાર શેરની કીંમત
————
૧૧૫૧ા ૦ાા ~ા   જવાબ રૂા. ૧૧૫૧ા ૦ાા

દાખલા.

(૧) અરબસ્તાની રૂની ગાંસડી ૭ માં ૩ મણ ૫૬॥ ૩॥ રતલ છે. ૨૯ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૨૯૬॥ ના ભાવે તે રૂની કીંમત કેટલી?

(૨) કરાંચીથી કાપુસની ગાંસડી નંગ ૮ આવી તેનું વજન મણ ૬૬॥ ૬॥ રતલ છે. તેમાંથી દાગીને ૧૮ રતલ બારદાન જતાં ૨૯ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૨૯૦॥ ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ આપશો?

(૩) કરાંચીનું કાપુસ મણ ૨૧૩॥ ૪॥ રતલ છે. ૨૯ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૨૫૧॥ ના ભાવે લીધું તો સેંકડે ૦॥ ટકો દલાલીનો આપતાં રોકડા રૂપીઆ કેટલા આપવા પડશે?

(૪) અરબસ્તાની કાપુસની ગાંસડી નંગ ૩૦ માં મ. ૨૩૭॥ ૬॥ રતલ કાપુસ છે. સેંકડે ૦॥ ટકો દલાલીનો આપતાં ૨૯ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૨૯૭॥= ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી પડે?

(૫) અરબસ્તાની કાપુસની ગાંસડી નંગ ૧૦ નું વજન મણ ૮૧। ૫॥ રતલ છે. ૨૯ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૨૮૬॥≡ ના ભાવે ૦॥ ટકો દલાલીનો ગણતાં તેના કેટલા રૂપીઆ આવશે? બારદાન દાગીને ૧૮ રતલ ગણવું.

(૬) કરાંચીનું કાપુસ ગાંસડી ૧૬ નું વજન મણ ૧૩૧॥ ૪॥ રતલ છે. તેમાંથી સેંકડે ૦॥ ટકો દલાલી તથા ગાંસડીએ ૧૮ રતલ બારદાન જતાં ૨૯ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૨૬૩॥ ના ભાવે તેના કેટલા રૂપીઆ લેવા?

(૭) કરાંચીનું રૂ ખાંડી ૩॥ ૨। ૪॥ રતલ છે. ૨૯ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૨૫૫॥ ના ભાવે ૦॥ ટકો દલાલીનો ચઢાવી કેટલા રૂપીઆ આપશો?

(૮) કરાંચીથી કાપુસની ગાંસડી ૪૦ આવી. તેનું વજન મણ ૩૩૩ાા ૩ા રતલ છે. ૨૯ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૨૯૬ાાા ના ભાવે તે રૂની કીંમત કેટલી?

(૯) અરબસ્તાની રૂની ગાંસડી નંગ ૪૦ લીધી તેમાં કાપુસ મણ ૩૨૧ાા ૪ા રતલ છે. ૨૯ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૨૫૭ા= ના ભાવે લઈ રૂ. ૨૯૬ા ના ભાવે વેચી દીધી. લેતાં વેચતાં દરેક વખતે સેંકડે ૦ાા ટકા દલાલી પડી તો તે વેપારમાં નફો કેટલો મળ્યો હશે?

(૧૦) કરાંચીથી આવેલ રૂની ગાંસડી નંગ ૧૦૦ નું વજન હંડ્રવેટ ૨૧૩ા ૦ાા ૨ા રતલ છે. તેમાંથી ગાંસડીએ દશ રતલ બારદાન તથા સેંકડે ૦ાા ટકો દલાલી તથા પાા ટકા વળતરના ગણતાં ૨૯ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૨૯૬ા= ના ભાવે તેના રોકડા રૂપીઆ કેટલા આપશો.

ખાંડી મ. ૨૯ા ૬ શેરની.

ખારેકના કપા અને મગફળી મ. ૨૯ા ૬ શેરની ખાંડીના ભાવે વેચાય છે.

રીત. આપેલા વજનમાંથી મ. ૨૯ા ૬ શેર જેવડા ભાગ કાઢી ખાંડી કરવી, ખાંડી અને ભાવનો ગુણાકાર કરી તેમાં ઉપર વધેલા મણ શેરની ફાળે પડતી જે કીંમત આવે તે ઉમેરવી (ઉપર જેટલા મણ શેર વધ્યા હોય તેના શેર જેટલી ખાંડીની કીંમતને ૧૧૭૬ વડે ભાગવાથી વધેલા મણ શેરની કીંમત આવશે.)

દાખલો—ખારેકના કપા મણ ૨૧૬ાા ૩ શેર લીધા. મ. ૨૯ા ૬ શેરની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૬૨ાા= ના ભાવે તે ખારેકના કપાની કીંમત કેટલી?

મ. ૨૯૧૬) મ. ૨૧।।। ૩ મ. શેર ૬૨।।=
——— ૩।। ૭ ×૧૪૭
ખાંડી ૭। ૩।। ૭ ×૪૦ ———
ખાંડી મણ શેર ——— ૧૧૭૬)૯૨૦૫।।।= એકસો સુડતાલીસ
૭। ૩।। ૭ ૧૪૭ શેર ——— ખાંડીની કીંમત
×૬૨।।- ૭।।।-। સાડાત્રણ મણને
——— સાત શેરની કીંમત
૪૫૪)૦।। સવાસાત ખાંડીની કીંમત
૭।।।-। સાડાત્રણ મણ ને સાતશેરની કીંમત.
———
૪૬૧।।।-।।। જવાબ રૂ. ૪૬૧।।।-।।।

બીજી રીત—ખાંડી કાઢતાં ઉપર વધેલા મણ શેરનો સુ. ૪૨ તોલ કાપીએ તો ૨૦ મણની ખાંડીના હિસાબની રીતે હિસાબ થાય.

દાખલો—ઉપરનોજ.

મ. શેર મ. શેર ૨૧) ૨।।।૦।
મ.૨૯। ૬) ૨૧૬।। ૩ ૩।। ૭ ———
——— ×૦।।। ૦)૫।
ખાં. ૭। ૩।। ૭ ———
૨।।૦। સુરતી તોલ
૦)૫। તોલ ૪૨ બદલ બાદ
——— ૨૧) ૨।। ૦।
૨।। ૫ નકી તોલ ———
૦) ૫ તોલ ૪૨ બદલ બાદ ૦) ૫
———
મ. ૨।। ૦

ખાં. મણનું આના ૬૨।।=
૭। ૨।। ×૨
×૬૨।।= ———
——— આ. ૧૨૫। અઢી મણની
૪૫૪)૦।। સવાસાત ખાંડીની કીંમત કીંમત
૭।।।-। અઢીમણની કીંમત
———
૪૬૧।।।-।।। જવાબ રૂ. ૪૬૧।।।-।।।

દાખલા.

(૧) મગફળી મણ ૩૮૨ ૮ શેર વેચી મ. ૨૯ા ૬ શેરની ખાંડી ૧ના રૂ. ૯૪ા~ ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી.

(૨) મગફળીની ગુણી ૧૦૦ નું વજન મણ ૮૨૨ાા ૧ રતલ છે. મ. ૨૯ા ૬ શેરની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૧૦૩ા= ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૩) ખારેકના કપા મણ ૨૧૪ાા ૩ાા રતલ લીધા. મણ ૨૯ા ૬ શેરની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૧૦૧ાા ના ભાવે તેના હિસાબના કેટલા રૂપીઆ આપશો.

(૪) ખારેકના કપાની ગુણી ૧૦ નું વજન મણ ૪૮ાા ૩ રતલ છે. દરેક ગુણીએ બે રતલ બારદાન જતાં મ. ૨૯ા ૬ શેરની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૯૬ા= ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૫) મગફળીની ગુણી ૩૦ નું વજન મણ ૭૪ાા ૨ાા રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન જતાં મ. ૨૯ા ૬ શેરની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૯૬ા ના ભાવે તેના કેટલા રૂપીઆ લાવવા.

(૬) મગફલીની ગુણી નંગ ૨૦ નું વજન મ. ૫૨ાા ૪ રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન તથા સેંકડે ૧ ટકો વટાવ કાપતાં મ. ૨૯ા ૬ શેરની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૯૦ાા= ના ભાવે તેના કેટલા રૂપીઆ આપવા ?

(૭) ખારેકના કપા ગુણી ૧૦ નું વજન મણ ૫૦ાા ૩ રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન તથા સેંકડે ૧ ટકો દલાલીનો આપતાં તેના કેટલા રૂપીઆ પડશે ? મ. ૨૯ા ૬ શેરની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૧૧૩ાા= પડે છે.

(૮) ખારેકના કપા ગુણી ૨૨ નું વજન મણ ૧૦૮ાા ૬ા રતલ છે દર ગુણીએ સવા બે રતલ બારદાન તથા સેંકડે ૧ ટકો દલાલી જતાં વેચનારને તેના કેટલા રૂપીઆ મળશે ? મ. ૨૯ા ૬ શેરની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૮૫ાા= નો ભાવ છે.

(૯) મગફળીની ગુણી ૪૦ નું વજન મણ ૧૦૩ા ૨ા રતલ છે. દર ગુણીએ પોણા બે રતલ બારદાન તથા સેંકડે ૦ાા ટકો દલાલીનો ગણતાં તેની કિંમત કેટલા રૂપીઆ થાય? મ. ૨૯ા૬ શેરની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૯૭ા~નો ભાવ છે.

(૧૦) મગફલીની ગુણી ૧૦૦ નું વજન મણ ૨૭૫ાા૪ાા રતલ છે. છે. તેમાંથી દર ગુણીએ પોણા બે રતલ બારદાન તથા સેંકડે ૧ ટકો દલાલી ચઢાવી હિસાબના કેટલા રૂપીઆ લેશો?

ખાંડી ૩૦ મણની.

ખજુર ૩૦ મણની ખાંડીના હિસાબે વેચાય છે.

રીત—આપેલા વજનને ૩૦ વડે ભાગી ખાંડી કાઢવી. ખાંડી અને ભાવનો ગુણાકાર કરી ઉપરના મણ શેરની ફાળે પડતી જે કિંમત આવે તે ચઢાવવી.

દાખલો—જ્યારે ૩૦ મણની ખાંડી એકના રૂ. ૨૩ાા~ાા નો ભાવ હતો, ત્યારે મણ ૩૧૨ાા ૪ શેર ખજુર લાવેલા તેના હિસાબના કેટલા રૂપીઆ આપવા?

```
30)મ. ૩૧૨ાા ૪              ૨૩ાા~ાા
     ──────                      ૫
ખાં. ૧૦ા ૫) ૪              ──────
ખાંડી મણ શેર               ૩૦)૧૧૯ાા૦ાા પાંચ ખાંડીની કિંમત.
૧૦ા  ૫) ૪                  ──────
 ×૨૪ાા~ાા                    ૩ાા~ાાા પાંચ મણની કિંમત.
──────
૨૪૫)૦ાા~ સવાદશ ખાંડીની કિંમત
```

૨૪૫)૦।।= સવા દશ ખાંડીની કિંમત.
૩।।ાાા પાંચ મણની કિંમત ૪
૦)-।૦। ચાર શેરની કિંમત ×૨૩।।ા=।।

૨૪૯)-।।=।। ૩૦)૯૫।।।= ચાર ખાંડીની કિંમત

૪૦)૩)ᵹ ચાર મણની કિંમત

જવાબ રૂ. ૨૪૮)-।। =।।

•)-।૦। ચાર શેરની કિંમત.

બીજી રીત—ખાંડી કાઢતાં ઉપર વધેલા મણ શેરમાંથી ત્રીજો ભાગ બાદ કરીએ, તો ૨૦ મણની ખાંડીના હિસાબની રીતે હિસાબ થાય.

દાખલો—ઉપરનોજ.

૩)મ. ૫)૪

૩૦)મ.૩૧૨।।૪

૧।।૮ ૨૩।।।=।।

ખાં. ૧૦।૫)૪ ×૫

૧।।૮ દોકડા ૧૧૯।।૦।। એક મણની કિંમત.

×૬

ખાં. ૧૦।૩।૬

×૨૩।।।=।। દો. ૨૮૮।ાાા= સવાત્રણ મણની કિં.

૨૪૫)૦।।= સવા દશ ખાંડીની કિં. દો. ૧૧૯।।૦।। એક મણની કિંમત.
૪)-)૦।। સવાત્ર મણની કિં. ×૬

૨૪૯)-।।=।। ૪૦)દો. ૭૧૭)ᵹ ૭ મણની કિંમત

૧૭।।।=।।।= ૭ શેરની કિંમત.

જવાબ રૂ. ૨૪૯)-।।=।। ૩૮૮।ાાા= સવાત્રણ મણની કિં.

દો. ૪૦૬।=।।
= રૂ. ૪)=)૦।।

દાખલા.

(૧) ખજુરનાં વાઠીયાં નંગ ૧૨ તેનું વજન મણ ૨૬૦ાા ૩ાા રતલ છે. તેમાંથી ૭ાા રતલ બારદાન જતાં ૩૦ મણની ખાંડી ૧ના રૂ. ૫૮ાા ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી?

(૨) ખજુર મણ ૨૩| ૪ શેર લીધી. ૩૦ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૬૫|ના ભાવે બે ટકા વટાવ કાપી રોકડા રૂ. કેટલા લેવા?

(૩) ખજુર મણ ૩૫| ને ૫| રતલ લાવ્યા. ૩૦ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૬૦ાા ના ભાવે બે ટકા વટાવ કાપી કેટલા રૂપીઆ લેશો?

(૪) ખજુરના વાડીયાં નંગ ૨૫| તેનું વજન મણ ૧૨૬ાા ૪ રતલ છે. દર વાડીએ ૫| રતલ બારદાન બાદ કરીને ૩૦ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૪૫ાા ના ભાવે તેની કિંમત કેટલા રૂપીઆ ગણાય?

૫) ખજુરનાં વાડીઆં નંગ ૮| તેનું વજન મણ ૪૦ાા ૪ રતલ છે. દર વાડીએ ૫ રતલ બારદાન જતાં ૩૦ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૫૨ાા= ના ભાવે તેની કિંમત કેટલા રૂપીઆ થાય?

(૬) ખજુર મણ ૨૪૫ાા ૩ાા રતલ રૂ. ૪૭ાા ના ભાવે લઈ રૂ. ૫૩ા ના ભાવે વેચી નાખી તો તે વેપારમાં આપણને શો નફો મલ્યો? ખાંડી ૧ ના મણ ૩૦ ગણવા.

(૭) ખજુરનાં વાડીયાં નંગ ૩૦ તેનું વજન મણ ૧૫૬ાા ૬ રતલ છે તેમાંથી દર નંગે ૫ાા રતલ લેખે બારદાન જતાં ૩૦ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૪૭ાા= ને ભાવે તેના કેટલા રૂપીઆ થાય?

(૮) ખજુરનાં વાડીયાં નંગ ૧૬ તેનું વજન મણ ૮૨ાા ૪ રતલ છે. તેમાંથી દર નંગે ૭ા રતલ બારદાન જતાં ૩૦ મણની ખાંડી ૧ના રૂ. ૫૨ા≡ ના ભાવે ૧ ટકો વટાવ કાપી કેટલા રૂપીઆ લેવા?

(૯) ખજુરનાં વાડીઆં નંગ ૫૦ નું વજન મણ ૨૫પાા ૬ાા રતલ છે, તેમાંથી દર નંગે ૬ રતલ બારદાન જતાં ૩૦ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૫૨ાા ના ભાવે તેના કેટલા રૂપીઆ આપવા ?

(૧૦) ખજુર મણ ૧૦ત્રીસ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૫૨ાા ના ભાવે લઈ છુટક ત્રણ પૈસે શેર લેખે વેચી દીધી. તો તે વેપારમાં કેટલો નફો યા નુકસાન થયું હશે ?

ખાંડી ૪૦ મણની.

મહુડાં ૪૦ મણની ખાંડીના હીસાબે વેચાય છે.

રીત—આપેલા વજનને ૪૦ વડે ભાગી ખાંડી કરવી, ખાંડી અને ભાવનો ગુણાકાર કરી ઉપરના મણ શેરની ફાળે પડતી જે કિંમત આવે તે ચઢાવી દેવી.

દાખલો—મહુડાં મણ ૨૧૪ાા ૪ શેર ૪૦ મણ ખાંડી ૧ના રૂ. ૨૫ાા= ના ભાવે લીધાં, તો તેના કેટલા રૂપીઆ થાય ?

૪૦) મ. ૨૧૪ાા ૪

ખાં. ૫ા ૪ાા ૪

ખાં. મ. શે.
૫ા ૪ાા ૪
× ૨૫ાા=

૧૩૪ાા૦ાા સવાપાંચ ખાંડીની કિંમત
૨ાા=)=સાડા ચાર મણની કિંમત
૦) ‑)૦ાા ચાર શેરની કિંમત

૧૩૭ા=ાા =ાા જવાબ

૪ાા
૨૫ાા=

૪૦) ૧૧૫ા‑ સાડાચાર ખાંડીની કિંમત.

રૂ. ૨ાા=)= સાડાચાર મણની કિંમત.

૪
×૨૫ાા=

૪૦) ૧૦૨ાા ચાર ખાંડીની કિંમત

૪૦) ૨ાા‑ ચાર મણની કિંમત

૦) ‑)૦ાા ચાર શેરની કિંમત

બીજી રીત. ખાંડી કાહતાં ઉપર વધેલા મણ શેરમાંથી અર્ધો ભાગ બાદ કરીએ તો ૨૦ મણની ખાંડીના હિસાબની રીતે હીસાબ થાય.

દાખલો—ઉપરનોજ

```
                              મ.  શે.
૪૦) મ. ૨૧૪॥ ૪        ૨) ૪॥ ૪          ૫
    ─────────            ──────       ×૨૫॥=
    ખાં. ૫। ૪॥ ૪          ૨। ૨         ──────
    ─────────                      દો. ૧૨૮)= એક મણની કિંમત
         ૨। ૨                           ×૨।
    ─────────                         ──────
    ખાં. ૫। ૨। ૨                   દો. ૨૮૮। ૦॥ સવા બે મણની કિં.
  ખાં.  મ.  શે.                    રૂ. ૨॥ ૧૩। ૦॥
  ૫।   ૨।   ૨                       ૨૫॥ =
×૨૫॥    =                           ×૨
──────────                          ─────
૧૩૪॥  ૩)  = સ. પાંચ ખાં. ની કિં.    ૫૧।  બદામ ૧ શે. ની. કિં.
  ૨॥ ૧૩। ૦॥ સ. બે મણની કિં.          ×૨
   ૦)  ૬। =॥ બે શેરની કિંમત         ─────
──────────                      ૧૬) ૧૦૨॥ બદામ ૨ શે. ની. કિં.
૧૩૭। ૨૨॥-     જવાબ.                ─────
                               દો. ૬। =॥ બે શેરની કિંમત.
```

દાખલા.

(૧) મહુડાં મણ ૨૧૪॥ ૪ શેર છે. ૪૦ મણની ખાંડી ૧ના રૂ. ૩૫॥ લેખે તેની કીંમત કેટલી થાય?

(૨) મહુડા મણ ૩૧૨॥ ૫॥ રતલ છે. ૪૦ મણની ખાંડી ૧ના રૂ. ૪૦॥=ના ભાવે તેની કીંમત શી પડે?

(૩) મહુડા મણ ૪૧૨૫ાા ૪ રતલ છે. ૪૦ મણની ખાંડી ૧ના રૂા. ૪૨)ના ભાવે તેના કેટલા રૂપીઆ આપવા?

(૪) મહુડા ગુણી ૪ નું વજન મણ ૨૦ાા ૩ રતલ છે, તેમાંથી દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ જતાં ૪૦ મણની ખાંડી ૧ના રૂા. ૩૭ાાના ભાવે તેની કીંમત કેટલી?

(૫) મહુડા ગુણી ૧૦નું વજન મણ ૫૧। ૩ાા રતલ છે. દર ગુણીએ સવાબે રતલ બારદાન જતાં, ૪૦ મણની ખાંડી ૧ના રૂા. ૩૫ાાના ભાવે તેનો હિસાબ કેટલો થાય?

(૬) મહુડાંની ગુણી ૩૦ના એક વેગનમાં મ. ૧૪૮ાા ૪ રતલ મહુડાં છે. તે ૪૦ મણની ખાંડી ૧ના રૂા. ૩૮ાાના ભાવે ખરીદી લઈ રૂા. ૩૬ાાના ભાવે વેચ્યું. તો તેમાં કેટલો નફો યા નુકશાન થયું?

(૭) મહુડાંની ગુણી ૨૭માં મહુડાં મણ ૧૪૦ાા ૪ રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન જતાં ૪૦ મણની ખાંડી ૧ના રૂા. ૫૫ાાના ભાવે પાંચ ટકા વટાવ કાપી લઈ કેટલાં રૂપીઆ આપશો?

(૮) મહુડાનો એક ઢગલો જોખ્યો, તો તેનું વજન મ. ૩૦૬ાાા ૪ાા રતલ થયું. ૪૦ મણની એક ખાંડીના રૂ. ૨૯ાના ભાવે તે લઈ રૂા. ૪૩ાા ના ભાવે તે વેચી નાખ્યો. ગોધરાથી મુંબઇ લાવવાના રેલ્વે નુરના રૂા. ૫૩) પડયા. છે. તો તે વેપારમાં નફો કેટલો?

(૯) પાંચ ગુણી મહુડાંની ભરી છે તેનું વજન મણ. ૨૬ાા ૬ા રતલ છે. તેમાંથી દર ગુણીએ સવાબે રતલ બારદાન તથા સેંકડે પાંચ ટકા વટાવના ગણતાં ૪૦ મણની ખાંડી ૧ના રૂા. ૩૭ાના ભાવે તેની કીંમત કેટલી?

(૧૦) સો ગુણી મહુડાની ભરી છે. તેનું વજન મણ ૫૦૩ાા ૩ાા

રતલ છે. તેમાંથી દર નંગે સવા બે રતલ બારદાન તથા સેંકડે ૭ા ટકા વટાવના ગણીને ૪૦ મણની ખાંડી ૧ના રૂ. ૩૮ાાન્નાના ભાવે હિસાબના કેટલા રૂપીઆ લેવા?

ખાંડી. સુ. મણ. ૨૧ ની.

મલબારી કાથાના દોરડાં સુ. ૨૧ મણની ખાંડીના ભાવે વેચાય છે.

રીત—આપેલા તોલને પોણાએ ગુણી સુરતી તોલ કરવો, પછી તેને ૨૧ વડે ભાગી ખાંડી કરવી, ખાંડી અને ભાવનો ગુણાકાર કરી મણ શેરની જે કિંમત થાય તે ઉમેરવી.

દાખલોઃ—કાથાના દોરડાં મણ. ૧૦૦૩ાા ૩ાા રતલ છે. તેના સ. ૨૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૧૫૫ાા ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી ગણાય?

મ. ૧૦૦૩ાા ૩ાા રતલ	૧ાાા
મ. ૧૦૦૩ાા ૫ શેર મુંબઈનોતોલ.	×૧૧૫ાા
×૦ાાા	
	૨૧)૨૦૭)- પોણાબે ખાં. કીંમત
મ. ૭૫૨ાા ૮ાાા સુ. તોલ.	-ાા= પોણાબે મણનીકીંમત
૨૧) મ.૭૫૨ાા ૮ાાા	
ખાં ૩૫ાાા ૧ાાા ૮ાાા	૮ાાા
×૧૧૫ાા	×૧૧૫ાા
૪૧૨૯)= પોણી છત્રીશ ખાં. કીંમત	૨૧)૧૦૧૦ાા= પોણાનવ ખાં. કીં.
૯ાા= પોણાબે મણની કીંમત	
૧)ન્ના- પોણા નવ શે. કી.	૪૦) ૪૮)= પોણાનવ મ. કીંમત
૪૧૩૯ાાન્ના- જવાબ.	૧ન્ના-પોણા નવ શે. કી.

બીજી રીત—આપેલા તોલને પોણાએ ગુણી સુરતી તોલ કરવો. પછી તેને ૨૧ વડે ભાંગી ખાંડી કાઢવી. ખાંડી કરતાં વધેલા મણ શેરમાંથી ૪૨ તોલ કાપી લઈએ, તો ૨૦ મણની ખાંડીના હિસાબની રીતે હિસાબ થાય ?

દાખલો:—ઉપરનોજ.

ખાં. ૩૫॥ ૧॥ ૮॥ નકીતોલ   મ. ૧૦૦૩॥ ૫ શેર. મુ. તોલ.
ખાં. ૦) ૦) ૩॥તોલ.૪૨બદલ   ×૦॥

આદ.

ખાં ૩૫॥ ૧॥ ૫   ૨૧) મ. ૭૫૨॥ ૮॥
×૧૧૫॥

ખાં. ૩૫॥ ૧॥ ૮॥

૪૧૨૯)= પોણીછત્રી ખાં. કીં.   ૨૧) ૧॥ ૮॥
૧૦)-॥૧)=પોણા એ મ. કીં.   મ. ૦)૩॥
૦॥=॥૦॥= પાંચશેરની કીં.

સુ. તો.
૪૧૩૯॥=)૨)- જવાબ   ૧૧૫॥
૧૫॥   × ૫
× ૨

દો. ૫૭૭॥ એક મણની કીં.
૨૩૧ બદામ ૧ શે. કીં. ×૧॥

×૫

દો. ૧૦૧૦॥= પોણાએ મ. કિં.
૧૧૬૫ બ. ૫ શે. કિં. રૂા. ૧૦)-॥૧)=

રૂા. ૦॥=॥૦॥=

દાખલા.

(૧) કાથાના દોરડાંનાં બંડલ નંગ ૮ નું વજન મણ. ૩૬।।। છે. સુ. ૨૧ મણની ખાંડી ૧ના રૂા. ૮૫ ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી ?

(૨) કાથાના દોરડાંનાં બંડલ ૨૦નું વજન ૨૩૧।।। ૩।। રતલ છે. સુ. ૨૧ મણની ખાંડી ૧ના રૂા. ૬૪।। ના ભાવે તેનું શું આપશો ?

(૩) કાથા દોરડાંનાં બંડલ નંગ ૫ નું વજન મણ ૪૮।। ૪ રતલ છે. સુ. ૨૧ મણની ખાંડી ૧ના રૂા. ૯૧।। ના ભાવે તેના રૂપીઆ કેટલા થશે ?

(૪) સુ. ૨૧ મણની ખાંડી ૧ના રૂા, ૬૩)=ના ભાવે મણ ૮૫।। ૨। રતલ કાથાના દોરડાં લીધાં. તો તેનું શું આપશો ?

(૫) કાથાના દોરડાં સુ. ૨૧ મણની ખાંડી ૧ના ભાવે વેચાય છે જ્યારે ખાંડી ૧નો ભાવ રૂા. ૮૬।=નો હોય ત્યારે મણ. ૬૩। ૪ રતલ દોરડાનું શું પડશે ?

(૬) સુ. ૨૧ મણની ખાંડી ૧ના રૂા. ૮૫।।ાન્ના ભાવે મણ ૩૨। ૧।। રતલ કાથાના દોરડાનું શું પડશે ?

(૭) કાથાના દોરડાંનાં બંડલ નંગ ૪નું વજન મણ. ૨૦।। ૩।। રતલ છે. સુ. ૨૧ મણની ખાંડી ૧ના રૂા. ૬૩ના ભાવે ૧ ટકો વટાવ કાપી લઈ કેટલાં નાણાં આપશો ?

(૮) કાથાના દોરડાંનાં બંડલ નંગ ૧૫નું વજન મણ ૧૫૩।। ૬।। રતલ છે. સુ. ૨૧ મણની ખાંડી ૧ના રૂ. ૬૦।। ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી ગણાય ?

(૯) જ્યારે કાથાના દોરડાનો ભાવ સુ. ૨૧ મણની ખાંડી ૧ના રૂા. ૧૦૨।।નો હતો. ત્યારે આપણે મ. ૪૫।।। ૪।। રતલ દોરડાં લાવેલા તો ૧ ટકો કાપી લઈ આજે કેટલા પૈસા આપશો ?

(૧૦) કાથાના દોરડાંનું બંડલ નંગ ૧ મણ ૩ાા ૨ા રતલનું એવાં ૧૦૦૦ બંડલ સુ. ૨૧ મણની ખાંડી ૧ના રૂા. ૯૭ાા≂ના ભાવે લઇ મુંબઈ મણ ૧ના રૂા. ૬)≂ના ભાવે વેચી નાખ્યાં, તો તે વેપારમાં કેટલો નફો નુકશાન થયું હશે?

ખાંડી. સુ. મ. ૨૮ ની.

સિંગાપુરી પતંગના લાકડાં સુ. મણ. ૨૮ની ખાંડીના ભાવે વેચાય છે.

રીત—આપેલા વજનને ૯ાા ગુણી સુરતી તોલ કરવો પછી તેને ૨૮ વડે ભાગી ખાંડી કાઢવી. ખાંડી અને ભાવનો ગુણાકાર કરી મણ શેરની જે કિંમત થાય તે ઉમેરવી.

દાખલો:—સિંગાપુરી પતંગના લાકડાનું વજન મણ ૬૪ા ૬શેર છે. મણ ૨૮ની ખાંડી ૧ના રૂા. ૭૨ાા ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી?

મ. ૬૪ા ૬ મુ. તોલ
×૭ાા

---

૨૮) ૪૮ા૨ સુ. તોલ

ખાંડી. ૧ાા ૬ા ૨
ખાંડી મણ શેર
૧ાા ૬ા ૨
×૭૩ાા

૧૦૮ાા દોઢ ખાંડીની કીંમત.
૧૬)≂ાા≂ાા સવા ૭ મ. કીં
૦)≂)–ા બે શેરની કીંમત

---

૧૨૫) ૦ાા≋

૬ા
× ૭૨ાા

---

૨૮)૪૫૩)≂ સવાછખાંડીની કીં.

---

૧૬)≂ાા≂ાા સવાછ મ.કિં.

૨
×૭૨ાા

---

૨૮)૧૪૫ બેખાંડીની કીંમત

---

૪૦) ૫)≂ાા≂ાા બે મણ કીંમત.

રૂા. ૦)≂)–ા બે શેરની કીંમત

જવાબ. રૂા. ૧૨૫)–

બીજી રીત. આપેલા તોલને ૦।।। એ ગુણી સુરતી તોલ કરવો, પછી તેને ૨૮ વડે ભાગી ખાંડી કાઢવી. ખાંડી કાઢતાં વધેલા મણ શેરના પોણા કરી ૪૨ તોલ કાપીએ તો ૨૦ મણની ખાંડીના હિસાબની રીતે હિસાબ થાય.

દાખલો—ઉપરનોજ.

```
    મ. ૬૪। ૬ મું. તોલ
       ×૦।।।
    ─────────
૨૮) મ. ૪૮। ૨ સુ. તોલ
    ─────────
 ખાંડી. ૧।। ૬। ૨
      મ. ૬। ૨
        ×૦।।।
      ───────
      ૪।। ૯
      ૦) ૯ તોલ ૪૨ બદલ બાદ
      ───────
      ૪।। ૦
 ખાંડી મણ
   ૧।। ૪।।
  ×૭૨।।
  ───────
  ૧૦૮।।।    દોઢ ખાંડીની કીંમત.
   ૧૬।−     સાડાચાર મણની કીંમત.
  ───────
  ૧૨૫)−          જવાબ. રૂ. ૧૨૫)−
```

```
૨૧) મ. ૪।। ૯
    ───────
         ૦) ૯
    ૭૨।।
    ×૫
    ─────
    ૩૬૨।। દોકડા ૧ મણની કિંમત
    ×૪।।
    ─────
    ૧૪૫૦
    ૧૮૧।
    ───────
દો. ૧૬૩૧। સાડાચાર મણની કિંમત
રૂ. ૧૬।−
```

દાખલા.

(૧) સિંગાપુરી પતંગના લાકડાં મણ ૫૦॥ છે. સુ. મ. ૨૮ ની ખાંડી એકના રૂ. ૮૪॥ ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી થાય ?

(૨) સિંગાપુરી પતંગના લાકડાં મણ ૬૨॥ છે. સુ. મ. ૨૮ ની ખાંડી એકના રૂ. ૬૫। ના ભાવે તેના કેટલા રૂપીઆ થાય ?

(૩) સિંગાપુરી પતંગના લાકડાં મણ ૬૩॥ છે. સુ. મ. ૨૮ ની ખાંડી એકના રૂ. ૪૮॥ ના ભાવે તેના કેટલા રૂપીઆ થાય ?

(૪) સિંગાપુરી પતંગના લાકડાં મણ ૩૨॥ ૩॥ રતલ છે સુ. મ. ૨૮ ની ખાંડી એકના રૂ. ૬૫। ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી ?

(૫) સિંગાપુરી પતંગના લાકડા મણ ૯૬। ૨॥ રતલ છે. સુ. મ. ૨૮ ની ખાંડી એકના રૂ. ૯૬। ના ભાવે તેનો હિસાબ કેટલો લાવશો ?

(૬) સીંગાપુરી પતંગના લાકડાનું વજન મણ ૩૩॥ ૪। રતલ છે. સુ. મ. ૨૮ ની ખાંડી એકના રૂ. ૮૮॥≈ ના ભાવે તેની કીંમત શી ?

(૭) પતંગના લાકડાના મણ ૪૮॥ ૩। રતલ છે. સુ. મ. ૨૮ની ખાંડી એકના રૂ. ૮૦॥ ના ભાવે બે ટકા વટાવ કાપી લઇ શું આપશો ?

(૮) સીંગાપુરી પતંગના લાકડાં મણ ૧૩૨॥ ૩। રતલ સુ. મ. ૨૮ ની ખાંડી એકના રૂ. ૧૦૨॥≈ ના ભાવે લીધાં તો તેની કીંમતના કેટલા રૂપીઆ આપશો ?

(૯) પતંગના લાકડાં મણ ૨૩। ૦॥ રતલ સુ. મ. ૨૮ ની ખાંડી એકના રૂ. ૯૬।≈ ના ભાવે લીધાં તો તેની કીંમતના બે ટકા વટાવ કાપી આપી કેટલા રૂપીઆ લેશો ?

(૧૦) પતંગના લાકડાં મણ ૧૦૦॥ ૧। રતલ સુ. મ. ૨૮ ની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૭૩॥≈ ના ભાવે લઇ ૮૫॥– ના ભાવે વેચ્યાં. લેતી વેચતી દરેક વખતે બે ટકા દલાલી પડી હોય તો તે વેપારમાં નફો કેટલો થયો હશે ?

ખાંડી ૨૦ મણની સુ. તો. ૪૪ થી.

કાળીજીરી, ગરમાળાની સીંગ, જેઠીમધ, બહેડાં, મિંઢળ, ભોંય-સીંગ, આંબળાં અને આંબોળીયાં સુ. તો. ૪૪ એ ૨૦ મણની ખાંડીના હિસાબે વેચાય છે.

રીત. આપેલા વજનને ૭॥। એ ગુણી સુરતી તોલ કરી, ૪૪ તોલ કાપવો. પછી ૨૦ વડે ભાગી ખાંડી કાઢી ખાંડી અને ભાવનો ગુણાકાર કરી ઉપરના મણ શેરની ફાળે પડતી કીંમત ચઢાવવી.

દાખલો:—આંબળાં મણ ૧૨૪। ૬ શેર છે. સુ. તો. ૪૪ થી ૨૦ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૧૨૫॥ ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી?

```
  મ. ૧૨૪। ૬ સું. તોલ              ૧૧) મ. ૧૬૮। ૨
    ×૭॥।                              ─────────
  ──────────                           મ. ૧૫। ૨
    ૧૬૮। ૨ સુ. તોલ                  ૧૨૫॥
  ──────────                          ×૫
     ૧૫। ૨ તોલ ૪૪ બદલ બાદ          ──────
    ──────────                     દો. ૬૨૭॥ એક મણની કીંમત
  મ. ૧૫૩)૦ પાકો તોલ                   ×૩
૨૦) ૧૫૩)૦                          ──────
   ──────────                      દો. ૧૮૮૨॥ ત્રણ મણની કીંમત
  ખાં. ૭॥ ૩                              રૂ. ૧૮॥ા-ા

    ખાંડી. મણ.
     ૭॥  ૩
    ૧૨૫॥
  ──────────
    ૯૪૧।     સાડાસાત ખાંડીની કીંમત
     ૧૮॥ા-ા  ત્રણ મણની કીંમત
  ──────────
    ૯૬૦)-ા             જવાબ રૂ. ૯૬૦)-ા
```

દાખલા.

(૧) મિઢળ મણ ૧૨૨) ૪ શેર છે. સુ. તો. ૪૪ એ
ખાંડી ૧ ના રૂા. ૨૧૫ાા ના ભાવે તેની કિંમત કેટ

(૨) જેઠી મધ મણ ૪૮ા ૬ શેર છે. સુ. તો. ૪૪ એ
ખાંડી ૧ ના રૂા. ૧૨૮ાાા ના ભાવે તેનું શું આપ:

(૩) કાળીજીરી મણ ૫૧ાા ૮ શેર છે. સુ. તો. ૪૪ એ
ખાંડી ૧ ના રૂા. ૧૫૦ા≈ ના ભાવે તેની કીંમત કેટ
ગણાય ?

(૪) આંબળાં મણ ૧૩૨ાા ૫ શેર છે. સુ. તો. ૪૪ એ
ખાંડી ૧ ના રૂા. ૮૫ા ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી.

(૫) આબોળીયાંની ગુણી ૧૦ નું વજન મ. ૬૫ાા ૨ાા રતલ
દર દાગીને બે રતલ બારદાન જતાં સુ. તો. ૪૪
મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૯૩ા ના ભાવે તેનું શું અ

(૬) બહેડાંની ગુણી ૮ નું વજન મણ ૫૦ાા ૨ રતલ
બે રતલ બારદાન જતાં સુ. તો. ૪૪ એ વીસ મ
એકના રૂા. ૬૬ા≈ ના ભાવે તેનો હિસાબ કેટલો લ

(૭) ભોંયસીંગની ગુણી ૨૦ નું વજન મણ ૪૫ાા ૨ાા
દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન જતાં સુ. તો. ૪૪
મણની ખાંડી એકના રૂ. ૯૪ાા ના ભાવે તે સીંગ
કેટલી ?

(૮) કાળીજીરી ગુણી ૫ નું વજન મણ ૩૨ાાા ૧ાા રતલ
દર ગુણીએ સવાબે રતલ બારદાન જતાં સુ. તો.
૨૦ મણની ખાંડી ૧ના રૂા. ૧૩૮ાા ના ભાવે ૭
કાપી લઈ કેટલા રૂપીઆ આપશો ?

(૯) ગરમાળાની સિંગ મણ ૮૫ાાા ૦ાા રતલ છે. સુ.
એ વીસ મણની ખાંડી એકના રૂા. ૧૩૮ા ના
કીંમત કેટલી ?

(૧૦) બહેળાં ગુણી ૩૦ નું વજન મણ ૧૮૬ાા ૪ રતલ
દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન જતાં સુ. તો. ૪૪
મણની ખાંડી એકના રૂા. ૪૫ાા ના ભાવે દોઢ ટકો વ
આપી કેટલો હિસાબ લાવશો ?

મુંબાઈના વ્યાપારી હિસાબ.

ભાગ ૯ મો

જુદી જુદી જાતના હિસાબ.

પગાર.

(૧) જેટલે રૂપીએ મહીનો હોય અને જેટલા દિવસનું કાઢવું હોય તે બેઉનો ગુણાકાર કરી મહીનાના દીવસ ૩૦ કે ૩૧, ૨૮, ૨૯ વડે ભાગવાથી જવાબ આવશે.

દાખલો—એક માણસને મહીને દિવસે રૂા. ૨૦) પગાર મળે છે. હવે જો તેણે ત્રણ દીવસ નોકરી કરી હોય તો તેને શું આપવું ?

```
 ૨૦                          ૩૦)૬૦(૨ ત્રણ દિવસનો પગાર.
×૩                               ૬૦
────                            ────
 ૬૦  ત્રણ માસનો પગાર.              ૦૦
                          જવાબ રૂા. ૨)
```

બીજી રીત. જેટલે રૂપીએ મહીનો હોય અને જેટલા દિવસનું કરવું હોય, તે બેઉનો ગુણાકાર કરીને તે ઉપર એક મીડું ચઢાવીને ૩ વડે ભાગવાથી દોકડા આવશે તેના રૂપીઆ કાઢી જવાબ મુકવો.

દાખલો—માસિક રૂા. ૨૦) કમાનાર માણસને ૩ દિવસનો પગાર કેટલો મળશે ?

```
 ૨૦
×૩
────
 ૬૦  ગુણાકાર.
 +૦
────
 ૬૦૦ ÷ ૩=૨૦૦ દોકડા     જવાબ રૂા. ૨)
```

ત્રીજી રીત—પગારની રકમ તથા દિવસનો ગુણાકાર કરી અર્ધું કરવું, એ અર્ધા ભાગમાં તેનો (અર્ધાનો) પંદરમો ભાગ મેળવવો જે આવે એટલા આના જવાબ સમજવો.

દાખલોઃ—રૂા. ૨૦) ના માસિક પગારથી મેં ૩ દિવસ નોકરી કરી છે. તો પગારનું શું મળશે ?

```
 ૨૦                 ૩૦  ગુણાકારનું અર્ધું.
×૩                  ૦૨  અર્ધાનો પંદરમો ભાગ
────               ────
 ૬૦ ગુણાકાર          ૩૨ આના. સરવાળો.    જવાબ રૂા. ૨)
```

દાખલા.

(૧) માસિક ૧૫) રૂપીઆનો પગાર મેળવનાર પોસ્ટમેનને ૬ દિવ-
સની નોકરી બદલ શું મળે ?

(૨) રૂ. ૨૨॥ દર માસે આપવાનો ઠરાવ કરી એક રસોયો રાખ્યો
નવ દિવસ નોકરી કર્યા બાદ તેનો વતન જવાનો વિચાર થયો.
તો તેને કેટલો પગાર આપવો ?

(૩) એક શાળાના મહેતાજીને માસિક રૂ. ૧૮) પગાર મળે છે.
હવે જો તેઓ પાંચ દિવસ રજાપર રહ્યા હોય, તો કેટલા રૂપીઆ
ઓછા મળશે.

(૪) માસિક રૂ ૩૨) નો પગારદાર ૧૧ દિવસની નોકરી બદલ
શું માગે ?

(૫) એક મજુર એક મહિનામાં રૂ. ૫૨॥। કમાયો, તો તેની ૧૩
દિવસની કમાણી કેટલી હશે ?

(૬) એક શાહુકારે એક મહીનામાં રૂ. ૨૬૫। ધર્માદામાં ખરચ્યા
તો ૧૬ દિવસમાં તેણે શું ખરચ્યું હશે ?

(૭) એક મજુરને ૧૧ દિવસની મજુરીના રૂ. ૧૯॥।≈ મળ્યા, તો
તેની માસિક કમાણી કેટલી હશે ?

(૮) એક માણસે જો પાંચ દિવસ વધારે નોકરી ભરી હોત, તો તેને
રૂ. ૨૨॥।≈। ને બદલે રૂ. ૨૯। ૦॥ મળત. તો તેણે કેટલા
દિવસ નોકરી શા પગારે કરી હશે ?

(૯) એક માણસને દર માસના રૂ. ૮૦॥ ના પ્રમાણે ૮॥ માસને
૧૧ દિવસનો પગાર લેણો છે. તો હજાર રૂ. તેને કેટલું ઓછું
મળશે.

(૧૦) દર મહીને ૨૩૫ ના પગારદારને દર રૂપીએ આ ૧–૪ પાઈ
પ્રમાણે ઈન્કમટેકસ કાપતાં ૧૧ દિવસ નો પગાર કેટલો મળશે ?

વ્યાજના હિસાબ.

રીત—મુદ્દલ અને માસના ગુણાકારને સર કહે છે. મુદ્દલ અને દિવસના ગુણાકારને કાચો સર કહે છે. કાચા સરને ૩૦ વડે ભાગવાથી સર આવે છે.

સર અને ટકાનો ગુણાકાર કરવાથી દોકડામાં અને સર અને આનાનો ગુણાકાર કરવાથી બદામમાં જવાબ આવે છે.

દાખલો—ત્રણસો રૂપીઆનું માસ ૮ ને ૫ દિવસનું ૭ આનાની તેરીખે વ્યાજ કેટલું થાય?

૩૦૦	૩૦૦	
×૮	×૫	
૨૪૦૦ સર	૩૦) ૧૫૦૦ કાચો સર	
+૫૦	૫૦ સર	
૨૪૫૦ કુલ સર		૧૦૦)૧૪૬૦૦ બદામ
×૬		૧૬)૧૪૭ બદામ
૧૪૭૦૦ બદામ		

જવાબ. રૂ. ૯)≡ ૯)≡

મુદ્દલ કાઢવાની રીત—વાર્ષિક વ્યાજની રકમને ૧૦૦ એ ગુણી ટકાએ ભાગવાથી, અને માસિક વ્યાજની રકમના આનાને ૧૦૦ એ ગુણી આનાની તેરીખે ભાગવાથી મુદ્દલ રકમ નિકળે છે.

દાખલો—કોઇ એક રકમનું એક માસનું વ્યાજ રૂ. ૪ા આવે છે. હવે જો વ્યાજની તેરીખ ૭ આનાની હોય તો તે રકમ કઈ હશે?

રૂ.	૬)૭૨૦૦
૪ા	
×૧૬	રૂ. ૧૨૦૦
૭૨	
×૧૦૦	જવાબ. રૂ. ૧૨૦૦ મુદ્દલ હશે.
૭૨૦૦	

દાખલા.

(૧) રૂા. ૨૫ દશ મહિના રહ્યા, તો ૧૨ આનાની તેરીખે કેટલું વ્યાજ આવશે ?

(૨) રૂા. ૧૨૫ ૭ દિવસ રહ્યા તો દશ આનાની તેરીખે તેનું વ્યાજ કેટલું થાય ?

(૩) રૂા. ૬૫ાા અઢાર દિવસ રહ્યા તો આઠ આનાની તેનું વ્યાજ કેટલું થાય ?

(૪) રૂા. ૨૩૪ાા નું ત્રણ માસને પાંચ દિવસનું ચૌદ આનાની તેરીખે વ્યાજ કેટલું થાય ?

(૫) રૂા. ૫૬૮ાા~ નું ૪ાા માસ ને ૧૧ દિવસનું સવાતેર આનાની તેરીખે વ્યાજ કેટલું થાય ?

(૬) દર વરસે રૂા. ૩૭ાા વ્યાજના આવે છે. હવે જો વ્યાજનો દર ટકા ૫ નો હોય તો મુદ્દલ કેટલું હશે ?

(૭) દર વરસે રૂા. ૬ાાા વ્યાજના આવે છે. અને વ્યાજનો દર ૭ આનાની તેરીખનો હોય તો મુદ્દલ કેટલું ?

(૮) ૭ મહિનાનું વ્યાજ રૂા ૩ા ૦ાા આવે છે. હવે જો વ્યાજની તેરીખ સાત આનાની હોય, તો ત્યાં કેટલું મુદ્દલ રોકયું હશે ?

(૯) દર વરસે દર સેંકડે ૪ાા ટકાનો વ્યાજનો દર હોય તો રૂા. ૩૨૫ વ. ૩ માસ ૩ ને ૩ દિવસનું વ્યાજ કેટલું થાય ?

(૧૦) દર વરસે દર સેંકડે ૬ ટકાની તેરીખે રૂા. ૮૭૫ાા નું વ. ૨ ૩ માસ ને ૭ દિવસનું વ્યાજ કેટલું થાય ?

દેશી હુંડીના હિસાબ.

આ હિસાબના બે પ્રકારો પાડી શકાય.

(૧) ચોકસ રકમની હુંડી.

(૨) અમુક રકમ આપવાથી મળે તેટલી રકમની હુંડી.

પહેલા પ્રકારને લગતી રીત—હુંડીના ભાવને હુંડીની રકમ વડે ગુણવા, આવેલ ગુણાકારને ૧૦૦ વડે ભાગવાથી જવાબ આવશે.

દાખલો—આજે બજારમાં કલકત્તાની હુંડીનો ભાવ રૂ. ૯૯। છે. આપણે રૂ. ૮૫૦) ની હુંડી લેવી છે. તો કેટલા રૂ. આપવા?

```
 ૮૫૦              ૧૦૦)૮૪૩૬૨॥
×૯૯।              ───────
─────              ૮૪૩॥≈
૮૪૧૫૦
  ૨૧૨॥            જવાબ રૂ. ૮૪૩॥≈
─────
૮૪૩૬૨॥ ગુણાકાર
```

બીજી રીત—સેંકડે ૧૨ આના ઓછા છે. તો ૮૫॥ સેંકડા.

```
                         ×૦॥।
 ૮૫૦                    ─────
 —૬।≈                    ૬।≈
─────
રૂ. ૮૪૩॥≈ આપવા જવાબ
```

બીજા પ્રકારને લગતી રીત—ભરવાની રકમને ૧૦૦ એ ગુણી ભાવ વડે ભાગવાથી જવાબ મેળવી શયાય છે?

દાખલો—આજે બજારમાં મદ્રાસની હુંડીનો ભાવ રૂ. ૯૯) છે. આપણે રૂ. ૮૪૧॥ આપી હુંડી લેવી છે. તો તે કેટલી રકમની આવશે?

```
 ૮૪૧॥             ૯૯)૮૪૧૫૦
×૧૦૦               ──────
─────              ૮૫૦ રૂ. ની હુંડી આવે જવાબ.
૮૪૧૫૦
```

આ પ્રકારને લગતી વેપારીની રીત બહુ અઘરી છે. તેથી આ એકજ રીત આપી છે.

દાખલા.

(૧) આજરોજ રાજકોટની હુંડીનો ભાવ રૂ. ૯૯ા છે. આપણે રૂ. ૧૨૫૦) ની હુંડી લેવી છે. તો શું આપવું પડશે?

(૨) રૂ. ૯૯ાા~ ના ભાવે ભાવનગરની હુંડી મળતી હોય તો રૂ. ૮૨૫પ્રુ ની હુંડી લખાવવાના કેટલા રૂ. આપશો?

(૩) અમદાવાદની રૂ. ૩૧૨ ની હુંડી મંગાવવી છે. બજારભાવ રૂ. ૯૯ાાા≈ાા છે. તો કેટલા રૂપીઆ આપવા પડશે?

(૪) સિંગાપુરની રૂ. ૪૨૩) ની હુંડી રૂ. ૧૦૦ા~ાા ના ભાવે લાવવી હોય તો કેટલા રૂપીઆ આપવા પડશે?

(૫) અમદવાદથી એક માણસ ૧૨૩૭) ની હુંડી ૯૯ાા≈ ના ભાવે લખાવીને લાવેલ છે. તો તે બદલ તેણે કેટલા રૂપીઆ ભર્યા હશે?

(૬) એક શાહુકારને ત્યાં રૂ. ૮૨૫ ભરી આપણે પોરબંદરની હુંડી માગી. હુંડીનો ભાવ જો રૂ. ૯૮ાા હોય તો તે વેપારી આપણને કેટલી રકમની હુંડી આપશે?

(૭) રૂ. ૧૦૧ા નો ભાવ હતો. ત્યારે નાગપુરમાંથી રૂ. ૧૦૦૦ આપણે અહીં મંગાવ્યા. તો અહીં આપણને કેટલા રૂ. મળ્યા?

(૮) રૂ ૧૦૦ા≈ ના ભાવે રૂ. ૪૩૫ ભરી હુંડી મેળવીએ તો તે કેટલાની આવે?

(૯) રૂ. ૧૨૪૮) આપણી પાસે છે. તે વતન મોકલવા છે. હુંડીનો ભાવ રૂ. ૯૯ાા≈ાા હોય તો વતનમાં કેટલા રૂપીઆ મળશે?

(૧૦) રૂ. ૧૦૦ા નો ભાવ છે. ત્યારે એક માણસ આપણને રૂ. ૧૦૦૧ા આપી બનારસની હુંડી માગે છે. તો તેને કેટલાની હુંડી લખી આપશો?

વિલાયતની હુંડીના હિસાબ.

પૌંડના રૂપીઆ કરવાની રીત.

રીત—આપેલા પૌંડની આની કરી, કહેલ ભાવની આની વડે ભાગવા. એટલે રૂપીઆ આવશે. શેષ વધે તેને સોળે ગુણી કહેલભાવની આની વડે ભાગવા એટલે આના આવશે. તેજ પ્રમાણે બારે ગુણી ભાગાકાર કરી પાઈ કાઢવી.

દાખલો—પૌંડ ૭૫–૧૩–૫ ની વિલાયતની હુંડી લેવા માટે શિ. ૧–૬/૨ નો ભાવ હોય ત્યારે કેટલા રૂપીઆ આપવા?

પાંડ શિ. પેન્સ		
૭૫–૧૦–૫		
×૨૦	શિ.	
———	૧–૬/૨	
૧૫૦૦	×૧૨	
+૧૦	———	
———	૧૨	
૧૫૧૦ શિ.	+૬	
×૧૨	———	
———	૧૮ પેન્સ	૨૯૦) ૨૯૦૦૦૦ (૧૦૦૦
૧૮૧૨૦	×૧૬	૨૯૦
+૫	———	———
———	૨૮૮	૦૦૦૦૦૦
૧૮૧૨૫ પેન્સ	+૨	
×૧૬	———	
———	૨૯૦ આની	
૨૯૦૦૦૦ આની		

જવાબ રૂ. ૧૦૦૦

દાખલા.

(૧) વિલાયતની હુંડીનો ભાવ જ્યારે શિ. ૧–૬ હતો. ત્યારે એક માણસે પૌંડ ૨૩–૧૮–૬ નું ઘડીઆળ મંગાવેલું. તો તે ઘડીઆળના તેણે કેટલા રૂપીઆ આપ્યા હશે ?

(૨) શિ. ૧–૬ ના ભાવે પૌંડ ૩૦૯–૨–૩ નો માલ મંગાવનાર વેપારીએ અહીંની બેંકમાં કેટલા રૂપીઆ ભરવા જોઇએ ?

(૩) એક વેપારીને રેશમની ગાંસડી પેટે પૌંડ ૨૧૩–૪–૯ ભરવા છે. એ વખતે હુંડીનો ભાવ શિ. ૧–૭–૩ હોય તો તે વેપારીને કેટલા રૂપીઆ ભરવા પડશે ?

(૪) પૌંડ ૪૦૧–૫–૬ ની વિલાયતની હુંડી મેળવવા માટે શિ. ૧–૬/૧૧ નો ભાવ હોય ત્યારે કેટલા રૂપીઆ ભરવા જોઈએ ?

(૫) એક બુકસેલરને પૌંડ ૨૩૦–૧૪–૪ ની કિંમતના પુસ્તકો મંગાવવાં છે. બજારમાં હુંડીનો ભાવ જો શિ. ૧–૫/૮ હોય તો તેણે કેટલા રૂપીઆ ભરવા જોઈએ ?

(૬) હુંડીનો ભાવ જ્યારે શિ. ૧–૫/૧૦ હતો, ત્યારે એક મિત્રે મને પૌંડ ૩૧૩–૧૯–૧૧ ધીરેલા હવે જો તે નાણાં મારે પહોંચતાં કરવાં હે.ય તો કેટલા રૂપીઆ ભરવા જોઈએ ?

(૭) જુના ગરમ ડગલાની ગાંસડીમાં પૌં. ૪૧૯–૧૮–૬ નો માલ આવેલ છે. આજે હુંડીનો ભાવ શિ. ૧–૬/૧ છે. તો મારે કેટલા રૂપીઆ આપવા પડશે.

(૮) એક વિદ્યાર્થીને તેના વડીલ તરફથી પૌં. ૯૧૮–૧૫–૧૧ મળ્યા. તે વખતે હુંડીનો ભાવ શિ. ૧–૫/૯ હતો. તો તેના વડીલે કેટલા રૂપીઆ ભર્યા હશે.

(૯) પૌંડ ૪૦૧–૧–૧ ની હુંડી મેળવવા માટે શિ. ૧–૬ ૧/૩૨ ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ આપવા ?

(૧૦) પૌં. ૯૯૯-૧૯-૧૧ પેન્સ પહોંચતા કરવા માટે શિ. ૧-૬/૨ નો ભાવ હોય ત્યારે કેટલા રૂપીઆ આપવા ?

વિલાયતની હુંડીના હિસાબ.

રૂપીઆના પોંડ કરવાની રીત.

રીત—આપેલા રૂપીઆને કહેલ ભાવની આની વડે ગુણવા, જેટલો ગુણાકાર આવે તેટલી આની સમજવી તેને ૧૬, ૧૨ ને ૨૦ વડે અનુક્રમે ભાગી પોંડ કાઢવા,

દાખલો—રૂા. ૧૦૦૦-૦-૦ ભરી શિ. ૧-૬/૨ ના ભાવે વિલાયતની હુંડી લીધી હોય તો તે કેટલા પોંડની આવે ?

શિ.	૧૦૦૦-૦-૦
૧-૬/૨	× ૨૯૦
૧૨	૨૯૦૦૦૦-૦-૦
૧૨	
+૬	૧૬) ૨૯૦૦૦૦ આની ૦
૧૮ પેન્સ	
×૧૬	૧૨) ૧૮૧૨૫ પેન્સ ૫
૨૮૮	૨૦) ૧૫૧૦ શિ. ૧૦
+૨	૭૫ પોંડ
૨૯૦ આની	

જવાબ પોં. ૭૫-૧૦-૫

દાખલા.

(૧) રૂ. ૩૧૯–૦–૦ આપી શિ. ૧–૬/૦ ના ભાવે હુંડી લેવી હોય તો તે કેટલા પૌંડની આવે ?

(૨) રૂ. ૪૧૨૧–૮–૦ લઇ વિલાયત જવાની ઇચ્છા રાખનાર માણસને જો હુંડીનો ભાવ શિ. ૧–૬ નો હોય તો કેટલી રકમ ત્યાં મળશે.

(૩) શિ. ૧–૭/૩ નો ભાવ હતો ત્યારે એક વેપારીએ અળસીની ગુણી ૪૨૫ રૂ. ૨૬૬૭–૩–૩ ની કિંમતની ઇંગ્લાંડ ચઢાવી તો હવે તે કેટલા પૌંડની હુંડી મેળવી શકે ?

(૪) એક અમલદારે એક વરસમાં રૂ. ૩૨૦૨–૫–૪ મેળવ્યા છે. હવે જો તે નાણું ઇંગ્લાંડમાં મોકલવાની તેની ઇચ્છા હોય તો શિ. ૧–૬/૧૧ ના ભાવે ત્યાં કેટલા પૌંડ પહોંચશે.

(૫) રૂ. ૪૭૩૪–૬–૬ ભરવાથી શિ. ૧–૫/૧૧ નો ભાવ હોય ત્યારે કેટલા પૌંડની હુંડી મેળવી શકાય ?

(૬) શિ. ૧–૬/૧૦ નો ભાવ હતો, ત્યારે એક વેપારીએ રૂ. ૩૨૦૫–૧૦–૧૦ ની કિંમતના ઘઉં વિલાયત મોકલ્યા, તો તેને કેટલા પૌંડની હુંડી મળશે ?

(૭) ઝંડુ ફાર્મસીએ રૂ. ૫૦૦૦–૦–૦ ની કિંમતની દવાઓનું એક પારસલ ઇંગ્લાંડમાં મોકલ્યું. તો તેનો આડતીયો તેને ખાતે કેટલા પૌંડ જમા કરશે ? હુંડીનો ભાવ શિ. ૧–૬/૧૦ છે.

(૮) એક મુસાફરને ઇંગ્લાંડનું નાણું વટાવવાથી રૂ. ૧૦૦૨–૨–૨ મળ્યા. હવે જો હુંડીનો ભાવ શિ. ૧–૬/૯ હોય તો તે પોતાની સાથે કેટલું નાણું લાવેલ હશે ?

(૯) એક વેપારીએ મોટર રૂ. ૮૦૦૦) ની કિંમતની મંગાવી. હુંડીનો ભાવ જો તે વેળાએ શિ. ૧–૪/૧૧ હોય તો તે મોટરની ઇંગ્લાંડમાં કિંમત કેટલી હશે ?

(૧૦) એક વિદ્યાર્થી પોતાની સાથે રૂા. ૧૦૦૦૦ લઈ ડાક્ટરનો અભ્યાસ કરવા જાય છે. જો હુંડીનો ભાવ શિ. ૧-૬ $\frac{૩}{૩૨}$ હોય તો ત્યાં તેને કેટલી રકમ મળશે ?

કાપડ બજારના હિસાબ.

કેટલુંક કાપડ રતલના ભાવથી અને કેટલુંક વારના ભાવથી વેચાય છે.

રીત. રતલ પર વેચાતા કાપડનો હિસાબ કરતી વખતે એક તાકામાં જેટલા રતલ આવતા હોય તેને તાકાની સંખ્યાએ ગુણી રતલ કાઢવા, પછી રતલને ભાવનો ગુણાકાર કરવાથી જવાબ આવશે.

દાખલો—એક તાકાનું વજન ૧૫ રતલ છે. એવા એક ગાંસડીમાં ૮૦ તાકા છે. તો રતલ ૧ ના રૂા. ૦ાા=ાા ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી ?

રતલ ૧૫ એક તાકાનું વજન
×૮૦
———
૧૨૦૦ કુલ રતલ
×૦ાા=ાા
———
રૂા. ૧૦૮૭ાા જવાબ.

બીજી રીત. વારના ભાવે વેચાતા કાપડનો હિસાબ કરતી વખતે એક તાકામાં જેટલા વાર આવતા હોય તેને તાકાની સંખ્યાએ ગુણી કુલ વાર કાઢવા, પછી વારની સંખ્યાને ભાવે ગુણવાથી જવાબ આવશે.

દાખલો—એક તાકો વાર ૨૮ નો એવા એક ગાંસડીમાં છીંટના તાકા નં. ૪૦ છે. તો દર વાર એકના રૂ. ૦।૦।। ના હિસાબે તેની કીંમત કેટલી ?

વાર ૨૮
×૪૦
———
૧૧૨૦ કુલ વાર
×૦।૦।।
———
રૂ. ૩૧૫ જવાબ.

ટીપ—ઘણી વખત તાકાપર ભાવ થાય છે. તે વખતે તો જેટલા તાકા હોય તેટલાએ ગુણવાથી જવાબ આવે.

દાખલા.

(૧) અમદાવાદી ધોતીજોટા નં. ૧૦૦ વાર ૯ ના ૫૪ ઈંચ પનાના દર રૂ. ૩।= ના ભાવે લાવ્યા છીએ તો સેંકડે દોઢ ટકો વટાવ કાપી લઇ હિસાબ કેટલો આપશો.

(૨) ચાદરના જોટા નં. ૪૦ વાર ૨।। લાંબા અને ૪૫ ઈંચ પનાના. જોટા એકના રૂ. ૨।।≈।। ના ભાવે ૩ ટકા વટાવ કાપી આપી કેટલા રૂપીઆ લાવશો.

(૩) દેશી ચેકના તાકા ૧૫ છે. દરેક ૨૪ વારના તાકાના રૂ. ૮।।।≈ ના ભાવે ૧ ટકો વટાવ કાપી લઈ કેટલો હિસાબ આપવો.

(૪) માદરપાટના દર એક તાકાનું વજન ૧૦।। રતલ છે. એવા આપણે ૪૦ તાકા રતલ એકના રૂ. ૧)≈। ના ભાવે લાવ્યા તો રૂ. ૦)= લેખે વટાવ કાપી લઇ હિસાબ કેટલો આપશો.

(૫) અમદાવાદી છાયલ નં. ૨૦૦ ની ગાંસડી નં. ૧ દર એક નંગના રૂ. ૧)–। ના ભાવે વેચ્યાં છે. તો ત્રણ ટકા લેખે વટાવ કાપી આપી રોકડા રૂપીઆ કેટલા લાવશો.

(૬) નાગપુરી ધોતીજોટાની ગાંસડી નંગ ૧ તેમાં વાર ૧૦ લાંબા અને ૫૫ ઇંચિ પનાના નંગ ૨૦૦ છે. તે દર નંગ ૧ ના રૂ. ૩।૦।।। લેખે લીધાં છે. તો ૧।। ટકા લેખે વટાવ તથા રૂ. ૧) બારદાનનો કાપી લઈ હિસાબ કેટલો આપશો.

(૭) ફેન્સી છાયલ નંગ ૨૫. દર ૩।૦। લેખે વેચ્યાં છે. તો ૦। ટકો વટાવ કાપી આપી રોકડા રૂપીઆ કેટલા લાવવા?

(૮) છીંટના તાકા નં. ૫૦ દરેક તાકો લાંબો વાર ૨૮ નો એવા દરેક તાકાના રૂ. ૮।।।૦।।। ના ભાવે લીધા તેમાંથી ૩।। ટકા લેખે વટાવ તથા અર્ધા આના લેખે બારદાન જતાં હિસાબ શું મલશે?

(૯) મખમલના તાકા ૧૦ દરેક તાકો વાર ૪૦ નો દર વાર એકના રૂ. ૨।૦।।। ના ભાવે લાવ્યા. તો ૪। ટકા લેખે વટાવ કાપી લઈ કેટલા રૂ. રોકડા આપવા પડશે.

(૧૦) એક ગાંસડીમાં દરેક તાકો રતલ ૧૧। નો એવા ૮૦ તાકા છે. રતલ એકના રૂ. ૦।।।૦। ના ભાવે તે લાવ્યા. તેમાં ૭ તાકા કડદો થાય તેવા છે. તો ૩)= લેખે વટાવ તથા તાકે ૦)≡।। લેખે કડદો ગણીને કેટલા રૂપીઆ આપશો?

સુતર બજારના હિસાબ.

મુંબાઈમાં સુતરનો ભાવ રતલ પર થાય છે.

રીત. પડીકાંના વજનને પડીકાંની સંખ્યા વડે ગુણવાથી કુલ રતલ આવે છે. રતલને ભાવ વડે ગુણવાથી જવાબ આવે છે.

દાખલો—વીસ નંબરના સુતરની એક ગાંસડીમાં ૪૦ પડીકાં છે. દરેક પડીકાંનું વજન ૧૦ રતલ છે. તો રતલ એકના રૂ. ૦।।।–। ભાવે તે ગાંસડીની કિંમત કેટલી

૧૦ રતલ
×૪૦
———
૪૦૦ કુલ રતલ
×૦||।~।
——— —
રૂ. ૩૩૧। જવાબ.

સુતરનો નંબર જાણવાની રીત. એક રતલમાં જેટલા વાર સુતર હોય, તેને ૮૪૦ વડે ભાગવાથી જે રકમ આવે તેટલા નંબરનું તે સુતર ગણાય.

દાખલો:—એક સુતરની તાણીનું વજન એક રતલ છે. તે તાણીમાં ૧૭૫૦ તાર છે. તેના દરેક તારની લંબાઇ ૬ વાર છે. ત્યારે તે સુતર કેટલા નંબરનું હશે.

તાર ૧૭૫૦
×૬ વાર તારની લંબાઇ
———
૮૪૦)૧૦૫૦૦
———
૧૨|| જવાબ. ૧૨|| નંબરનું સુતર હશે.

દાખલા.

(૧) એક ગાંસડીમાં સુતરના ૪૦ પડીકાં છે. દરેક પડીકાંનું વજન ૧૦ રતલ છે. તો રતલ એકના રૂ. ૦।≈ ના ભાવે તે ગાંસડીની કીંમત કેટલી?

(૨) એક ગાંસડીમાં સુતરના ૪૦ પડીકાં છે. દરેક પડીકાંનું વજન દશ રતલ છે. તો રતલ એકના રૂ. ૦||~ ના ભાવે તે ગાંસડીના કેટલા રૂપીઆ થાય?

(૩) વીશ નંબરના સુતરની એક ગાંસડીમાં દશ દશ રતલનાં ૪૦ પડીકાં છે. રતલનો ભાવ રૂ. ૦ાા= હોય તો ૦ાા ટકો દલાલી આપતાં આપણા ઘરમાં કેટલા રૂપીઆ આવશે.

(૪) સાઠ નંબરની સુતરની એક ગાંસડીમાં ૮૦ પડીકાં છે. દરેક પડીકાંનું વજન ૫ રતલ છે. તો રતલ એકના રૂ. ૦ાાા= ના ભાવે ૦ાા ટકો દલાલી તથા ૦)= વટાવ કાપી આપીને હિસાબ કેટલો આવશે?

(૫) એક સુતરની તાણીનું વજન એક રતલ છે. તેના દરેક તારની લંબાઈ ફૂટ ૪ાા છે. એવા એ તાણીમાં ૨૧૦૦ તાર છે તો તે સુતર કેટલા નંબરનું હશે?

(૬) સુતરની એક આંટીનું વજન ૧ રતલ છે. તેના દરેક તારની લંબાઈ ફૂટ ૭ાા છે એવા એ આંટીમાં ૧૮૫૦ તાર છે. તો તે સુતર કેટલા નંબરનું હશે.

(૭) દરેક તારની લંબાઈ ૭ાા ફૂટ હોય એવા બે હજાર તારની આંટી જો વજનમાં એક રતલ હોય તો તેમાં સુતર કેટલા નંબરનું હશે.

(૮) પાા રતલની આંટીમાં ૧૮૩૦ તાર છે. તે દરેક તારની લંબાઈ જો ૫ ફૂટ હોય તો તે સુતર કેટલા નંબરનું હશે.

(૯) ત્રીસ નંબરના સુતરની એક ગાંસડીમાં ૪૦ પડીકાં છે. દરેક પડીકાંનું વજન દશ રતલ છે, તો રતલ એકના રૂ. ૦ાાાન્ાા ના ભાવે ૦ાા ટકો દલાલી તથા ૦)= વટાવ જતાં કેટલી કીંમત ગણાય.

(૧૦) ૦ાા રતલની બે આંટીઓ છે. તે દરેકમાં ૧૪૫૦ તાર છે. પણ એક આંટીનો તાર ત્રણ ફૂટનો ને બીજી આંટીનો તાર ૪ ફૂટનો છે. તો તે બે આંટીઓ માંહેના સુતરો વચ્ચે કેટલા નંબરનો તફાવત હશે.

ગોળ લાકડાના હિસાબ.

મુંબઇમાં ગોળ લાકડાં ખાંડીના ભાવે વેચાય છે. ૨૪ વિસવાસીનો ૧ વસો ને ૨૪ વસાની ખાંડી ગણાય છે.

રીત. ગોળ લાકડાની વચ્ચો વચ્ચની જાડાઇના ચોથા ભાગને તેટલાએજ ગુણી લંબાઇના ગજે ગુણવાથી વિસવાસી આવે છે. વિસવાસીને ૨૪ વડે ભાગી વસા કાઢવા ને વસાને ૨૪ વડે ભાગી ખાંડી કાઢવી. ખાંડી અને ભાવનો ગુણાકાર કરી વસા અને વિસવાસીની ફાળે પડતી કિંમત ઉમેરવી.

(૧) એક ગોળ લાકડાની વચ્ચેની દોરીનું માપ ૨૭ તસુ છે. તે લાકડાની લંબાઇ ૨૫ ગજ છે. તો ખાંડી ૧ ના રૂ. ૨૧ લેખે તેની કિંમત કેટલી થાય ?

૪) ૨૭ તસુ દોરીનું માપ

———

૬॥। દોરીનો ચોથો ભાગ

×૬॥।

———

૪૨॥~

×૨૫

———

વિસવાસી ૧૦૬૪)~

૨૪) વિ. ૧૦૬૪)~

———

૨૪) વસા ૪૪–૮–૧

ખાંડી ૧–૨૦–૮–૧

ખાંડી વસા વિસ. આની.

૧—૨૦—૮—૧

×૨૧

———

૨૧

૧૭॥

૦। ૦॥ ૨ પાઈ

૦॥ પાઇ

———

૩૮॥। ૦॥ ૨॥

જવાબ રૂ. ૩૮॥। ૦॥।

દાખલા.

(૧) એક ગોળ લાકડાની લંબાઇ ૮ ગજ છે. તેની વચ્ચેથી તેનો ઘેરાવો ૧૬ તસુ છે. ખાંડી ૧ ના જો રૂા. ૧૫૨ નો ભાવ હોય તો તેની કિંમત કેટલી ?

(૨) એક ગોળ લાકડું વચ્ચેથી ૧૮ તસુના ઘેરાવાનું છે. તેની લંબાઈ ૧૦ ગજ હોય તો ખાંડી ૧ ના રૂા. ૬૨ ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ગણાય.

(૩) એક ગોળ લાકડાની વચ્ચેના ઘેરાવાનું માપ ૧૪ તસુ છે. તેની લંબાઇ ૧૧ ગજ છે. ખાંડી ૧ ના જો રૂા. ૭૮ નો ભાવ ઠરાવ્યો હોય તેની કિંમત કેટલી ?

(૪) એક ગોળ લાકડું ૧૭ તસુની દોરીના માપનું છે. તેની લંબાઇ ૧૦ ગજ છે. તો ખાંડી ૧ ના રૂા. ૬૫ાા ના ભાવે તેની કિંમત શી ગણાય ?

(૫) એક ગોળ લાકડાની દોરી ૧૮ તસુ છે. તેની લંબાઈ ૧૧ાા ગજ છે. ખાંડી ૧ના જો રૂા. ૬૭ા નો ભાવ હોય તો તેની કિંમત શી ?

(૬) એક ગોળ લાકડાંની દોરી ૨૩ તસુ છે. તેની લંબાઇ ૧૦ા ગજ છે. ખાંડી ૧ ના જો રૂા. ૮૫ાાા નો ભાવ હોય તો તે લાકડાની કિંમત કેટલી ગણાય ?

(૭) એક ગોળ લાકડાની દોરી ૨૫ તસુ છે. તેની લંબાઇ ૧૨ા ગજ છે. જો ખાંડી ૧ ના રૂા. ૮૪ાા≈ નો ભાવ હોય તો તે લાકડાની કિંમત કેટલી ગણાય ?

(૮) ૨૭ તસુની દોરી વાળાં લાકડાંની લંબાઈ ૧૨ાા ગજ છે. ખાંડી ૧ ના રૂ. ૮૬ા≈ નો ભાવ હોય તો પાંચ ટકા વટાવ કાપી આપી કેટલાં નાણાં લેવાં ?

(૯) ૨૯ તસુની દોરી વાળાં લાકડાં નંગ બે છે. તેમની એકંદર લંબાઈ ૨૧ાા ગજ છે. ખાંડી ૧ના રૂા. ૮૫ાાા≈ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૧૦) એક ગોળ લાકડું ૭ાા ગજ લાંબુ છે. તેની દોરીનું માપ ૨૧ તસુ છે. ખાંડી ૧ ના રૂા. ૧૦૦ાા= નો ભાવ હોય, તો દોઢ ટકો વટાવ કાપી લઈ કેટલો હિસાબ આપશો ?

વહેરેલાં લાકડાંના હિસાબ.

મુંબઈમાં વહેરેલાં લાકડાં ટનના હિસાબે વેચાય છે. ૫૦ ઘન ફૂટનો ૧ ટન ગણાય છે.

લંબાઈ પહોળાઇ ને જાડાઇના ગુણાકારને ઘન માપ કહે છે. ત્રણે માપ જો ફૂટથી લેવાયાં હોય તો આવેલ ગુણાકાર ઘન ફૂટ છે. પણ તેમાં જો એક માપ ઈંચનું હોય તો ૧૨ વડે અને બે માપ ઈંચના હોય તો ૧૪૪ વડે ભાગવાથી ઘન ફૂટ આવે છે.

રીત. પહોળાઈ અને જાડાઇના ઇંચનો ગુણકાર કરી તેને લંબાઇના ફૂટ વડે ગુણવા જે ગુણાકાર આવે તેને ઇંચિ સમજવી. તેને ૧૨ વડે ભાગવાથી ચોરસ ફૂટ ને ચોરસ ફૂટને ૧૨ વડે ભાગીને ઘન ફૂટ કાઢવા. ઘન ફૂટને ૫૦ વડે ભાગવાથી ટન નિકળે છે.

ટનને ભાવનો ગુણાકાર કરી બાકીના ચોરસ ફૂટને ઇંચની કિંમત ફાળે પડતી ચઢાવવી. યાદ રાખવાનું કે ઈંચિ, ચોરસ ફૂટને ઘનફૂટ એ દરેક બાજુના એક કરતાં ૧૨ ગણા છે.

દાખલો—સાગના એક પાટડાની લંબાઇ ૨૫ ફૂટ છે. તેની જાડાઈ ફૂટ ૧–૩ ઈંચિ છે. અને પહોળા ફૂ. ૧–૭ ઈંચિ છે. તો ટનના રૂા. ૫૬૦ ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

૧૯ ઇંચ પહોળાઈ
×૧૫ ઇંચ જાડાઈ

૨૮૫ ચો. ઇંચ
×૨૫ ફૂટ લંબાઈ

૭૧૨૫ ઇચ
૧૨)૭૧૨૫

૧૨)ચો. ૫૯૩–૯ ઇચ

૫૦)ઘ. ૪૯–૫–૯

ટન ૦॥ ૧૧॥ ૫)૯
રૂા. ૫૬૦ એક ટનની કિંમત
×૨
——— એક ઘનફૂટનની કિં.
દો. ૧૧૨૦

ટન ઘન ફૂટ ચો. ફૂટ ઇંચ
૦॥ ૧૧॥ ૫ ૯
×૫૬૦

૪૨૦ પોણા ટનની કિંમત.
૧૨૮॥–૫ સાડા અગીયાર ઘનફૂટની કિં.
૪॥ ૧૬॥≈॥ પાંચ. ચો. ફૂટની કિં.
૦॥ ૨૦ નવ ઇંચિની કિંમત

૫૪૩॥ ૪૧॥≈॥

રૂા. ૫૪૪)૬॥≈॥

રૂા. ૫૪૪)≈॥ જવાબ

—પાટિયાં હોય તો પણ ઉપરની જ રીતે હિસાબ થાય—

દાખલા.

(૧) સાગના એક પાટડાની લંબાઇ ૩૦ ફૂટ છે. તેની પહોળાઇ ફૂટ ૧–૬ તથા જાડાઈ ફૂટ ૧–૩ છે. ટનના રૂા. ૫૦૦ નો ભાવ હોય તો તે પાટડાની કિંમત કેટલી ?

(૨) સાગના એક પાટડાની પહોળાઈ ફૂટ ૧–૫ છે. અને જાડાઇ ફૂટ ૧–૩ છે. જો તે પાટડાની લંબાઈ ૪૫ ફૂટ હોય તો ટન એકના રૂા. ૪૫૦ ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૩) એક ચોરસ લાકડું ફૂટ ૩૨ લાંબુ, ફૂટ ૧–૭ પહોળું અને ફૂટ ૧–૨ જાડું છે. ટન એકના જો રૂા. ૫૨૩ નો ભાવ હોય તો તે લાકડાંની કિંમત કેટલી ?

(૪) એક ચોરસ લાકડું ફૂટ ૩૫ લાંબુ ફૂટ ૧-૮ પહોળું અને ફૂટ ૧-૬ જાડું છે. ટનના રૂા. ૬૧૮ ના ભાવે તેની કિંમત કેટલા રૂપીઆ ગણાય ?

(૫) સાગના પાટીયાં નંગ ૩૦ ની લંબાઇ ફૂટ ૪૫૫ ફૂટ છે. તેની પહોળાઇ ફૂટ ૧-૨ અને જાડાઇ ફૂટ ૦-૧ હોય તો ટનના રૂા. ૬૫૫ ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૬) એક ચોરસ લાકડું ફૂટ-૨॥ લાંબુ છે. તેની પહોળાઈ ફૂટ ૧-૯ અને જાડાઇ ફૂટ ૧-૮ છે. ટનના રૂા. ૪૫ાા લેખે તેની કિંમત કેટલી ?

(૭) એક ચોરસ લાકડાની લંબાઈ ફૂટ ૩૦। છે. તેની પહોળાઇ ફૂટ ૨-૩ છે. ટનના રૂા. ૪૫૬। ના ભાવે તે લાકડાની કીંમત કેટલી.

(૮) ૬ ફૂટ લાંબો ૩ ઈંચ પહોળો અને ૩ ઇંચ જાડો એવા એક હજાર કકડા આપ્યા. ટનના રૂા. ૬૨૫ ના ભાવે તેનું બીલ કેટલાનું કરવું ?

(૯) ફૂટ ૨-૫ જાડાઈ અને ફૂટ ૨-૭ પહોળાઈના એક સરખા માપના ૩૦ બીમ આપ્યાં. તેમની એકંદર લંબાઈ ફૂટ ૮૫ાા છે. તો ટનના રૂા. ૩૭ાા ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી ?

(૧૦) ફૂટ ૧-૫ ઇંચ પહોળાઈ અને ૧॥ ઇંચ જાડાઇના ૨૦ પાટી-યાંની લંબાઇ ફૂટ ૪૫ાાા છે. ટનના રૂા. ૬૨૧॥ ના ભાવે બે ટકા વટાવ કાપી આપી કેટલો હિસાબ લેવો ?

સોનાના ટચના હિસાબ.

રીત—માલની સામાન્ય કીંમતને ટચવડે ગુણી. ૧૦૦ એ ભાગવાથી જવાબ આવશે.

દાખલો—હેમની કંઠી તોલા ૭ાા ૫ વાલ છે. ટચ કઢાવતાં સોનું ૯૫-૨૫ નું છે. તો તે દાગીનાના રૂા. ૨૧॥ ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ આપવા ?

```
૭॥ ૫            ૯૫)૨૫        ૧૬૩॥। ૧૮॥।  માલની કિંમત.
×૨૧॥            ૧૮॥।          ×૯૫|૨૫   ટચ.
―――――          ―――――        ――――――――
૧૪૭             ૧૭૧૦          ૧૫૪૮૫
 ૧૦॥             ૭૧।            ૭૧।
  ૩॥।              ૪॥ ૧૮॥।      ૪૦॥। ૧૮॥।
  ૨॥≡           ――――――――――    ૧૭॥। ૧૦॥।
―――――           ૧૭૮૫॥।૧૮॥।  ――――  ――
૧૬૩॥।≡ માલની સા. કિં.          ૧૦૦)૧૫૬૧૫|૪॥ ગુણાકાર
      જવાબ. રૂા. ૧૫૬|≡॥        રૂા. ૧૫૬|૧૫
```

બીજી રીત—સો ટનમાં જેટલા દોકડા ઓછા હોય, તેટલાએ માલની સામાન્ય કીંમતને ગુણવા, જે આવે તે ફોકડાના રૂપીઆ કાઢી માલની કીંમતમાંથી બાદ કરવા એટલે જવાબ આવશે.

દાખલો—હેમની કંઠી તો. ૭॥ ૫ ની છે. ટચ કઢાવતાં સોનું ૯૫|૨૫ નું છે. તો તે કંઠીના રૂા. ૨૧॥ ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ આપવા ?

```
તો વાલ                     ૧૬૩॥। ૧૮॥।
૭॥ ૫                       ×૪૭૫
×૨૧॥                      ――――――
――――――                     ૭૭૪૨૫
૧૬૩॥।≡                       ૩૫૬।
                              ૮૯|૬।
૧૦૦)                        ―――――――
 ૯૫)૨૫         ફોકડા ૧૦૦)૭૭૮૭૦।૬।
――――――         દોકડા  ૧૦૦)૭૭૮॥૨૦।૬।
૦૦૪)૭૫              રૂા.   ૭॥ ૩॥।
   ૪૭૫ દોકડા ઓછું.
રૂા. ૧૬૩॥।≡ માલની કિંમત.
  ૭――――――
રૂા.   ૭॥ ૦॥
  ――――――
રૂા. ૧૫૬|≡   જવાબ.
```

ટીપઃ—૧૦૦ ફોકડાનો એક દોકડો થાય.

સોનાના ટચના હિસાબ.

(૧) હેમની કંઠી તોલા ૭ાા ૫ વાલની દર તોલા ૧ ના રૂા. ૨૧ાા ના ભાવે લીધી પરંતુ કસ કઢાવતાં સોનું ૯૫)૨૫નું છે. તો તે કંઠીના કેટલા રૂપીઆ આપવા ?

(૨) સો ટચના માલનો રૂા. ૨૦ાા નો ભાવ છે તે પેળાએ તો. ૧૦ાા ૭ાા વાલની સાંકળી એક લીધી છે. પરંતુ સોનાનો કસ કઢાવતાં તે ૯૭)૫૦ નું. છે. તો તે સાંકળીના હિસાબના કેટલા રૂપીઆ આપવા ?

(૩) તો. ૯ાા ૨ાા વાલનો દાગીનો લીધો. પરંતુ તેમાં સોનું ૯૬)૭૫ ટચનું છે. તે વખતે સોનાનો ભાવ રૂા. ૨૧ાાા ચાલતો હોય. તો દાગીનાની કિંમત કેટલી ?

(૪) રૂા. ૨૦ાા= ના ભાવે તોલા ૧૦ા ૪ વાલના બે છેડા લાવ્યા. પછીથી કસ કઢાવતાં સોનું ૯૮)૨૫નું માલમ પડયું. તો કેટલા પૈસા પાછા મળશે ?

(૫) રૂા. ૨૧ાાા≈ નો ભાવ હોય, ત્યારે તોલા. ૧૦ાાા ૨ વાલનો દાગીનો જો. ૯૯)૨૫ ટચનો હોય તો તેની કિંમત કેટલા રૂપીઆ ગણાય?

(૬) રૂા. ૨૨ાા– ના ભાવે ૨૩ા તોલા સોનું લઈ કસ કઢાવ્યો, તો ૯૬)૪૦ ટચનું માલમ પડયું. તો તેની કિંમત કેટલી ?

(૭) સોનાના હાર નં. ૨ તેનું વજન તો. ૨૭ાા ૪ વાલ છે. સો ટચના સોનાનો ભાવ જો રૂા. ૨૩ાા હોય તો આ દાગીના ૯૮)૩૫ ટચનાં છે. તો તેની કિંમત કેટલા રૂપીઆ ગણાય ?

(૮) રૂા. ૨૨ા=ા ના ભાવે તોલા ૧૭ા ૧ વાલના દાગીના લીધા. પરંતુ ચોકસી પાસે તપાસ કરાવતાં માલમ પડયું છે. એ દાગીનાઓનું સોનું ૯૭)૨૭ નું છે. તેમાં આપણને કેટલી ખોટ ગઈ?

(૯) રૂા. ૨૩ાા–ાા નો ભાવ હતો ત્યારે ૯૭)૮૭ ટચના તો. ૨૫ાા ૬ાા વાલ વજનનાં દાગીના લીધા તો તે બદલ કેટલા રૂપીઆ આપવા ?

(૧૦) ૯૮||૧૧ ટચ સોનાના દાગીના સો ટચના રૂપીઆ ૨૯। ૦ાાં ના ભાવે તોલા ૨૦૨ાાા પાા વાલ વજનના લીધા. તો કેટલા રૂ. આપવા ?

અનાજની ઘટ કાપવાના હિસાબ.

રીત—બધી ગુણીઓમાંથી સરખે ભાગે અમુક નમુનો કાઢવો. કાઢેલા નમુનાને સાફ કરી તેનું વજન કરવું. એ વજન નમુનાનાં વજનમાંથી બાદ કરવું બાકી વધે તેટલી ઘટ આવી ગણાય આવેલી ઘટને સોએ ગુણી નમુનાના વજન વડે ભાગવાથી સેંકડે અમુક ટકા ઘટ કાઢી શકાય-

આવેલા ઘટના ટકા અને બજાર ધારામાં જે ટકા ગણાતા હોય. તે બે રકમોમાંથી મોટી રકમ બાદ કરવાથી સેંકડે અમુક ટકા ઘટનું ચોકસ પ્રમાણ કાઢી શકાય.

ઘટના ચોકસ પ્રમાણ અને માલના વજનનો ગુણાકાર કરી સોએ ભાગવાથી એકંદરે કેટલી ઘટ આવે તે નક્કી થાય છે. જો બજારધારા કરતાં ઓછા ટકા આવી હોય તે આવેલ જવાબ માલના વજનમાંથી બાદ કરવું.

આટલી ક્રિયાઓ કર્યા પછી ભાવ વડે જે રીતથી હિસાબ થતો હોય તે રીતે હિસાબ કરવો.

દાખલો—અળસીની ગુણી ૪૫ તેમાં માલ હં. ૮૯||૧૬ રતલ છે. નમુનો તોલા ૨૦૦ કાઢેલો, તેને સાફ કરી વજન કર્યું તો તોલા. ૧૬૭ થયું. તો બધા માલની ઘટ કેટલી. બજાર ધારો ટકા. ૪ છે. તો કેટલા માલનો હિસાબ આપવો.

તોલા. ૨૦૦ નમુનાનું વજન
„ ૧૬૭ સાફ કરેલા માલનું વજન

„ ૩૩ ઘટ.

$૩૩ \times ૧૦૦ = ૩૩૦૦ \div ૨૦૦ = ૧૬\frac{૧}{૨}$ ટકા ઘટ.

$૧૬\frac{૧}{૨}$ ટકા ઘટ આવી.
૪ ટકા બજારધારો છે.

$૧૨\frac{૧}{૨}$ ટકા વધારે ઘટ આવી

હંડ્રવેટ ટકા ઘટ
$૧૦૦ = ૮૯\frac{૧}{૭} = ૧૨\frac{૧}{૨}$

હંડ્રવેટ ઘટ રતલ
$\frac{૧૧૨}{૭} \times \frac{૭૮}{૨} \times \frac{૧}{૨૦૦} = ૧૧\frac{૧}{૭} \times \frac{૧૧૨}{૧}$ ૧૬

હંડ્ર.
૮૯–૧૬ માલનું વજન
૧૧–૧૬ ઘટ બદલ બાદ

૭૮–૦ હંડ્રવેટનો હિસાબ આપવો.

બીજી રીત—નમુનાના વજન (તોલા) માંથી સાફ કરેલ માલનું વજન બાદ કરવું બાકી રહે તેટલા તોલા ઘટ આવી ગણાય. ઘટના તોલાને ૧૦૦ એ ગુણવા જે આવે તેને નમુનાના વજનવડે ભાગવા. શેષ વધે તેને સોએ ગુણી ફરી ઉપરનીજ રકમે ભાગી હોકડા કાઢવા. તેમાં પણ શેષ વધે તો ૧૬ વડે ગુણી ઉપરનીજ રકમે ભાગી બદામો કાઢવી. ભાંગાકારમાં આવેલ રકમ જેટલા ટકા ૧૦૦ હંડ્રવેટે ઘટ આવી ગણાય.

રિવાજ પ્રમાણે જેટલા ટકા ઘટ કપાતી હોય તે રકમ ઘટમાંથી બાદ કરવી.

બાદબાકીને મૂળવજન વડે ગુણવ આવેલા ગુણાકારને ૧૦૦ વડે ભાગીએ એટલે નક્કી ઘટ કેટલી આવી તે આવશે. (આ ઘટમાં જે રતલ છે તે પાકા રતલ નથી. તેના પાકા રતલ કરવા માટે ૧૧૨વડે ગુણીને ૧૦૦ વડે ભાગવા એટલે પાકા રતલ થશે.

દાખલોઃ—અળસીની ગુણી ૪૫ તેમાં માલ હં. ૮૯) ૧૬ રતલ તેમાંથી નમુનો તોલા ૨૧૨ાા કાઢયો. તેને સાફ કરીને વજન કર્યું તો તોલા ૧૮૧ાા થયું. તો બધા માલની ધટ કેટલી કાપી લઈ હિસાબ કેટલા માલનો આપવો. બજાર ધારો ટકા ૪ છે.

```
 ૨૧૨ાા કાઢેલો નમુનો            ૩૧         હંદ્ર.  રતલ
-૧૮૧ાા સાફ કરેલો નમુનો        ×૧૦૦        ૮૯)  ૧૬
 ————                          ————      ×૧૦ાા૮ાા૨
  ૩૧  ધટ.                      ૩૧૦૦      ————————
      ૨૧૨ાા)૩૧૦૦(૧૪ાા૮ાા૨                ૮૯૦
            ૨૧૨ાા                        ૪૪ાા
            ————                         ૭ાા૩ાા
             ૯૭ાા                         ૦) ૧૧
             ×૧૦                          ૧ાા ૧ા ૦ા
             ————                        ————————
              ૯૭૫                        ૯૪૪) ૧) ૦ા
              ૮૫૦                  ૧૦૦) ૯૪૪) ૧) ૦ા
              ————                       ————————
 હં.  ર.      ૧૨૫                        ૯ા ૧૦)૧) ૦ા
૮૯)  ૧૬ મૂળવજ ૧૦૬ાા     ઓગણી કાચા રતલ છે. તેનાં પાકા
 ૯ા  ૨૧ા      ————      રતલ ૨૧ા થાય છે.
————————      ૧૮ાા
૭૯ાા ૨૨ાાા ધટ બદલ×૧૦૦
       કાપવાનું ————
હંદ્રવેટનો હિસાબ  ૧૮૭૫
   આપવો.         ૧૭૦૭
જ————————       ————
                  ૧૭૫          ૧૪ાા ૮ાા ૨
                  ૧૫૯ા=       —૪ બજાર ધારો
                  ————        ————————
                  ૧૫ાા=        ૧૦ાા ૮ાા ૨ નક્કી ધટ
                  ×૧૬
                  ————
                   ૨૫૦
                   ૨૨૫
                  ————
                    ૨૫
```

ત્રીજી રીત—બધી રીત પહેલી રીત મુજબજ પરંતુ અપૂર્ણાંકના ટકાનું જુદું કાઢીને ઉમેરવું.

દાખલો:—તલની ગુણી ૮૦ તેનું વજન હંડ્રવેટ ૧૮૦)૩ રતલ છે. તેમાંથી નમુનો તોલા ૧૫૦ કાઢયો. તેને સાફ કરીને વજન કર્યું તો તોલા ૧૩૪ થયું. તો બધા માલની ઘટ કેટલી કાપી લેવી.

હં. ૧૮૦) ૨ માલનું વજન છે.

૧૫૦ તોલામાં ૧૬ તોલા ઘટ આવે છે.

```
૧૫૦ ) ૧૬૦૦ ( ૧૦ ૨/૩ ટકા
      ૧૫૦૦    –૬   બજાર ધારાના ટકા બાદ
      ----    ----
       ૧૦૦   ૪ ૨/૩  ટકા નક્કી ઘટ

      હંડ્ર.
      ૧૮૦) ૩              ૧૮૦) ૩
       ૪                   ૨          અપૂર્ણાંક ટકાનું જુદું.
      --------           --------
      ૭૨૦) ૧૨      ૩ )  ૩૬૦) ૬ ( ૧૨૦) ૨
      ૧૨૦   ૨           ૩૬૦) ૬
      --------           --------
      ૮૪૦) ૧૪           ૦૦૦) ૦
 ૧૦૦) ૮૪૦) ૧૪
     ---------
 હંડ્ર. ૮। ૧૬।। ૭।।   ઘટ બદલ કાપી આપવું.
```

ઝવેરાતના હિસાબ.

હીરા મોતી વગેરે ઝવેરાત ચવના ભાવથી વેચાય છે.

૧૦૦ દોકડાનો ચવ, ૧૩।। ચવની ૧ રતિ અને ૨૪ રતિનો ટાંક ગણાય છે.

રીત—હીરામોતીના આપેલા તોલને ૧૩।। વડે ગુણવાથી ચવ અથવા ટકા આવશે. ટકાને ૨૪ વડે ભાગવાથી એક રતિના ચવ આવશે. એક રતિના ચવને આપેલ મૂળ તોલ વડે ગુણવાથી પાકા ચવ તથા દોકડા આવશે.

પાકા ચવ અને દોકડાને ચવની કિંમત વડે ગુણવાથી જવાબ આવશે.

દાખલો:—મોતીના એક દાણાનું વજન રતિ ૧૨॥= છે. તેના ચવ એકના રૂા ૮॥ ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ આપવા?

```
   ૧૨॥=                          ૨૪ ) ૧૭૩॥–॥ ( ૭) ૨૩ા.
  ×૧૩॥                                ૧૬૮
  ─────                               ─────
   ૧૭૩॥=॥ ટકા.                         ૫॥–॥
૨૪) ૧૭૩॥–॥                            ×૧૦૦
  ─────                               ─────
   ૭ ) ૨૩ા એક રતિના ચવ.                  ૫૫૦
                                          ૯ા ૨
   ૭ ) ૨૩ા એક રતિના ચવ.                ─────
  ×૧૨॥=                                  ૫૫૯ા ૨
  ──────                                –૫૫૨
   ૮૪                                  ─────
    ૩॥                                    ૭ા ૨
    ૦॥ ૧૨॥                               –૬
    ૨॥ ૧૫॥  ૨                           ─────
         ૨॥ ૨॥                             ૧ા ૨
  ──────────
 ચવ. ૯૧ા ૫) ૦॥                        ચવ. દો. બદામ
                                        ૯૧ા  ૫) ૦॥
                                        ×૮॥
                                      ──────────
                                       ૭૨૮
                                         ૨
                                       ૪૫॥ ૧૨॥
                                         ૦ા ૧૭॥
                                              ॰ા
                                      ──────────
   જવાબ. રૂા. ૭૭૬) ૦॥                  ૭૭૬) ૫ા
```

રીત—જો વધારે દાણા સાથે તોળ્યા હોય તો પાકા ચવ તથા દોકડાને જેટલા દાણા હોય, તેટલાએ ભાગવા એટલે દાણા એકના ચવ આવશે પછી ઉપરની રીતે હિસાબ કરવો.

દાખલો—મોતીના દાણા નંગ. પાંચ તેનું તોલ રતિ ૧૮।।।= છે. તેના ચવ એક ના રૂ. ૬ લેખે કેટલા રૂપીઆ આપવા?

૧૮।।।=
×૧૩।।।
———
૨૫૯।।૦।। ટકા અથવા ચવ

૨૪)૨૫૯।।૦।।
———
૧૦।। ૦।। એક રતિના ચવ
૧૦।।। ૬।।
×૧૮।।।=
———
૧૮૦
૧૩।।
૭।।।
૦।। ૬।
૧। ૯। ૨
૧ ૨૧।।। ૨
૦] ૦।।। ૧
———
૨૦૪) ૧૩। ૧ પાંચ દાણાના પાકા ગગ
૫)૨૦૪) ૧૩। ૧
———
૪૦।।। ૭। ૨। ૧।।
×૬
———
૨૪૦
૪।।
૦। ૨૦
૧] ૦
———
૨૪૪।।। ૨૧ જવાબ

૨૪)૨૫૯।।૦।।(૧૦।।૬।।
૨૪
——
૧૯।।
૧૮
——
૧।।
×૧૦૦
——
૧૫૩]૨
૧૪૪
——
૦૯]૨

દાખલા.

(૧) મોતીના એક દાણાનું વજન રતિ ૮॥ છે. તેના ચવ એકના રૂા. ૧૦॥ ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ આપવા પડશે ?

(૨) મોતીનો દાણો નંગ ૧ રતિ ૬॥≈ વજનનો છે. એક ચવના રૂા. ૮। ના ભાવે તે દાણાની કીંમત કેટલી ગણાય ?

(૩) શનિનું નંગ. ૧ રતિ ૮॥= તોલમાં છે. ચવ એકના રૂા. ૨૦॥। ના ભાવે તે નંગની કીંમત કેટલી ?

(૪) લસણીયાનું નંગ ૧૪॥– તોલનું છે ચવ એકના રૂા. ૩૫।= ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ગણાય ?

(૫) મોતીનાં દાણા નંગ. ૩ નું વજન રતિ. ૨૨॥।= છે. ચવ એકના રૂા. ૯॥= ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી ?

(૬) માણકનું નંગ. ૧ રતિ ૧૩॥= વજનનું છે. તેના ચવ એકના રૂા. ૨૩॥। ના ભાવે તેની કીંમત કેટલા રૂપીઆ ગણાય ?

(૭) મોતીના દાણા નંગ. ૨ તેનું વજન રતિ ૨૦॥≈ છે તેના ચવ એકના રૂા. ૧૮॥= ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ આપવા ?

(૮) ગૌમેધકનું નંગ. ૧ રતિ ૧૪॥– છે. તેના ચવ એકના રૂા. ૨૫। ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ લેવા ?

(૯) મોતીના દાણા નંગ ૫ નું વજન રતિ. ૨૩॥= છે. તેના ચવ એકના રૂા. ૧૮।= ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ થાય ?

(૧૦) હીરાનું નંગ ૧ રતિ. ૧૮॥≈ તોલનું છે. તે રૂા. ૩૫॥= ના ભાવે લઈ રૂા. ૪૧। ૦॥ એ ચવના ભાવે વેચી નાખ્યું. તો તે વેપારમાં કેટલો નફો થયો હશે ? લેતી વખતે ટકા ૨ લેખે દલાલી આપવી પડી છે.

મુંબઈના વ્યાપારી હિસાબ

ભાગ-૧૦ મો

પરચુરણ હિસાબ

પરચુરણ હિસાબ.

(૧) રૂા. ૧૫ાા≈ એ સો શ્રીફળ મળે છે. તો ૩૨ શ્રીફળ લેનારે કેટલા પૈસા આપવા ?

(૨) રૂા. ૩૦૫૪૫ નો માલ લઇ ૩ાા ટકા પ્રમાણે વટાવ કાપી કેટલા રૂપીઆ આપશો ?

(૪) માંગલોરી નળીયાં એક હજારના રૂા. ૭૫ાા≈ પડતા હોય, ત્યારે ૮૪૨૫ નળીયાં લીધાં. તો તેના કેટલા રૂપીઆ આપવા પડશે ?

(૪) કાચના પેપરવેટનો ભાવ ડઝન એકના રૂા. ૧૩ાા≈ છે. આપણે સાડાપાંચ ડઝનને એક નંગ પેપરવેટ લીધાં, તો કેટલા પૈસા આપવા ?

(૫) પાણીચાં શ્રીફળ નં. ૬૨૫ દર રૂા. ૨૭ાા≈ ના ભાવે આપ્યાં, કાચાં નંગ ૧૨૫૦ ના પાકા ૧૦૦૦ લેખે તેની કિંમત કેટલી ?

(૬) રૂા. ૨ાા≈ ના ભાવનું ગજ લેખે ગજ ૪ાા પાા તસુ મખમલ જોઇતું હોય તો કેટલા રૂપીઆ આપવા પડશે ?

(૭) એક માણસે રૂા. પાા≈ ના ભાવે વાર ૪ાા ૫ ઇંચ ગરમ કાપડ લઈ બે ડગલા કરાવ્યા. જો દરજીને સિવડામણના રૂપીઆ ૭ાા≈ આપ્યા હોય, તો તે દરેક ડગલો તેને કેટલાનો પડયો.

(૮) પીસી ઘઉં ફરા ૪ાા ૨ પાયલી. ફરા એકના રૂા. ૮ાા ના ભાવે વેચ્યા, તો તેના કેટલા રૂપીઆ આવશે ?

(૯) ૧૨૯૪ાા ઔંસ ચાંદીની રૂા. ૫૫ાા≈ ના ભાવે કેટલી કિંમત ગણાય ?

(૧૦) રૂા. ૨૧ાા ના ભાવે તોલા ૮ાાા ૭ાા વાલ સોનું આપણે લાવ્યા તો તેની કિંમત કેટલી ?

(૧૧) દશ આનાનો એક શેર હલવો મળતો હોય તો ૫ રતલ હલવાનું શું આપશો ?

(૧૨) સાકર મણ એકના રૂ. ૮ાા પડતા હોય તો મણ ૩ાા ૫ શેરનું શું પડશે ?

(૧૩) લોખંડના સ્ક્રૂના બંડલનું વજન મણ ૩ાા ૪ રતલ છે. હંડ્રવેટ એકના રૂા ૨૭ા પડતા હોય તો તે સ્ક્રૂ કેટલી કિંમતના ગણાય ?

(૧૪) રૂ. ૩૫ાા= નું એક પિકલનો ભાવ ઠરાવી, મણ ૩૧૫ાા ૬ાા રતલ સાણુ ચોખા ખરીદ કર્યા. તો રૂ. ૫૦૦૦) માંથી કેટલું પાછું આવશે ?

(૧૫) રોહીસાનું તેલ મણ ૧ાા ૩ાા રતલ છે. મુંબઈ મણ એકના પાકા ૧૫ શેર લેખે પાકા શેર એકના રૂપીઆ ૩ા ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૧૬) એળીઆના વાડીઆં નંગ ૫ નું વજન મ. ૨૯ા ૩ાા રતલ છે. મું. મણ ૧૦૦ ના પાકા ૬૦ મણ લેખે મણ એકના રૂપીઆ ૬ાા ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૧૭) એક ફેરીઓ રૂ. ૮ા ના મણ કાજુ લઈ ૪ આને શેર વેચે છે. તો બે મણના વેપારમાં તેને શું મળશે ? કાજુ મુંબઇ મણ ૧ ના ૪૨ શેરના મણના ભાવે મળે છે.

(૧૮) મ. ૪૫૩ાા ૧ાાા કાચા તોલમાંથી તોલ ૪૫ કાપી પાકા મણ કેટલા ગણાય ?

(૧૯) મ. ૪૪૦ાા ૦ાા શેર કાચા તોલમાંથી ૪૮ તોલ કાપી પાકું વજન કાઢીએ તો કેટલું થાય ?

(૨૦) મ. ૪૯૯ાાા ૮ાાા શેર કાચા તોલમાંથી ૫૦ તોલ કાપી પાકા મણ કરો. કેટલા આવશે ?

(૨૧) એક માણસે મુંબઇથી મણ ૦ાાા ૭ા શેર હલવો સુરત લઈ જઈ જોખી જોયો. તો ત્યાં તેનું વજન કેટલું થયું હશે ?

(૨૨) ડાબોટો ખાંડ સુ. તો. ૪૧ ના પાકા મણુ એકનો ભાવ રૂા. ૬ાા= છે. તો કાચા સુ. મણુ ૨૬J પાા શેરનું પડશે ?

(૨૩) સુ. તોલ ૪૧ા એ પાકા મણુ એકના રૂા. ૨૮૬ાા= ના ભાવે મું. મ. ૩૬૩ાાા ૨ શેર હાથીદાંત લીધો. તો તેનો હિસાબ કેટલો આપશો ?

(૨૪) ચુનચુની સાકર સુ. તો. ૪૩ા એ પાકા એક મણુના રૂા. ૧૩ાા પડે છે. તો મું. મણુ ૩૮ાાા ૭ શેર સાકરનું શું પડશે ?

(૨૫) રૂા. ૧૦ાા= એ સુ. તો ૪૪ થી પાકો મણુ એક ઇંદ્રિજવ મળતા હોય, તો સુ. મ. ૨૭ાાા ૧ ઇંદ્રિજવના કેટલા પૈસા આપશો ?

(૨૬) મું. તો. ૪૨ એ પાકા મણુ એકના રૂા. ૨ાા પ્રમાણે રૂા. ૧૫૦ાાા≈ આપી કંકું લીધું. તો તે કંકુનો કાચો તોલ કેટલો હશે ?

(૨૭) બનારસી ખાંડ ગુણી ૧૪ નું વજન મણુ ૮૫ાાા પાા રતલ છે. દર ગુણીએ અઢી રતલ બારદાન જતાં ૬ મણુની થેલી ૧ ના રૂા, ૩૬ાાા≈ પ્રમાણે તે ખાંડની કિંમત કેટલી ?

(૨૮) ઘઉંના લોટની ગુણી ૬ તેનું વજન મણુ ૪૨ા ૫ રતલ છે સાત મણુની ભરતીના રૂા. ૪૧ાા= લેખે તેની કિંમત કેટલી ? દાગીને બે રતલ બારદાન ગણવું.

(૨૯) કાથાના દોરડાંના બંડલ ૧૦ તેનું વજન મણુ ૪૭ાા ૫ શેર છે. ૨૦ મણુની ખાંડી એકના રૂા. ૫૨ાા ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૩૦) કાનપુરી ધાણા ગુણી ૩૪ નું બારદાન જતાં વજન મણુ ૮૫ાાા પા રતલ છે. ૧૧ મણુની ખાંડી એકના રૂા. ૫૮ાા ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ગણાય ?

(૩૧) અજમાની ગુણી ૨૪ નું વજન બારદાન જતાં મણુ. ૮૮ાાા ૧ શેર છે. ૧૪ મણુની ખાંડી એકના રૂા. ૮૯ાા= ના ભાવે તે માલની કિંમત કેટલી ગણાય !

(૩૨) પાંચ ગુણી સુવા દાણામાં સુવા મ. ૨૫ા ૧ાાા રતલ છે. ૧૫ મણુની ખાંડી એકના રૂા. ૫૨ાા ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૩૩) અરીઠાંની ગુણી નંગ ૧૭ લીધી. તેમાં અરીઠાં મણ ૮૫) ૮ શેર છે. ૧૬ મણની ખાંડી એકના રૂા. ૩૧।। ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ગણાય ?

(૩૪) લાલ મરચાં ગુણી ૧૦ નું વજન મ. ૧૯।।। ૨।। રતલ છે. તેમાંથી દાગીને બે રતલ. બારદાન બાદ જતાં ૨૧ મણની ખાંડી એકના રૂા. ૮૫।। ના ભાવે શું આપવું ?

(૩૫) આખી આમલી મણ ૪।। લીધી. ૨૨ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૬૭।। ના ભાવે તે આમલીના કેટલાં નાણાં આપવાં ?

(૩૬) કોપરાં મણ ૭।। ૫।। રતલ છે. ૨૨।। મણની ખાંડી એકના રૂા. ૧૩૨।। ના ભાવે તેના કેટલા રૂપીઆ આપવા પડશે ?

(૩૭) હરડાં મણ ૩।। ૧।।। રતલ ૨૫ મણની ખાંડી એકના રૂા. ૭૨।। ના ભાવે લીધાં. તો તેના કેટલા રૂપીઆ આપવા ?

(૩૮) ઘઉં પીળા મ ૧૧૬૫।।. છવીસ મણની ખાંડી એકના રૂા. ૯૩।। ના ભાવે લીધા તો તેના કેટલા રૂપીઆ આપવા ?

(૩૯) ઘઉં ખંડવો ગુણી ૧૦ માં ઘઉં મણ ૫૨।। ૩।। રતલ છે. ૨૭ મણની ખાંડી એકના રૂા. ૧૧૨।। ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ગણાય ?

(૪૦) કાનપુરી મઠની ગુણી ૧૨ તેનું વજન મણ ૭૩।। ૬।। રતલ છે. તેમાંથી દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન જતાં ૨૮ મણની ખાંડી એકના રૂા. ૮૫।। ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૪૧) કરાંચીનું રૂ મણ ૨૨।। ૫।। રતલ લીધું. ૨૯ મણની ખાંડી એકના રૂા. ૨૯૭।। ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૪૨) ખારેકના કપા મણ ૭૩૫) વેચ્યા મ. ૨૯।। ૬ શેરની ખાંડી એકના રૂા. ૯૮।।= ના ભાવે તેના કેટલા રૂપીઆ થાય ?

(૪૩) ખજુર મણ ૨૧।। ૪ શેર ૩૦ મણની ખાંડી એકના રૂા. ૪૮।।. ના ભાવે લાવ્યા. તો તેનાં કેટલાં નાણાં આપશો ?

(૪૪) મહુડાં મણુ ૩૦૨ાા ૫ રતલ લીધાં. ૪૦ મણુની ખાંડી એ
રૂા. ૬૫ાા ના ભાવે દારૂવાળો કેટલા રૂપીઆ આપશે?

(૪૫) મલબારી કાથાનાં દોરડાંના બંડલ નંગ ૩ તેનું વજન મણુ ર
છે. સુ. મણુ ૨૧ ની ખાંડી એકના રૂા. ૬૫ ના ભાવે
કીંમત કેટલી ગણાય ?

(૪૬) સિંગાપુરી પતંગના લાકડાં મણુ ૫૭ાા છે. તે સુ. મણુ ૨૮
ખાંડી એકના રૂા. ૬૯ાા ના ભાવે વેચ્યાં. તો તેના કે
રૂપીઆ આવશે?

(૪૭) બહેડાં મણુ ૧૨૩)રાા શેર છે. સુ૦ તો ૪૪ એ ૨૦ મણુની
એકના રૂા. ૬૮ાા ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી?

(૪૮) માસિક રૂા. ૮૫ાા મેળવનાર વેપારી પાસે માસ ૨ ને
દિવસનું કેટલું નાણું એકઠું થશે?

(૪૯) દશ આનાની તેરીખે રૂા. ૭૫ આઠ મહિના રહ્યા, તો
વ્યાજ કેટલું ?

(૫૦) જગન્નાથપુરીની હુંડીનો ભાવ રૂા. ૧૦૦ાા૦ાા છે. એક જાત્રા
રૂ. ૧૫૨૫ ની હુંડી જોઈએ છે. તો તેને કેટલા રૂપી
આપવા જોઇશે?

(૫૧) એકસોમણુ ચુનાના રૂા. ૨૨ાા= પડતા હોય, તો ૨૩૭ા
ચુનો મંગાવવાને કેટલા પૈસા મોકલવા ?

(૫૨) ૨ા ટકા લેખે વટાવ કાપી, ૧૨૩૭ાા નો માલ લેનાર પા
કેટલા રૂા. લેશો ?

(૫૩) રૂા. ૧૬ાા= નું એક હજાર રતલ ધાસ હતું, ત્યારે એક શે
આએ ટન ૨-૧૩-૨-૨૩ ધાસ ગાયોને નાખ્યું. તો તેણે કે
રૂપીઆનું ધાસ નાખ્યું હશે ?

(૫૪) જરમન બનાવટની મોટી કાતર રૂા. ૧૭ાા-ાા એ ડઝ
ભાવ ઠરાવી ૭ાા ડઝન ૨ નંગ કાતર આપી. તો તેના કે
રૂપીઆ લેવા ?

(૫૫) ગોવાઇ નાળીએર નંગ ૭૦૪ દર રૂ. ૨૧।ઃ ના ભાવે લાવ્યા. કાચા નંગ ૧૧૦૦ નાં પાકાં ૧૦૦૦ ગણીને તેના કેટલા પૈસા આપવા ?

(૫૬) મારી પાસે રૂ. ૫૦ ની નોટ છે. મારે વેપારીને ત્યાંથી રૂ. ૬॥ઃ॥ એ ગજના ભાવનુ ગજ ૬॥ ૩॥ તસુ રેશમ લેવું છે. તો મને પાછું શું મળશે ?

(૫૭) એક સુતારે એક વાંદરાડું પાંજરૂં બવાવવામાં ૧॥ૅ॥ ની વારના ભાવની વાર ૨૫॥ ૬ ઇંચ જાળી વાપરી. હવે જો એ કામ તેણે રૂ. ૫૦) માં ઉધડું રાખ્યું હોય તો મજુરીના તેને કેટલા પૈસા મલ્યા હશે ?

(૫૮) લીલા વાગડના મગ ફરા ૬॥ ૩ ને ૨ શેર ફરા એકના રૂ. ૧૦। ના ભાવે વેચ્યા તો તેની કીંમત કેટલી ગણાય ?

(૫૯) ૪૮૫॥। તોલા ચાંદી લઇ રૂ. ૧૦૦૦) ની નોટ આપી. હવે ચાંદીનો ભાવ રૂ. ૪૭ાઃ હોય તો બીજું શું લેવું અગર દેવું પડશે ?

(૬૦) રૂ. ૨૧॥।ઃ નો ભાવ સોનાનો ચાલતો હતો, ત્યારે તોલા ૧૫॥ ૪ વાલના દાગીના દર તોલે રૂ. ૨। મજુરી ઠરાવી કરાવ્યા. તો તે કેટલો કિંમતના થયા ?

(૬૧) ચાર આને શેર લેખે દળેલી હળદર મળતી હોય તો ૧૭॥ પૌંડ હળદર ભરેલા ડબાની કીંમત કેટલી ગણાય ?

(૬૨) ઘી મણુ એકનો ભાવ જ્યારે રૂ. ૩૦। હતો, ત્યારે મણુ ૩૮॥ ૬॥ શેર ઘીની કીંમત કેટલા રૂપીઆ ગણાય ?

(૬૩) હંડ્રવેટના રૂ. ૨૩ાઃ ના ભાવે મણુ ૨૧૫॥ ૪ રતલ ખાંડની કીંમત કેટલા રૂપીઆ ગણાય ? જો તે વેપારીને રૂ. ૧૦૦) નો નોટ આપવામાં આવે તો પાછું શું મળશે ?

(૬૪) સાણુ ચોખા ગુણી ૧૦ નું વજન મ. ૫૭॥ ૬ રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન જતાં સેંકડે બે ટકા વટાવ કાપી આપી રોકડા કેટલા રૂપીઆ લેવા ?

(૬૫) એક ગાંસડીમાં કાચું રેશમ મણ ૧૦। પા રતલ છે. મું. મણ ૧ ના પાકા ૧૫ શેર લેખે, પાકા શેર ૧ ના રૂ. ૩॥॥= ના ભાવે તે રેશમ કેટલી કિંમતનું ગણાય ?

(૬૬) હિંગળો મણ ૩૩॥ ૫ રતલ છે. મું. મણ ૧૦૦ ના પાકા ૬૦ મણ લેખે, મણ ૧ ના રૂ. ૭॥ ના ભાવે તેના કેટલા રૂપીઆ આપવા ?

(૬૭) રૂ. ૨૩॥= મું. શેર ૪૨ તો. મણ એક લેખે મણ ૧૮॥ ૪॥ રતલ સોપારી લઈ, બદલામાં કાથો મુ. શે. ૪૨ એ મણ ૧ ના રૂ. ૧૯॥= લેખે મણ ૧૦। ૬ રતલ આપ્યો. તો હવે કેટલું લેવું દેવું રહ્યું.

(૬૮) કાચા મણ ૧૭૦) ૬। શેર છે. તેના તોલ ૪૫ એ પાકા મણ કેટલા થાય ?

(૬૯) મ. ૩૦૫। ૧॥ શેર કાચા મણમાંથી ૪૮ તોલે પાકું વજન કેટલું થાય ?

(૭૦) કાચા મણ ૨૪૭) પા રતલમાંથી ૫૦ તોલ કાપી પાકા મણ કાઢીએ તો કેટલા થાય ?

(૭૧) પારો સુ. મણ ૧ ના રૂ. ૧૦૬।= ના ભાવે મળે છે. એક વેપારી મણ ૨૩॥ ૪। રતલ પારો લે છે, તો તેને ખાતે કેટલી રકમ ઉધારશો ?

(૭૨) સુ. તો. ૪૧ ના પાકા મણ ૧ ના રૂ. ૫)≡॥ ના ભાવે સુ. મણ ૨૩॥ ૪ શેર (કાચા) ડાબોટા ખાંડની કિંમત કેટલી ?

(૭૩) સુ. તો. ૪૧। એ પાકા મણ ૧ ના રૂ. ૩૦૨।≈॥ ના ભાવે મું. મણ ૧૫૫) ૪ શેર હાથીદાંત લીધો, તો ખાતાદારના ખાતામાં કેટલી રકમ જમા કરશો ?

(૭૪) ચુન ચુની સાકર ગુણી ૨૩ નું વજન મણ ૧૪૪। ૮ શેર છે. દર ગુણીએ ૩ શેર બારદાન જતાં સુ. તો. ૪૩। એ પાકા મણ ૧ ના રૂ. ૧૫।= ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ થાય ?

(૭૫) ૭૬ાા≈ એ સુ. તો. ૪૪ થી પાકા મણુ ૧ કાગદી બદામ મળતી હોય, તો મ. ૪૫) ૪ શેરનું શું ?

(૭૬) સુ. તો. ૪૨ એ પાકા મણ ૧ ના રૂ. ૮) પ્રમાણે રૂ. ૧૮૯) ની વરીયાળી આપી. તો તેનું વજન કેટલું હશે ?

(૭૭) સુરોખાર ગુણી ૧૧ નું વજન મણ ૬૬ાાા ૬ રતલ છે. દર ગુણીએ અઢી રતલ બારદાન જતાં ૭ મણની કોથળી ના રૂ. ૨૬ા≈ ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી ?

(૭૮) ચોખાનો લોટ ગુણી ૧૮ તેનું વજન મ. ૧૨૭ાા ૨ રતલ છે. ૭ મણની ભરતીના રૂ. ૪૦ાા ના ભાવે તેની કીંમત કેટલા રૂપીઆ ગણાય ?

(૭૯) એરંડીઆ ગુણી ૮ નું વજન મણ ૩૩ા પાા રતલ છે. દાગીને બે રતલ બારદાન જતાં ૨૦ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૬૫ાા≈ ના ભાવે તે માલનું શું આપવું ?

(૮૦) કાનપુરી ધાણા ગુણી ૩૬ નું વજન મણ ૯૪) ૭ા રતલ છે. દાગીને બે રતલ બારદાન જતાં ૧૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૬૫ાા≈ ના ભાવે ૧ ટકો વટાવ કાપી આપીકેટલાં નાણાં લેવાં?

(૮૧) અજમાની ગુણી ૩૮ નું વજન મ. ૧૪૫ાાા ૦ાાા રતલ છે. તેમાંથી દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન જતાં ચૌદ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૮૯ા≈ ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૮૨) સુવાદાણા ગુણી ૧૦ નું વજન મણ ૫૦ાા ૨ાા રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન જતાં પંદર મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૫૬ાા≈ ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ગણાય ?

(૮૩) અરીઠાં ગુણી ૮ નું વજન મણ ૪૦ાાા પાા રતલ છે. તેમાંથી મણ ૦ાા ૨ રતલ બારદાન જતાં સોલ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૨૯ા ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૮૪) ગોળના રવા નંગ ૨૦ નું વજન મણ ૩૨ાા ૧ાા રતલ છે. ૨૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૯૬ાા≈ ના ભાવે તે માલની કિંમત કેટલી ?

(૮૫) કાંદા ગુણી ૪ નું વજન મ. ૧૬ાા ૪ાા રતલ છે. દર ગુણીએ એ રતલ બારદાન જતાં ૨૨ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૬૬ાા= ના ભાવે તેના કેટલા રૂપીઆ લેશો ?

(૮૬) રાઈની ગુણી ૧૨ નું વજન મણ ૬૫ા ૩ રતલ છે. ૨૨ાા મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૧૬૨ાા= ના ભાવે તે રાઈની કિંમત કેટલી ?

(૮૭) ભિલામાની ગુણી ૪ નું વજન મણ ૧૮ાા ૨ રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ કરી ૨૫ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૪૮ાા= ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૮૮) ઘઉં પીળા ગુણી ૪ નું વજન મ. ૨૨ા પાા રતલ છે. ૨૬ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૬૫ાાા≡ ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ? બારદાન દાગીને બે રતલ ગણવું.

(૮૯) નાગલીની ગુણી ૨૦ માં નાગલી મણ ૯૭ાા ૨ાા રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન જતાં ૨૭ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૪૬ાા ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૯૦) સફેદ ચોળા ગુણી ૮ નું વજન મણ ૪૯ાા ૩ાા રતલ છે. દાગીને બે રતલ બારદાન જતાં ૨૮ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૭૨ાા= ના ભાવે ૦ાા ટકો દલાલી આપતાં આપણાં ઘરમાં કેટલું નાણું આવશે ?

(૯૧) અરબસ્તાની કાપુસની ગાંસડી નંગ ૧૦ નું વજન મણ ૮૭ાા પાા રતલ છે, દર ગાંસડીએ ૬ રતલ બારદાન જતાં ૨૯ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ, ૩૮૬ા= ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ થાય ?

(૯૨) મગફળીની ગુણી ૧૦ વજન મણ ૩૦ા ૬ રતલ છે. તેમાંથી દાગીને બે રતલ બારદાન જતાં મણ ૨૯ા ૬ શેરની ખાંડી ૧ ના રૂ, ૯૦ા ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૯૩) ખજુરના વાડીઆં નંગ ૨૦ નું વજન મણ ૧૧૦ા ૫ રતલ છે, દાગીને ૫ રતલ બારદાન જતાં, ૩૦ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ, ૪૦ાા= ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી ?

(૯૬) સિંગાપુરી પતંગના લાકડાં મ. ૨૩ા ૪ા રતલ છે. સુ. મ. ૨૮ ની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૭૬ા ભાવે બે ટકા વટાવ કાપીલઇ કેટલા રૂપીઆ આપશો ?

(૯૭) કાળીજીરીની ગુણી ૧૦ માં મણુ ૫ા૪ા ૨ શેર કાળીજીરીછે તો સુ. તો, ૪૪ એ વીસમણુની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૯૫ા ના ભાવે તેના કેટલા રૂપીઆ ઉપજશે ?

(૯૮) દરરોજ રૂા. ૦ાાઙ્મા કમાનાર માણુસનો માસિક પગાર કેટલો ગણાય.

(૯૯) બાર આનાની તેરીખે રૂા. ૧૫૦ ચાર મહિના અને ૭ દિવસ રહ્યા, તો તેનું વ્યાજ કેટલું થાય ?

(૧૦૦) પ્રયાગરાજનો એક જાત્રાળુ રૂા. ૧૫૨ા રોકડા ભરી હુંડી માગે છે. હુંડીનો ભાવ જો રૂા. ૧૦૦ા ૦ા હોય તો તેને કેટ-લાની હુંડી મળશે ?

(૧૦૧) એક સો શ્રીફળના રૂા. ૧૦ાા≈ પડતાં હતાં. ત્યારે એક માણુસે ૧)– ના નાળીએર મંગાવ્યા તો કેટલાં આવ્યા હશે ?

(૧૦૨) રૂા. ૨૧૨ાા ના પુસ્તકો લેનારને દર રૂપીએ દોઢઆના પ્રમાણે શું વટાવ કાપી આપવો ?

(૧૦૩) એક ભીંત ચણુવામાં રૂા. ૩૫ાા ની હજારના ભાવની ૨૭૩૪૫૫ ઇંટો વાપરવા છતાં એક કડીયાને રૂા. ૨૯ા ૦ દોકડો મજુરી મળી તો તેણે કેટલા રૂપીઆનો કોંટ્રેકટ લીધો હશે ?

(૧૦૪) ઇલેકટ્રીક બત્તીના ગ્લોબ રૂા. ૫ાઙ્માા એ ડઝન મળે છે. આ-પણે ૫ાાા ડઝનને ૧ નંગ મંગાવેલ છે. તો દુકાનદારને ખાતે કેટલી રકમ જમા કરવી.

(૧૦૫) દેવાઈ શ્રીફળ કાળા નંગ ૧૨૫૦)ના પાકાં ૧૦૦૦) ગણાય છે. હવે જો આપણે એવાં શ્રીફળ નં ૮૨૧૫૫ દર રૂા. ૫૩ા– ના ભાવે વેચ્યાં હોય તો ગ્રાહકના ખાતે કેટલી રકમ ઉધારવી.

(૧૦૬) એક વિદ્યાર્થી ૩ાા પૈસાના ત્રણુ કાગળના ભાવે કાગળ ખરીદી

ચોપડી બાંધે છે. એ ચોપડીમાં તેણે ધા ૨ાા ૫ કાગળ વાપર્યા હોય તો તે બૂકની કિંમત કેટલી ?

(૧૦૭) દર વારના રૂ. ૪ાા= ને બદલે રૂ. ૫ા= નું વાર કાપડ લેવાથી રૂ. ૩ા≈ા વધારે આપવા પડે છે. તો કેટલું કાપડ લેવાનો વિચાર કર્યો હશે ?

(૧૦૮) કચ્છના ચોળા ફરા ૨ાા ૨ાા પાયલીને ૨ાા શેર. ફરા એકના રૂ. ૧૧ા= ના ભાવે લીધા. તો તેના કેટલાં પૈસા આપવા પડશે ?

(૧૦૯) ૭૮૬ા તોલા ચાંદી રૂ. ૬૮ા= ના ભાવે લઈ દાગીના કરાવ્યા. તેની મજુરીના લુવારને રૂ. ૮૫ાા= આપ્યા તો તે દાગીનો કેમ તોલો પડયો ?

(૧૧૦) સાંકળી તોલા ૬ાાર, મંગળ સૂત્ર તોલા ૫ાા૧ાા, ગુલછડી તોલા ૮ાા૩ાા, છેડો તોલા ૩ાા૧ એ મુજબ ચાર દાગીના રૂ. ૨૦ા૦ાા નો ભાવ ઠરાવી વેચાતા લીધા. તો તેના કેટલા રૂપીઆ આપવા.

(૧૧૧) ૬ આનાનું ૧ શેર દૂધ મળે છે. તો ૬ રતલ દૂધના કેટલા પૈસા આપવા (શેર ૫૬ ભારનો)

(૧૧૨) ઘઉંનો લોટ જો રૂ. ૫ાા= એ મણ મળતો હોય, તો ૮૭૩૫૧ ભિખારીને દરેકને શે. ૦ા આટો આપવાનો કેટલો ખર્ચ આવશે.

(૧૧૩) વિલાયતી મીઠું મણ ૩૫ાા૪ રતલ, દર હંડ્રવેટના રૂ. ૧૫ા= ના ભાવે લઈ તેમાંથી દરેક ૬ઔંસનું એવા બંડલ બાંધી, દરેક બંડલ ૦ાા આનાની કિંમતે વેચ્યું, તો તે વેપારમાં શું નફો મળ્યો.

(૧૧૪) ૩૫ા= ને બદલે ૩૭ા≈ નો ભાવ વેપારીએ લઇ મણ ૩૦૪ાા ૪ રતલ સાણુ ચોખા મને આપ્યા, તો ઠરાવ કરતાં કેટલું વધારે આપવું પડયું?

(૧૧૫) રોહીસાનું તેલ મણ ૩ા ૪ાા રતલ છે. મું. મણ ૧ ના પાકા ૧૫ શેર લેખે પાકા શેર ૧ ના રૂ, ૧ા≈ા ના ભાવે તે તેલની કિંમત કેટલી ?

(૧૧૬) હિંગળો મણ ૪૩ાા ૨ાા રતલ છે. મું. મણ ૧૦૦ ના પાકા

૬૦ મણુ લેખે મણુ ૧ ના રૂ. ૩ાાા≈ ના ભાવે ૧ ટકો વટાવ કાપી લઈ કેટલા રૂપીઆ લેવા ?

(૧૧૭) સફેદ મરીનો ભાવ ૪૨ શેરના પાકા મણુ ૧ ના રૂ. ૩૦ાા≈ પડે છે. આપણેએક વેપારીને મ. ૩૦ાા ૫ રતલ મરી આપ્યાં. તો ૧ ટકો વટાવ કાપી આપી રોકડા પૈસા કેટલા લેશો ?

(૧૧૮) કાચા મણુ ૨૭૫ાાા શેર છે. તેમાંથી તોલ ૪૫ કાપી પાકા મણુ કેટલા ગણાશે ?

(૧૧૯) મ. ૪૧ાાા ૧ાાા રતલ કાચા તોલમાંથી ૪૮ તોલે પાકા મણુ કાઢીએ તો કેટલા આવે ?

(૧૨૦) પાકામણુનો ભાવ રૂ. ૧૦ાા છે. કાચા મણુનો ભાવ રૂ. ૮ાાછે તો મારે મ. ૩૧૨ાા ૪ શેર કાચા માલ લેવો હોય, તો કાચા કે પાકા તોલે લેવાથી કેટલો ફાયદો થશે ? પાકો મણુ ૫૦ શેરનો ગણુવો ?

(૧૨૧) સુ. મણુ ના રૂ. ૩ાા≈ાા ના ભાવે મું. મ. ૩ાા ૪ાા રતલ લોબાન લઇ રૂ. ૧૦૦ ની નોટ આપી તો પાછું શું મળશે ?

(૧૨૨) ખાંડ ડાઓટો મુ. મ. ૭૬ાાા ૫ શેર સુ. તો. ૪૧ ના પાકામણુ ૧ ના રૂ. ૮ાo ાા ના ભાવે લીધી, તો તે બદલ કેટલા રૂપિઆ આપવા પડશે.

(૧૨૩) સુ. તો ૪૧ એ પાકામણુ ૧ ના રૂ. ૨૯ાાા≈ ના ભાવે મું. મ. ૬૨ાા ાાા શેર હાથી દાંત લીધો, તો ૧ ટકો વટાવ કાપી કેટલા નાણુાં આપશો.

(૧૨૪) મું. મ. ૧૭૫ાા ૬ રતલ ચુનચુની સાકર સુ. તો ૪૩ા એ પાકા મણુ ૧ ના રૂ. ૧૧ાાા ના ભાવે વેચી, તો ૧ ટકો વટાવ કાપી આપી કેટલાં નાણુાં લેશો.

(૧૨૫) ગોખરૂનો ભાવ સુ. તો ૪૪ થી પાકા મણુ ૧ ના રૂ. ૮ાા≈ નો છે. તો મું. મ. ૫૭ાા ૬ શેર ગોખરૂ ના ૧ ટકો વટાવ કાપી કેટલા પૈસા ઉપજશે ?

(૧૨૬) સુરતી તોલ ૪૪ એ પાકા મણ ૧ ના રૂા. ૪ાા ના ભાવે ચિમડના હિસાબ પેટે રૂા. ૧૦૦)ની નોટ આપી, તો રૂા. ૭૫)ાા પાછો મળ્યો. તો તે ચિમડનું તોલ કેટલું હશે ?

(૧૨૭) ચોખા ગુણી ૪ નું વજન મ. ૨૫ાા ૩ રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન જતાં ૭ મણની થેલીના રૂા. ૩૭ાા૮ ના ભાવે તેનો હિસાબ એક ટકો વટાવ કાપી કેટલો લેશો.

(૧૨૮) ઘઉંના લોટની ગુણી ૧૦ તેનું વજન મણ ૭૧ા ૫ રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ કરી ૭ મણની ભરતીનાં રૂા. ૪૩ા૮ાા ના ભાવે ૧ ટકો વટાવ કાપી આપી કેટલો હિ-સાબ લેશો ?

(૧૨૯) લાલ તલની ગુણી નં ૧૦ નું વજન મણ ૪૫ાા ૨ાા રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ કરી રૂા, ૬૫ાાા૮ની ખાંડી ૧ (મણ ૨૦ ની) ના ભાવે ૧ ટકો વટાવ કાપી લઇ કેટલા રૂપીઆ આપવા. ?

(૧૩૦) બાવીસ ગુણી ધાણાની જોખી તો તેનું વજન મણ ૫૭ાા ૪ાા રતલ થયું. તેમાંથી દાગીને બે રતલ બારદાન બાદ કરીને ૧૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૫૮ાા૮ ના ભાવે ૧ ટકો વટાવ કાપી કેટલી રકમ લેશો ?

(૧૩૧) મ. ૧૫૬ાા ૫ શેર વજનની અજમાની ગુણી ૪૦ તોળી તેમાંથી દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ કરી ચૌદ મણની ખાંડી ૧ના રૂા. ૯૬ા૮ ના ભાવે ૧ ટકો વટાવ કાપી આપી હિસાબ કેટલા રૂપીઆ લેશો ?

(૧૩૨) તેર ગુણી સુવા દાણાનું વજન મ. ૬૬ાા ૧ાા રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ કરીને, પંદર મણની ખાંડી એકના રૂા. ૫૬ાાા૮ના ભાવે તેની કિંમત કેટલા રૂપીઆ ગણાય ?

(૧૩૩) એકવીસ ગુણી ખરીઠાંની ભરેલી છે. તેનું વજન મણ ૧૦૬॥ ૬॥ રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન જતાં, સોળ મણની ખાંડી એકના રૂ. ૩૨ાૺના ભાવે એક ટકો વટાવ કાપી લઈ કેટલાં નાણાં આપવાં?

(૧૩૪) બટેટાં મણ ૪૦૦ લીધાં, ૨૧ મણની ખાંડી ૧ નાં રૂ. ૫૨॥ ના ભાવે ૨ ટકા વટાવ કાપી લઈ રોકડા નાણાં કેટલાં આપવાં?

(૧૩૫) લાલ કાંદા ગુણી ૩૦૦નું વજન મણ ૧૨૧૫॥ ૪ રતલ છે. ૨૨ મણની ખાંડી ૧ના રૂ. ૫૦॥ના ભાવે બે ટકા વટાવ કાપીએ તો હિસાબ કેટલો થાય?

(૧૩૬) કોપરાની ગુણી ૧૦ તેનું વજન મણ ૩૦॥ ૬ રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન તથા સેંકડે ૧॥ ટકો વટાવ કાપી આપી કેટલો હિસાબ લાવશો?

(૧૩૭) હરડાંની ગુણી ૧૦ નું વજન મણ ૫૨॥ ૩ રતલ છે. દર ગુણીએ સવાબે રતલ બારદાન જતાં ૨૫ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૫૭॥ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ લેશો?

(૧૩૮) પીળા ઘઉંની ગુણી નંગ ૧૦ નું વજન મણ ૫૮॥ ૪॥ રતલ છે. દર ગુણીએ સવાબે રતલ બારદાન તથા ૦॥ ટકો વળતરનો ગણી ૨૬ મણની ખાંડી ૧ના રૂ. ૧૦૩॥ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી?

(૧૩૯) લાલ ચણાની ગુણી ૧૬ માં મણ ૯૩॥ ૩ રતલ ચણા છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન જતાં ૨૭ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૬૦॥ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી?

(૧૪૦) જ્યારે કાપુસનો ભાવ ૨૮ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૩૨૦। નો હતો, ત્યારે એક શાહુકારે ૧૦ ગાંસડી કાપુસ વેચ્યું. તેનું વજન મણ ૮૫॥ ૩॥ રતલ થયું. તો સેંકડે ૦॥ ટકો દલાલી ને ૫॥ ટકા વળતરના ચુકવ્યા પછી તેને પોતાને કેટલી રકમ મળશે?

(૧૪૧) કરાંચી કાપુસની ગાંસડી નંગ ૫૦ નું વજન મણ ૪૧૩ાા ૬ા રતલ છે. ૨૯ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૩૦૬ા ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી ? દલાલી સેંકડે ાા ટકો તથા બારદાન દાગીને ૭ાા રતલ ગણવું.

(૧૪૨) ખારેકના કપા ગુણી ૧૦ નું વજન મણ ૫૩ાા૪ રતલ છે. તેમાંથી દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન જતાં મણ ૨૯ ૬ શેરની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૬૫ાા≈ ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી ?

(૧૪૩) ખજુરના વાડીયાં નંગ ૧૩. તેનું વજન મણ ૬૬ાા ૪ાા રતલ છે. દરેક નંગે ૬ રતલ બારદાન જતાં ૩૦ મણની ખાંડી એકના રૂા. ૬૭ા≈ ના ભાવે ૧ ટકો વટાવ કાપી કેટલા રૂપીઆ લેશો ?

(૧૪૪) મહુડાંની ગુણી ૪૫ નું વજન મણ ૨૩૭ ૧ાઃ રતલ છે. ૪૦ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૪૭ા≋ નો ભાવ હોય, તો તેના કેટલા રૂપીઆ આપવા. દરેક નંગે બે રતલ બારદાન ગણવું ?

(૧૪૫) મલબારી કાથીના દોરડાનાં બંડલ નંગ ૧૦નું વજન મણ ૯૭ાા ૪ાા રતલ છે. ૨૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૬૨ાાના ભાવે તેના કેટલા રૂપીઆ થાય ?

(૧૪૬) સિંગાપુરી પતંગના લાકડાં મણ ૨૩ાા ૪ાા રતલ છે. સુ. મ. ૨૮ ની ખાંડી ૧ના રૂા. ૭૬ા ના ભાવે બે ટકા વટાવ કાપી લઇ કેટલા રૂપીઆ આપશો ?

(૧૪૭) ગરમાળાની સીંગ મણ ૩૫ાા ૪ રતલ છે. તો સુ. મ. ૪૪ એ વીસ મણની ખાંડી એકના રૂા. ૭૩ા ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ગણાય ?

(૧૪૮) એક નોકરનો માસ ૫ાા ૮ દીવસનો માસિક રૂા. ૯૪ા ના પ્રમાણે પગાર બાકી છે. હવે જો તે નોકરને શેઠ રૂા. ૫૦૦) નો એક ચેક આપે છે. તો બાકી કેટલા રૂપીઆ તેને રોકડા આપવા.

(૧૪૯) સાડા તેર આનાની તેરીખે રૂા. ૨૩પાા સાડા આઠ મહીના અને બાર દીવસ રહ્યા તેનું વ્યાજ કેટલું?

(૧૫૦) રૂા. ૫૬૨ાા ની હુંડી મેળવવા માટે હુંડીનો ભાવ જો રૂા. ૯૯ાા ૦ા હોય તો કેટલા રૂપીઆ પડશે?

(૧૫૧) એક જ્ઞાતિમાં ૧૧૩ ઘર છે. તેજ જ્ઞાતિના એક ગૃહસ્થને પોતાની નાતમાં લોટાનું લાણું કરવું છે.હવે એકસો લોટાના રૂા. ૧૬પાા= પડતા હોય તો તેને કેટલું ખરચ થશે.

(૧૫૨) રૂા. પ૨૩ાા=ના માલપર ૩ા ટકા લેખે કેટલી રકમ વટાવ બદલ કાપી આપવી.

(૧૫૩) એક શાહુકારે દરેક ગાય દીઠ ૧૦ રતલ ઘાસ નાખ્યું. એ વખતે ઘાસનો બજાર હજાર રતલના રૂ. ૨૫ા નો હતો. હવે જો તે શાહુકારને રૂા. ૮૧ા ખરચ થયું, તો તે પાંજરાપોળમાં કેટલી ગાયો હશે?

(૧૫૪) હાથે બાંધવાના ઘડીઆળનો ભાવ રૂા. ૬૦ા=ાા ઠરાવી, ૮ાા ડઝનને ૧ ઘડીઆળ વેચી તો તેના કેટલા પૈસા લેવા?

(૧૫૫) ગોવાઇ શ્રીફળ નંગ ૨૭૧૫ા દર હજાર એકના રૂા. ૨૦ાા= ના ભાવે વેચ્યા છે. પાકાં ૧૦૦૦ા ના બદલે જો કાચાં ૧૧૦૦ા આપવા પડતાં હોય તો તેના કેટલા નાણાં લેવાં?

(૧૫૬) રૂા. ૧૪ાાા≡ ગજના ભાવનો, ગજ ૦ાા૪ તસુ કિનખાબ લેવા માટે કેટલા પૈસા આપવા પડશે?

(૧૫૭) રૂા. ૬ા=ાા આપી, વાર ૨ા ૬ ઈંચ કાપડ લઈ કોટ કરાવ્યો, તો તે કાપડ કેમ વાર લીધું હશે?

(૧૫૮) બાજરી ફરા પાાર પાયલીને ૨ શેર. ફરા એકના રૂપીઆ ૭ા ના ભાવે લાવ્યા, તો તેના કેટલા રૂપીઆ આપવા?

(૧૫૯) ૧૨૩૩ાા ઔંસ ચાંદીમાંથી શુદ્ધ કરતાં તોલા ૮ાા બળી ગયા. હવે જો રૂા. ૪૭ાા= ના ભાવે લીધી હોય તો તે કેમ તોલો પડી?

(૧૬૦) રૂ. ૨૦॥=ના ભાવનું સોનું તોલા પચીશ આપી સાંકલી તોલા ૭॥ ૩ વાલ, હાર તોલા ૧૫॥ ૨ અને બટન તોલા ૨ј ૨ના મજુરી દર તોલે રૂ. ૨। લેખે ગણવામાં આવે તો સોનીને આપણે કેટલા પૈસા આપવાના બાકી રહ્યા.

(૧૬૧) જુના કાગળની પસ્તીનો ભાવ મણ ०। ૫ નાં રૂ. ૧॥=છે. હવે આપણે મણ ૬॥ ૬॥ રતલ પસ્તી આપી, તો કેટલા રૂપીયા આવશે ?

(૧૬૨) એક જમણવારમાં મણ ૨૩। ૪॥ શેર શિખંડ વપરાયો. હવે જો મણ એકના રૂ. ૧૦॥≶ નો ભાવ હોય તો તે શિખંડ વાળાનું બીલ કેટલાનું આવશે.

(૧૬૩) ०॥ પાઉંડ વજનની એવી ૭૪૫૨ બરણી બનાવવા પતરાં હંડ્રેવેટના રૂ. ૪૭=ના ભાવે લાવ્યા. તૈયાર થયા પછી દરેક બરણી ૧૨ આનાની કિંમતે વેચી, દરેક બરણી પાછળ જો ૩ આના મજુરી પડી હોય તો તે વેપારમાં કેટલો નફો યા નુકશાન થયું ?

(૧૬૪) કાચા રેશમની પેટી—૧ તેનું વજન મણ—૩૭ ૬ રતલ છે. પીકલ એકના રૂપીયા ૨૩૪॥= ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૧૬૫) કાચા રેશમની ગાંસડી નંગ ૪ નું વજન મણ ૪૨॥ ૫॥ રતલ છે, તેમાંથી મણ ૫। ૩॥ રતલ બારદાન જતાં મું. મણ ૧ ના પાકા ૧૫ શેર લેખે પાકા શેર ૧ ના રૂ. ૩≶॥ ના ભાવે તે ગાંસડીના કેટલા રૂપીયા આપવા.

(૧૬૬) હિંગળો મણ ૫૬॥ ૧॥ રતલ મણ ૧ ના રૂ. ૪॥ ના ભાવે લઈ રૂ. ૭= ના ભાવે વેચ્યો. તો તે વેપારમાં કેટલો નફો થયો હશે ? કરીયાણા બજારમાં મું. મણ ૧૦૦ ના પાકા ૬૦ મણ લેખે હિંગળાનો ભાવ ગણાય છે.

(૧૬૭) આપણે શેઠ વલ્લભદાસ તેજપાળને ત્યાંથી કાળી દ્રાક્ષ મણ ૩૨॥ ૪॥ રતલ લાવેલા, પરંતુ હિસાબ કરતી વખતે ૪૨ શેરનો પાકો

મણુ ગણવાનું યાદ ન રહ્યું. તો કેટલા પૈસા પાછા મળશે ?

(૧૬૮) મણુ ૩૧૨ા ૬ા રતલ કાચા મણુ છે, તેના ૪૫ તોલે પાકા મણુ કેટલા થાય ?

(૧૬૯) મ. ૫૨ાા ૭ાા શેર કાચા તોલનો ૪૮ તોલે પાકો તોલ કેટલો થાય ?

(૧૭૦) કાચા મણુ ૨૩૬ા ૪ રતલના ૫૦ તોલે પાકા મણુ કરીએ તો તે કેટલા મણુ થશે ?

(૧૭૧) લોબાનનો ભાવ સુ. મણુ ૧ ના રૂ. ૪ા ૦ાા છે. હવે આપણે મું. મ. ૫૬ા ૩ાા રતલ લોબાન વેચ્યો, તો તેના કેટલા રૂપિઆ આવશે.

(૧૭૨) સુ. તોલ ૪૧ ના પાકા મણુ ૧ ના રૂ. ૧૦ા= ના ભાવે મું. મ. ૧૧૩ાા ૧ શેર ડાબોટો ખાંડ લીધી, તો ૦ાા ટકો વટાવ કાપી રોકડા રૂપિઆ કેટલા આપશો ?

(૧૭૩) એક ચુડગરે સુ. તો. ૪૧ા એ મણુના ભાવે ૧ મણુ હાથી દાંત રૂ. ૩૧૬ાા ના ભાવે લીધો. તેમાંથી તેણે ૭ તોલાની એક એવી ચુડલીની જોડ ઉતારી દરેક જોડ રૂ. ૪ાા ના ભાવે વેચી તો તે ચુડગરને મજુરીના કેટલા રૂપિઆ મળ્યા હશે ?

(૧૭૪) ચુનચુની સાકર ગુણી ૨૫ તેનું વજન મું. મ. ૧૫૬) ૪ાા રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ જતાં સુ. તો. ૪૩ા એ પાકા મણુ ૧ ના રૂ. ૧૨ાા≈ ના ભાવે ૧ ટકો વટાવ કાપી લઇ કેટલા પૈસા આપશો ?

(૧૭૫) ત્રિફળા મું. મ. ૧૦૭ાા ૫ રતલ છે. સુ. તો ૪૪ થી પાકા મણુ ૧ ના રૂ. ૨૩ા≈ા ના ભાવે કેટલા રૂપિઆની કિંમતના થશે ?

(૧૭૬) સુ. તો. ૪૧ા એ પાકા મણુ ૧ ના રૂ. ૨૭૫) ના ભાવે હાથી દાંત લઈ રૂ. ૪૦૦૦ ની નોટ આપી. તો તેમણે રૂ. ૩૭૦) આપણને પાછા આપ્યા. તો તે દાંત વજનમાં કેટલો હશે ?

(૧૭૭) બનારસી ખાંડ ગુણી ૫૦ તેનું વજન મણ ૩૦૪ાા ૪ાા રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ કરીને ૭ મણ થેલીના રૂા. ૩૮ા ૦ાા ના ભાવે ૧ ટકો વટાવ કાપી લઇ કેટલો હિસાબ આપશો.

(૧૭૮) ઘઉંનો લોટ લંગર છાપની ગુણી ૩૫ તેનું વજન મણ ૨૪૬ાા ૪ રતલ છે. દાગીને બે રતલ બારદાન બાદ કરી ૭ મણની ભરતીના રૂા. ૪૧ા ૦ાા ના ભાવે તેના કેટલા રૂપિઆ આપશો?

(૧૭૯) સફેદ તલની ગુણી નં. ૨૦૦ સ્ટીમર કારાપારામાં ચઢાવી, તે ગુણીનું વજન હંદ્ર. ૨૧૦ાા ૦ાા ૫ રતલ છે તેમાંથી દાગીને બે રતલ બારદાન તથા ૦ાા ટકો વટાવ કાપી લઈ કેટલાં નાણાં આપશો? ૨૦ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૧૦૩ાા≈ નો ભાવ છે.

(૧૮૦) એક વેપારીએ કાનપુરી ધાણા મ. ૩૫ાા ૬ાા રતલ ૧૧ મણની ખાંડીના ૧ ના રૂા. ૫૫ાા≈ ના ભાવે લઇ રૂા. ૫૮ા ના ભાવે વેચ્યા, તો તે વેપારમાં તે શું કમાયો!

(૧૮૧) અજમાની ગુણી ૩૨ લીધી. તેમાં અજમો મણ ૧૨૩ાા ૪ાા રતલ છે. જો તે માલ ૧૪ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૮૫ાા≈ ના ભાવે લઈ રૂા. ૮૯ા લેખે વેચાયો હોય તો તે વેપારમાં શું નફો નુકશાન થાય?

(૧૮૨) સુવા દાણા ગુણી ૨૨ નું વજન મ. ૧૧૦ાા ૦ાા રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ કરીને પંદર મણની ખાંડી એકના રૂા. ૫૩ા≈ ના ભાવે એક ટકો વટાવ કાપી લઇ કેટલા નાણાં આપશો?

(૧૮૩) અરીઠાં ગુણી ૧૩ નું વજન મ. ૬૫ાાા ૬ રતલ છે. તેમાંથી દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન જતાં સોળમણની ખાંડી એકના રૂા. ૩૦ાા≈ાા ના ભાવે એક ટકો વટાવ કાપી આપી કેટલા રૂપીઆ લેવા?

(૧૮૪) કાળાં મરીની ગુણી નં ૨ તેનું વજન મણ ૧૦ાા૧ રતલ છે. દર ગુણીએ સવા બે રતલ બારદાન બાદ કરી, ૨૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૨૫૨ા= ના ભાવે લાવી છુટક ૭ આને મણ લેખે વેચીએ તો કેટલો નફો રહે?

(૧૮૫) આખી આમલી મણ ૩૦ાા ૪ાા રતલ છે. ૨૨ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૬ ના ભાવે ૧ાા ટકા વટાવ કાપી આપી રોકડા રૂપીઆ કેટલા લેશો?

(૧૮૬) રાઇની ગુણી ૨૦૦) તેનું વજન મ. ૧૦૬૫ા ૪ાા રતલ છે. દર ગુણીએ સવાબેરતલ બારદાન તથા સેંકડે ૧ાા ટકા દલાલી કાપી આપી તેના કેટલા રૂપીઆ લાવશો?

(૧૮૭) ભિલામાની ગુણી ૩૫. તેનું વજન મણ ૧૮૫ાાા ૩ા રતલ છે. દર ગુણીએ પોણાબેરતલ બારદાન જતાં ૨૫ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૬૭ા= ના ભાવે ૨ ટકા વટાવ કાપી શું લેશો?

(૧૮૮) પીળા ઘઉંની ગુણી નંગ ૨૫ નું વજન મણ ૧૪૪ાા ૨ાા રતલ છે. દર ગુણીએ સવાબેરતલ બારદાન તથા ૦ાા ટકા વળતર ગણી ૨૬ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૧૪૪ા= ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી.

(૧૮૯) કાનપુરી બાજરીની ગુણી નંગ ૧૦૦) નું વજન મણ ૫૭૬ાા ૪ાા રતલ છે. દરગુણીએ સવાબેરતલ બારદાન તથા સેકડે ૧ ટકા વળતર ગણીએ તો ૨૭ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૫૭ા= ના ભાવે તેના કેટલા રૂપીઆ લેશો.

(૧૯૦) એક વેપારીએ ૧૪૦ ટન કાપુસ પરદેશ ચઢાવ્યું. તે વખતે તે જાતના રૂનો બજાર ૨૮ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા' ૩૭૫ા= નો હતો. તો સેંકડે ૦ાા ટકા દલાલી કાપી આપતાં તે વેપારીને કેટલું નાણું મળશે.

(૧૯૧) અરબસ્તાની રૂ મણ ૧૧૫ાાા ૩ાા રતલ. ૨૯ મણની ખાંડી ૧ના રૂા. ૩૦૬ાા= લેખે લઈ. ૨૯૮ાા– ના ભાવે વેચ્યું. લેતાં વેચતાં

દરેક વખતે ૦ાા ટકા દલાલીના પડયો. તો તે વેપારમાં કેટલો નફો મળ્યો હશે.

(૧૯૨) મગફળી ગુણી નંગ ૧૦૦ નું વજન મણ ૨૯૭ાા ૩ાા રતલ છે. તેમાંથી દર ગુણીએ સવાબે રતલ બારદાન જતાં મણ ૨૯ા઼ શેરની ખાંડીના રૂા. ૮પાા ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી?

(૧૯૨) ખજુરની પેટી નં. ૪ તેનું વજન મણ ૨પાા ૬ા રતલ છે. દર પેટીએ આઠ રતલ બારદાન જતાં ૩૦ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૬૭ાા ના ભાવે ૦ાા ટકા વટાવ કાપી લઇ, કેટલા રૂપીઆ આપશો?

(૧૯૩) એક વેપારીએ એક જંગલમાંથી મણ ૩૦પાા ૪ા રતલ મહુડાં એકઠાં કર્યા. ૪૦ મણની ખાંડી ૧ ના જો રૂા. ૪૩ાાૣા નો ભાવ હોય, તો પાંચ ટકા દલાલી આપતાં તે વેપારીને શું મળશે.

(૧૯૫) મલબારી કાથાના દોરડાના બંડલ નં. ૮ નું વજન મણ ૮૭ાા૪ રતલ છે. સુ. ૨૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા, ૮૦ાા ના ભાવે બે ટકા વટાવ કાપી આપી કેટલા રૂપીઆ લેશો?

(૧૯૬) સિંગાપુરી પતંગના લાકડાં મણ ૩૬ા ૬ાા રતલ છે. તો સુ. મ. ૨૮ ની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૬પાા ના ભાવે લઇ, પ૬ા ના ભાવે વેચ્યાં. તો તે વેપારમાં કેટલી ખોટ જશે?

(૧૯૭) ભોંય સીંગની ગુણી ૮ નું વજન મણ ૨૦ાા ૩ રતલ છે. તેમાંથી દાગીને બે રતલ બારદાન જતાં સુ. તો ૪૪ એ ૨૦ મણની ખાંડી એકના રૂા. ૧૦૩ાાૣા ના ભાવે બે ટકા વટાવ કાપી આપી કેટલા રૂપીઆ લાવશો?

(૧૯૮) માસિક રૂા. ૧૩પ) ના પગારમાંથી દર રૂપીએ રૂા. ૦-૧-૪ લેખે ગણીને જો રૂા. ૩) ઈન્કમટેક્ષના કાપી લેવામાં આવે, તો તે માસમાં તેણે કેટલો ટાઇમ નોકરી કરી હશે.

(૧૯૯) છ આનાની તેરીખે ત્રણ માસનું વ્યાજ રૂા. ૧ાાૣ આવે છે. તો મુદ્દલ કેટલું રોકયું હશે?

(૨૦૦) એક માણસ પાસે રૂા. ૧૨૦૧ છે. તે તેને શ્રી નાથજી મોકલવા છે. હુંડીનો ભાવ જો રૂા. ૯૯ાૣ હોય, તો તેને કેટલી કીમતની હુંડી મળશે?

અઘરા પરચુરણ દાખલા.

(૧) સો માઇલિ સુધીની રેલ્વેની મુસાફરી કરનારને રૂા. ૧॥≡ ભાડું પડે છે. દિલ્હી અહીંથી ૮૬૫ માઇલ દૂર છે. ત્યાંની ટિકીટના કેટલા પૈસા પડશે.

(૨) હુંડીનો ભાવ જ્યારે શિ. ૧–૬/૧૧ હતો. ત્યારે એક વેપારીએ ૫૦૦ પૌંડનો માલ મંગાવેલો, તો તેને કેટલા રૂપીઆ આપવા પડયા હશે ?

(૩) રૂા. ૪૫૦)ના માલના રૂપીઆ ૪૪૮॥≈ આપ્યા. તો વટાવનો દર શો હશે ?

(૪) રૂા. ૫૨૩૪–૮–૦ ભરી શિ. ૧–૬/૩ ના ભાવે કેટલા પૌંડની હુંડી મેળવી શકાય ?

(૫) એક બંગલો ચણાવવામાં રૂા. ૨૭ાની હજારના ભાવની ૮૪૩૨૫૦ ઈંટો જોઇએ છે. પણ જો ઈંટનો ભાવ રૂા. ૧૯॥ હોત તો કેટલો ફાયદો થાત.

(૬) અમદાવાદી ધોતી જોટા નં. ૫૦ ૮ વારને ૫૦ ઈંચિ પનાના દર જોટા એકના રૂા. ૨॥– લેખે ૧॥ ટકો વટાવ કાપી લઈ હિસાબ કેટલો આપશે ?

(૭) રૂા. ૩૨॥≈નો ભાવ ઠરાવી એક છબી મઢનારને ૨૩ છબીઓ મઢવા આવી છે. તો તેનું બીલ કેટલું આવશે ?

(૮) સાડા દશ નંબરના સુતરના એક પડીકાંનું વજન દશ રતલ છે. એવાં એક ગાંસડીમાં ૪૦ પડીકાં છે. તો રતલ એકના રૂ. ૧ા– ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી ?

(૯) લગ્ન પ્રસંગ વપરાએલાં દેવાઇ નાળિએરને બદલે ભૂલથી ગોવાઇ પ્રમાણે હિસાબ અપાઈ ગયો. પાકાં ૧૦૦૦ ના દેવાઇ ૧૨૫૦ અને ગોવાઈ ૧૧૦૦ ગણાતાં હોય, તો લગ્નમાં વપરાએલાં ૨૭૧૫ શ્રીફળમાં દર રૂ. ૨પાા નો ભાવ ગણતાં, શું વધુ અથવા ઓછું અપાયું.

(૧૦) એક ગોળ લાકડાંની લંબાઈ ૧૨ ગજ છે. તેનો વચ્ચેથી ઘેરાવો ૨૦ તસુ છે. ખાંડી એકના રૂ. ૬૫ ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ગણાય ?

(૧૧) ગજ એક મશરૂના રૂ. ૨ાા=ાા આપવાનો ઠરાવ કરી ગજ ૫ાા ૪ાા તસુ મશરૂ વણાવ્યું. પણ હિસાબ લેતી વખતે વણકરે દર ગજે રૂ. ૦ા=ાા ધર્માદાના વધારે લીધા. તો તે મશરૂ આપણને કેમ પડયું ?

(૧૨) સાગનો પાટડો એક લાંબો ફૂટ ૨૩ છે. તેની પહોળાઈ ફૂ ૧–૧૦ છે. અને જાડાઇ ફૂ ૧–૮ છે, ટનના રૂ. ૪૭૫ ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ગણાય ?

(૧૩) રૂ. ૧૭ા=ા વારના ભાવની વાર પાા ૧ ઇંચ મખમલ લઇને રૂ. ૧૦૦) ની નોટ આપી. તો હવે કેટલું લેવું દેવું પડશે ?

(૧૪) હેમનો હાર તોલા ૨૧ ૨ાા વાલનો છે. દર રૂ. ૧૮ાા= ના ભાવે લીધો. પણ સોનું ૯૭) ૨૫ નું છે. તો તે હારની ખરી કિંમત કેટલી ?

(૧૫) ચોખા જીરા સાળ ફ. ૬ાા ૩ાા પાયલી ફરા એકના રૂ. ૧૦ા ના ભાવે વેચ્યા, તો તેના કેટલા રૂપીઆ આવશે ?

(૧૬) અળસીની ગુણી ૬૦ તેનું વજન હંડ્રવેટ ૧૧૨) ૨૦ રતલ છે. તેમાંથી નમુનો તોલા ૨૦૦ કાઢી સાફ કરી તોળતાં તોલા. ૧૮૦ થયું. બજારધારો જો ૪ ટકા ઘટનો હોય તો કેટલા વજનનો હિસાબ આપવો ?

(૧૭) તો. ૩૧૫૨ાા ચાંદી રૂા. ૫૫ાા= ના ભાવે લઈ રૂા. ૫૬ા૦ા ના ભાવે વેચી નાખી, તો તે વેપારમાં કેટલો નફો મળ્યો ?

(૧૮) મોતીનો દાણો નંગ ૧ રતિ પાા તોલમાં છે. તેના ચવ એકના રૂા. ૧૨ાા ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ થાય ?

(૧૯) સોનાના જુના દાગીના તોલા ૨૦ાા ૫ વાલના દર રૂા. ૨૦ા ના ભાવે લઇ ગાળ્યા તેથી તોલા ૦ાા ૨ાા વાલની ઘટ આવી તો તે સોનું આપણે કેમ વેચીએ તો તોલે ૪ આના આપણુને નફો મળે.

(૨૦) એક ઘડીયાળીએ પૌંડ ૯૨૫–૧૫–૦ ની કિંમતનાં ઘડીયાળ મંગાવ્યાં છે. જો બજારમાં હુંડીનો ભાવ શિ. ૧–૬/૧૧ાા હોય તો તેને કેટલા રૂપીઆ આપવા પડશે ?

(૨૧) ગિરનારનું મધ શેર ૧ ના રૂા. ૦ાા=ાા નો ભાવ ઠરાવી મણ ૦ાા ૪ાા રતલ મધ લીધું. પછી તેને આપણે રૂા. ૫૦) ની એક નોટ આપી તો તે પાછું શું આપશે ?

(૨૨) એક અમલદારને વાર્ષિક રૂા. દશ હજાર પેન્શન મળે છે. હુંડીનો ભાવ જો શિ. ૧–૬ હોય તો તેને ત્યાં કેટલા પૌંડ મળશે ?

(૨૩) ગોળ મણ એકનો ભાવ જ્યારે રૂા. ૫ાા≈ાા હતો. ત્યારે ગોળના રવા નંગ. ૫ તેનું વજન મણ ૧૦ાા ૩ાા= ના લીધા તેમાંથી દર નંગે શે. ૧ા બારદાન જતાં તેની કિંમત કેટલી ?

(૨૪) જયપુરી છાયલ નંગ ૪૦. નંગ એકના રૂા. ૩)–ાા લેખે વેચ્યાં, તો ૩ાા ટકા લેખે વટાવ તથા નંગે ૦ાા આના લેખે બારદાન બાદ આપતાં રોકડા રૂપીઆ કેટલા આવશે ?

(૨૫) એક વેપારી પાસે તેનો આડતીઓ મ. ૨૧૩ાા મંગાવે છે, છતાં તે હંદ્ર. ૨૧૩ાા ખાંડ મોકલી આપે છે. તો તે વેપારીને બીજા કેટલા વધારે પૈસા મળશે. ભાવ હંડ્રવેટ ૧ ના રૂા. ૧૫ાા= નો છે.

(૨૬) સાડાઆઠ નંબરના સુતરના પડીકાંનું વજન રતલ દશ છે. એવાં એક ગાંસડીમાં ૪૦ પડીકાં છે. તો રતલ એકના રૂ. ૧)−ાા ના ભાવે સેંકડે રૂ. ૦)= વટાવ જતાં તેની કિંમત કેટલી ?

(૨૭) મણ ૫૦૦ સાબુચોખા દર પિકલ એકના રૂ. ૨૬ા= ના ભાવે લઇ રૂ. ૩૧ાા− ના ભાવે આપ્યા. તો તે વેપારમાં કેટલો નફો રહ્યો ?

(૨૮) એક ગોળ લાકડાંની લંબાઈ ગજ ૧૫ાા છે. તેનો વચ્ચેથી ઘેરાવો ૨૫ તસુ છે. ખાંડી એકના રૂ. ૬૮ નો ભાવ હોય તો તેની કિંમત કેટલી ?

(૨૯) કાચા રેશમની ગાંસડી નંગ બે તેનું વજન મ. ૨૩ાા પાા રતલ છે. તેમાંથી દાગીને મણ ૧ા ૩ાા રતલ બારદાન જતાં મું. મ. ૧ ના પાકા ૧૫ શેર લેખ શેર ૧ ના રૂ. ૭ા‌‌≈ા ના ભાવે દોઢ ટકો વટાવ કાપી લઈ શું આપશો ?

(૩૦) એક ચોરસ લાકડું ૩૩ ફૂટ લાંબુ, ફૂ. ૨−૩ પહોળું અને ફૂ. ૨−૧ જાડું છે. ટનના રૂ. ૫૨૩ાા ના ભાવે તે લાકડાની કિંમત કેટલી ?

(૩૧) એળીઆના વાડીઆં નંગ ૭ નું વજન મણ ૪૩ા ૪ાા રતલ છે. મું. મ. ૧૦૦ ના પાકા ૬૦ મણ લેખે એક મણના રૂ. ૬ા= ના ભાવે લઈ, આઠ આને અઢી શેર લેખે પરચુરણ વેચ્યો. તો તે વેપારમાં કેટલો નફો મલ્યો હશે ?

(૩૨) એક સોનીએ રૂ. ૨૦ાાા= એ તોલાના ભાવનું સો ટચનું સોનું આપી તો. ૧૮ાાા ૪ વાલના દાગીના કરાવ્યા. તેનો કસ કઢાવ્યો તો ૯૮) ૩૨ કસનું સોનું માલમ પડયું. એક તોલાની મજુરી રૂ. ૧ાા ઠરાવી હોય તો તે સોની પાસે શું લેવું દેવું રહેશે ?

(૩૩) મધનો ભાવ ૪૨ તોલે પાકા મણના ભાવે થાય છે. એક વેપારીએ રૂ. ૧૮ાા‌≈ એ મણના ભાવે મણ ૧૩ા ૪ રતલ મધ લઈ આઠ આને શેરના ભાવે વેચ્યું. તો આ વેપારમાં તેને કેટલો નફો મલ્યો ?

(૩૪) તલની ગુણી ૭૦. તેમાં તલ હંદ્ર. ૩૦) ૧૫ રતલ છે. ૧૫૦ તોલા નમુનો કાઢી સાફ કરી તોળતાં તોલા ૧૪૦ થયો. બજાર ધારો જો ૪ ટકાનો હોય તો ઘટ બદલ કેટલું વજન કાપી લેવું?

(૩૫) મ. ૨૩૭ાા પાા રતલ ૪૫ તોલે પાકા મણ અને કાચા મણ વચ્ચે કેટલો તફાવત હશે ?

(૩૬) લીલમનું નંગ ૧ રતિ ૧૦ાા= તોલમાં છે. તેના ચવ એકના રૂ. ૨૩ા= ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ આપવા ?

(૩૭) મ. ૪૩૭ાા ૬ાા રતલ કાચા તોલમાંથી ૪૮ તોલે પાકા મણ કેટલા થશે ને કાચા પાકા તોલ વચ્ચે કેટલો તફાવત રહેશે ?

(૩૮) એક માણસે ઈંગ્લાંડથી પૌંડ ૧૩–૪–૨ ની કિંમતની દવા મંગાવી છે. બજારમાં હુંડીનો ભાવ શિ. ૧–૬/૩ હોય તો પોસ્ટમેનને કેટલા રૂપીઆ આપવા ?

(૩૯) મ. ૩૧પા ૬ાા રતલ કાચા તોલમાંથી ૫૦ તોલે પાકા મણ કરીએ તો કેટલા થાય ?

(૪૦) ઇગ્લાંડથી એક મોતીનું પારસલ આવ્યું. તે વેચવાથી અહીં તેના રૂ. ૩૨૭૫૨–૮–૦ ઉપજ્યા હુંડીનો ભાવ શિ. ૧–૭/૩ હોય તો તે વેપારીએ અમારે ખાતે કેટલા પૌંડની રકમ ઉધારી હશે.

(૪૧) સુરતી ૩ આને શેરને ભાવે લીધેલો લોબાન અઢી આને મુંબઇના શેરને ભાવે વેચવામાં આવે, તો મણ પાા ના વેપારમાં કેટલો નફો મળશે?

(૪૨) કાપડની એક ગાંસડીમાં દરેક તાકો રતલ ૧૩ા નો છે. એવા એમાં ૧૨૦ તાકા છે. રતલ એકના રૂ. ૦ાા≈ા ના ભાવે રૂ. ૩)= લેખે વટાવ કાપી લઇ કેટલા રૂપીઆ આપવા ?

(૪૩) આપણે મું મ. ૧૩૪ા ૧ શેર ખાંડ લેવી છે. મું. ના મણ એકનો ભાવ રૂ. ૪ાા≈ા છે. અને તોલ ૪૧ એ પાકા મણ એકનો ભાવ રૂ. ૬)૦ાા છે. તો કયે ભાવે લેવાથી કેટલો ફાયદો થશે ?

(૪૪) સાડાબાર નંબરના સુતરના એક પડીકાંનું વજન ૧૦ રતલ છે. એવાં એક ગાંસડીમાં ૪૦ પડીકાં છે. તો સેંકડે રૂ. ૦)= વટાવ તથા ૦। ટકો દલાલી જતાં વેચનારને શું મળશે?

(૪૫) એક પેટીનું વજન હંડ્ર. ૩–૧–૧૩ છે. તેમાંથી હાથીદાંત કાઢી તોલ કર્યો, તો ખાલી પેટીનું વજન મ. ૦।।। ૪ રતલ થયું. તો સુ. તો. ૪૧। એ પાકા મણ ૧ ના રૂ. ૩૦૬।।૦।। ના ભાવે તે પેટીની કિંમત કેટલી?

(૪૬) એક ગોળ લાકડું ગજ ૨૨।। લાંબુ છે. તેનો વચ્ચેથી ઘેરાવો તસુ ૨૭ છે. ખાંડી એકના જો રૂ. ૮૭।। નો ભાવ હોય તો તેની કિંમત કેટલી ગણાય?

(૪૭) સુ. તો. ૪૩। એ પાકા મણનો ભાવ રૂ. ૧૪।।= છે. મું. ના મણનો ભાવ રૂ. ૧૦।।≡ છે. તો આપણે ૧૦૦ મણ ૧૦૦ શેર ને ૧૦૦ અધોળ સાકર લેવી છે. તો કયા ભાવે લેવાથી કેટલો ફાયદો થશે?

(૪૮) સાગનો પાટડો નંગ. ફૂટ ૧–૧૧ પહોળો અને ફૂટ ૧–૧૦ જાડો છે. અને ફૂ. ૧૦।। લાંબો છે. ટનના રૂ. ૪૯પ।। ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી?

(૪૯) ચિમડ મણ પ૬।। ૬।। રતલ લાવ્યા. સુ. તો. ૪૪ એ પાકા મણ એકના રૂ. ૧૧।।≡। ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી?

(૫૦) સો ટચના સોનાનો ભાવ જ્યારે રૂ. ૨૦।।।≡।। છે. ત્યારે ૯૭)૭૮ ટચના સોનાનો ભાવ કેટલા રૂપીઆ ગણાય?

(૫૧) સુ. તો. ૪૩।એ પાકા એક મણમા રૂ. ૧૬।।।= ના ભાવે રૂ. ૨૫૩)= ની ચુનચુની સાકર લીધી. તો મું. ના ૧ મણનું શું પડશે?

(૫૨) સરસવ ગુણી ૫૦ નું વજન હંડ્ર. ૮૪)૪ રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન જતાં, બાકી રહેલા માલમાંથી ધટ બદલ કેટલું કાપી લઈ કેટલા વજનનો હિસાબ આપવો? નમુના

તોલા ૧૬૦ માંથી ૧૫ તોલા કચરો નિકળ્યો છે. બજાર ધારો ટકા ૪ નો છે.

(૫૩) ચોખા ગુણી ૧૦ નું વજન મ. ૬૨। ૩ રતલ છે. તેમાંથી દર ગુણીએ અઢી રતલ બારદાન જતાં ૭ મણની થેલીના રૂા. ૪૦॥ ૦॥ લેખે ૧ ટકો વટાવ કાપી લઇશું આપશો ?

(૫૪) માણેકનું નંગ રતિ ૮॥ તોલમાં છે. તેના ચવ એકના રૂા. ૧૮॥ ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ આપવા ?

(૫૫) ઘઉંનો લોટ ગુણી ૩૨ તેનું વજન મણ ૨૨૫) ૪ રતલ છે. તેમાંથી દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ કરી સાત મણની ભરતીના રૂ. ૪૫। ०। ના ભાવે ०॥ ટકો વટાવ કાપી કેટલા રૂપીઆ લાવશો ?

(૫૬) હિંદથી એક શેઠ ઈંગ્લાંડની બેંક પર પૌંડ દશહજારનો ચેક લે છે. જો તે દહાડે હુંડીનો ભાવ શિ. ૧–૬/૫ હોય તો તેને કેટલા રૂપીઆ ભરવા પડયા હશે ?

(૫૭) સીંગ દાણાની ગુણી નં. ૨૦. તેનું વજન હંદ્ર. ૨૧॥ ०॥ ૪ રતલ છે. તેમાંથી દર ગુણીએ અઢી રતલ બારદાન જતાં ૨૦ મણની ખાંડી એકના રૂા. ૭૬।॥ ના ભાવે ०। ટકો વટાવ તથા સેંકડે બે આના ધર્માદા કાપી લઇ કેટલા રૂપીઆ દેશો.

(૫૮) રૂા. ૧૨૦૦૦ ભરી શિ. ૧–૬/૨ ના ભાવે હુંડી લેવાથી પૌંડ ૧૦૦૦ માં કેટલું ઓછું મળશે ?

(૫૯) ચાળીશ ગુણીમાં મણ ૧૦૦ ધાણા છે. તે ૧૧ મણની ખાંડી એકના રૂ. ૫૫॥ ના ભાવે લઇ, રૂા. ૨०॥ એ હંદ્રવેટના ભાવે આપ્યા, તો આ વેપારમાં કેટલો નફો થયો હશે ?

(૬૦) એક ગાંસડીમાં દરેક તાકો વાર ૨૦ નો છે. એવા એમાં ૨૦૦ તાકા છે. તેના વાર એકના રૂ. ०। ના ભાવે ૩॥ ટકા વટાવ કાપતાં રોકડા રૂપીઆ કેટલા આવશે ?

(૬૧) અજમાની ગુણી ૬૦ તેનું વજન મ. ૨૩૨॥ ૬॥ રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન જતાં બાકી રહેલ માલ ૧૪ મણની ખાંડી એકના રૂ. ૯૭॥ ના ભાવે ૧ ટકો વટાવ કાપી માલ લીધો અને રૂ. ૯૫॥≈ ના ભાવે ૦॥ ટકો વટાવ કાપવાનું ઠરાવી વેચ્યો. તો તે વેપારમાં કેટલો નફો નુકશાન થયું હશે?

(૬૨) એક ગાંસડીમાં ૪૦ પડીકાં છે. દરેક પડીકાંનું વજન દશ રતલ છે. તો રતલ એકના રૂ. ૦॥ા ના ભાવે તે ગાંસડીની કીંમત કેટલી ગણાય?

(૬૩) એક વેપારીએ હં. ૩૫॥ ૧॥ ૫ રતલ સુવા દાણાની ગુણી ૩૦ સ્ટીમર પર ચઢાવી ૧॥ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૫૫॥ ના ભાવે ખરીદ કરી રૂ. ૧૫૫ ના ભાવે તે માલ વેચ્યો તે વેપારમાં તેને શું મળ્યું હશે? દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન ગણવું.

(૬૪) ૨૩ તસુના ઘેરાવાવાળા ગોળ લાકડાંની લંબાઈ ગજ ૨૦। છે. ખાંડી ૧ ના રૂ. ૬૭ નો ભાવ હોય, તો ૨ ટકા વટાવ કાપી આપી કેટલા રૂપીઆ લેશો?

(૬૫) અરીઠાં ગુણી ૧૦૦ નું વજન મ. ૫૦૩॥ ૪॥ રતલ છે. તેમાંથી ગુણીએ બે રતલ બારદાન જતાં ૧૬ મણની ખાંડી એકના રૂ. ૪૮। ≈॥ ના ભાવે એક ટકો વટાવ કાપી લઇશું આપશો? હવે જો તેજ માલ ૪ આને શેર લેખે વેચાય તો કેટલો નફો મળે?

(૬૬) વહેરેલાં લાકડાંના કકડા નંગ ૮૭૫ તેની દરેકની લં. ફૂટ ૧૦॥ છે. જાડાઇ ફૂ૦ ૬ ઇંચ અને પહોળાઈ ૮ ઇંચના આપ્યા. ટન એકના રૂ. ૫૧૩ નો ભાવ હોય તો તેની કીંમત કેટલી?

(૬૭) માંગલોરી સોપારીની ગુણી નંગ ૭ નું વજન મ. ૪૦॥ ૩॥ રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન જતાં ૨૧ મણની ખાંડી એકના રૂ. ૨૦૦॥ ના ભાવે લાવી કેમ શેર વેચીએ તો ૨૫ ટકા નફો રહે?

(૬૮) દર તોલે રૂ. ૨૦॥≈ નો ભાવ ઠરાવી બે ભાઈઓએ દરેકે પોતાના માટે તોલા ૫॥ ૪ વાલ વજનના દાગીના લાવ્યા, એકનું સોનું ટચ ૯૮) ૭૫ નું છે. ને બીજાનું સોનું ૯૬) ૩૦ નું છે. તો તે બેઉ દાગીના વચ્ચે કેટલી કિંમતનો તફાવત ગણાય?

(૬૯) એક મેમણે કાંદા ગુણી ૨ તેનું વજન મ. ૮॥ ૦॥ રતલ લઈ, ત્રણ પૈસે શેર લેખે વેચી દીધા. હવે જો તેણે ૨૨ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૨૮।≈ નો ભાવ આપ્યો. હોય તો તે વેપારમાં તેને શું મળશે?

(૭૦) અળસીની ગુણી ૪૫ તેનું વજન મ. ૮૫) ૧૧ રતલ છે. તેમાંથી ગુણીએ પોણા ત્રણ રતલ બારદાન જતાં બાકીના માલમાંથી તપાસેલા તોલા ૪૭૧ માં ૩૩ તોલા મુજબ ઘટ કાપતાં કેટલા વજનનો હિસાબ આપવો?

(૭૧) એક ફેરીવાળે કોપરૂં મણ ૧|| ૫ શેર લઈ, ૪ આના શેર લેખે વેચ્યું. તેમાં તેને રૂા. ૪॥ નફો થયો. તો તેણે ૨૨॥ મણની ખાંડી એકનો શો ભાવ આપ્યો હશે?

(૭૨) મોતીના દાણા નંગ ૨ નું વજન રતિ ૮॥ છે. તેના ચવ એકના રૂા. ૯॥ ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ થાય?

(૭૩) હરડાં મણ ૧૦૦૦. તેની ગુણી ૨૦૦ દર ગુણીએ પોણા બે રતલ બારદાન જતાં ૨૫ મણની ખાંડી એકના રૂા. ૮૭॥ ના ભાવે લઈ રૂા. ૯૩।≈ ના ભાવે વેચી નાખ્યાં. લેતાં વેચતાં ૦॥ ટકો દલાલી પડી તો આ વેપારમાં નફો કેટલો?

(૭૪) પૌંડ ૯૯૯–૧૯–૧૦ ની હુંડી મેળવવા માટે શિ. ૧–૬ ૩/૩૨ નો ભાવ હોય, ત્યારે કેટલા રૂપીઆ આપવા જોઇએ.

(૭૫) પીળા ઘઉં ગુણી ૨૩ નું વજન મ. ૧૨૭॥ ૪॥ રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન, સેંકડે ૦॥ ટકો વળતરને ખાંડી ૧ ના રૂ. ૧૨૫॥≈ ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ લેશો?

(૭૬) રૂ. ૫૦૦૦) ઇંગ્લાંડમાં લઈ જતી વખતે શિ. ૧–૬/૩ ના ભાવ હતો. પણ જો શિ. ૧–૬ ૧/૩૨ નો ભાવ હોત, તો ત્યાં કેટલું વધારે યા ઓછું મળત.

(૭૭) મકાઇની ગુણી ૩૦ નું વજન મ. ૧૫૭॥ ૩॥ રતલ છે. તેમાંથી દાગીને બે રતલ બારદાન, ૦॥ ટકો વળતરને ખાંડીએ ૦)= ધર્માદા ગણી ૨૭ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૩૫॥– ના ભાવે તેનો હિસાબ કેટલો લાવશો.

(૭૮) એક ગાંસડીમાં ૧૦૦ તાકા છે. તે દરેક તાકો વાર ૨૦ નો છે, વાર એકના રૂ. ૦।–। ના ભાવે ૪। ટકા વટાવ કાપી આપીને રોકડા રૂપીઆ કેટલા આવશે ?

(૭૯) કાપુસની ગાંસડી નંગ ૧૦૦ નું વજન હં. ૨૦૩॥ ૦॥। ૫॥ રતલ છે. તેમાંથી દર ગાંસડીએ પાંચ રતલ બારદાન જતાં ૨૮ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૩૦૦) ૦॥। ના ભાવે ૦॥ ટકો દલાલી ૫॥ ટકા વળતર તથા ખાંડીએ ૦)= ધર્માદા ગણી હિસાબ કેટલો આપશો ?

(૮૦) જાપાનીસ સુતર નં. ૨૦ ની એક ગાંસડીનું વજન ૪૦૦ રતલ છે. તેમાં ૪૦ પડીકાં છે. જો તે ગાંસડીના આપણને રૂ. ૨૪૫) પડયા હોય, તો સેંકડે ૧૨॥ ટકા નફો ખાવા માટે એક રતલ આપણે કેમ વેચવું ?

(૮૧) કરાંચીથી આવેલ કાપુસની ગાંસડી નંગ ૫૦ મણ. ૪૨૧॥ ૩॥ રતલ રતલ છે. તેમાંથી ગાંસડીએ પાંચ રતલ બારદાન બાદ જતાં ૦॥ ટકા લેખે દલાલી ભરી રૂા. ૩૫૭॥= ના ભાવે તે રૂ લીધું. ને રૂા. ૩૯૭॥ ના ભાવે વેચી નાખ્યું. તો તે વેપારમાં આપણને શું મળ્યું ?

(૮૨) એક ગોળ લાકડું ગજ ૧૮। લાંબુ છે. તેનો વચ્ચેથી ઘેરાવો ૩૧ ઈંચ છે. ખાંડી એકના રૂા. ૧૩૨। નો ભાવ હોય તો તે લાકડાનો દોઢ ટકો વટાવ કાપી લઇ કેટલો હિસાબ દેશો ?

(૮૩) મગફળીની ગુણી ૧ નું વ. મ. ૨॥ ૫॥ રતલ છે. તેમાંથી બે રતલ બારદાન જતાં બાકીનો માલ બે આને શેર લેખે વેચ્યો. તો ૨૫ ટકા નફો થયો. ત્યારે મ. ૨॥ ૬ શેરની ખાંડી એકનો ભાવ કેટલા રૂપીઆ ગણી માલ લીધો હશે?

(૮૪) ફૂટ ૧–૭ પહોળાઇને દોઢ ઈંચિ જાડાઈનાં પાટીયાં નંગ ૨૧૫ આપ્યાં. તેની લંબાઈ ફૂટ. ૬૪૩૫॥ હોય, તો ટનના રૂા. ૩૮૫॥= ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ગણાય?

(૮૫) ખજુરની પેટી નંગ ૧૦૦ તેનું વજન મ. ૬૩૭॥ ૪॥ રતલ રતલ છે. નંગે ૭॥ રતલ બારદાન જતાં ૩૦ મણની ખાંડી એક રૂા. ૪૫॥– ના ભાવે લઈ રૂા. ૫૩) ૦॥ ના ભાવે વેચી દીધી. તો તેમાં કેટલો નફો?

(૮૬) એક શાહુકારે ૧૦૦ ટચના સોનાનો ભાવ જ્યારે તોલા ૧ ના રૂા. ૨૦॥ હતો, ત્યારે તોલા ૨૩૬॥ ૫ વાલના દાગીના કરાવ્યા, પણ સોનીએ તેને ૯૮) ૮૨ ટચના દાગીના કરી આપ્યા. તો તે વહેવારમાં મજુરી સિવાય સોનીને શું મળ્યું હશે?

(૮૭) મહુડા ગુણી ૧૦૦ નું વજન મ. ૪૯૭॥ ૩। રતલ લઈ તેમાં મણ ૨૩। ૪ રતલ કચરો ભેળવી વેચી દીધાં. લેતી વખતે તેણે ૪૦ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૩૫॥ નો ભાવ આપ્યો હતો. ને વેચતી વખતે રૂા. ૩૨। નો ભાવ ઉપજ્યો: તો તે વેપારમાં તેને શું મળ્યું?

(૮૮) તલ ગુણી ૧૦૦ નું વજન મ. ૧૨૭) ૧૮ રતલ છે. તેમાંથી ગુણીએ અઢી રતલ બારદાન જતાં બાકી રહેલા માલની ઘટ નક્કી કરવા નમુનો તોલા ૧૨૫ કાઢયો. તેમાં ૧૨॥ તોલા કચરો નીકળ્યો તો હંડ્રવેટના રૂપીઆ ૧૨॥= મુજબ કેટલા પૈસા આપવા?

(૮૯) મલબારી કાથાના દોરડાંના એક બંડલનું વજન મ ૧॥ ૩॥ રતલ છે. એવાં ૩૨૫ બંડલ સુ. ૨૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૬૭॥ ના ભાવે લઈ, રૂ. ૭૫। ના ભાવે વેચ્યાં તો નફો કેટલો ?

(૯૦) મોતી દાણા પાંચનું વજન રતિ ૨૧॥= છે. તેના ચવ એકના રૂ. ૮॥ ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ પડે ? હવે તે દાણા રૂ. ૧૧। ના ચવ લેખે વેચાય તો કેટલો નફો મળે ?

(૯૧) સિંગાપુરી પતંગના લાકડાં મણ ૬૩॥ ૪। રતલ છે. તે સુ. મ. ૨૮ ની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૮૭॥=ના ભાવે લાવ્યા. તો દોઢ ટકો વટાવ કાપી લઈ કેટલા રૂપીઆ આપશો ?

(૯૨) આંબોળીયાં ગુણી ૧૦૦ નું વજન મણ ૫૮૫॥ ૬॥ રતલ છે. તેમાંથી દાગીને બે રતલ બારદાન જતાં સુ. તો. ૮૪ એ ૨૦ મણની ખાંડી એકના રૂ. ૭૮। ના ભાવે કેટલી કિંમત ગણાય. વટાવ ટકો દોઢ ગણવો.

(૯૩) એક શાહુકારે એક માણસને માસ ૪॥ ૫ દિવસ નોકરી પર રાખ્યો. હવે જો તેને પગારના રૂ. ૮૬૭॥ આપવામાં આવે તો તેનો પગાર કેટલો હશે ?

(૯૪) સાડા ચાર ટકાની તેરીખે કોઇ એક રકમનું વાર્ષીક વ્યાજ રૂ. ૨૩॥= આવે છે. તો તે રકમ કઇ હશે ?

(૯૫) રૂ. ૯૯।≈ ના ભાવે એક માણસ રૂ. ૧૪૫૨ ની હુંડી લે છે. બીજો માણસ તેજ દરે રૂ. ૧૪૫૨ ભરી જેટલાની મળે તેટલાની હુંડી લે છે. તો તે બેઉ જણને ભરવાની રકમમાં કેટલો તફાવત રહે ?

મહેતાજીની પરીક્ષાના સવાલ.

સંવત. ૧૯૮૨

નિચેના દશ હિસાબમાંથી આઠ કરો ?

(૧) રૂ. ૧૬૫।।।≈।।×૨૬।।।।

(૨) રૂ. ૧૫૬૫૫।।। ૦)~ ÷ ૧૬।।।

(૩) ખાંડી ૨૫૧।। ૫।।। ÷ ૪।।

(૪) મેં રૂ. ૨૧ ના ભાવે તોલા ૩।। ૪।। સોનું લીધું. દુકાનદારને રૂ. ૧૦૦) ની નોટ આપી તો મને પાછું કેટલું નાણું મળશે?

(૫) ગરમ કાપડનો ભાવ વાર એકના રૂ. ૪।।= છે. ૪૦ વારનો એક તાકો આપણે વેચ્યો, તો ૬। ટકા વટાવ કાપી આપી ગ્રાહક પાસેથી શું લેવું.

(૬) એક ગ્રૂસ મોજાંના રૂ. ૧૫।।। પડે છે. આપણે ૭ જોડી મોજાં લીધાં તો શું આપવું ?

(૭) પિત્તળનાં પતરાં મણ ૩૮૫।।। છે. હન્ડ્રવેટ એકના રૂ. ૧૫।। ના ભાવે તે કેટલાની કિંમતનાં ગણાય ?

(૮) એક ગાંસડીમાં દરેક રતલ ૧૬ાા નો એવા ૪૦ તાકા છે. ર-
તલ એકના રૂા. ૦ાા—ાા પ્રમાણે સેંકડે ૩ ટકા વટાવ કાપી
આપી કેટલા પૈસા લેવા ?

(૯) ભરૂચ કાપુસની ગાંસડી ૧૦ માં કાપુસ મણ ૮૫ાા ૩ાા રતલ
છે. ૨૮ મણની ખાંડી એકના રૂા. ૨૭૫ ના ભાવે તેની કિંમત
કેટલી ગણાય ?

(૧૦) ભાણુલવા ઘી ડબા ૪ નું વજન મ. ૫ાા ૩ રતલ છે. દર
ડબે અઢી રતલ બારદાન જતાં, મણ એકના રૂા. ૨૭ાા ના
ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(નિચેના પાંચ હિસાબમાંથી કોઇ પણ ચાર કરવા.)

(૧૧) અજમાની ગુણી ૫ માં અજમો મણ ૨૩ાા ૪ રતલ છે.
૧૪ મણની ખાંડી એકના રૂા. ૬૫ાા ના ભાવે તેની કિંમત
કેટલી હોય ?

(૧૨) ભીમડીના ચોખા ગુણી ૮ નું વજન મણ ૪૮ાા ૨ રતલ છે.
દાગીને બે રતલ બારદાન જતાં, ૨૭ મણની ખાંડી એકના
રૂા. ૭૬ાા ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૧૩) લવિંગની ગુણી ૧૦ માં લવિંગ મણ ૨૫ાા ૩ાા રતલ છે.
સુ. તો. ૪૨ એ મણ એકના રૂા. ૭ાા≈ ના ભાવે તેની કિ-
મત કેટલી ?

(૧૪) ખાંડ જાવા ગુણી ૬૪ નું વજન મણ ૩૮૫ાાા ૬ રતલ છે.
દર નંગે અઢી રતલ બારદાન જતાં હન્દ્રવેટ એકના રૂા. ૧૬ાા
ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૧૫) ઈંદ્રજવની ગુણી ૫ માં ઈંદ્રિજવ મણ ૧૧ાા ૬ રતલ છે. સુ.
તો. ૪૪ એ મણ એકના રૂા. ૮ાા ના ભાવે તેના કેટલા રૂપી-
આ આપવા ?

મહેતાજીની પરીક્ષાના સવાલ.

સવત. ૧૯૮૩

નીચેના છ હિસાબમાંથી કોઇપણ પાંચ હિસાબ કરવા.

૧ ૧૪૮૬૯ાા=ાાા≈÷૬૯ાાા

૨ મીઠું તેલ ડબા પાંચ, તેનું નક્કી વજન મણ ૬ાા પાા રતલ; દર ડબે ૨ાા રતલ બારદાન જતાં રૂ. ૭ાા ના મણના ભાવે શી કિંમત થાય.

૩ એક ગાંસડીમાં ૪૦ તાકા છે દરેક તાકાનું વજન ૧૨ાા રતલ છે. રતલના રૂ. ૦ાા= ના ભાવે ૩ ટકા વટાવ કાપી કેટલા પૈસા લેવા ?

૪ ભરૂચની કાપુસની ગાંસડી ૮ બારદાન જતાં નક્કી વજન હન્ડ્રવેટ ૨૬ાા ૪ રતલ છે. દર ખાંડી (મણ ૨૮) એકના રૂ. ૨૪૫)–ાા ભાવથી શું કીંમત.

૫ આજે બજારમાં સોનાનો ભાવ રૂા. ૨૧ાાનો છે. મેં તોલા ૮ાા ૩ાા વાલની કંઠી લીધી. તેની મજુરી દર તોલે રૂા. ૨ા લેખે આપતાં એકંદરે શું આપવું ?

૬ આપણે પૌંડ ૭૫–૧૦ પેન્સની હુંડી લેવી છે. હુંડીનો ભાવ શિ. ૧–૬/૨ હોય તો કેટલા રૂપીઆ ભરવા ?

નીચેના ચાર હિસાબમાંથી કોઈપણ ત્રણ હિસાબ કરવા.

૧ લોખંડના સ્ક્રૂની પેટીનું વજન ૨૩ાા મણ ૩ાા રતલ છે. હંડ્રવેટના રૂા. ૯ાા ના ભાવે તેના કેટલા પૈસા થાય.

૨ ચણા ગુણી ચાર તેનું વજન મણ ૨૪ાા ૧ રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન જતાં મણ ૨૭ ની ખાંડી એકના રૂ. ૪૫ાા ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ આપવા.

૩ હાથી દાંત મણ ૧૦ાા ૩ાા રતલ. સુરતી તોલ ૪૧ા થી મણ એકના રૂ. ૨૩૭ાા ના ભાવે શું કીંમત થાય.

૪ કરીયાતું મણ ૧૯૪ાા ૮ શેર લીધું. સુરતી તોલ ૪૪ થી મણ એકના રૂા. ૨ા ના ભાવથી કીંમત કાઢો.

મહેતાજીની પરીક્ષાના સવાલ.

સંવત. ૧૯૮૪

નીચેના પાંચ હિસાબમાંથી કોઈપણ ચાર હિસાબ કરવા (દરેકના માર્ક ૧૩)

(૧) ૬૧૪॥≋)= ÷ ૧૭

(૨) રૂ. ૨૧।= એ તોલાના ભાવનો ૧૫॥ તોલા ૮ વાલનો દાગીનો લઈ, રૂા. ૫૦૦)ની નોટ આપી. દુકાનદાર દર તોલે ૧॥।= મજુરીના ગણે તો આપણને શું પાછું આપશે?

(૩) ઘી ડબા ત્રણ તેનું વજન મણ ૪। ૪ રતલ છે. દર ડબે ૨॥ રતલ બારદાન બાદ જતાં મણના રૂ. ૧૯॥= ના ભાવે કેટલી કીંમત થાય?

(૪) વિલાયતથી આવેલ અનુસની પેટીના બીલના પૌં. ૧૪૭-૭-૧૧ લોઈડ્સ બેંકમાં ભરવા છે. જો હુંડીનો ભાવ શિ. ૧-૫/૧૧ હોય તો કેટલા રૂપીઆ બેંકમાં ભરવા પડશે.

(૫) સુતરની એક ગાંસડીમાં ૪૦ પડીકાં છે. દરેક પડીકાંનું વજન ૧૦। રતલ છે. રતલનો ભાવ રૂ. ૦॥≡॥ છે, સેંકડે એક ટકો વટાવ કાપી કેટલા પૈસા લેવા.

નીચેના ચારમાંથી કોઈપણ ત્રણ હિસાબ કરો,
(દરેકના માર્ક ૧૬)

(૬) ખાંડ જાવા ગુણી ૧૨ નું વજન મણ ૮૦ા છે. દર ગુણીએ ૨ાા રતલ બારદાન બાદ જતાં હંદ્રવેટના રૂા ૧૧ાા ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી થાય?

(૭) જ્યારે ચાંદીનો ભાવ રૂ. ૫૬ાાૹ હતો, ત્યારે આપણે ૧૨૪૫ ઔંસ વજનની પાટ લીધી. તો તેની કિંમત કેટલી? [૮ તોલા= ૩ ઔંસ]

(૮) ઇંદ્રજવ મણ ૪ા ૬ શેરના સુરતી તોલ ૪૪ ના મણ એકના રૂ. ૭ાા ાા ના ભાવે કેટલા પૈસા થાય.

(૯) ભીમડીના ચોખા ગુણી ૧૫ નું વજન મણ ૯૨ાા રતલ ૬ાાાં છે. દર ગુણીએ ૨ાા રતલ બારદાન બાદ કરી, ૨૭ મણની ખાંડી લેખે દર ખાંડીએ રૂ. ૯૬ાા ના ભાવે તે ચોખાની કીંમત કેટલી?

